

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

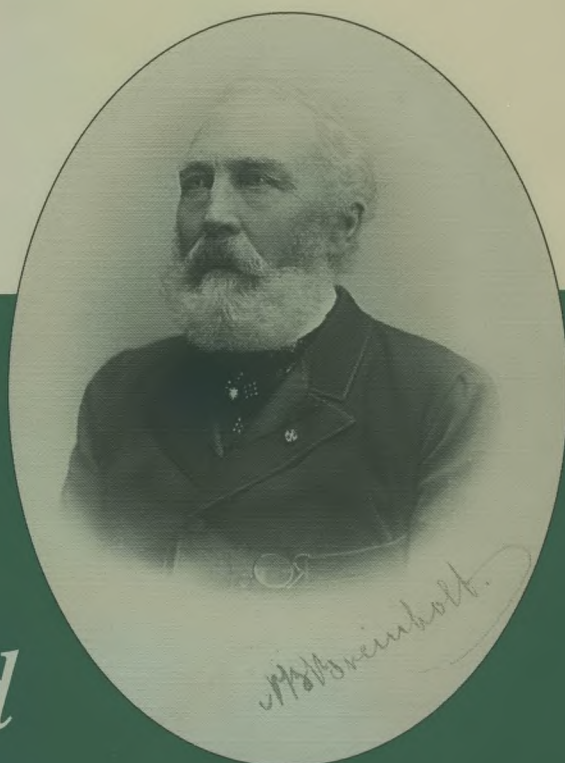
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Niels B. Breinholt
*Vestjyde
og verdensmand*

Niels Buch Breinholt

Vestjyde og verdensmand

Redigeret af

Ellen Damgaard og Esben Graugaard

LEMVIG MUSEUM · HOLSTEBRO MUSEUM · 1994

HOLSTEBRO MUSEUMS SKRIFTRÆKKE BIND 2

VESTJYDE OG VERDENSMAND

Redigeret af Ellen Damgaard og Esben Graugaard

Tilrettelæggelse: Esben Graugaard og Finn Lillelund

Skrift: 11 pkt. Times

Papir: 115 g Sweprint

Tryk: Rounborgs grafiske hus, Holstebro

Indbinding: J. P. Møller Bogbinderi A/S, Haderslev

Oplag: 800 stk.

Copyright: Ellen Damgaard og Esben Graugaard 1994

Holstebro Museum

Herningvej 2

7500 Holstebro

Tlf. 97 42 29 33

ISBN 87-87522-268

Illustration på omslag: "En drift kvæg",
tegning af Th. Vilhelm Pedersen fra midt i 1800'erne. (Holstebro Museum)

Anvendte kort gengives med tilladelse fra Kort- og Matrikelstyrelsen (6.10.1994)

Udgivet med støtte fra:

C. Bendix Fond

Lemvigegnens Landboforening

Ringkøbing Amts Landboforeninger – Samvirksomheden

Holstebro Landboauktioner

Landsdommer V. Gieses Legat

Nordvestbank Lemvig

Lemvig Samlestald

Indholdsfortegnelse

Forord	7
Indledning	11
Forfatteren præsenterer sig	41
Mine første erindringer	47
Ophold hos mormor - madam Buch i Ringkøbing	55
På Sønder Holmgård i Lem	59
Stormfloden 1839 set fra Lemvig	65
Ophold på Pallisbjerg	71
Degnen Amstrup	77
Barneår på Sønder Vinkel	81
Ophold i Hvidbjerg Præstegård på Thyholm	89
Valg af livsvej	101
Med et studekonsortium til Hamburg	107
Ophold i Hamburg hos familien Olde	117
Konfrontation med Slesvig-Holstenismen	127
Afrejse fra Hamburg forberedes	141
Lübeck-Travemünde-København	149
Logi hos grosserer Schouboe	157
Rejse fra København til Lemvig	165
Verdensmand bliver karl på Sønder Vinkel	175
Familien Knudsen til Trøjborg	187
Første Englandsrejse	192
Kreaturkommissionær Charles Hicks i Vestjylland	207
Til London via Agger Kanal	215
Gæst på Verdensudstillingen i 1851	221
Regnar Westenholz hjælper	225
Med i familiens studehandelskonsortium	235
Ægteskab med Anna Knudsen fra Visby Hedegård	245
Driften af Vandborg Vestergård lægges om	255
En mærkelig hændelse ved Sønder Holmgård	261
Begyndende politisk engagement	265
Status og afslutning	273
Efterskrift	279
Kilder	283
Navneregister	287
Slægtstavler	311

Forord

I 1992 fik Lemvig Museum af arvingerne efter fru Karen Krogh, Ramme, overdraget tre hæfter med de erindringer, som Niels Buch Breinholt med sin sirlige skrift havde nedskrevet i årene 1910-14. Karen Krogh var født på gården Volder i Ramme som datter af Niels Lauritz Agger, der var søstersøn til Niels Buch Breinholt. På museerne i Lemvig og Holstebro kendte vi til eksistensen af denne enestående kilde til vestjysk kultur- og handelshistorie, men først med overdragelsen af det originale manuskript kunne vi påbegynde arbejdet med udgivelsen af erindringerne i bogform.

De to redaktører, museumsinspektør Ellen Damgaard fra Lemvig Museum, og museumsinspektør Esben Graugaard fra Holstebro Museum, valgte at løfte opgaven i fællesskab. Vi havde igennem flere år arbejdet med Vestjylland som region, både set i forhold til Østdanmark og til et nordeuropæisk markedsområde. Lemvig Museum havde i sine undersøgelser lagt hovedvægten på forholdet mellem by, opland og omverden og påvist den særlige vestjyske iværksætterands udspring i en selvstændig bondeøkonomi, baseret på opdræt og salg af heste og stude direkte til et større marked. På Holstebro Museum havde man gennem en årrække indsamlet materiale om den vestjyske studehandels historie siden 1788, med det formål at opnå en helhedsopfattelse af handelsmiljøet og dets forudsætninger. En væsentlig brik har her været arbejdet med at kortlægge faktorer og mennesker i den vestvendte eksport til det engelske marked i 1800-årene.

Set fra disse faglige synspunkter er Niels Buch Breinholts erindringer spændende og relevant stof. De bekræfter den opfattelse af Vestjylland, som vi begge efter års studier er nået frem til. Det er et Vestjylland, der vender ryggen til det øvrige Danmark og ser ud i en verden, der først og fremmest består af landene omkring Nordsøen. Med udgangspunkt i kreaturopdræt og kreaturhandel skabte de vestjyske bønder sig i løbet af 1700- og 1800-årene en selvstændig økonomi, de fik muligheder for social og geografisk mobilitet, og deres syn på omverdenen blev præget af åbenhed over for det fremmede. I mødet med det fremmede fastholdt de deres vestjyske identitet. Som mange af sine slægtninge og fæller med rødder i det vestjyske handelsliv var Niels Buch Breinholt således både vestjyde og verdensmand. På den måde er hans erindringer et væsentligt bidrag til et nyt regionalt historiesyn, der burde gøre nationalromantikken sejlivede billede af det sorte Vestjylland til fortid.

De to museer har løbende gennem årene modtaget støtte fra Statens Museumsnævns Rådighedsudvalg til de nævnte undersøgelser og således haft mulighed for at gøre studier i henholdsvis Hamborg, London og Newcastle. Vi modtog ligeledes støtte til en række forarbejder i forbindelse med udgivelsen af manuskriptet. Gennem disse langsigtede bevilninger har Statens Museumsnævn været med til at fastholde de mindre provinsmuseers ret og forpligtelse til forskning og undersøgelsesvirksomhed. Det har på begge museer udmøntet sig i artikler i år-

bøger og tidsskrifter, i nye permanente museumsudstillinger og nu i udgivelse af erindringerne.

Vi finder at arbejdet med disse emner ikke kun har historisk interesse. Niels Buch Breinholt levede i en regional verden, der gik på tværs af nationale grænser og sprog på en meget nutidig måde. Han mødte her en udbredt tolerance og et spirende fremmedhad, der selv om oplevelserne hører hjemme i årene omkring 1848-50, har et nutidigt budskab.

Niels Buch Breinholt havde en højt udviklet evne til at formulere sig og en udpræget sans for sprogets virkemidler. Vi har derfor ikke fundet det nødvendigt med en sproglig redaktion ud over en opdeling af teksten i kapitler og afsnit. Desuden har vi enkelte steder ændret tegnsætningen for at opbryde meget lange sætningsforløb. Der er intet ændret ved stavemåden, bortset fra helt tydelige skrivefejl. Niels Buch Breinholt's brug af "å" i stedet for "aa" er således original. Endelig er manuskriptet gengivet i sin helhed og i den oprindelige rækkefølge.

Vi har søgt at illustrere bogen således at læseren får et indtryk af tid, sted og personer. Kort, stik, tegninger og fotografier er skaffet fra museer, arkiver og biblioteker i Danmark, Tyskland og England. Også billeder i privateje er stillet til rådighed i vidt omfang. Vi vil gerne her takke alle, som velvilligt har hjulpet med denne del af arbejdet.

Endelig har vi udarbejdet et omfattende navneregister med en kort biografi over alle, der nævnes i Niels Buch Breinholt's egen tekst og i indledningen. Her

får man et godt indtryk af, hvor vidt forgrenet det vestjyske studehandlernetværk var, og hvordan kontakterne strakte sig fra hjemegnens bønder og byfolk til velhaverhjem og kontorer i metropoler som London og Hamburg. De tilhørende slægtstavler er tænkt som hjælpemidler, når man farer vild i Breinholt'erne, Stokholm'erne og Buch'erne. Også her har vi fået beredvillig hjælp af kolleger på arkiver og museer i ind- og udland.

Alt arbejdet ville imidlertid have været temmelig unyttigt, hvis vi ikke havde kunnet skaffe økonomisk mulighed for at trykke bogen, som vi mente burde have et solidt og gedigent ydre svarende til Breinholt's tekst. Fonds, institutioner og foreninger af vidt forskellig art har beredvilligt imødekommet vore ansøgninger om tilskud til trykningen. De er alle nævnt foran i bogen og takkes hermed varmt. Med deres støtte har de samtidig bidraget til markeringen af vestjysk selvforståelse i et historisk perspektiv, en ikke uvæsentlig opgave i en international nutid.

Endelig har samarbejdet med "sortekunstnerne" i Rounborgs grafiske Hus i Holstebro fungeret på en sådan måde, at også denne del af arbejdet med erindringerne har været en fornøjelse.

Til sidst vil vi ønske læseren en god stund i selskab med en munter, ligefrem, begavet og nysgerrig rejsefælle - den "gamle vestjyde" Niels Buch Breinholt.

*Ellen Damgaard
Esben Graugaard*

Indledning

Skakspil

En smuk efterårsdag i 1843 ankom en mand til gården Sønder Vinkel vest for Lemvig. Han ville overnatte og slå en hestehandel af med ejeren, Niels Munch Breinholt. Der var ingen hjemme, kun den elleveårige søn Niels; han kendte mandens navn, det blev nævnt med højagtelse i hans hjem. Manden var Knud Lausten Knudsen, marskbonde i Forballum i Sønderjylland. De fik sig et spil skak, og drengen vandt, fordi han var sin medspiller overlegen. Vi ved ikke, hvad de talte om; men der har været spændende emner nok. Knud Knudsen kunne have fortalt om sin skolegang i Husum, hvor han skulle lære tysk, om livet på de store kreaturmarkeder i Husum, Itzehoe og Altona, som han havde besøgt allerede som helt ung sammen med sin far, der var kreaturhandler og gæstgiver i Ribe, om sin egen veldrevne og smukt byggede marskgård, om huslæreren Chr.Kold, om planerne for en højskole i Rødding i Sønderjylland – og måske om sin søn Hans Ochsen, der var jævnaldrende med Niels, og om sin lille datter Anna på fire et halvt år.

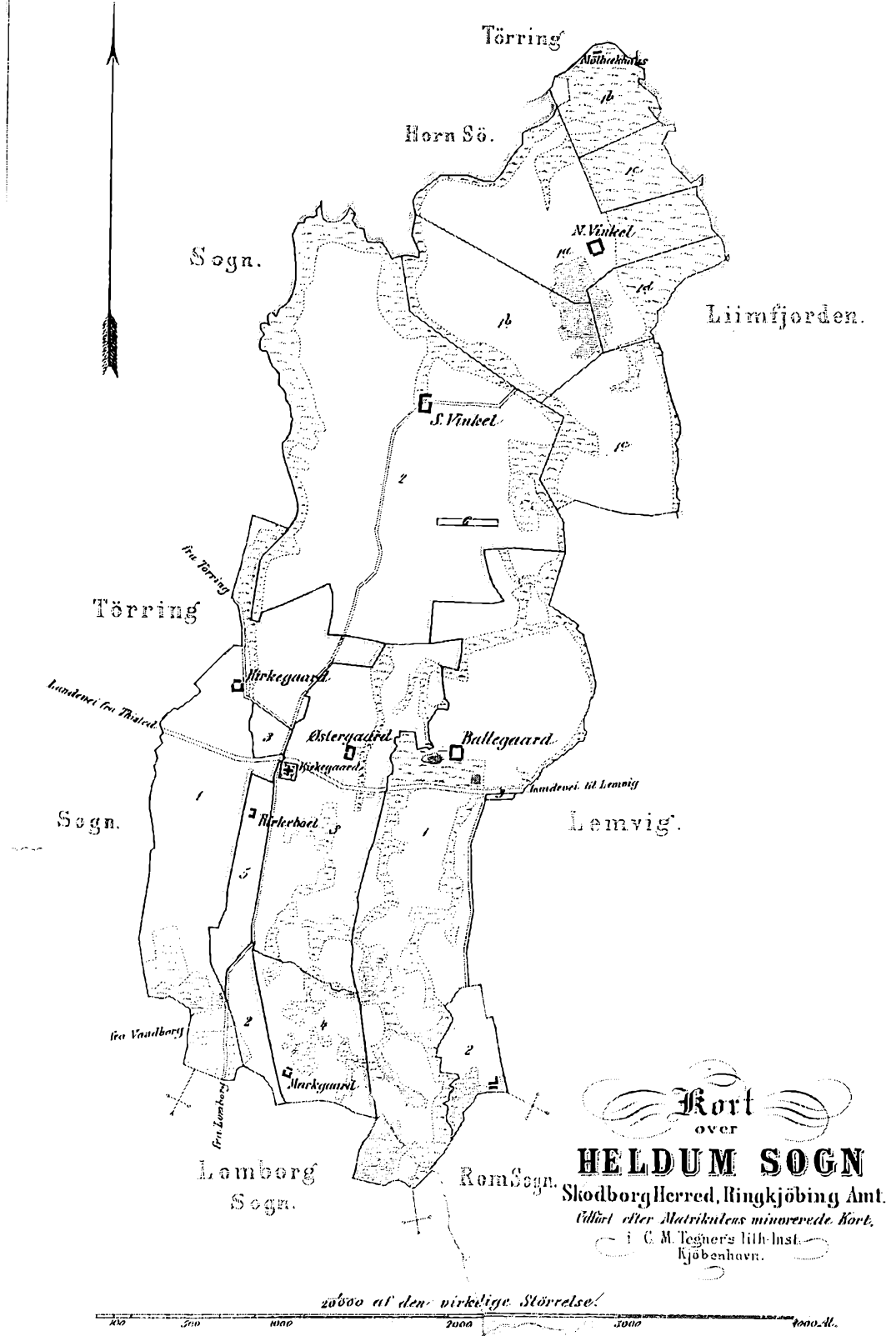
Femten år senere giftede Niels sig med Anna. Da færdedes han selv hjemmevant i studehandlerkredse i Altona og London, dog stadig med udgangspunkt i sin vestjyske hjemstavn. I 1854 havde han købt en gård i Vandborg, omkring otte kilometer vest for sit barndomshjem. I 1858, da Niels havde forlovet sig med Anna, rev han det gamle stuehus ned og byggede nyt, og det blev et hus, man må have talt om på egnen. Tyve fag langt og

mere end dobbelt så højt som andre folks huse – og med tegtag som ellers kun herregårde og købstadshuse. Huset var i to fulde etager og herskabeligt indrettet med køkken og bryggers og pigekamre i den høje underetage og en ti værelses lejlighed i overetagen med tre meter til loftet, store ruder i vinduerne og dobbelte fyldingsdøre på række mellem stuerne. Den nye Vandborg Vestergård skulle være en værdig ramme for Anna, der havde tilbragt det meste af sin opvækst på avlsgården Visby Hedegård ved Tønder, og for livet i det internationalt orienterede studehandlermiljø, som Niels færdedes i.

Hjemstavnen

Niels' hjemstavn var Vestjylland, men et Vestjylland, der ligger meget langt fra den gængse opfattelse af denne del af Danmark. I hans fødesogn var der ingen hede, ingen fattige hdebønder, der strikkede hoser og agede med stude, ingen tilbagestæenhed, ingen isolation fra omverdenen. I Niels' barndomshjem var den store verden lige rundt om hjørnet.

Niels voksede op i Heldum sogn, få kilometer vest for Lemvig. Sognet var lille, kun omkring 3 km på den ene led og 1½-2 km på den anden, med ialt 788 tdr. land. Det blødt bakkede landskab var dækket af græs, havre og byg, der groede godt i den tykke, lette muldjord. I slugterne, der førte ud til Hornsø, var der enge med rig høbjergning. Sognet var delt mellem seks gårde, der lå på hver sin jordlod. Sønder Vinkel var den største med 18 tdr. htk., derefter kom Ballegård

Heldum sogn var kun 3 km i længden og 1½-2 km i bredden. På den bedste jord i sognets nordlige del bredte Nørre og Sønder Vinkel sig. Vejen til Sønder Vinkel gik fra Heldum kirke ud over de åbne marker. Langs landevejen fra Lemvig lå sognets øvrige store gårde, Ballegård, Østergård og Kirkegård. Vejen førte ikke længere som angivet på kortet til Thisted, efter at Aggertangen var blevet gennembrudt ved stormfloderne i 1825 og 1839. Minoreret matrikelkort 1839. (Lemvig Museum).

Heldum kirke med gravminderne for Breinholtfamilien fra Sønder Vinkel til højre for indgangen til våbenhuset. Den hvide marmorsøjle er sat over Niels Munch Breinholt og Ingeborg Buch. (Foto: Lemvig Museum 1994).

og Nørre Vinkel med hver godt 13 tdr. htk. Disse tre gårde lå ud mod engene og havde været i selveje tilbage til 1600-årene. De øvrige tre gårde, Kirkegård, Østergård og Markgård var betydeligt mindre. Desuden var der et par huse uden jord og en særdeles beskeden kullet kvaderstenskirke.

Med sine omkring 50 indbyggere var Heldum det mindste kirkesogn i Danmark. Til gengæld var sognets store gårdmænd velstående og udadvendte og levede ligesom bønderne på bymarken i nær kontakt med købstadens handelsfolk. Disse mennesker mødtes på købstadens torv, på gæstgivergårdene, i klubben, over spillekortene og til dåbselska-

ber. I et øjebliksbillede fra o. 1860 ser vi Niels' far, Niels Munch Breinholt, hjemmевant i købstadslivet: *"Paa Gæstgivergaarden samledes dog altid, især på Torvedagene, en Mængde Landboere fra Omegnen, Gaardejere og Proprietærer, der alle var ivrige Handelsmænd, navnlig med Stude, og velhavende Folk...; disse Mennesker rejste jævnlig selv til Marsken og Hamborg på Handelens Vegne, havde set sig mere om i Verden end de almindelige Jordbrugere, og var livligere og mere opvakte end disse... Som en Konge tronede iblandt dem den gamle N. Breinholt til Sønder Vinkel, en Kæmpe-Olding med snehvide Lokker og Skæg, et sandt Løvehoved"*. Niels Breinholt var en aktiv

Udsigt fra Heldum kirkegård mod nord. På landevejen passerer en hestevogn fyldt med damer med parasoller og æsker med pakkenelliker. Kirkegården er en græsklædt bakke med stendige omkring. (Foto: Andreas Andersen 1897).

landmand omkring de 60, og altså ingen Olding, men har tydeligt nok virket imponerende på den unge mand, der mange år senere erindrede sig scenen.

Studeopdræt

Det gennemgående samtaleemne ved gæstgivergårdens bord var stude - studeopdræt, studenes kvalitet, studepriser, studehandler, markedsberetninger, tab og gevinst. Sådan havde det været i generationer. I præsteindberetningerne fra 1766 fremhæves det store opdræt af stude og heste i Heldum sogn, og i landbrugstællingen fra 1838 skiller sognet sig ud fra andre ved sin store mængde af stude frem for køer og ungkvæg. I det

lille sogn med kun seks gårde var der 91 stude, mens nabosognet Tørring, der var næsten fire gange så stort og af nogenlunde samme beskaffenhed, med sine fyrre gårde kun kunne mønstre 53.

Ved kreaturtællingen i 1861 var der i Heldum 22 heste, 149 stude, 55 køer og 8 stykker ungkvæg, små 200 får og lam samt 15 søer og grise. Det største studehold fandtes på de tre gårde, der havde den bedste part i sognets enge; på Ballegård var der 56 stude, på Sønder Vinkel 38 og på Nørre Vinkel 28. Af køer havde hver af gårdene kun til husbehov – en otte-ti stykker. Også Kirkegård og Østergård opdrættede stude med et studehold på henholdsvis 15 og 11. Markgård, der

Lemvig og nærmeste omegn omkring 1890.

Således så Lemvig ud i Niels Buch Breinholt's barndom og ungdom, en lille by med omkring 1.100 indbyggere, der ernærede sig ved handel, håndværk og landbrug. Der blev anlagt havn 1855-57 med udgangspunkt i den private skibsbro fra 1851. Dampskibet er antagelig et af de skibe, der sejlede med gods og passagerer mellem Limfjordsbyerne. Oven for bakkerne ligger Lemvig Møllegård, hvor Niels Buch Breinholt ved stormfloden i 1839 så borgernes ejendele blive bragt i sikkerhed. Vesterbjerg med købmand Winkels gård skimtes lige bag skibsmasterne i havnen, og yderst til højre i horisonten anes en af gårdene i nærheden af Heldum kirke. Litografi af J.Gjørup. (Lemvig Museum).

var sognets mindste gård, og som lå væk fra engene på de lidt dårligere jorder i sognets sydlige del, havde kun en enkelt stud, og den kan have været beregnet som trækraft.

Breinholt'erne på Sønder Vinkel

Niels' barndomshjem var kendt for sit studeopdræt, og hans far, Niels Munch Breinholt, var en anset studehandler. Gården Sønder Vinkel havde været i slægtens eje siden slutningen af 1700-årene. Den tilhørte da Niels' oldefar Christen Breinholt, der udover stamgården Breinholt i Humlum ejede hovedgårdene Kongensgård i Nr. Nisum og Kappel i Nr. Lem. Christen Breinholt's ældste

søn Jens Breinholt – Niels' farfar – bestyrede Kongensgård, men da han i 1793 giftede sig mod sin fars vilje, faldt han i unåde. Jens Breinholt's udkårne hed Karen Stokholm og kom fra en almindelig bondegård, Øster Stokholm i Nr. Nisum. Faderen nægtede at deltage i brylluppet og overdrog heller ikke, som det havde været naturligt, Kongensgård til sønnen. Tværtimod overgik hans hovedgårde efter tur til Jens' yngre søstre og deres mænd. Jens Breinholt og Karen Stokholm blev reddet på strengen af Jens' rige morbror, Lauritz Breinholt til Hindsels på Thyholm, der ankom til brylluppet i firspand med kusk og tjener og gav det unge par gården Sønder Byskov i Nr.

Nissum. Faderen må dog have forsonet sig med ægteskabet, for han optræder som fadder i 1794, da parrets ældste søn blev døbt i Nr.Nissum og kaldt Christen efter ham. Herefter flyttede den unge familie til Sønder Vinkel, hvor deres datter Maren blev født i 1797 og sønnen Niels Munch i 1801. Ved den gamle Christen Breinholt's død i 1804 arvede Jens Breinholt gården. I sine erindringer til slægtsbogen 1907 skriver Niels Buch Breinholt: *"Min Fader nærede tilsyneladende ikke stor Veneration for sin Bedstefader, og talte kun sjældent om ham. Mindet om hans Optræden ved Sønnens (min Farfar) Giftermaal skulde ikke bidrage til at stille ham i et gunstigt Lys for Fader, da han ved hin Lejlighed optraadte med en dumstolt Bondearistokratisme overfor den Kvinde, min Fader som sin Moder satte saa højt".*

Den oprivende familiehistorie er blevet bevaret i erindringen, netop fordi den afveg fra det gængse mønster, hvor ægteskaber ud over slægtens fortsættelse tjente til at sammenføre og accumulere slægtens værdier, og til at udbygge et socialt netværk, som man kunne drage nytte af i generationer. Ægteskabet mellem Jens Breinholt og Karen Stokholm kunne holdes op som et positivt eksempel på kærlighedens ret for den opvoksende ungdom, udelukkende fordi det "endte lykkeligt" i social henseende.

Jens Breinholt og Karen Stokholm blev boende på Sønder Vinkel indtil o. 1825. Det år købte han Staby Kjærgård i Staby sogn som aftægtsbolig, og parret flyttede dertil – i nærheden af datteren Maren, der var blevet gift og boede på

Pallisbjerg. Den yngste søn, Niels Munch Breinholt, bestyrede derefter Sønder Vinkel, som han overtog i 1830 og drev til sin død i 1872. Gården overgik da til to af Niels Munch Breinholt's sønner, Jens Breinholt og Jens Stokholm Breinholt, men da de begge var ugifte, gik gården i arv til deres søster Karens søn Niels Breinholt Agger. Gården blev drevet som studegård indtil omkring 1930 med stort folkehold – syv karle og tre piger. 1948 overtog Niels Aggers søn Jens Breinholt Agger driften af gården og har drevet den siden.

Jens Breinholt og Karen Stokholms tre børn klarede sig godt. Den ældste, Christen Breinholt, blev sat i vej som atten-årig, hvor faderen på auktion købte Damsgård på Mors til ham. Året efter, i 1813, giftede han sig med Mette Kirstine Strandbygaard fra Store Skindbjerg i Dejbjerg sogn. Deres sønner og svigersønner blev kendte studeopdrætttere og studeeksportører – Jens Breinholt på Vestervig Nedergård og Niels Juelby Stokholm på Vestervig Overgård, Niels Breinholt, der ejede flere herregårde efter tur, blandt andet Kabbel ved Lemvig og Spøttrup i Salling, Jonas Casimir Ingwersen fra Hegnet i Salling, Poul Stokholm Breinholt, der ejede Boddum-Bisgård ved Doverodde og senere blev storeksportør af kvæg fra Esbjerg havn, og endelig Christian Breinholt, der overtog Damsgård efter faderen.

Datteren Maren giftede sig efter sit hjerte med en noget ældre enkemand, Chr. Jensen Ebbensgaard, i 1822. Året før købte han herregården Pallisbjerg i

I 1920 fik Sønder Vinkel nye udlænger i den såkaldte Bedre Byggeskiks stil, hvor man netop tog udgangspunkt i det vestjyske empirehus. Gennem materialevalg og bygningsdetaljer har bygmesteren bundet det gamle stuehus fra 1838 og de nye udlænger sammen i et helstøbt anlæg. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

Rundt om den store brolagte gårdsplads på Sønder Vinkel ligger de udlænger, som Niels Breinholt Agger opførte i 1920, til venstre heste- og svinestald, i baggrunden laden og til højre kreaturstalden. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

Storstuen på Sønder Vinkel strækker sig tværs over hele huset med vinduer både mod gården og haven. To store mahognihjørneskabe er lavet til rummet 1838; de øvrige møbler har også stået i rummet i flere generationer. Både iorstuen og i de øvrige opholdsrum er der pompøse kaminindfatninger fra husets opførelse. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

Staby sogn, muligvis støttet af sin kommende svigerfader. Ligesom fætrene og kusinerne på Damsgård giftede børnene fra Pallisbjerg sig ind i vestjyske studehandler- og studeopdrætterfamilier. To af døtrene fik ægtefæller fra gården Bubbøl i Vestervig sogn, Peter Teglbrænder Hjardemaal og Peter Severin Hjardemaal, der sad på henholdsvis Bubbøl og Futtrup i Heltborg. Sønnen Jens Breinholt Ebbensgaard, der overtog Pallisbjerg, giftede sig med en datter fra Landting ved Vinderup, og disse bånd til den kendte studehandlerslægt Windfeldt blev forstærket, da en datter fra Pallisbjerg året efter giftede sig med sin svigerindes

bror, Jørgen Bang Windfeldt til Landting. Den yngste søn, Christen Ebbensgaard, overtog Staby Kjærgård og ejede siden Handbjerg Hovgård ved Vinderup. Kun datteren Marie giftede sig med en almindelig gårdmand.

Jens Breinholt og Karen Stokholms yngste søn Niels Munch Breinholt overtog som nævnt Sønder Vinkel efter sin far. Han giftede sig i 1831 med Ingeborg Buch, datter af møllejer Niels Munk Jensen Buch på Ringkøbing Mølle. Hendes bror, Niels Lauritz Buch, ejede fra 1832 Sønder Holmgård i Lem og var en stor studeopdrætter; han var gift med en søster til Niels Stokholm på Vestervig

Overgård. Også børnene fra Sønder Vinkel gik ligesom fætrene og kusinerne fra Damsgaard og Pallisbjerg ind i studehandlermiljøet. Den ældste, Niels Buch Breinholt var født i 1832 og opkaldt efter morfaderen. Han købte i 1854 Vestergård i Vandborg og tre andre gårde, som han lagde sammen til avlsgården Vandborg Vestergård. I 1858 giftede han sig med Anna Jacobine Knudsen, hvis far, Knud Lausten Knudsen, ejede Trøjborg og Visby Hedegård ved Tønder. Senere var Niels Buch Breinholt ejer af den gamle hovedgård Rysensteen i Bøvling, hvor han dog ikke boede. Hans bror, Jens Breinholt, blev født 1835 og opkaldt efter sin farfar. Han overtog sammen med en yngre bror Sønder Vinkel efter faderens død i 1872, men døde ugift 1885. Peter Stokholm Breinholt blev født 1837 og købte 1857 gården Volder i Ramme sogn, som i hans tid blev en af de mest veldrevne gårde på egnen; også han døde ugift, og gården overgik til hans søstersøn, Niels Lauritz Agger. Den yngste søn Jens Stokholm Breinholt, født 1839, overtog sammen med sin bror fødegården og drev den videre som eneejer efter broderens død i 1885. Også han var ugift. Efter hans død i 1912 overgik Sønder Vinkel som nævnt til søstersønnen Niels Breinholt Agger. Niels Munch Breinholt og Ingeborg Buchs eneste datter Karen blev født i 1843. Hun blev gift ret sent, 28 år gammel, med proprietær Mads Agger fra Vadskjærgård i nabosognet Tørring. Fra 1873 til 1884 fik Karen ni børn; tre af sønnerne overtog henholdsvis Vadskjærgård, Sønder Vinkel og Volder og to fik

videregående uddannelser, der bragte dem væk fra det vestjyske studehandlermiljø. Både Karens mand og sønnerne fra Sønder Vinkel var aktive kreaturopdrættere og handelsmænd, og de indtog en række lokale tillidshverv – i sogneråd og amtsråd, i bestyrelser og kommissioner.

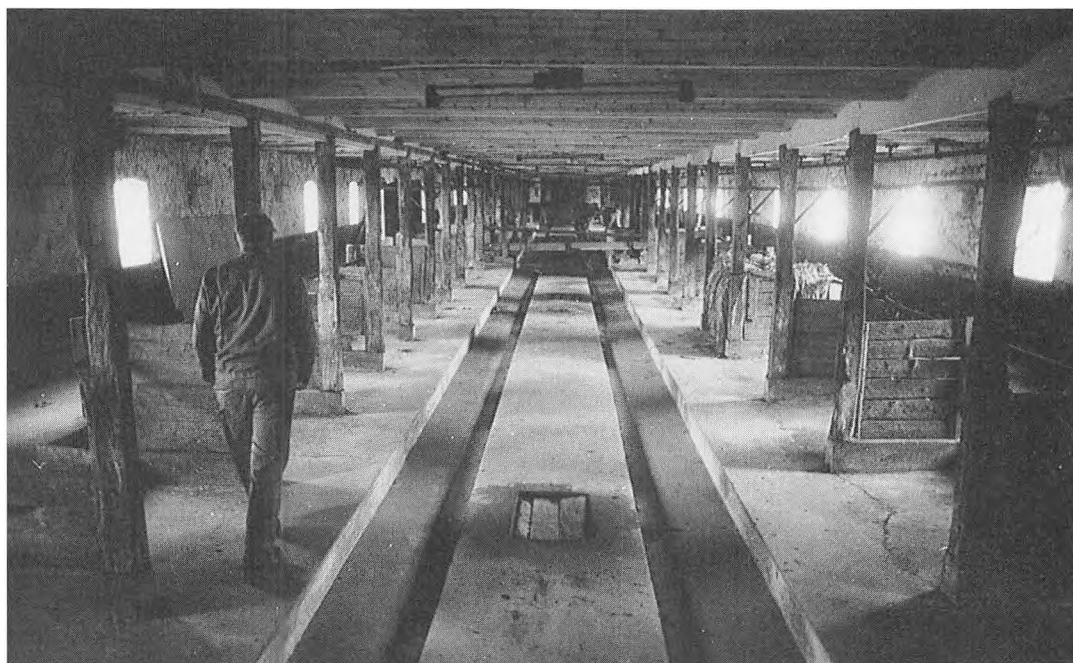
I slægtsbogen fra 1907 skriver Niels Buch Breinholt, at Breinholterne betragtedes som en *"Mellemting af Storbønder, Handelsmænd og Herremænd"*. Socialt set var de ikke uden for den lokale bondestand, men derimod i spidsen for den. Historisk set havde de deres rødder hos

Jens Breinholt Agger og hans kone Tinne i døren til Sønder Vinkels stuehus. Jens Aggers slægt har siddet på Sønder Vinkel i 200 år, og hans oldefar, Niels Munch Breinholt, byggede stuehuset i 1838. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

Jens Breinholt Agger i sin fars hestestald fra 1912 med de fint svungne gitre, der adskiller båsene. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

Her stod engang Sønder Vinkels omkring 100 kreaturer. Stalden blev bygget i 1920 af Niels Breinholt Agger. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

de velstående vestjyske kvægbønder, der allerede i 1700-årenes midte havde haft råd til at købe deres gårde til selveje, eller byde på auktion, når selve hovedgården blev sat til salg, eller som havde siddet på de gamle selvejergårde som netop Breinholt og Sønder Vinkel. Som man kan se i denne bogs personregister opbyggede de et tæt vævet slægtskabsnet, der strakte sig fra Limfjordsegnene til Sønderjylland langs den jyske vestkyst. I sine erindringer til slægtsbogen skriver Niels Buch Breinholt meget rammende, at der hos flere ægtefæller i Breinholt-slægten var mere fælles slægtsblod end hos almindelige helsøskende, hvis forældre ikke forud var beslægtet. Fætre og kusiner, svogre og svigerinder giftede sig med hinanden i flere led, og de udviklede familierelationer styrkede slægtsbevidstheden, der yderligere blev understreget af skikken at kalde op efter bedsteforældrene og at benytte såvel mødrene som fædrene slægtsnavn til børnene.

Studehandelen

Et tæt vævet slægtskabsnetværk var af afgørende betydning i studehandelen, eftersom denne krævede et godt kendskab til de enkelte opdrættere og aftagere og en stor gensidig tillid i de langsigtede økonomiske transaktioner. I studehandelen arbejdede fædre og sønner, onkler og nevøer, brødre og fætre sammen i konsortier, hvor ekspertisen kunne læres videre, og de økonomiske gevinster – eller tab – kunne fordeles. Gennem netværket af slægtninge kunne man holde sig orienteret om tendenserne på studemarkedet,

man kunne skaffe sig natlogi og befordring på handelsrejser, ordne skolegang for sine børn, sætte slægtens unge sønner i vej med gårde. Det er karakteristisk, at da den unge Niels skulle gå i realskole i Hamburg, blev aftalerne om hans skolegang og ophold truffet af hans fars fætter, Niels Stokholm Breinholt til Vestervig Overgård, og kreaturkommissionær Olde fra Altona, der var mødtes på aprilmarkedet i Husum.

Breinholtsslægtens mandlige medlemmer var næsten alle inkarnerede studehandlere, og det kan være nyttigt at bringe en beskrivelse af den vestjyske studehandels vilkår. Vi kan her give ordet til Niels Buch Breinholt, der har skrevet om emnet i sit bidrag til slægtsbogen fra 1907:

"Ligesom Landbruget i Nutiden er optaget af Ko- og Svinehold, af Andelsmejerier og Andelsslagterier, saaledes drejede sig i Vestjylland for et par Menneskealder siden næsten Alt om Stude, det var dem, der bar Landbruget, det var dem, der fangede hele Interessen og var Hovedgenstand for alle Samtaler, selv Byfolk og Embedsmænd maatte, saa godt de formaede, følge Strømmen, om de end i deres Hjerte foragtede al denne evindelige Studesnak.

Studene udførtes den Gang, dels som magre, dels som halvfede (de saakaldte "Staldstude") til Hertugdømmerne, hvor de Foraar og Efteraar hovedsagentlig solgtes på Markederne i Husum og Itzehoe, hvortil de dreves i løsgaaende Flokke på 30 til 50 Stykker af 2 à 3 Drivere. Studene led naturligvis meget under den lange Vandring, der ofte strakte sig over

en Vejlængde af 30 til 40 Mil og medtog 8 à 12 Dage, særligt om Foraaret var den bratte Overgang fra Maaneders Stillestaaen og den varme Stald til lange Marscher og Ophold i aaben Luft i al Slags Vejr baade Dag og Nat næsten barbarisk, samtidigt med at den Ernæring, der bødes Dyrene undervejs, var utrolig ussel (ca. 8 Pund simpelt Hø pr. Styk og pr. Døgn). Som Følge heraf vare navnlig Staldstuderne, der vare gaaede velplejede og næsten fede fra Hjemstedet, ved Ankomsten til Husum næppe til at genkende, og man kunde have befrygtet, at de i deres afrakkede Tilstand vilde være halvvejs usælgelige paa Markedet, men heldigvis vidste Køberne af lang Erfaring, at de saa medtagne Dyr i en forbavsende kort Tid vilde genvinde deres tabte Huld paa det kraftige Marskgræs, og inden Efteraaret fuldfede kunne sendes til Hamborgmarkedet.

Husummarkederne i April, Maj og i Oktober vare væsentlig bestemmende for de Priser, der i det paa dem følgende Halvaar udlovedes hjemme i Jylland; thi paa dem sattes "Børskursen paa Stude", hvis man her tør bruge dette Udtryk. Derimod er det korrekt, at jeg ovenfor har benyttet Ordet "udlovedes" i Stedet for det ellers almindelige "betaltes", thi det var en af den daværende Studehandels Ejendommeligheder, at Studene købtes paa langt Hold, ofte et halvt og ikke sjældent et helt Aar forud for Leverancen, det var i det hele en Handel, der var baseret paa en ganske mærkelig gensidig Tillid – Køberne maatte stole paa Sælgerens Ærlighed overfor Fodringen og Behandlingen af Dyrene, hvoraf disses Værdi paa Leve-

ringsdagen overvejende var afhængig, og Sælgeren maatte i samme Grad stole paa Køberens Ærlighed, idet Sælgeren leverede sine Stude paa Kredit til efter Husummarkederne Tilendebringelse, og modtog som Regel ikke en eneste Skilling for de af ham leverede Stude, der dog ofte for et Parti Staldstude kunde repræsentere en Værdi af 5.000 til 10.000 Kr. og derover.

Denne tillidsfulde Kreditgivning var saa almindelig, at der under Handelen, hvor man tingede og pruttede paa Liv og Død om hver en Daler, aldrig nævntes noget om Betalingstiden, idet denne paa Forhaand stiltiende betragtedes som først at indtræde, naar Køberen havde solgt Studene i Hertugdømmerne, og saa meget mærkeligere var denne Kreditgivning, som det ikke sjældent var Sælgeren velbekendt, at Køberen langt fra var saa formuende, at han kunde dække et ved Realisationen opstaaet større Tab, men man stolede blindt paa, at han i hvert Fald vilde aflevere hver Skilling, han havde faaet i Behold fra Salget, og trøstede sig med, at han som dygtig Studehandler nok ad Aare vilde have bedre Held med sig, og derved blive i Stand til at dække Gælden.

En saadan Forventning er mig bevidst sjældent om nogensinde bleven skuffet i Vestjylland, hvor Talen har været om en større Handel, hvad der forøvrigt turde være ret betegnende for den saa ofte haanende omtalte "Studeprangermoral". Apropos – Benævnelsen "Pranger" brugtes aldrig om den, der handlede med Stude i flokkevis, ham kaldte man Studehandler, og denne Betegnelse var snarere hæd-

På Nørre Lem kirkegård øst for Lemvig ligger endnu det solide gravminde over Bodil Marie Pedersdatter (1740-1828) og hendes mand Christen Jensen (ca.1731-1804), senere kaldet Breinholt. Fra dette par stammer Breinholt-slægten, der skabte et unikt netværk af slægtninge i forrige århundredes vestjyske handelsmiljø. Breinholt-navnet bragte Bodil Marie med sig fra fødegården i Humlum sogn, som senere manden overtog og dermed også navnet. Bodil Maries eneste bror var Lauritz Breinholt til Hindsels, der døde ugift i 1804. (Foto: Esben Graugaard).

rende end nedsættende i det almindelige Omdømme, ligesom jeg af egen 10 Aars Erfaring ved, at i min Handelstid hørte en Studehandler til en af de mest velkomne Gæster baade hos Bønder og Herremænd, og at man med Glæde bød ham det Bedste, Huset formaaede, ja, selv det, som Landmanden er mest nænsom over, nemlig sin Befordring, har man, naar

mine egne Heste var udasede og trængte til Hvil, utallige Gange tilbød og ydet mig.

En anden Side ved Studehandelen, der staar i en vis Forbindelse med min Slægts Historie, bør heller ikke være uomtalt, og det er den, at man ikke maa tro, at det saadan var lige til, at blive anset for en virkelig og betydende Studehandler, hertil hørte ikke faa Egenskaber, det var langt fra nok at have et godt Snakketøj og at være en ret god Kreaturkender, det gjaldt mere om at kunne bedømme de Menne-sker, man skulde handle med, ikke mindst de Marskbønder, man skulde sælge de indkøbte Stude til, derfor var der ogsaa Studehandlere, der havde et særligt Renommé som dygtige Sælgere, andre som dygtige Indkøbere, men hvad der i begge Tilfælde var en Hovedsag, det var, at være saa vidt gørligt, fuldstændig "à jour" med alle Rørelser i Handelen, for derefter at kunne købe og sælge i rette Tid. En Studehandler maatte paa Fingrene vide Besked om enhver lidt større Studehandel, der herhjemme var foregaaet i Mellemrummet mellem de slesvigske Foraars- og Efteraarsmarkeder, han maatte være i Kontakt med sine bedste Kunder i Eiderstedt og Dittmarsken, for at kende Stemningen hos dem, hvilken rettede sig efter det mer eller mindre gode Udbytte, Græsfedningen af jyske Stude sidst havde bragt dem, og han maatte kunne nogenlunde skønne over, hvorvidt der var Udsigt til en større eller mindre Tildrift til de slesvigske Markeder, hvor Priserne selvfølgelig som overalt rettede sig efter Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel – kom der f. Eks.

Sønder Vinkels stuehus set fra haven; i den fremspringende kvist ligger husets spisestue. Haven blev anlagt af Ingeborg Buch i det tidligere træløse landskab ned mod Horn Sø. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

500 à 1000 Stude mere til et Marked end sædvanligt, var man sikker paa et daarligt Marked og omvendt paa et godt. Alt dette og mere til maatte en habil Studehandler lægge til Grund for sine Spekulationer, der alligevel ofte mislykkedes, idet der let kunde indtræde uventede Forhold (bl. a. i Vejret) der kuldkastede alle Forudberegninger, men selvfølgelig ramte Kalamiteterne altid de letsindige og tankeløse Studehandlere haardere og hyppigere end de forsigtigere og beregnende, for slet ikke at tale om, at de gammelrutinerede, der havde en delvis fast Køberkreds blandt Marskbønderne undertiden kunde slippe med et ringe Tab eller endog slet intet, hvor andre maatte bløde haardt”.

Efter denne beskrivelse forstår man, at et tæt vævet slægtskabsnetværk som Breinholternes var en væsentlig forudsætning for succes og for imødegåelse af tab inden for studehandelen.

Barndomshjemmet

Niels Munch Breinholt var én af de fremtrædende personligheder inden for Breinholt-slægten. Som nævnt overtog han 1825 bestyrelsen af sin fars avlsgård Sønder Vinkel, som han købte i 1830. I 1817 beskrives den som en stor firlænget gård med tre skorstene på stuehuset, en 33 fags agerumslade mod syd, et vesterhus på 36 fag med kostald, svinehus, fårehus, tømmerhus og køreport, og et

østerhus på 25 fag med heste- og gæstestald, vognport og tørvehus. Det var en gård, hvor tilreisende handelsmænd kunne forvente natlogi og ophold for sig selv, hest og vogn.

I 1838 byggede Niels Munch Breinholt nyt stuehus. Det var en statelig grundmurret bygning med kvist over midterfagene, tre skorstene,orstue og gæstekamre, fyldingsdøre og fjælegulve, og med pompøse kaminindramninger. På kvisten lod Niels Munch Breinholt opsætte sine egne og hustruens initialer samt årstallet 1838. Bygningen stod ikke tilbage for de huse, som købstadens driftige handelsfolk og fabrikanter fik opført i de samme år, hvor Lemvig efter Aggertangens gennembrud oplevede et byggeboom. Kun havde det nye stuehus på Sønder Vinkel stråtag, ikke tegltag som det var påbudt i byen. Også udlængerne blev bygget noget om; blandt andet blev det gamle tømmerhus i enden af kostalden indrettet til gæstekammer. Men iøvrigt var indretningen den samme som før - en stor agerumslade med fjorten gulve mod syd, fæhus og køreport i vesterhuset, hestestald, vognskjul og tørvehus i østerhuset. Alt med stråtag, grundmur i gavlene og ellers tavl mur mellem tømmeret. Gården lå - som den stadig gør - smukt placeret i det grønne landskab med udsigt over Limfjorden. Op til den førte en lang, lige vej, der i mildere egne ville have indbudt til plantning af en allé.

Her boede Niels Munch Breinholt med sin hustru Ingeborg Buch. I sine erindringer til slægtsbogen i 1907 giver Niels Buch Breinholt et fint portræt af

Niels Munch Breinholt og Ingeborg Buchs gravminde af hvid marmor på Heldum kirkegård. På fodstykket står: Glad i livet og glad i Døden. Fred med hans Minde og hendes Minde. (Foto: Lemvig Museum 1994).

sine forældre: *"Min Faders Skoleuddannelse var i høj Grad forsømt og bestod egentlig kun i et halvt Aars Ophold i Huset hos en ugift, rationalistisk Præst i Nabosognet, hvor han blev konfirmeret. Præsten, der tillige var Provst og en Ven af vaade Varer, har næppe ofret megen Tid paa sin Konfirmands Undervisning, saa min Faders boglige Kundskaber var og blev højst begrændsede, men, og maaske netop i Kraft heraf, udvikledes hans Sands for og Færdigheder i Livets praktiske Gerning i en desto højere Grad... I Modsætning til min Fader kunde min Moder glæde sig ved en efter de Tidens Forhold endog ualmindelig god Skoleuddannelse, som end yderligere var bleven*

udviklet i et anset Præstegaards-Pensionat for unge Piger, hvor der endog undervistes i Tysk og Fransk. Til Trods for denne lidt forfinede Opdragelse viste hun sig dog som en fortrinlig og dygtig Bestyrerinde af en større Landhusholdning, medens hun samtidig var meget skattet af den nærliggende Bys bedste Selskab, i hvilket hun paa Grund af sin Dannelse fuldstændig forstod at hævde sig... Begge Ægtefæller satte – hver paa sin Maade – sit Præg på Hjemmet, der utvivlsomt gjorde det til et af Egnens mest søgte, men nægtes kan det ikke, at Faders Villie var den absolut afgørende, i alt Fald stod det saaledes for os Børn, for Tjenestefolkene og vistnok ogsaa for Egnens Beboere, om det end nu staar mig klart nok, at han i ikke faa Retninger lod sig stærkt paavirke af Moders Villie og ønsker, medens det dog næsten altid fik Udseende af, at det skete efter eget Initiativ. Han vaagede nemlig omhyggeligt over sin Autoritet, der ikke blot i Hjemmet var ubestridt, men som han ogsaa forstod at gøre i høj Grad gældende i hele sin Omgangskreds, selv overfor dem, der stode paa et langt højere Dannelsestrin. Forklaringen heraf maa vel nærmest søges i hans naturlige og klare Forstand, hans faste Karakter og hans indtagende Personlighed... Ved siden af disse Faders personlige Egenskaber maa det ikke glemmes, at hertil kom endnu et væsentligt Moment, nemlig hans økonomiske Position, der efter Datidens og Egnens Forhold var ualmindelig god, og Respekten for Penge var hos den Generation, der var opvokset under de trange Tider 1807 til 1835, anderledes stor end

nutildags. Kort sagt, han betragtedes som en af Egnens første Mænd, og Byens og Egnens Honoratiores søgte gerne hans Selskab, hvortil maaske bidrog, at han var en ypperlig L'hombrespiller (anerkendt som Kredsens fineste) og tillige hvad Tyskerne kalder "ein trunkfester Gesellschafter".

Åbne døre

I dette udadvendte og verdensorienterede miljø voksede Niels Buch Breinholt og hans søskende op. Hvilke ønsker og forhåbninger havde deres forældre for dem? Vi kan læse af Niels Buch Breinholts erindringer, at der først og fremmest blev sørget for en god skolegang med huslærer og ekstralæsning hos præster. Faderen var ikke i tvivl om, at de tre yngre sønner egnede sig som landmænd. Men hvilken livsvej skulle den ældste søn slå ind på? Det fremgår af erindringerne, at spørgsmålet blev drøftet, men at faderen ikke ønskede at sætte sin vante autoritet ind i sagen, på trods af, at han gerne så sønnen i handelslære og bestemt frarådede ham at blive landmand. Niels har været svær at bedømme – et godt hoved, men måske ikke den fødte studeopdrætter og studehandler som så mange af hans slægtninge. Hvis den militære karriere ikke var blevet fejlet så grundigt af bordet af en vrangvillig slægtning, var det måske gået den vej – og endt samme sted, som det rent faktisk gjorde, nemlig i det politiske liv. For at udsætte valget besluttede hans forældre at sende ham på realskole i Hamburg for at perfektionere sit tysk og lære at tale engelsk; det ville

Navnene på disse to gravsten på kirkegården i Vestervig illustrerer, hvor indviklede slægtskabsforholdene var i de gennem flere generationer stærkt indgiftede slægter Breinholt og Stokholm. Det var sikkert ikke overdrevet at en studehandler fra Thy erindrede på en handelstur, hvor han var kommet til kroen i Nørre Snede, her at have mødt ikke færre end 16 mænd af den Breinholt'ske slægtskreds. De var alle studehandlere. (Foto: Esben Graugaard)

være en nyttig ballast både inden for købmandshandelen og studehandelen i Vestjylland.

Niels' forældre har opfattet det som helt uproblematisk at sende en femten år gammel dreng afsted på den lange rejse fra Lemvig til Hamburg, vel vidende, at han hele tiden ville kunne trække på studehandlernes internationale netværk. Hans far, hans onkler og fætre – og andre vestjyder – kendte fra drengeårene vejen sydpå, dens kroer og gæstgivergårde, handelsforbindelser på markederne, adresser på logier i Hamburg og forretninger, hvor man kunne gøre indkøb som et kendt ansigt. På vejen op og ned kunne

man regne med at "rejse ved lejlighed", som Niels gjorde det i 1847 på vej til real-skolen i Hamburg.

Niels' skoleophold i Hamburg var heller ikke noget enkeltstående fænomen. De følgende eksempler er spredte; de nævnes i forbifarten i retssager, erindringer og levnedsbeskrivelser, ikke som noget særligt mærkværdigt eller enestående. Ved en retssag i 1757 blev det oplyst, at den stenrige købmands- og studeopdrætterenke Anna Maria Madsdatter på Kongensgård i Nr. Nissum havde givet sin dattersøn Jens Wandborg penge, mens han var i Hamburg; han blev som voksen ejer af hovedgården Kappel ved

Lemvig. I 1787 rejste Rasmus Øllgaard Andrup, søn af købmand og studeopdrætter Simon Andrup i Lemvig, til Hamburg og arbejdede dér i 1½ år; dernæst var han ét år i Altona, hvor han gik på handelsakademi. Han kom tilbage og overtog købmandsgården i Lemvig. 1821-23 var Andreas Evald Meinert Tang fra hovedgården Nørre Vosborg ved Vemb i landbrugslære i Holsten. O. 1840 var Niels Buch Breinholt's fætter Poul Breinholt fra Damsgård på Mors som fjortenårig med til at drive stude til Husum, og hans far lod ham blive dér et års tid, for at han kunne lære at forstå og udtrykke sig på tysk. Han blev ejer af Boddum Bisgård ved Doverodde og drev siden en omfattende eksportforretning fra Esbjerg. Niels Munch Breinholt sendte først sin ældste søn Niels afsted i 1847 til Hamburg og senere i 1854-55 sønnen Jens Stokholm, der fulgtes med en jævnaldrende slægtning, Niels Kastberg, fra Herpinggård i Trans. 1864-67 gik M.P. Kastberg, hvis moder drev Od-desund Færgeri, i skole i Flensborg for at lære tysk. Om Andreas Villemoes fra Vejrum (f.1854) fortæller hans søn fra sin fars ungdomsår: *"Som før nævnt rejste Far ofte til Husum med Kreaturer, og da Sproget hernede jo delvis var tysk, og der ofte skulde handles med rent tyske Handelsfolk, vilde det være af stor Betydning at kunne beherske det tyske Sprog, og derfor rejste Far til Tyskland, hvor han kom i Huset hos en bekendt af Bedstefar, en Farver Hillers, der boede i en mindre By Barmstedt i Nærheden af Hamborg... En af Aarsagerne til at han skulde anbringes*

nær ved Hamborg var sikkert ogsaa, at han her havde Adgang til at følge de store Kreaturmarkeder i denne By for derefter at sende Rapporter hjem til Bedstefar, som jo saa kunde disponere i Henhold til de svingende Konjunkturer". P. Byskov, der i begyndelsen af 1900-årene ejede Nygård på Lemvigs bymark, blev som dreng af sin far efterladt på en kro i Husum efter et kvægmarked, så han kunne lære sig tysk.

Vi ved ikke, hvor almindeligt det var, eller hvem der sendte sine sønner afsted. Desværre har det heller ikke været muligt at finde ud af, hvor man kunne gå i skole i Hamburg-Altona. I vejvisere nævnes flere handelsakademier og en realskoleafdeling ved det gamle gymnasium Johanneum i Hamburg, men der er ikke bevaret arkivmateriale, der rummer oplysninger om eleverne. De nævnte eksempler viser imidlertid, at fremtrædende vestjyske handelsfolk lagde så stor vægt på tyske sprogkundskaber hos deres sønner, at de bekostede deres skolegang langt fra hjemmet, og at de havde forretningsforbindelser, som sønnerne kunne få logi hos, mens de gik i skole.

Nu var det antagelig kun et fåtal studebønder, der sendte sønnerne på skole i Hamburg. Men det var almindeligt at sende drenge i fjortenårsalderen afsted til fods til markeder i Tønder, Leck og Husum med en flok drivgalte eller sammen med voksne karle med en driftstude. Niels Buch Breinholt gjorde selv sin første rejse til Husum og Itzehoe som fjortenårig sammen med voksne slægtninge, og ved den efterfølgende fornøjel-

sestur til Hamburg kørte han med jernbanetoget fra Wrist til Altona. Det var i 1846 da denne jernbane endnu var den eneste på dansk område. Omkring 1857 drev den sekstenårige Jens Sandholm fra Nissumby i Nr.Nissum svin til marked i Tønder, Leck og Husum sammen med sin bror, og fortæller i sine erindringer: *"Da vi var blevet Svinene kvit, kan jeg huske, jeg saa et Syn, der gjorde stærkt Indtryk paa mig: jeg saa det første Jernbanetog, jeg havde set i mit Liv! Jeg stod og saa sønder ud over et milevidt, fladt Terræn, og dér kom det dampende. Gærne havde jeg ventet for at se det køre ind på Jernbanestationen, men det var der ikke Tid til, vi skulde ned i Byen og have Betaling for Svinene, og vi trængte ogsaa til at faa noget at spise".*

Med gnidret håndskrift i en lille lommebog skrev den attenårige Poul Kristian Mouritsen fra Møgelgård i Dybe i 1879 en lille beskrivelse af en rejse til Husum, der belyser, hvor velkendt det var at rejse i det fremmede: *"April 1879, Husum. Idag Mandag Hagensen til Ballegaard og jeg kom til Husum Kl. 5 Mor., efter at have kjørt med Toget hele Natten. Vi fik Ogserne ladet ud og de gik saa.?. igen-nem Byen. Byen er vistnok en meget gammel By men nu...?..., vi standsede ved en gammel Bygning ude i Nordstaden, banker paa og bliver luket ind og vi træder ind i Stuen og endelig kommer en gammel Kjærling indsløbende i en Par Tøffel – det er Husets Frau, efter at have hilset paa os paa Tysk fik vi Kaffe og kom til Betz. Saa vil jeg sove en Stund. Kl. kunde vel være 10 paa Formiddagen da*

jeg vaagnede. Da var S.Jørgensen kommen op paa Kammer til Hagensen og de gik ud i Byen, jeg kom ogsaa ud af Fjere-rene, ... livet var forresten behagelig i den gamle Gjesgivergaard, der samledes de Danske og jeg traf sammen med to Slesvigere fra Tønder Egnen, det var et par flinke Fyre, vi var sammen og havde en meget fornøjelig Aften sammen. Husum Marked var meget slet, Studene tabte mange Penge, jeg tog Afsked med de to Slesvigere og de lovede at besøge mig Hjemme i Jylland, jeg tog Afsked med gamle Bensen og Fruen og Mademosellen. Jeg og Karl Bromsgaard vi fultes ad til Banegaarden, vi kom ifølge med Peder Pedersen fra Vejrum og Andreas Villemoes ligeledes fra Vejrum, paa Jybak Banegaard havde Karl Bromsgaard og jeg nær kommen med Toget til Hamburg i stedet for med den til Vamdrup, vi loserede i Lunderskov Gjesgivergaard om Natten, næste Morgen Dampede vi hjem-mad, vi havde det behagelig sammen, vi kom til Vemb Kl. 1½ og saa kjørte vi med Breinholt Volder Hjem".

Den noget ubehjælpssomme beskrivelse viser, hvordan man i det fremmede traf folk, man kendte hjemmefra; Bromsgård var nabo til Møgelgård, og folkene fra Vejrum har heller ikke været ukendte. Det er også typisk, at man kunne få kørelejlighed det sidste stykke vej med Peter Stokholm Breinholt fra Volder. Hos de vestjyske studeopdrætttere stod dørene således åbne ud mod omverdenen. Det gjalt som beskrevet, når man selv rejste ud, og det gjalt, når fremmede kom til eg-nen. Niels Buch Breinholt giver adskillige

eksempler på det i sine erindringer, og skriver et sted, at hans fødeegn udmærkede sig ved en næsten arabisk gæstfrihed, hvor enhver velklædt fremmed kunne være sikker på at blive vel modtaget.

En vestjysk politiker

Da Niels Buch Breinholt i 1848 kom hjem fra sit skoleophold i Hamburg, blev der taget fat omkring hans valg af fremtidig levevej. Han var selv nået frem til, at det han havde lyst til var at blive *"en landmand i større stil"*; et ønske, som han dog ikke fremsatte med denne formulering over for faderen. Hans far var jordnær nok til at tage det uudtalte ønske alvorligt og sætte den hjemvendte kosmopolit i landbrugslære fra grunden hjemme på Sønder Vinkel. Og landmand blev han, også *"i større stil"*, idet han som nævnt allerede som 21-årig købte Vestergård i Vandborg, som han udbyggede til en stor proprietærgård under navnet Vandborg Vestergård. Senere ejede han den gamle hovedgård Rysensteen i Bøvling. Men sin egentlige rolle som landmand i større stil kom han til at spille som politiker. Her fik han brug for sine udprægede evner til at sætte sig grundigt ind i et stof og komme med praktiske forslag til sagernes udredning samt for sin tidligt udviklede trang til at blive lagt mærke til og respekteret for sine meninger.

Når Niels Buch Breinholt i sine erindringer genkalder sig sine unge år, husker han sin tidlige interesse for den slesvigholstenske sag, hvor han allerede som

fjortenårig imponerede sine meget ældre rejsefæller på sin første tur til Husum med sin politiske viden. Da han som femtenårig blev sendt på skole i Hamburg, interesserede det helt tydeligt den unge mand at leve midt i de politiske begivenheder, at følge med som observatør ved demonstrationer, at læse avis og føre politiske diskussioner med modstandere. Der kan naturligvis være tale om visse tilbageslutninger – erindringerne er skrevet ned efter et langt liv som politiker; men det spiller en påfaldende rolle i ungdomserindringerne, og det er tydeligt, at meget ældre mænd lyttede med respekt til den unge mands synspunkter i politiske anliggender.

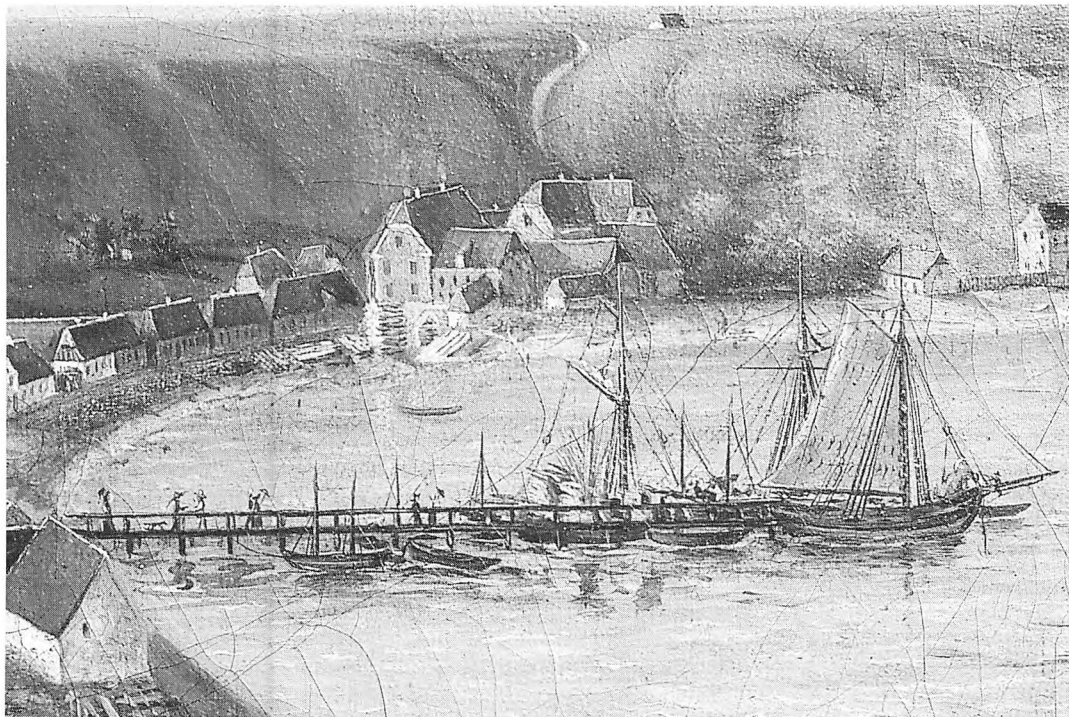
I Dansk Biografisk Leksikon beskrives hans politiske karriere og profil som følger: *"Politisk gik han landbopolitikerens sædvanlige veje gennem sogneråd (1859-64) og amtsråd (1858-64) til rigsdag. 1861 søgte han forgæves valg til folketinget, men 1870 valgtes han af Højre til landstinget i 8. kreds som han repræsenterede til 1910. Det var i tinget særlig landbospørgsmål, den vestjyske havnesag, jernbanepolitik o.l. han beskæftigede sig med, og i disse sager fik han ved den grundighed hvormed han gik til værks og den fordomsfrihed og forhandlingsevne han lagde for dagen en ikke ringe indflydelse. Skønt han var en sikker og slagfærdig taler tog han ikke ofte ordet i tinget. Men han var en selvstændig og frisindet mand der jævnlig i partiet og udvalgene markerede et særstandpunkt."*

Det er karakteristisk, at hans mærkesager lå inden for havnebyggeri og jern-

baneanlæg. Af talerlisterne fra Rigsdagsforsamlingerne fra 1870'erne fremgår det, at Niels Buch Breinholt gerne tog ordet, når forhandlingerne drejede sig om jernbanekoncessioner, både i Vestjylland og i andre landsdele. Særlig aktiv var han, sammen med folketingsmand Chr. Aaberg fra Åberggård i Møborg syd for Lemvig, da det drejede sig om anlæg af Vemb-Lemvig Jernbanen fra 1872 og frem. Tanken med denne bane var bl. a., at den skulle lette transporten af stude med jernbane fra Lemvigegnen til de gamle markeder i Nordtyskland eller til England over den nyanlagte havn i Esbjerg. Indsatsen i Rigsdagen fulgte Niels Buch Breinholt og Chr. Aaberg op lokalt, idet de i 1874 indtrådte i et aktieselskab, der havde til formål at arbejde for etableringen af den nye privatbane. Her sad de to rigsdagsmedlemmer sammen med borgmester O. Smith, købmand H.C. Schou og gårdejer P. Jensen fra Søgård, alle fra Lemvig, proprietær A. Nergaard fra Breinholt i Humlum og Niels Buch Breinholts svoger Mads Agger fra Vadskjærgård i Tørring. De to rigsdagsmedlemmer arbejdede igen sammen i 1890'erne, da Lemvig-banen skulle føres videre til Harboøre og Thyborøn, denne gang med henblik på at forbedre transporten af fisk til de store kommissionsfirmaer i Hamburg.

Interessen for forbindelserne til omverdenen havde Niels Buch Breinholt med i bagagen fra sit barndomshjem, både helt konkret fra sin fars engagement i havne- og dampskibsanliggender, og i bredere forstand fra studehandlernes

Vestjylland, hvor man opfattede omverdenen som noget, der strakte sig fra Limfjorden til Elben og tværs over Nordsøen til England. I sine erindringer fortæller Niels Buch Breinholt om den vinterdag i begyndelsen af året 1850, da justitsråd C.M. Poulsen fra Flensborg kom kørende til Sønder Vinkel sammen med C.B. Claudi for at drøfte planerne for en eksportroute til England med Niels Munch Breinholt. Claudi var leder af "Det Nørrejydske Redningsvæsen" og boede i Vandborg vest for Lemvig; siden begyndelsen af 1840'erne havde han arbejdet sammen med godsejer A.E.M. Tang på Nr.Vosborg for at få etableret en dampskibsforbindelse fra Agger-Kanal til England. Niels Munch Breinholt var straks interesseret og tilbød at sende sin ældste søn afsted med en samling fedekreaturer for at anstille en praktisk prøve. Niels Buch Breinholts far engagerede sig aldrig i politisk arbejde, men han gik gerne i spidsen, når det gjaldt om at bakke sagerne op med en lokal indsats. Under sit ophold i London i foråret 1850 og igen i 1851 kunne Niels Buch Breinholt trække på gamle og nye forbindelser inden for studehandlerverdenen – generalkonsul Regnar Westenholtz i London havde hans far kendt, da han som ung handelsrejsende kom fra Altona til gæstgivergården i Lemvig, og kreaturkommissionær Charles Hicks fra Smithfield-markedet havde Niels Buch Breinholt året før guidet rundt på Breinholt-slægtens gårde, så han kunne få et indtryk af de vestjyske studes kvalitet og deres muligheder på det engelske marked.

I 1851 fik Lemvig sin første havn i form af en enkel skibsbro. Den blev opført af et aktieselskab, bestående af byens købmænd og embedsmænd samt proprietærer fra egnens store studegårde, som anløbshavn for byens egne skibe og for det nye dampskib "Jylland", der sejlede fra Limfjorden til London med kreaturer. Her ligger nogle mindre fartøjer ved broen, måske med tømmer. Ved købmand Winkels gård neden for Vesterbjerg ligger store tømmerstabler på stranden. Usigneret maleri (udsnit). (Lemvig Museum).

Efter sin hjemkomst fra London kastede den unge Niels Buch Breinholt sig ivrigt ud i en lokal agitering for den nye handelsvej, ligesom hans fader gik videre med deltagelse i de praktiske foranstaltninger. Inden udgangen af året 1850 var der dannet en lokal komité for etablering af en havn i Lemvig. Fjorten mænd fra oplandet og fjorten fra købstaden dannede et aktieselskab med det formål, at *"vi for egen Regning vil lade opføre en beqvem Landingsbroe for Dampskibet der sættes i Gang mellem England og Agger Kanal, naar den Bestemmelse tages at Dampskibet anløber Lemvig mindst hver-*

anden Reise". Blandt byfolkene var en række købmænd og embedsmænd med købmand A.W. Andrup i spidsen. På landsiden var det folk som Niels Munch Breinholt, C.Møller fra Nr.Vinkel og Marcus Kastberg fra Ballegård, alle i Hældum, og bønder på bymarken som Peder Særkjær fra Nørmark og Christen Lindberg fra Nygård. Hertil kom proprietærene fra Herpinggård i Trans, Rysensteen i Bøvling og Kongensgård i Nørre Nissum. Også Niels Buch Breinholts fætter, Niels Breinholt, var aktionær; han boede på det tidspunkt i Lemvig, inden han købte Spøttrup på Salling. Alle var de kendte

kreaturopdrættere og studehandlere. I spidsen for aktieselskabet stod C.B.Claudi, der sandsynligvis har været drivkraften i foretagendet. I foråret 1851 var den nye skibsbro færdig, parat til at modtage anløb af den nybyggede, statsstøttede damper "Jylland" der skulle sættes ind i kreatureksporten over Nordsøen. Den unge Niels Buch Breinholt var med på skibets første rejse fra Oddesund til London i foråret 1851 og var efter overfarten praktisk engageret i en nødvendig forbedring af forholdene ombord.

Da Niels Buch Breinholt tyve år senere gik ind i landspolitik, faldt det ham naturligt at følge disse studehandlermiljøets gamle mærkesager op og politisk arbejde for husdyravlens fremme, for anlæg af jernbaner og for vestkysthavnesagen. Et godt eksempel på hans politiske engagement er den pjece med titlen "Jyske Havnespørgsmål", som han udgav under pseudonymet XYZ i 1881. Den 45 sider lange tekst havde tidligere været bragt som en række artikler i Jyllandsposten. På det tidspunkt var den eneste havn på Vestkysten Esbjerg, men der førtes en livlig debat om projekter for havneanlæg ved Årgab, Thyborøn, Vigsø, Ørhage, Bygholm Vejle og Hirtshals. Niels Buch Breinholt kastede sig ind i denne debat ud fra følgende generelle synsvinkel: *"Blandt de Løftestænger, som i første Række bidrage til at fremme et Lands Opkomst, maa ubetinget regnes gode Forbindelsesmidler, thi hvad er et Land, set i materiel Forstand, uden Veje, uden Jernbaner og uden Havne?"*.

Når han plæderede for anlæg af en

havn ved Limfjordens munding mod vest, det vil sige ved Thyborøn, skete det med udgangspunkt i grundige tekniske og økonomiske overvejelser med inddragelse af erfaringer f.eks. fra hollandsk havnebyggeri; men det væsentligste argument lå i selve områdets placering på Europakortet. Det drejede sig om, skrev han i pjecen, *"at bane nye og bekvemme Veje til det Farvand, der er Verdenshandelen og Verdenssejladsen nærmest"*. En vestkysthavn ved Thyborøn ville forbinde det store og rige opland omkring Limfjorden, som Niels Buch Breinholt kendte så godt fra sin opvækst i studehandlermiljøet, med verdensmarkedet – og med anlægget af denne "jyske kanal" ville man komme planerne om en holstensk kanal, nemlig Nordsee-Ostsee fra Kielerfjorden til Elben, i forkøbet.

Kielerkanalen blev anlagt i årene 1888-96. Da Thyborøn Havn endelig blev åbnet i 1917, lå vægten ikke længere på søhandel, men på fiskeri. Men Niels Buch Breinholts politiske evner og europæiske overblik forringes ikke af dette faktum. Selv om han tog sit politiske udgangspunkt i de gamle vestjyske mærkesager, så han ikke tingene i et snævert lokalt perspektiv, men i en national og international sammenhæng.

Ikke desto mindre må hans rødder i det vestjyske have været nyttige. Også i det politiske liv var det muligt at trække på det netværk af slægtskabsforbindelser, som bandt de vestjyske studehandlerfamilier sammen. Niels Buch Breinholts fætter, Poul Stokholm Breinholt til Boddum Bisgård, var således blandt de

Denne stoisk udseende mand hørte sidst i 1800'erne til de kendte borgere i Esbjerg, hvor alle kendte ham under navnet "Patriarken". Poul Stokholm Breinholt (1825-97), der var een blandt Niels B. Breinholts mange fætre, skal i skolen i Outrup på Mors have fået at vide af degnen at tal højere end 1.000 skulle han ikke bryde sit hoved med, for dem fik han aldrig brug for. Ikke desto mindre drev han som 14årig stude til Husum, blev ejer af proprietærgården Boddum Bisgård som tyveårig, men vigtigere var hans banebrydende indsats for eksporten af jyske stude via Esbjerg Havn til England. (Foto: privat).

første til at eksportere sine stude med jernbane og dampskib, og da Esbjerg Havn blev anlagt, flyttede han dertil for at opbygge en større eksportforretning, der gjorde brug af det nyetablerede kommunikationsnet. Niels Buch Breinholt fortæller i sine erindringer til slægtsbo-

gen 1907, at han kaldtes "*Patriarken i Esbjerg*", og at der næppe startedes noget betydeligt foretagende i nybyggerbyen, uden at man først henvendte sig til ham om råd og bistand. Derimod gik han aldrig ind i politisk arbejde. Men han har været én blandt de mange, som med lokalkendskab og et netværk af forbindelser i en større verden kunne være til allerstørste gavn for en landbopolitiker som Niels Buch Breinholt, der nu havde sit virke og sin dagligdag i København.

Vestjylland og verden

Vestjylland har i mange sammenhænge været skildret som en tilbagestående region, der kun langsomt tilpassede sig de nye tider. Niels Munch Breinholt holdt ganske vist fast på den forældede hjulplov længe efter, at svingploven var kommet frem, men det hang sammen med, at korndyrkningen kun spillede en ringe rolle i det vestjyske kvægbrug. Til gengæld var han som så mange andre vestjyder med fremme, når det gjaldt sager af betydning for regionens særlige forhold. Dampskibe, havneanlæg og jernbaner indgik i vestjyske bønders begrebsverden allerede i 1840'erne – længe før det var tilfældet blandt bønder i andre dele af landet. Også moderne organisationsformer vandt meget tidligt indpas. I Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie fra 1990 skriver historikeren Kristian Hvidt, at der i 1850 eksisterede fjorten aktieselskaber, alle i København, og at det først efterhånden, særlig fra 1870'erne og frem, blev den mest almindelige organi-

sationsform inden for handel og industri. Brokomitéen i Lemvig, der blev stiftet den 18. december 1850, var faktisk et aktieselskab, og deltagerne blev i selskabets papirer betegnet som aktionærer. Aktierne kostede 50 rdl., og der blev udbetalt udbytte til aktionærerne. Formen har ikke forekommet studehandlerne ukendt, eftersom de var vant til at drive handel i konsortier.

Opfattelsen af Vestjylland som en klods om benet i Danmarkshistorien kom tydeligt til udtryk i Politikens Danmarkshistorie, der udkom i 1971. Her skrev historikeren Roar Skovmand om placeringen af de nye jernbanelinjer i Jylland i 1840'erne: *"Hvis krigen (1848-50) ikke var kommet, taler alt for, at der var blevet bygget en længdebane fra Limfjorden langs Jyllands højderyg til Hamburg. Denne ville for århundreder have gjort Jylland til Hamburgs handelsanneks. Når de jyske bønder ønskede en længdebane her, så de naturligvis ikke så langt. De ønskede sig blot en bekvem "studebane".*" Med andre ord, de jyske bønder måtte være temmelig indskrænkede, når de ikke kunne indse, at det var meget bedre med den Østkystbane, som man endte med at anlægge, for den *"bidrog til at knytte Jylland til Øerne og hovedstaden istedet for til Hamburg"*.

Sagen er imidlertid, at de jyske bønder med deres studebane tænkte i meget større europæiske sammenhænge, end man på det tidspunkt gjorde i den østlige del af Danmark. Den verden, der interesserede vestjyderne, lå ikke i København, men i Tyskland og England. De holdt sig

Det forenede Dampffibsselskab. Esbjerg-London (Thameshaven). Hjulbampff. „Riberhus“

afgaaer hver Torsdag fra Esbjerg til London (Thameshaven) med Passagerer og Kreaturer; fibsinævnte maa anmeldes i Selskabets Expeditionskontor i Esbjerg.

Forøbrigt meddeles nærmere Underretning om Barten ogsaa af Selskabets Driftsinspektør for Jylland, Hr. Kaptajn Poul Petersen i Randers, samt af Hr. Prokurator Breinholt til Boddum Bisgård pr. Tilskeb.

Først med åbningen af havnen i Esbjerg lykkedes det at organisere og opbygge en vedvarende og direkte eksport af vestjyske stude til det engelske marked. Esbjerg-Thameshaven-rutens betydning for kreatureksporten fremgår af denne annonce fra Holstebro Avis i 1876, hvor Poul Stokholm Breinholt til Boddum Bisgård ikke overraskende ses at være en af organisatorerne.

orienterede om udviklingen på udenlandske markeder, og de tog gæstfrit imod både danske og udenlandske besøgende, der kunne være nyttige som fremtidige kontakter. Når det gjaldt om at få kontakt med nye markeder som det engelske, gik bønderne selv aktivt ind i sagen og inddrog moderne kommunikationsmuligheder og organisationsformer. De var "europæere", et århundrede før vor tids politikere opfandt begrebet.

Dette faktum er blevet løftet frem i søgelyset gennem en række studier, som siden 1970'erne er blevet udført ved en række vestjyske museer og ved Sydvestjysk Universitetscenter, og som fra 1992 er blevet taget op som hovedtema i projektet "West Jutland and the World", der omfatter forskere fra Danmark, Tysk-

land, Holland og England. Et af formålene har været at etablere en ny og mere perspektivrig opfattelse af vestjysk historie end den gængse, der stort set har været en genspejling og parallelisering af rigshistorien - når den da ikke direkte har været sat i skammekrogen som klassens dumme og tilbagestående elev. Dette nye syn på Vestjyllands aktive rolle i rigshistorien spejler sig sjovt nok i den nye udgave af Politikens og Gyldendals Danmarkshistorie, der udkom i 1990. Her er Roar Skovmands nedladende kommentarer om de jyske bønder afløst af Kristian Hvidts meget mere nuancerede – og sandere – billede af forholdet mellem Danmarkshistorien, Vestjylland og omverdenen. Under overskriften *"Grøde i erhvervslivet"* skriver han: *"Hamburgs indflydelse var iøvrigt reduceret betydeligt allerede fra 1850 takket være en interessant selvbestaltet indsats fra en kreds af jyske rigsdagsmænd. De fandt, at regeringen sjoflede Jyllands interesser og tog da initiativet til et par private møder uden for Christiansborg få dage efter Rigsdagens åbning i 1850. Til stede var to fremtrædende danske forretningsfolk i England, og med dem aftalte de jyske politikere at oprette en eksportroute til det nye handelsmarked, England. Rigsdagsmændene henvendte sig til regeringen, som, halvt uden om Rigsdagen, financerede leje af to fragtskibe til transport af levende kreaturer fra Hjerting nord for det sted, hvor Esbjerg senere kom til at ligge. Statens udgifter blev allerede det første år dækket ind af fragtindtægterne. Sådan begyndte Danmark forsigtigt at dreje sig handels-*

politisk fra syd til vest – afgørende for de kommende års udvikling".

Denne handelspolitiske drejning var i høj grad frembragt af de vestjyske studeopdrættere og studehandlere, og af de politikere, der havde sin rod i deres kreds. Det kan tilføjes, at da sagens vigtighed endelig gik op for regeringen, havde man i Vestjylland energisk og konkret arbejdet på sagen i ti år. I et brev dateret 2. december 1840 skrev C.B. Claudi således til Tang på Nr.Vosborg om et dampskib, som kunne bygges af Owens i Stockholm og måske bruges i *"vort dampskibsanliggende"*. Fra 1847 førte man både fra Limfjordsegnene og fra Hjerting forhandlinger med "The Continental Cattle Conveyance Company" i London om oprettelsen af en dampskibsrute. Regeringens entré på scenen var fremprovokeret af en målrettet vestjysk satsning på den store verden.

Niels Buch Breinholt fastholdt hele livet sit vestjyske udspring. Selv kaldte han sine erindringer *"En gammel Vestjydes Erindringer"* og understreger i indledningen sin opfattelse af sig selv som en *"fuldblods Vestjyde"*. Tankevækkende nok, når man ved, at han allerede i fyrré års alderen forlod Vestjylland og bosatte sig i København og tilbragte vinteren i Landstinget og sommeren på europæiske kursteder. Han blev aldrig berømt, hverken som *"en landmand i større stil"* eller som politiker. Han var én blandt mange, der med et godt hoved, interesse for omgivelserne og en vestjysk åbenhed over for det fremmede bidrog til en økonomisk udvikling af det danske samfund i det 19.

århundredes sidste halvdel. I den sammenhæng bliver hans møde over skakbrættet som elleveårig med Knud Lausten Knudsen næsten symbolsk. Vel var brikkerne klodsede og hjemmelavede, men han kunne spille med dem – og vinde. Det samme gjaldt for vestjyderne,

der måske set fra de københavnske udsigtsposter forekom grove og upolerede, men som forstod at spille deres eget spil, så det fik betydning både erhvervsøkonomisk, kulturelt og politisk for hele nationen.

*Forfatteren
præsenterer sig*

Hvad skal den gamle Vestjyde nu først begynde med at fortælle? Det kan måske synes et lidt underligt Spørgsmål, men alligevel dog et ret naturligt, thi det har kostet mig meget Hovedbrud at finde en passende og for mig selv nogenlunde tilfredsstillende Begyndelse – ikke så meget af Mangel på Stof hertil som langt snarere af dets Overflod, så jeg stod overfor en kedelig "l'embarras de richesse", stod ligesom Buridans Æsel midt imellem to Knipper Hø uden at kunne blive enig med mig selv om, til hvilken Side jeg helst burde vende mig. Man kan mene, at det Hele ikke er megen Overvejelse værd, hvad der ikke forhindrer, at jeg ser anderledes på Sagen og i Kraft af det landskendte Ord: "godt begyndt er halvfuldt" tillægger jeg en god og passende Begyndelse en ikke helt ringe Betydning.

Min første Tanke var at begynde med en stærk Understregning af min Egenkab af Vestjyde, ikke blot født og båret som sådan, men nedstammende fra fuldblods Vestjyder, der i mere end 200 År gennem talløse generationer både på min fædrene og mødrene Side har holdt det vestjydske Blod rent og ublandet, så man næppe vil kunne undres over, at jeg er bleven Vestjyde i Sind og Skind, at min Livsgerning er bleven præget heraf, at mit Manddomsarbejde væsentligt har taget Sigte på at fremme den i så lange Tider upåagtede og stedmoderlig behandlede Vestkysts Interesser, og at det er på denne Baggrund min Livshistorie bør ses og bedømmes.

Medens jeg fandt Tanken om en sådan

Begyndelse både ret naturlig og hensigtsmæssig, opstod der imidlertid en anden hos mig, der forekom mig endnu mere nærliggende, nemlig at begynde med en Redegørelse for og af de Grunde, der overhovedet har bevæget mig til at nedskrive mine Erindringer, der, hvad jeg straks og bestemt vilde fremhæve, hverken vilde kunne anses for så mærkelige eller så interessante at de fortjente at fæstnes på Papiret, om de end måske dog, da de spænde over en så lang Levetid, hist og her kunde indeholde Adskiligt, der ikke ganske savnede Interesse, navnlig i kulturhistorisk Retning, hvori mod mine Grunde have været: 1) at jeg ved at falde igennem ved sidste Landstingsvalg fik et ufrivilligt Otium, som jeg fandt ikke at kunne anvende bedre end ved nogle skriftlige Arbejder, 2) at jeg ved et nådigt Forsyns Styrelse er bleven skænket et så rigt og lykkeligt Liv, at jeg føler Trang til af dyb Taknemlighed at skildre det og 3) at jeg nærer et Håb om, gennem denne Skildring ligesom at genopleve mangel en fornøjelig Tildragelse og velsignet Tilskikkelse.

Men uagtet jeg fandt en sådan Forklaring at kunne være en ret passende Indledning til min Livshistorie, bragte dog en ren Tilfældighed mig én, som forekommer mig bedre. Jeg fik nemlig tilsendt et Korrekturafsnit af Omtalen af mig i Kraks "blå Bog", og det slog mig da straks, at Intet kunde være en mere naturlig Begyndelse, end at den gamle Vestjyde i Spidsen for sine Optegnelser præsenterede sig selv for Læserne, for så vidt sådanne overhovedet måtte findes,

Niels Buch Breinholt som ældre og veletableret proprietær og landstingsmand. Foto: Lønborg i København. (Lemvig Museum)

En gammel Vestjydske Erindringer og Oplevelser.

Vanskeligheden
ved at finde en pas-
sende Begyndelse.

Hvad skal den gamle Vestjyde nu først begynde med at fortælle? Det kan måske synes et lidt underligt Spørgsmål, men alligevel lag et ret naturligt, thi det har kostet mig meget Hovedbrud at finde en passende og for mig selv nogenlunde tilfredsstillende Begyndelse – ikke så meget af Mangel på Stof her til som langt snarere af dens Overflod, så jeg stad overfor en kedelig Lember, var de risikøse, stad ligesom Bruidens Øsel midt imellem to Knipper Hø uden at kunne blive mig med mig selv om, til hvilken Side jeg helst burde vende mig. Man kan mene, at det hele ikke er nogen Overvejelse værd, hvad der ikke forhindre, at jeg ser anderledes på Sagen og i Kraft af det landskendte Ord: „guds begyndelse er halvfærdig“, ^{jeg} tillægges en god og passende Begyndelse en ikke helt ringe Betydning. Min første Tanke var at begynde med en storke Underretning af min Egenkab af Vestjyde, ikke blot født og båret som sådan, men nedstammende fra fuldblods Vestjyder, der i mere end 200 År gennem tallose Generationer både på mine fædrene og mødrene Side har holdt det vestjydske Blod rent og ublandet, så man neppe vil kunne undvære over, at jeg er bleven Vestjyde i Sind og Skind, at min Livsgerning er bleven præget heraf.

Niels Buch Breinholt var selv stolt af sin karakteristiske og meget letlæste håndskrift, som han havde lært – dog med gotiske bogstaver – under sin skolegang i Hamburg 1847-48. Her ses et udsnit af hans erindringer, som han nedskrev fra 1910 til 1914.

en Tanke, som blandt adskillige andre også forud havde meldt sig, men som jeg havde ladet ligge, fordi en Selvpræsentation er belemret med visse kedelige Vanskeligheder. Man vil jo nemlig helst, når man forestilles for en Ukendt, høre sig betegnet på en tiltalende Måde, som en Personlighed af en vis Betydning o.s.v., hvad let gøres, når Præsentationen sker ved en Anden, medens man, når man selv foretager den, er betænkelig udsat for at nærme sig et Område, der ikke udmærker sig ved den behageligste Duft. Jeg bilder mig imidlertid ind at kunne slippe over Vanskeligheden ved her at hidsætte den foran nævnte "blå Bogs" Udtalelse om mig, der uden at tillægge mig særlige Fortjenester angiver mit Navn, min Stand og Stilling og de offentlige Hverv, der have været mig betroede. Udtalelsen er sålydende:

"Breinholt N.B. Etatsraad, R.D.M., født 18de Maj 1832 på Sønder-Vinkel ved Lemvig, Søn af Proprietær N.M. Breinholt og Hustru Ingeborg f. Buch; gift med Anna Jakobine f. Knudsen f. 14de April 1839 i Forballum. (Forballum ligger i de fhv. danske Enklaver i Sønderjylland). Uddannelse i Realgymnasium i Hamborg 1847-48, i England 1850-51; Ejer af Vandborg Vestergaard 1854, senere tillige af Mølgaard i Vandborg Sogn ved Lemvig, Mellem Mølle i Ramme Sogn og Hovedgaarden Rysensteen; Sekretær og Næstformand i den stedlige Landboforening 1857-71, Sogneraadsmedlem 1859-64, Amtsraadsmedlem 1858-

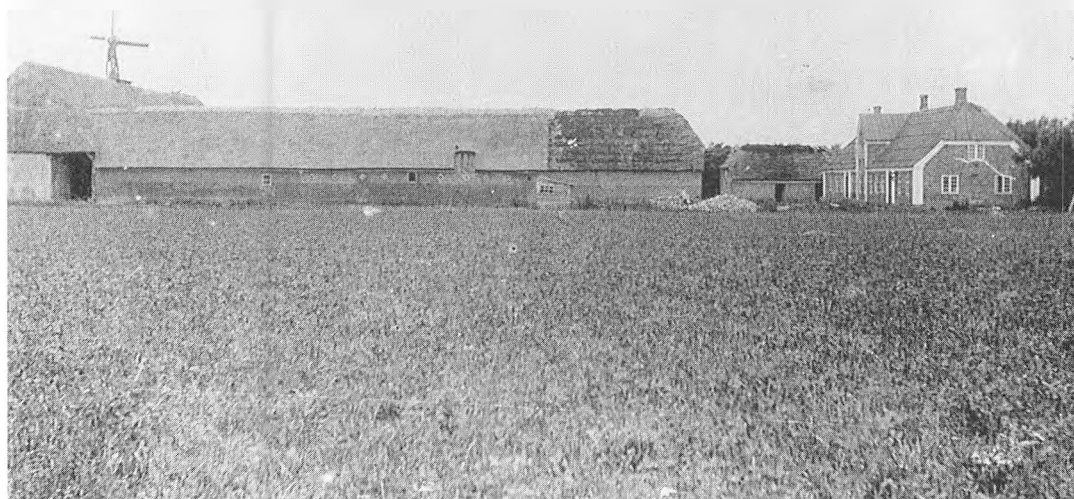
64, Overklitfoged over Ringkjøbing Amt 1868-77. Medlem af Kystsikringskommissionen 1874-83, af Landbokommissionen 1894, af Kommissionen angående Statsbanedriften, af Tuberkulosekommissionen 1901; Landstingsmand (frikonservativ) i 40 År fra 1870 til 1910, Medlem af Limfjordskommissionen i 1908; Suppleant i Overskyldrådet. Adresse: V. Boulevard 17 Kbhnv."

Efter således ved Hjælp af Kraks "blå Bog" in optima forma at være bleven præsenteret for eventuelle Læsere, kan jeg formentlig roligt tage fat på at fortælle min lille Livshistorie, begyndende med mine Barndomsminder, af hvilke de fra min tidligste Tilværelse selvfølgelig kun stammer fra Andenhåndsberetning, der så ofte drillende gentoges, at det næsten staaer for mig som noget selvoplevet. Det påståes, at jeg skal have været et i en ualmindelig Grad uroligt og umedgørligt Barn, en Skrighals af den anden Verden, og som den Førstfødte forkælet af Forældrene lod man mig skråle og tude af Hjertens Lyst, så der kun var Ro i Huset, når jeg sov, hvad der ikke var let at bringe mig til, thi da jeg nærede en suveræn Ringeagt for Vuggen, måtte man gribe til det drastiske Middel, at lade et Par af Pigerne skiftevis bære mig gennem 3 á 4 Værelser, hvis Døre stod på vid Gab, indtil jeg endelig faldt i Søvn, og så galdt det om at skabe den største Ro i Huset, for at jeg ikke skulde blive vækket, hvorfor man listede sig om på Hosesokker, og når Karlene kom ind til Spisetiderne

måtte de sætte deres Træsko udenfor Forstuedøren. Dette Roderi fandt mine Forældre dog tilsidst vel meget af det Gode og bad Lægen undersøge om der ikke lå en eller anden organisk Fejl til Grund for en så vidt dreven Arrigskab.

Han erklærede imidlertid straks, at de kunde være ganske rolige, der var jo Syn for Sagn for, at jeg skreg mig tyk og fed, og Skrigeriet var desuden en ubevidst men fortrinlig Lungegymnastik.

Mine første erindringer

Sønder Vinkel omkring 1915 med Niels Munch Breinholts stuehus fra 1838 og de lange længer med stråtag og vindmølle på laderygningen. (Foto, privateje).

Efterhånden aftog med tiltagende Alder mit Skråleri, og jeg kan nu gå over til, hvad jeg selv kan huske, af hvilket det første er en Episode ved min ældste Broders Fødsel, der indtraf da jeg var omtrent $2\frac{3}{4}$ år, så man skulde synes det lidt utroligt, at jeg virkelig skulde have kunnet bevare en Erindring fra en så ung Alder, og dog føler jeg mig fuldt overbevist om, at den ikke stammer fra Andenhånd, thi det Sceneri, der den Dag idag står så klart for mit indre Syn, kunde umulig udmales af det eneste Vidne til den lille, men for mig så vigtige Begivenhed. Vidnet var nemlig en ældre Tjenestdreng, der var min Yndling og som jeg, når Lejlighed gaves, altid fulgte "auf Schritt und Tritt". Han skulde den pågældende Formiddag (den 6te Marts

1835) hente Vand til Køkkenet, da Pigerne vare stærkt optagne af Barselsfærd og jeg fulgte ham trolig i Hælene. Da jeg kom udenfor Døren, forbausedes jeg over at se den store Gårdsplads kridhvid, der var nemlig mig uafvidende i Morgenstunden faldet et pænt og jævnt Snelag, der nu lå i glittrende Solskin, medens som en stærk Kontrast mod al den hvide Glands en bred brunfarvet Streg trak sig tvers over Gårdsrummet. Det var den Rendesten, der førte Møddingsvandet ud af Gården, hvilket Vand selvfølgelig havde farvet den i Rendestenen faldne Sne, så den tog sig bredere ud end ellers, hvor den dog for mine små Ben var vanskeligt at skræve over, men om jeg overvejede den tilsyneladende forøgede Vanskelighed, mindes jeg ikke, thi jeg havde

jo min trofaste Ledsager "Drees" (Andreas) til at hjælpe mig over, hvad han også nokså net besørgede, men på Tilbagevejen, hvor den farlige brune Flod atter skulde passeres, råbte "Drees" lige da vi nærmede os den: "*Se – der kommer "Kræ Strånd"*", en skummel uhyggelig Tigger, der altid gik med en stor Sæk på Nakken (i hvilken han samlede de Ting, Betleriet indbragte ham).

Man havde i den Tid og i min Egn altid en "Bussemand" for Børn, og nævnte Tigger fungerede ham selv uafvidende som min. Når jeg var uartig, lød det fra alle Sider: "*Ja – når Du ikke opfører Dig ordentlig, så kommer "Kræ Strånd" og putter Dig i sin store Sæk!*" Jeg troede på denne Trusels mulige Virkeliggørelse som hævet over enhver Tvivl, og det var derfor lige til, at jeg, da jeg ved et hurtigt Blik havde forviset mig om, at min "Bussemand" virkelig nærmede sig, blev grebet af en panisk Skræk, der kun levnede mig den Tanke, hurtigst muligt at redde mig ind i Huset, og ganske lod mig glemme den farlige Rendesten, som jeg derfor i fuldt Løb plumpede i. Jeg nævner dette, fordi det er mig et sikkert Bevis for, at jeg virkelig selv husker Episoden, thi da jeg lige var nået Indgangsdøren, vendte jeg mig om, for at se, hvor nær Bussemanden var mig, og jeg så da mine Rendestensfarvede Fodspor i den hvide Sne, hvad der står så tydelig for mig, som havde jeg set dem igår, vel navnlig fordi de viste mig, at jeg havde overtrådt det bestemte Forbud mod at gå over Renden alene, så jeg kunde vente mig dygtig Skænd for mine våde og smudsige Fød-

der. Det vil heraf let skønnes, at da disse mine her omtalte Fodspor ikke kunde gøre et lignende Indtryk på det eneste Vidne (Drengen "Drees"), der rimeligvis end ikke havde lagt Mærke til dem, så kan denne min første Barndomserindring ikke skyldes en senere Genfortælling af Andre, og når jeg så omstændeligt har dvælet ved denne lille, men for mig store Begivenhed, ligger det i, at den ikke blot er min allerførste Oplevelse, som jeg mindes, men også fordi det forekommer mig at være Noget af et Unikum, som fortjener Omtale, at en Mand i sit fir-sindstyvende År grant kan mindes, hvad han oplevede da han endnu ikke var fyldt 3 År.

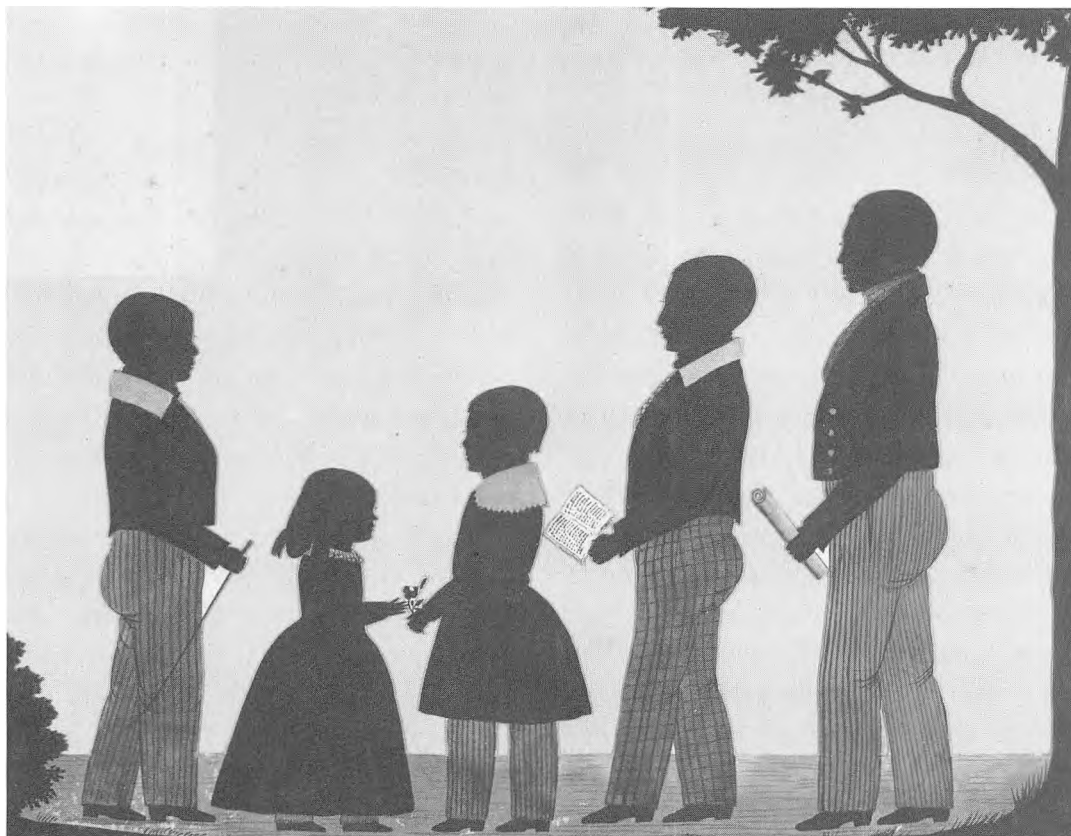
For ikke at fordybe mig i endeløse barnlige Historier, overspringer jeg det i de følgende 2½ år oplevede og erindrede, og indskrænker mig til at fremdrage én, som forekommer mig at være karakteriserende for Gangen i min såvel åndelige som legemlige Udvikling. Historien er følgende: en skøn Dag kom en Mand, for i et for ham vigtigt Anliggende at søge Råd og Hjælp hos min Fader, der imidlertid ikke var hjemme, og da min Moder var mere end fuldt optaget af Husgjerningen, da alle Pigerne vare i Marken (det var nemlig i den travle Høsttid) havde hun ingen Tid til at tage sig af den Fremmede, hvorfor hun overlod til mig at underholde ham så godt jeg formåede. Vor Underholdning drejede sig straks om Høsten og det prægtige Høstvejr, og jeg faldt på at indbyde ham til en Tur gennem Laden, for at vise ham hvor meget Korn, vi alt havde indbjerget.

Silhouet af Ingeborg Buch og Niels Munch Breinholt, klippet o. 1847. Kunstneren har brugt hvidt karton, der er farvelagt med vandfarve i sorte og grå toner. På baggrundspapiret er med blyant tegnet ege- og kastaniegrene og to sommerfugle. Silhouetten hang på Sønder Vinkel indtil 1972, hvor den blev skænket til Lemvig Museum.

Under denne Tur fortalte jeg ham Løst og Fast om Høstarbejdets Gang, som jeg var meget nøje inde i, da det i Tiden næsten var det udelukkende Emne for de Samtaler, jeg hørte, og jeg havde en stolt Følelse af, at den Fremmede vistnok beundrede at jeg vidste så overmåde god Besked om, hvor mange Traver Rug og Byg, der var i Hus, hvor meget Havre, der dels høstet, dels uhøstet endnu stod på Marken. Denne min Stolthedsfølelse fik imidlertid en brat Ende, da han plud-

selig afbrød min endeløse Pludren med: *"Æggentlig Døvlén gåle mæ mi bette Dreng forstå a et en jenneste Uer a all de, Do fortæller mæ"*. (i Bogsprog: *"Egentlig D.g.m. min lille Dreng forståer jeg ikke et eneste Ord af alt det, Du fortæller mig"*). Det var en ordentlig Sinkadus og så meget føleligere, som jeg meget godt vidste og ofte nok blev drillet med det, at jeg talte et Kaudervælsk, som kun de, jeg stadig talte med, kunde forstå. Det kan synes ret mærkeligt, at en sund og kraftig

Silhouet af børnene på Sønder Vinkel o.1847, klippet i hvidt farvelagt karton. Yderst til højre med en paprulle i hånden står den ældste søn, Niels Buch Breinholt. Hans to år yngre bror, Jens Breinholt, holder en bog i hånden. Den yngste bror, Jens Stokholm Breinholt, er iført tidens barnedragt, blusekjolen. Lillesøsteren Karen rækker ud efter den blomst, som broderen holder i hånden. Yderst til venstre står Peter Stokholm Breinholt med en pisk. Silhouetten hang på Sønder Vinkel indtil 1972, da den blev skænket til Lemvig Museum.

og forøvrigt opvakt Dreng stod så langt tilbage, at han i sit sjette År ikke kunde tale nogenlunde rent og for Alle forståeligt, men det var nu en Gang så, og mine Forældre, der begyndte at ængstes for at det kunde skyldes en organisk Tungefejl, lod vor Læge undersøge Forholdet, men hans Kendelse lød trøstende på, at mine naturlige Taleorganer vare i god Orden, medens deres mangelfulde Benyttelse vistnok stammede fra, at man altfor længe havde moret sig over min Mis-

handling af mange af Sprogets Ord, så det efterhånden havde udviklet sig til en dårlig Vane, som det var på tide at skride ind imod. Dette gjorde man nu, og jeg hjalp selv troligt med, omendskøndt det kneb hårdt med Ord, der havde to efter hinanden følgende konsonanter, f.Eks. "Kniv", som jeg i Enrum ugevis øvede mig i at få Bugt med, indtil jeg endelig en skøn Dag fandt på at indskyde en Vokal mellem de forbistrede Bogstaver "K" og "n", så jeg let udtalte Ordet som "Ko-

niv", hvorefter jeg hurtigt vænnede mig til at sløjfe den indskudte Vokal, i hvert fald gøre den omtrent uhørlig.

Efter at have ofret så mange Ord på mit eget Kaudervælsk, kan jeg ikke afholde mig fra at fæstne nogle Mindeord på Papiret om den Mand, der på en så drastisk Måde lod mig vide, hvor mangelfuld min Tale var. Han hed Chr. Balle, var meget kendt i Egnen og var ikke lidt af en Original, han var afvekslende Heste- og Svinehandler (ikke Pranger, eksporterede sine indkøbte Heste i hele Kobler og Svinene i store Drifter). Han var brav og ærlig og havde et godt Ord på sig, men havde ikke videre Held med sig i Hestehandelen, hvorfor han, for at oprette sine Tab, ofte måtte gribe tilbage til den mindre ansete Handel med Svin, thi sagde han: *"æ Hejst kan åller tramp mæ så lånt neer, te æ Svien kan ett vræed mæ op igen"* (d.e. *"Hestene kan aldrig trampe mig så langt ned, at ikke Svinene kan rode mig op igen"*) og denne hans Påstand, der ofte citeredes af Egnens Folk, viste sig flere Gange at holde Stik, så han trods sin mindre heldige Hestehandel dog endte som velsitueret Ejer af en mindre Bondegård i Sydthy. Han hørte i flere Retninger til den nu mer og mer forsvindende Race af Originaler, som man morede sig over og tillige interesserede sig for – han fik derfor også efter Tidens skik sit Tilnavn, under hvilket han var ligeså kendt, som under sit virkelige Navn – man forandrede nemlig dette til: *"Æggentlig-Døvlengålemæ"*, fordi han næsten altid begyndte en Udtalelse med disse ejendommelige Indledningsord.

At han var en i vide Kredse kendt og skattet Original turde ret tydeligt fremlyse af, at en Tobaksfabrikant i Thisted kaldte en af sine Røgtobakker: "Balle-Kanaster" og forsynede Karduspapiret med hans Portræt, der just ikke udmærkede sig ved nogen overdreven Lighed, men dog ved Hovedbedækningen gjorde ham temmelig kendelig, han foragtede nemlig Kasketter og gik altid med høj Hat, hvorledes Vejret end var, hvilket selvfølgelig gav Hatten en bulet og særegen Facon.

Når jeg her ofrer Chr. Balle så megen Omtale, er det ikke blot begrundet i mit foran skildrede Barndomsminde om ham, men også fordi jeg senere i en senere Drengalder oplevede nogle rare Dage i hans Selskab. Efter min Konfirmation skulde jeg til Hamborg for i et Realgymnasium at tilegne mig nogle Sprogkundskaber, men da der den Gang på Vestkysten hverken var Diligenser eller Jernbaner måtte man befordres "ved Lejlighed" (et Udtryk, som man før Frimærkernes Tid hyppigt benyttede på Breve). Min Lejlighed blev nu den, at oftnævnte Balle skulde til Marked i Niebøll med et Koppel Heste, og jeg skulde da køre med ham så langt (omtrent Halvvejen til Hamborg, hvorfra jeg så skulde søge ny Lejlighed hos tyske Hestehandlere til Resten af Vejen). Turen til Niebøll medtog en 5 à 6 Dage, da vi ikke kjørte længere end Koppelhestene gik (kun ca. 4 à 5 Mil pr. Dag, da de ikke måtte overanstreges før Markedet). Vi overnattede altid i de samme Kroer som Hestene, og da jeg med Lyst hjalp til ved disses Af- og

En drift kvæg. Tegning fra forrige århundredes midte af den kendte H. C. Andersen-illustrator, Th. Vilhelm Pedersen. (Holstebro Museum)

Udkobling, var jeg tilsidst en halvudlært ”Hestetrækker”, en ret betydende Person, da det beroede ikke lidt på hans Dygtighed om Hestene kunde møde på Markedet i god Kondition. Under den

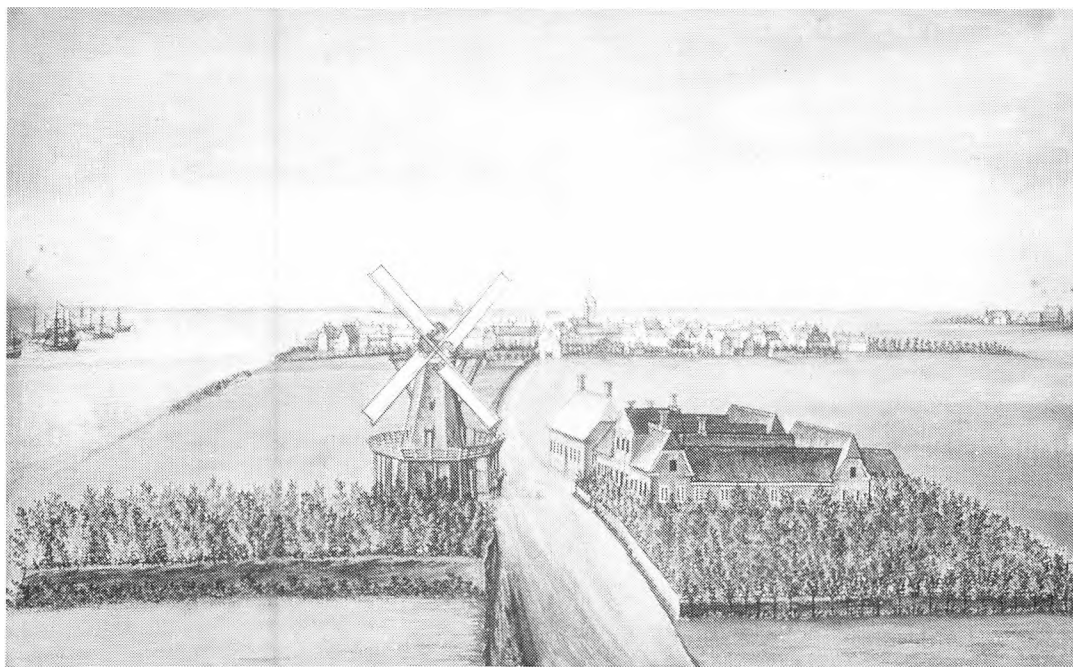
lange Køretur, hvor vi havde så rigelig Tid, at vi næsten kunde besøge alle Kroer, oplevede jeg meget for mig nyt og interessant, og Balle behandlede mig således, at jeg kom til ret at holde af ham.

*Ophold
hos mormor
– madam Buch
i Ringkøbing*

Fra denne Drengerindring, der jo egentlig først hører hjemme på et langt senere Stadium, vender jeg nu atter tilbage til mine Barndomsminder, af hvilke det, der drejer sig om mit første Skridt ud i en fremmed Verden og min første Skolegang, står i første Række. Det var i en usædvanlig ung Alder, at jeg blev sendt bort fra Hjemmet, og tilmed så langt bort (en lang Dagsrejse) at der ikke var Tale om Småbesøg hos Forældre og Søskende. Jeg var nemlig næppe fyldt 6 År, da man i Anledning af et nyt Stuehus' Opførelse og det gamles Nedbrydning fandt det ønskeligt, at få mig anbragt andet Steds og få mig bort fra de Farer, som disse Arbejder forudsælig vilde frembyde for en så nysgerrig og urolig Kumpan,

som jeg var. Pladsen, man udsåe til mig, var Ringkøbing, hvor min Mormoder boede og levede i særdeles gode Kår, ligesom hun havde god Plads til mig, da hun med blot en Tjenestepige alene beboede sit på Torvet beliggende Ejendomshus, så det var hende en stor glæde at få sit Barnebarn i Huset, tilmed, da det var hendes første og opkaldt efter hendes afdøde Mand. Denne Forhåndsglæde blev imidlertid hende vistnok senere en stor Skuffelse, thi jeg var en uvorn og selvrådig Krabat, der tyranserede sin ejegode Bedstemoder og hendes flinke Pige efter Noder.

Jeg blev sat i en Pogeskole, der holdtes af en gammel Madam Vorgod og hendes heller ikke unge Datter, den talte vel et

Her i Ringkøbing Mølle voksede Niels Buch Breinholt's mor op som datter af møller Niels Jensen Buch og Birthe Andersdatter. Akvarel og gouache af Jesper Kierkegaard, der i flere af sine arbejder brugte møllen som motiv. Denne fra 1824 har tilhørt grosserer J. L. Schouboe, der var Niels B. Breinholt's vært under opholdet i København. (Ringkøbing Museum)

Dusin Elever, der i en lille Stue vare anbragte på 3 løse Småbænke uden Rygstød, og som rimeligt var, anvistes jeg som den sidstankomne Plads nederst på den bageste Bænk. Om det var af krænket Forfængelighed herover eller af andre Grunde, at jeg straks tog min nærmestsiddende Kammerat i Nakken og væltede ham baglænds ned på Gulvet, husker jeg ikke mere, men vist er det, at det var min første Bedrift i Skolen, og den var jo ikke egnet til at vække altfor gode Tanker om den nye Elev, som man derfor frabad sig og kun beholdt på min Bedstemoders Forbøn. Min Opførsel både hjemme og ude i Byen, hvor jeg holdt til med Hyrde- og Gadedrengene, beredede utvivlsomt min gode Bedstemoder mange Ærgelser, som hun imidlertid bar med en næsten ubegribelig Langmodighed, så jeg ganske slap for en så ofte velfortjent Dragt Klø, men hvad skulde hun egentlig også stille op med mig, jeg var en efter min Alder stor og stærk Knægt, så der var en ikke ringe Sandsynlighed for, at jeg - overmodig og selvrådig - ikke vilde have modtaget korporlig Revselse af en gammel svag Kvinde, men sat mig til risikabel Modværg. Nok er det, Forsøget blev ikke gjort, jeg troer end ikke en Trusel om det fremkom, men så blev der fra oven af lagt en Kapsun på min Uregerlighed.

Der udbrød nemlig i Byen en Strube-hoste-Epidemi, der også nåede mig, og Anfaldet udviklede sig i den Grad, at Lægen nærede megen Betænkelighed, hvorom mine Forældre ved et ridende Ekspresbud underrettedes, hvilke så ved en forceret Kørsel hurtigst nåede Ring-

Handelsmanden Jens Stokholm Buch, Sønder Holmgård - Niels B. Breinholt's fætter - ejede i sin tid dette møbel. Måske er der tale om det ene af de to ens chatoller, som Niels Munch Breinholt til Sønder Vinkel lod fremstille til sine svogre Niels Lauritz Buch til Sønder Holmgård og Jens Buch til Ringkøbing Mølle i taknemmelighed over at de lod deres søster Ingeborg - som han var gift med - arve på lige fod og ikke kun den halve søsterlod. Efter den ugifte Jens Stokholm Buch gik møblet i arv i Breinholt-familien. (Privateje).

kjøbing og lige på det tidspunkt da Kri- sen var heldigt overstået. Jeg vågnede omtrent samtidigt til Bevidsthed og såe til min usigelige Glæde mine kære Forældre bænkedes ved en Kop Kaffe, et Syn, der for mig var ligeså uventet som velgørende, så det forekom mig som om jeg befandt mig i det glædigste og bedste Velbefindende. Faren var i Virkeligheden

også fuldstændig overstået, men min gode Bedstemoder fik nu under min Rekonvalscens en svær Hyre med at holde mig inden Døre, og hendes Anstrengelser derfor kulminerede særligt, da der indtraf en stor Markedsdag i Byen, i hvilken jeg absolut vilde deltage. Hun sejrede dog, idet hun mildnede min Indespær-

ring ved at flytte et Bord hen til Vinduet og lade mig tage Plads på dette, hvorfra jeg havde et ypperligt Overblik over de mange Telte og de forbipasserende Folkeskarer, så jeg vistnok såe mere fra mit Stade, end jeg vilde have set, hvis jeg havde fået Lov til at blande mig i Folkesværmen.

*På
Sønder Holmgård
i Lem*

Som barn var Niels B. Breinholt en hyppig gæst her på Sønder Holmgård i Sønder Lem hos morbroderen Niels Lauritz Buch og tanten Maren Stokholm. Buch hørte til forrige århundredes kendte vestjyske studehandlere og sønnerne Niels og Jens Stokholm Buch videreførte handelstraditionerne, en tid i et familiekonsortium hvor også familien på Sønder Vinkel var engageret. Omtrent således har Sønder Holmgård set ud i Jens Stokholm Buchs tid, formodentlig også i forældrenes. Maleri fra før 1920. (Lokalhistorisk Arkiv for Sønder Lem).

Et Par af mine Bedrifter fra Ringkjøbing-Opholdet bør dog ikke helt forbigåes, ikke mindst fordi de vare af samme for mig lidet flatterende Natur, som de af mig tidligere fremdragne. De pågældende Bedrifter øvedes dog ikke i selve Byen, men på en lille Herregård (Sønder Holmgård) en god Milsvej øst for, hvor min Moders yngste Broder boede, og hvor man de fleste Søndage havde den højst tvivlsomme Glæde af mit Besøg, mere end tvivlsom, fordi jeg var fuld af Spillopper og Unoder, der langtfra alle vare helt harmløse, selv om de vare mindre slemme end den, jeg nu skal drage frem:

Min Morbroder på Holmgårds ældste søn var rigeligt et Årstid yngre end jeg, han var ligesom jeg opkaldt efter sin Bedstefader i Ringkjøbing, vi var altså både Navnefættre og kødelige Fættre, og under mine Besøg var han min stadige Legekammerat, og så hændte det en Dag, at vi morede os nede ved en Rest af Gårdens gamle Voldgrav, i hvilken der flød nogle Brædder, som vi prøvede at sejle på, hvad så længe der var grundt Vand var ganske ufarligt, men efterhånden vovede vi os længere og længere ud, og pludselig styrtede min Fætter baglænds ned af sit Sejlbrædt og Vandet luk-

Morbror og faster i Sønder Holmgård, som Niels B. Breinholt ofte besøgte i den periode han boede hos mormoderen "madam Buch" i Ringkøbing. Niels Lauritz Buch (1809-72) og hustruen Maren Stokholm (1810-90) skal have mødt hinanden på Herpinggård i Trans sogn, hvortil Buch på en handelstur kom for at handle med Niels Stokholm, der på det tidspunkt havde niecen Maren fra Sindbjerggård på Mors i huset. (Fotos: Ringkøbing Museum).

kede sig over ham – jeg udstødte et Nøds-krig, der lykkeligvis hørtes af en Havekarl, der arbejdede i den tilstødende Have. Han trak i en Fart den druknende Dreng op og bar ham ind til sin Moder (hans Fader var som så ofte ude på Kreaturhandel) hvor han efter at være tumlet lidt med og bragt til Sengs befandt sig helt vel. Forholdsvis var jeg jo så temmelig uskyldig i Historien, om end jeg som den ældre kunde have et vist Ansvar for vor, som det viste sig, ikke helt ufarlige Leg, men så let slap jeg nu ikke – den før nævnte Havekarl fortalte nemlig til de andre Tjenestefolk, at jeg havde skubbet

min Kammerats Brædt ud på dybt Vand, og han ved dette Skub havde tabt Balancen – det var altså en af mine velbekendte Skarnsstreger, kun i en endnu grovere Udgave end sædvanligt, og ved Genfortælling voksede Begivenheden til, at jeg havde villet drukne min lille Fætter, hvilket, da man kunde vente Alt af mig, fandt villigt Øre, for tilsidst endog at udvikle sig til en Familie-Legende, så jeg senere i min voksne Alder har hørt mine Kusiner spørge mig: "*Kan Du huske, da Du vilde drukne vor Broder?*" Jeg kunde rolig svare, at en slig Hensigt havde jeg aldrig næret, om det end ikke kunde

Fætrene fra Sønder Holmgård blev også kendte handelsfolk – naturligvis, tør man hævde. Jens Stokholm Buch overtog fødegården, der i hans tid især blev udgangspunkt for en omfattende handel med heste. Ofte handlede Stokholm Buch i kompagniskab med den kendte handelsmand Christen Noe fra Velling. (Foto: Ringkøbing Museum).

være utænkeligt, at jeg med min impulsive Karakter for at forhøje Morskaben ved Sejladsen uoverlagt havde givet min Fætters Sejlebrædt et Skub udefter, omendskønt jeg troer det ikke, thi jeg følte mig efter den uheldige Afslutning af Legen for min Part uden nogen Skyld i Uheldet, ligesom jeg heller ikke fik hverken Skænd eller Straf. Trods dette lever og troes endnu Legenden, der således er et nyt Bevis på "at man også kan gøre et Skarn Uret".

Anderledes forholder det sig med en af mine andre Genistreger på Holmgård

– det var en dejlig Søndagmorgen at Stadsvognen med et Par raske Heste holdt for Døren, for at køre Familien til Kirke. Kudsken sprang ind i Forstuen for at hente de der liggende Hynder til Agestolene, og jeg greb hurtig Lejligheden til at bemægtige mig Pysken og af Hjertens Lyst knalde løs med den, Hestene skræmmedes derved, tog i en Fart "Reisens", klarede mærkværdig godt den snævre Port og satte derefter som løbske ud over Marken. Der blev selvfølgelig stor Opstandelse, Kudsken, min Morbroder og et Par af de andre af Gårdens Karle satte efter Hestene, medens jeg stod slukøret med en ond Samvittighed, thi jeg vidste godt nok, at jeg her havde begået en Forbrydelse, der ikke var let tilgivelig, da den ramte Landmandens Øjsten: hans Heste, hvis både Brugs- og Salgsværdi forringedes ved at have været løbske. Heldigvis forløb Løbskhedstilfældet uventet glat, man fik fat på de skræmmede Dyr inden de ret vidste at de havde været på egen Hånd, Vognen havde heller ingen Skade lidt, og man kørte med den samme Befordring til Kirken, som om Intet var passeret, så jeg slap med en alvorlig Formaning.

Underlig nok, at jeg under mit hele Ringkjøbingophold trods mine mange og ofte lidt ondartede Spilopper ikke fik en eneste korporlig Revselse, ikke en Gang en Ørefigen, uagtet Pryglesystemet den Gang stod i fuld Flor – også i mit fædrene Hjem, hvor jeg ikke sjældent stiftede et mindre behageligt Bekendtskab med det. I min modnere Alder har jeg af og til grublet over den Lemfældighed og over-

I 1856 kunne Niels B. Breinholt opleve at hans fætter på fædrene side, Jørgen Christian Breinholt, giftede sig med hans kusine på mødrene side, Maren Buch. De to skal have mødt hinanden på Sønder Vinkel. Senere overtog de Damsgård på Mors, der blev udgangspunkt for en betydelig handel med heste og stude på udlandet. Blandt deres mange børn kan nævnes: Maren Breinholt, der blev gift med konsul Ditlev Lauritzen i Esbjerg, Mette Breinholt, der blev gift med kreaturkommissionær Søren Revsgaard Jørgensen i Newcastle og Niels Laurits Buch Breinholt, der en tid var kreaturkommissionær i London. (Fotos: Ringkøbing Museum).

drevne Overbærenhed, der fra mine mødrene Slægtnings Side vistes overfor en så selvrådig og uartig Dreng, og den nærmestliggende Forklaring heraf, har jeg da fundet at være den, at man med en grundmuret Respekt for min ansete Fader, hvem man næsten forgudede, krympede sig ved at straffe hans ældste Pøde. Ganske vist vilde jeg gerne have fundet en anden og for mig mere tiltalende Grund, den nemlig, at man trods alle mine Unoder virkelig holdt af mig, og at de af mig fremdragne Eksempler på min

Uvornhed betragtedes som rene Barne-
streger, hvad de jo delvis også vare, og at de, da der ikke syntes at ligge nogen ond Villie bagved dem, måtte anses som forholdsvis uskyldige. Muligvis kan en sådan Betragtning have gjort sig gældende og været medvirkende til den Mildhed, hvormed jeg behandledes, men ærlig sagt nærer jeg ikke ringe Tvivl herom, thi medens jeg grant mindes de af mig her fortalte Ringkjøbing-Tildragelser, husker jeg ikke en eneste, der kunde kaste et mere flatterende Lys over mig.

Stormfloden 1839
set fra Lemvig

Nok er det, da man i mit Hjem var færdig med Byggeriet, forlod jeg uden Sorg og Savn Ringkjøbing og tilbragte derefter henved et År i Hjemmet, hvor min gode og veloplærte Moder læste lidt med mig. Fra dette År er der to Begivenheder, der har fæstnet sig i min Erindring, den ene Kongens Død (3die Decbr. 1839), den anden den voldsomme Stormflod i 1839.

Jeg troer ikke at den førstnævnte Begivenhed vakte stor Bedrøvelse i vor Egn, i alt Fald hørte jeg ofte den bortgangne Frederik den Sjette omtale som en "Soldatpiner" og en "Hesteplager", den sidste Betegnelse stammede fra, at de under Kongens Rejser tilsagte Bønderheste til Forspand blev plagede ud-

over Evne, da Kongen trods de usle Veje stadig påskyndede Kørslen, og Synet af de benyttede stærkt medtagne Heste satte meget ondt Blod. At flerårig Militærtjeneste med Sultelønning, Pryglestraffe, Løben Spidsrod m. m., der inden almindelig Værnepligt indførtes alene gik ud over Bøndernes Sønner, var heller ikke egnet til at fremkalde blidere Følelser for den Hersker, hvis Hovedlidenskab antoges at være Soldatervæsenet, og når så Befolkningen mindedes den tåbelige Krig med England, Tabet af vor prægtige Flåde, Tabet af Norge og Statsbankerotten, hvilke Ulykker alle ramte Landet under hans Regering, kan man næppe undres over, at Frederik den Sjettes Død

Nedkørslen til Lemvig ad den stejle og snævre hulvej i Vesterbjerg. Det var den vej, man kørte, når man fra Sønder Vinkel skulle til Lemvig. Neden for bakken ser man kvisten på tobaksfabrikant Andreas Hansens hus og taget på købmand Winkels gård. Havnen blev anlagt 1855-57. Blyantstegning af Gustav Møller, 1863. (Lemvig Museum).

ikke fremkaldte nogen virkelig Landsorg, allermindst i vor Egn, der var så godt som ganske uberørt af de også i hans Tid indførte berømte "Landboreformer", idet såvel Husmænd som Bønder i lang Tid havde været Selvejere, der selvstændig og frivillig havde foretaget en hensigtsmæssig Udskiftning af Jorden, og de følte derfor ikke nogen særlig Taknemmelighed for disse Reforme, hvorimod jeg ofte nok hørte småtskårne Beklagelser over den befalede lange Sørge-Klokkeringning, der lagde Beslag på Landmandens sparsomme Arbejdskraft, idet Ringningen skete ved Tilsigelse af Kirkeværgen og betragtedes som kommunalt Pligtarbejde.

Den anden Begivenhed, jeg foran sigtede til, "Stormfloden i 1839" vakte derimod den største Bevægelse i Gemytterne, da den foregik i vor umiddelbare Nærhed og dens uheldsvangre Virkninger føltes dels direkte, dels indirekte af hele Egnens Befolkning. Jeg skal ikke her opholde mig ved disse Virkninger, som jeg selvfølgelig i Syvårsalderen ikke havde nogen Forståelse af, men indskrænke mig til at omtale det Par Småting, der har bidt sig blivende fast i min Erindring: En Aften kom min Fader hjem fra Byen (Lemvig – en lille kvart Mil borte) og fortalte, at der var et stærkt Højvande i Fjorden, at Vandet allerede stod højt i Gaderne, så højt, at Vandet, da han gik fra "Klubben", gik oveni hans Støvler, og at Herredsfogden, med hvem han havde spillet sin sædvanlige L'homme, havde givet Sognefogderne i de nærmestliggende Sogne Ordre til næste Mor-

gen ved Daggrø at møde med alle Befordringer, de kunde opdrive, for at køre Kvinder, Børn og Syge ovenfor "Bjergene", da Vandet stadig var i truende Stigning, og såsnart Menneskene var bragt i Sikkerhed, skulde Vognene vende tilbage for at redde Bohavet i de mest udsatte Huse.

Udtrykket "Bjergene" trænger sikkert til en lille Forklaring – Lemvig ligger nemlig meget lavt, begrændset mod Syd af en lille Sø, mod Nord af Fjorden og mod Øst og Vest af høje stejle Bakker, og de Veje, der over disse føre til og fra Byen, benævnes ikke blot i Folkemunde men også officielt Østerbjerg, Vesterbjerg og Sønderbjerg, hvis Samlingsnavn var "Bjergene".

Faders Fortælling om den oversvømmede By satte min barnlige Fantasi i livlig Bevægelse, og da jeg hørte at to af vore Vogne tidlig næste Morgen skulde deltage i Redningsarbejdet, tiggede og bad jeg om Lov til at følge med, i alt Fald så langt som til "Vesterbjerg", en Tillaelse, der imidlertid med god Grund blev mig nægtet. En anden lille Ting, som jeg klart husker fra Stormflodsdagene, er den, at vi fik en overvættes Rigdom af levende Fisk i Huset. I den vore Marker og Enge tilstødende Horn Sø trængte nemlig det salte Fjordvand massevis ind, og da dette var Gift for Ferskvandsfiskene, stimlede disse i tætte Skarer op i en lille Bæk i vor Eng, hvor Brasen, Aborrer, Gedder, Skaller osv. stode så tæt, at man kunde øse dem op med Skovle, en Idræt, som jeg med den yderste Interesse var Vidne til. Mærkeligere er det, at jeg ikke

Trafikken i Vestergade i Lemvig foregik delvis på strandbredden, hvor købmændenes joller og pramme lå for svaj. Under Vesterbjerg ses købmand Winkels gård med pakhus ud mod stranden; gaden slår et sving til venstre mellem gavlen af købmandsgården og de lave huse yderst til venstre i billedet. Neden for de nøgne Vesterbakker lå Brædstrups Saltkoger, der udvandt salt af importeret engelsk stensalt. Tegning af Gustav Møller 1851. (Lemvig Museum).

Nedkørslen til Lemvig ad Sønderbjerg; det øverste stykke af vejen var så smal, at to vogne ikke kunne passere hinanden. Blyantstegning af Gustav Møller, 1866. (Lemvig Museum).

mindre nøje erindrer, at Moder, da vi senere spiste Fiskene, gentagende udtalte sin Beundring over de fangede Fiskes Velsmag og Størrelse i Sammenligning med de samme Arter fra Ringkjøbing Fjord, og jeg kan kun forklare mig det ved den Stolthedsfølelse, som greb mig ved at høre, at vor Egns Fisk stode så langt over de Ringkjøbiske, altså et gryende Spor af den Lokalpatriotisme, som i mit senere Liv gav sig ikke få Udslag.

Endnu et Par Småting af mine Stormflodsminder skal jeg lige berøre, den ene: at det nyeste og solidest byggede Hus i Byen ramtes af de fra Havnepladsen i Drift satte Bjælker, der sloge et så stort Hul i Muren, at man i Dagligstuen fangede en stor Torsk, der havde fundet Vej gennem Hullet, en så meget mere opvækkende Fangst som den måtte være drevet ind lige fra Vesterhavet da der på hin Tid ikke som nu fandtes en sådan Saltvandsfisk i Limfjordens halvferske Vande. Den anden Småting er den, at Moder en Dag tog mig med på et Besøg på Lemvig Møl-

legård, hvor en overvejende Del af de fra Oversvømmelsen i Byen reddede Effekter vare magasinerede, blandt hvilke særlig de enorme Masser af Sengeklæder imponerede mig, medens nogle Vugger af en mig ukendt Form vakte min udelte Opmærksomhed og lod mig anstille en dybsindig Sammenligning med vor egen Vugge hjemme.

Som allerede foran kort antydnet, agter jeg ikke her at fordybe mig i Betragtninger over den her omhandlede Stormflods mangeartede Virkninger og dens for Limfjordsegnenes så indgribende Betydning, uagtet Fristelsen dertil er stor, navnlig fordi det i min Alder kan befrygtes, at jeg ikke når så langt i min Livshistorie, hvor sådanne Betragtninger ville finde deres rette Plads, og fordi denne Stormflod har avlet Forhold, der i høj Grad har præget min Manddomsgerning, men jeg trøster mig med: "at gemt er ikke glemt", og vender dermed tilbage til min Barndomstid.

Ophold på Pallisbjerg

Allerede i Efteråret efter kun et Års Ophold i Hjemmet måtte jeg atter på Vandring. Man fandt det nemlig på høje Tid, at jeg fik en mere regelret Undervisning end den, min Moder i sin knappe Fritid for husmoderlige Pligter kunde give mig, men hvorledes var et vanskeligt Spørgsmål. Stillingen var nemlig den, at Sognet (Heldum) så underligt det end lyder ingen Skole havde, hvad dog fandt sin naturlige Forklaring i, at det vistnok var det mindste i hele Landet, idet det den Gang kun havde i Et og Alt 7 (siger Syv) Beboere med højst 3 à 4 Børn i skolepligtig Alder, hvilke da henvistes til Nabosognets (Tørrings) Skole, men til denne var der en lang og om Vinteren en næsten ufremkommelig Vej ad en dårlig Sti, der førte over en stor sumpet Eng fuld af farlige Mosehuller, så allerede af den Grund måtte det opgives at lade mig søge denne Skole, hvortil endnu kom, at dens Ene lærer – en gammel forøvrigt rar og skikkelig Degn – kun havde tarvelige pædagogiske Evner, og der syntes således ikke levnet nogen anden Udvej, end at engagere en Huslærer, hvad man dog for ét Barns skyld (min ældste Broder var nemlig kun godt 4 år) fandt både for bekosteligt og for omstændeligt, og man greb derfor til en anden Udvej.

Min Fader havde nemlig en eneste Søster, som han satte meget højt, hun var Enke med 6 ukonfirmerede Børn og ejede Herregården Pallisbjerg, der lå 5 Mil borte i Staby Sogn, i hvis nordre Skole Læreren (Amstrup) nød et stort Ry for sjælden Dygtighed, og da han anvendte sin rigelige Fritid til at give min

Fasters Børn Privatundervisning i Hjemmet, lå den Tanke ikke så helt fjern at lade mig deltage i den ved at anbringe mig på Pallisbjerg og Tanken realiseredes, omendskønt det nu forekommer mig at Forøgelsen af min Fasters i Forvejen tilstrækkelig store Børneflok utvivlsomt ikke kunde være hende særlig kærkommen, men jeg indser også nu, at der var god Grund til, at hun hverken kunde eller vilde modsætte sig et ønske fra min Faders Side, der med Råd og Dåd støttede hende i sin vanskelige Enkestand. Hun drev nemlig selv med prisværdig Dygtighed og utrættet Energi sin store Landejendom, og kun Handelsomsætningen af Heste og Stude besørgedes af min Fader, medens hun selv forestod al anden Omsætning af Køer, Får og Svin, samt Salget af disses Produkter: Smør, Ost, Uld, Huder og Skind m. m. Når så hertil kommer Opdragelsen af en stor Børneflok (2 Dreng og 4 Piger) og Tilsynet med de mange Tjenestefolk, behøver det næppe at siges, at der her forelå Opgaver, som næsten måtte overstige en Kvindes Kræfter, men min gode Faster forstod dog at løse dem på en Måde, der vakte den hele Omegns Forundring og udelte Beundring.

Mit Ophold på Pallisbjerg blev vistnok meget længere end oprindeligt påtænkt, thi det spændte over ikke mindre end halvtredie År (fra Efteråret 1839 til Foråret 1842) et Tidsrum, der i Barnealderen er umådeligt, og i dette Tilfælde ikke mindst fordi det kun en eneste Gang blev afbrudt ved en Dags Besøg i Hjemmet, hvilket derfor også var nærved at blive

fremmed for mig. Når jeg nu skal begynde på at nedskrive mine Pallisbjerg-Erindringer, befinder jeg mig i en næsten pinlig Forlegenhed, ikke fordi jeg mangler sådanne, men fordi mit Liv på den gamle Herregård var så ensformet, at sågodtsom ingen i den lange Tid forefaldne Ting har gjort noget stærkere og blivende Indtryk på mig.

Skulde jeg nævne et Par af dem, vilde det blive, at jeg en Eftermiddag efter Skoletidens Ophør stod i Forstuen, ventende på Læreren, der efter et flygtigt Toilette vilde følges med mig til Pallisbjerg, for at give Pigebørnene dér Privat-timer. Forstuens Gulv var Mursten, og pludselig begyndte disse ligesom at blive levende – enkeltvis at hæve og sænke sig – omtrent samtidig kom Læreren, hvem jeg naturligvis straks fortalte det forunderlige Syn. Han betvivlede intet Øjeblik min Fortælling, thi blandt mine ikke mange gode Egenskaber anerkendte man min Sanddruhed, og han sagde derfor uden Betænkning: *"det må have været Jordskælv!"* Selv havde han ikke mærket til Noget, hvad han fandt forklarligt nok, da han under Stødet formodentlig havde stået med Hovedet i Vandfadet, men da vi nåede Pallisbjerg, var man dér stærkt betaget af Begivenheden, og Fasters gamle Livtærsker og delvise Faktotum fortalte, at medens han allerbedst svingede Plejlen, begyndte det pludselig at knage og brage i Ladens Tømmerværk, og han såe grangiveligt at hele Laden flyttede sig omtrent et Kvarter mod Øst. Han svor højt og dyrt på Rigtigheden heraf, men da Læreren efter en hurtig

Undersøgelse af Ladeforholdene ikke fandt mindste Spor af nogen Forskydning af Ladens Plads og foreholdt Bertel (Tærskeren) denne Kendsgerning, bemærkede han ganske stilfærdigt: *"ja – så må Laden have flyttet sig tilbage igen uden at jeg har mærket det"*. Forøvrigt havde denne Jordrystelse et stort Omfang, og min Moder fortalte mig senere hvor stærk den havde været i mit 5 Mil bortliggende Hjem og viste mig som Mærke deraf en Revne i Folkestuens Skillemur lige over Avlskarlens Bordplads, en Revne, som findes endnu, så det vistnok var langt den stærkeste Jordrystelse, der i Mandsminde er oplevet her i Landet.

En anden lille Oplevelse under mit Pallisbjergske Ophold er følgende: Det var i Høstens Tid, hvor på en Regnvejrsdag, hvor alle Folkene vare samlede i Laden for at binde Tagbånd, og hvor det under det magelige Arbejde gik fornøjeligt til med Visesyngen og Historiefortælleren – ret Noget for mig, der som ivrig Tilhører sad blødt og hyggeligt i en Halm-dyngge, i hvilken jeg tilsidst slumrede ind. Da det blev Aften og Folkene gik ind til Aftensmad (Nadver) lagde de ikke Mærke til mig, der sovende lå halvt til-dækket af Spildehalmen fra Båndknytningen, men troede, at jeg forud var gået min Vej. Nogen tid efter vågnede jeg, og fandt mig til min Skræk ene og forladt i den bælmørke Lade, og min Skræk blev næsten vanvittig stærk, da mine Forsøg på at finde en af Ladens Udgange fuldstændig mislykkedes og Ingen hørte mine Nødråb. Ved Aftensbordet i Borge-

stuen, hvor jeg ellers altid var en sikker Gæst, bemærkede heldigvis min gode Faster at jeg var fraværende og spurgte efter mig, men der var Ingen, der vidste hvor jeg var. Hun spurgte da videre: *"ja hvor og når har I sidst set ham?"* *"Ja – det var i Laden ved Båndlavningen"*, svarede der, og straks løb Tante og nogle af Folkene ned i Laden for at finde mig, hvad selvfølgelig let lykkedes, og jeg blev således reddet ud af den hårdeste Nød, jeg indtil da havde været stedt i, og det varede ikke længe, før jeg trøstede mig ved Aftengrøden.

Det vilde blive aldeles endeløst, om jeg på lignende Måde vilde dvæle ved alle de mange små og lidet karakteriserende Hændelser i min Pallisbjergertid, hvorimod jeg føler Trang til at gengive det Helhedsindtryk, som de ejendommelige Forhold har efterladt hos mig fra hin Tid, om dette end ikke alene er bygget på Erindringer, men tilsat senere Års kommenterende Reflektioner over dem.

Om den på Gården ledende Ånd (min Faster) har jeg allerede udtalt mig i al Almindelighed, men dette overflødiggør ingenlunde en nærmere i det Enkelte gående Skildring af hendes Personlighed og Levesæt, og jeg skal da begynde med, hvad min Fader har fortalt mig om hendes Pige dage, af hvilke hun tilbragte en Tid i et Pigeinstitut i Ålborg, hvor hun tilregnede sig både gode Manerer og ret gode Kundskaber, men gik i Eggen efter sin Hjemkomst for at være bleven ikke lidt stolt heraf. Denne Antagelse skyldtes dog efter Faders Mening en mindre skån-som Afvisning af de ikke få Friere, der

meldte sig, thi hun var ikke blot en køn Pige, men også et godt Parti. Folk gottede sig imidlertid ret, da det rygtedes at den stolte Pige havde givet sit Hjerte til en Enkemand med voksne Stedbørn, med en brækket Næse og ikke lidt ældre end hun. Heller ikke hendes Forældre syntes godt om hendes Valg, og vilde gerne have forpurret det, men Faster holdt urokkelig fast på sin Hjertenskær, der efter den gård, han havde tilgiftet sig med en gammel Enke, antog Navnet Ebbensgaard. Han handlede en Del med Heste og Kreaturer, uden dog at spinde Silke derved, men førte et lystigt Liv og besad sjældne Evner til at gøre sig yndet og vinde gode Venner, ved hvis Hjælp han blev i Stand til at købe Herregården Pallisbjerg uden egne Midler, disse fik han imidlertid ved Giftermålet med min Faster og Ægteskabet blev trods mange dårlige Varsler et lykkeligt, det varede ikke længe, idet han døde efter 7 à 8 års forløb, efterladende sig 5 Børn og en frugtsommelig Enke, der nogle Måneder efter fødte en Søn, der opkaldtes efter Faderen (Chresten) og lever endnu i gode Kår.

Det behøver næppe at siges, at der ved Mandens Bortgang oprandt en grummetung Tid for min Faster. Til Sorgen og Savnet af en kærlig Ægtefælle knyttede sig alvorsfulde Tanker om den forestående Nedkomst, Omsorgen for de små Børn, der nu alene hvilede på hende, Bestyrelsen af en stor Landejendom under langtfra glimrende økonomiske Forhold. Hun holdt imidlertid trods Alt Hovedet højt, tog energisk fat på at løse de hende

pålagte svære Opgaver, ikke mindst på den økonomiske for at sikre Børnenes Fremtid, i hvilket Øjemed hun adopterede et fuldstændigt spartansk Levesæt på Gården, som hun gennemførte med en sjælden Konsekvens, og end ikke opgav, da hun dels ved egen Dygtighed, dels ved gunstige Konjunkturer var bleven en velstående Herregårdsfrue. Et Træk i denne Retning vil være tilstrækkelig betegnende, hun og Børnene (blandt hvilke også jeg) spiste nemlig altid ved samme Bord og samme Mad som Tjenestefolkene, en Skik, som det er sværere at indføre end man skulde tro, men som samtidigt har en uberegnelig økonomisk Betydning, ikke blot ved hvad direkte spares ved Mad og Opvartning og ved at de på store Gårde så velkendte Klager over Kosten vare utænkelige, men også indirekte ved det gode patriarkalske Forhold, der derigennem opstod mellem Husbonde og Tyende, den Orden og Tone, der kom til at herske ved Måltiderne, og endelig ved det nøje Kendskab til hver enkelt Arbejder, som derved opnåedes. Ja – når jeg nu på mine gamle Dage tænker tilbage på den af min Faster så konsekvent gennemførte Husordning, må jeg med et Suk tænke på vor Nutids Proprietærstand, over hvis delvise Forarmelse der høres så megen Jamren, thi der er absolut ingen Tvivl om, at hvis denne Stand havde fulgt min Fasters Eksempel på det her omhandlede Område, vilde man være bleven forskånet for denne desværre i mange Tilfælde velbegrundede Jamren.

Lad mig efter denne lille Digression vende tilbage til mine Drengeminder, jeg

kalder dem således, thi under mit Ophold på Pallisbjerg gik jeg i Virkeligheden fra Barndomsalderen over i Drengalderen og udviklede mig til (hvad jeg nok tør sige uden altfor megen Selvros) en rigtig rask men noget vild Dreng, som en i Frihed dresseret ung Fole, thi min Faster var mere overbærende med mine Unoder end med sine egne Børns, det skyldtes vel her som hos min Bedstemoder i Ringkjøbing et stærkt Hensyn til min højtskattede Fader og ikke på Grund af egen Fortjeneste.

Nu et Par Ord om Børnene, mine Fætre og Kusiner. Deres Opdragelse var, begrundet på Moderens Optagethed af mange andre før omtalte Pligter, temmelig mangelfuld, men da de vare gode af Sindelag, kom jeg gennemgående rigtig godt ud af det med dem. Kun den ældste Søn Jens Breinholt Ebbensgaard (opkaldt efter min Farfar) skylder jeg en særlig Minderune, han var akkurat dobbelt så gammel som jeg da jeg kom til Gården og gik til Konfirmation i den første Vinter jeg var der, han var ejegod og tog sig af mig næsten som en Fader, han havde en ikke ringe sportslig Begavelse, hvad der navnlig gav sig Udslag i Behandlingen af Heste, han lærte mig derfor også at ride og køre, endog således at jeg efter min Alder var en hel Mester heri, ligesom han lærte mig at løbe på Skøjter, at brydes med Skoledrengene m. m.. Han var en stor Del af Tiden min Sengekammerat og behandlede mig bestandig med stor Godhed og usvigelig Interesse, medens jeg til Gengæld så op til ham med Beundring, hvad der dog måske er et vel stærkt Udtryk, thi så ung jeg

end var, følte jeg mig dog i åndelig Udvikling jævnbyrdig med ham. Da han i en ung Alder giftede sig med en god og flink Pige – en Datter af Claus Windfeld på den gamle Hovedgård Landting – overdrog hans Moder ham Pallisbjerg, medens hun selv opslog sit Enkesæde på den 1/2 Mil fraliggende betydelige Avls-gård Staby Kjærgård, som hun arvede efter sin Moder (min Farmoder), der i mange År havde ejet og beboet den, hvilken Gård senere arvedes af hendes yngste Søn Christen, i hvis Mindreårighed den bestyredes af min Fader.

Medens min gode Faster således fik sine to Sønner vel og solidt anbragte, lykkedes noget tilsvarende hende for hendes fire Døttres Vedkommende, idet den ældste (Karen) blev gift med en Søn af Kammerråd Hjardemaal, der efter Giftmålet afstod sin fortrinlige Proprietærgård Bubbøl i Thy til Sønnen, og den yngste Datter (Grethe) blev allerede i 16 årsalderen gift med en Broder til førnævnte, hvorefter han, der studerede, gik over til Landvæsnet, købte en større Gård i Thy, Futtrup. Den næstyngste Datter (Sine) ægtede nogle År senere sin ældste Broders Svoger Bang Windfeld til Landting, en meget dygtig og af Alle særlig afholdt Mand.

Kun den næstældste Datter (Marie) beredede sin Moder og hele Familien en Del Sorg, hun begik nemlig et Fejltrin – med hvem står endnu den Dag idag uopklaret, da hun herom fastholdt den stædigste Taushed, og mærkelig nok har man end ikke ad Gættevejen formået at hæfte Mistanken på nogen bestemt Person, så det blev en med lidt romantisk Tilsnit uløst Gåde. Efter sin Hjemkomst fra Fødselsstiftelsen levede hun nogle År hos sin Moder på Staby Kjærgård, for efter hendes død at bestyre Huset, men stejl og irritabel, som hun var, ikke uden Rivninger med såvel min Fader som med Tjenestefolkene, da hun indlod sig i Kæresteforhold med Andenkarlen, med hvem hun tilsidst giftede sig og købte for sine arvede Penge en mindre Bondegård i Stadil, trækkende sig fuldstændig tilbage fra al Omgang med Familien. I taknemlig Erindring om hendes virkelige Godhed mod mig under mit Ophold på Pallisbjerg har jeg dog under en af mine Klitrejser aflagt hende et kort Besøg, men fik ikke noget bestemt Indtryk af om det glædede hende eller ikke. Manden såe jeg ikke, men en ret køn halvvoxen Datter, og det Hele tydede på jævn Bondevelstand.

Degnen Amstrup

De her givne Meddelelser om min Fasters Børns Skæbne længere hen i Tiden ligger ganske vist udenfor mit egentlige Emne: Erindringerne fra mit Pallisbjerg-Ophold, men de stå i en så nær og naturlig Forbindelse med mine daværende nærmeste Omgangsfæller, at dette Brud på Tidsfølgen vistnok vil være tilgivelig og kunde have tjent som en nogenlunde passende Afslutning på Skildringen af dette lille Afsnit af mit unge Liv, dersom der ikke i dette var indblandet en Faktor af så indgribende Betydning, at det vilde være ligefrem ubegribelig, om jeg ikke ofrede den nogle Linier, omendskønt jeg på Forhånd har en beklemt Følelse af svigtende Evne til en Beskrivelse af den, der blot tilnærmelsesvis vilde give et for Andre forståeligt Udtryk af mine Erindringer om den nævnte Faktor, der optrådte i Skikkelse af den allerede foran flygtig berørte Skolelærer Amstrup, der var en ligeså begavet som ejendommelig Personlighed, i mange Henseender en Særling.

Han var under mit lange og intime Samliv med ham ugift med alle Kendetegn på en sikker destineret Pebersvend, thi overfor Kvinder var han i høj Grad tilbageholden og kejtet, kun min Faster dannede en Undtagelse, med hende kunde han tale og forhandle i timevis, når hun da ikke drillende førte Talen hen på et eller andet Rygte om hans Forlovelse, en Morskab, som hun ikke så helt sjælden tillod sig, hvoraf Følgen ufravigelig blev, at han følte sig højlig fornærmet, greb sin Kasket og forlod i Ilmarsch Gården. Ligeså ufravigeligt var det imidler-

tid, at når jeg næste Dag efter en sådan Scene gik fra hans Skole, medgav han mig et langt og ydmygt Undskyldningsbrev til min Tante, hvormed den lille Kurre på Tråden altid var hævet. Jeg husker godt, at jeg den Gang fandt det underligt og slet ikke pænt af min Tante, at hun således vilde drille og ærgre den gode Amstrup, men i en modnere Alder har jeg kunnet tænke mig den Forklaring af min Tantes Drilagtighed, at hun ikke var fri for at nære en vis Mistanke om, at han havde Planer om at erobre én af hendes opvoksende Døtre, og Drilleriet skulde da både overfor dem og ham virke som en kold Stråle – en skjult Lynafleder, og på Grundlag heraf kan jeg nu også så meget bedre forklare mig den heftige Sindsstemning, Drilleriet vakte hos ham.

Han står for mig som snarere lille end stor af Vækst med et Par klare, skarpe Øjne, med en spids Næse, der syntes som skabt til at bore sig ind tilbunds i alt det, der var ham magtpåliggende, og hver Gang jeg hørte vor bekendte dansk-franske Landsmand Jules Hansen nævnes ved sit Øgenavn "Spidsmusen", måtte jeg altid uvilkårlig tænke på min gamle Lærer Amstrup, på hvem Betegnelsen vilde have passet aldeles fortræffeligt. Han gik i min Tid med Liv og Sjæl op i sin Skolegerning, i den Grad endog at han uagtet bondefødt bortforpagtede sin Skolelod til sin Kollega ved Søndre Skole, for ikke at abstraheres ved Landbrugsdrift; han værdsattes derfor også højt som Lærer, og mange Børn fra det andet Skoledistrikt søgte derfor hans

Skole. Den eneste Beskæftigelse, han udenfor Skoletiden tillod sig, var de Privattimer, han gav Pigebørnene på Pallisbjerg, og lidt Vinkelskriveri ved Oprettelse af Obligationer, Aftægtskontrakter m.m. han havde nemlig et ikke ringe juridisk Kendskab til de oftest forekommende Sager, i hvilke min Tante altid rådførte sig med ham og benyttede hans Hjælp ved skriftlige Afgørelser, hvortil hans smukke, flydende Håndskrift og velformede Stil gjorde ham særdeles egnet.

Overhovedet delte han sågodtsom al sin Tid mellem sin Skole og Pallisbjerg, og begge Steder ofrede han mig sin særlige Interesse, der kun kunde være et Udslag af hans Kærlighed til mig, den jeg i fuldt Mål gengældte, og jeg mindes endnu med Glæde de mange lærerige Samtaler, han førte med mig – ganske særligt på Hjemvejen fra Skolen til Pallisbjerg, hvor han ofte ledsagede mig, hvor vi vare ene og uforstyrrede og hvor han kunde lede Talen i en Retning, der både fangede min barnlige Interesse og min forholdsvis tidlig modne Forståelse af de Ting han bragte på Bane. Om sådanne Ting og om Mennesker i det Hele udtalte han ofte kloge og gode Ord, af hvilke nogle have bidt sig således fast i min Erindring, at de endnu i min høje Alderdom af og til dukke op i min stille Tanke.

Hvor langt hans Undervisning i selve Skolen bragte mig i de halvtredie År, jeg daglig besøgte den, har jeg egentlig kun en yderst svag Idé om, og et fra den Tid af selve Læreren til mine Forældre herom afgiven skriftligt Vidnesbyrd bør sikkert optages med stor Forsigtighed, thi det er

så overstrømmende i sin Roes og spær mig en så glimrende Fremtid, at jeg måtte have været et rent Vidunder af en Dreng, hvad jeg veed jeg ingenlunde var. Dette Vidnesbyrd lærte jeg først at kende mange År efter under et Besøg hos mine Forældre på en Tid, da jeg længst havde egen Landejendom, var gift, var Amtsrådsmedlem og stod lige på Nippet til at blive Folketingsmand. Under dette Besøg sagde Moder til mig: Forleden da jeg ryddede op i nogle gamle Papirer fandt jeg et Brev fra Din gamle Lærer Amstrup, hvori Du omtales så rosende, at det selvfølgelig ikke kunde falde os Forældre ind at lade Dig vide Noget derom, thi Du var allerede som Dreng tilstrækkelig selvbevidst, men nu kan Du jo nok uden Skade læse det og mere Dig over dets højstemte Indhold. Denne min Moders Forudsætning var forsåvidt rigtig, som Brevet ingenlunde vakte forfængelige Følelser hos mig, da jeg nu var moden nok til at vurdere dets kolossale Overdrivelser i Omtalen af mig, men i en anden Henseende skadede dets Læsning i høj Grad mine kærlige Minder om min Barndomslærer, thi jeg fik herigennem et stærkt Indtryk af, at han istedetfor at være (som han stod for mig) en Idealist og Særling, måtte have været et stort Stykke af en Snob og en beregnende Stræber, thi der kan næppe være Tvivl om at de så smigrende Udtalelser om mig vare møntede på at fremkalde en tiltrængt Sympathi hos én i de Pallisbjergske Forhold så betydende Faktor som min Fader, og at han handlede i Kraft af det kendte Ord: " Den, der tager Barnet

ved Hånden, tager Moderen om Hjer-
tet”, hvilket vel også delvis gælder Fade-
ren. Det er muligt (og jeg vilde helst tro
det) at min Opfattelse af Brevet har væ-
ret mindre rigtig, men det var som jeg på
én Gang fik en Forståelse af min Fasters’
drilagtige Spøgefuldhed overfor ham,
hvortil Motivet vistnok har været en Mis-
tanke om, at han spekulerede på én af
hendes Døttre (lige meget hvilken) og at
det for hende gjaldt om, at få ham til at
stå i et latterligt Lys for Pigebørnene som
det sikreste Værn mod en tænkelig Bar-
neforelskelse, og Midlet viste sig probat.
Om Mistanken overhovedet var begrun-
det er det vanskeligt at bedømme thi den
Kvindesky, han så fremtrædende viste,
kunde jo godt have været en tartüffeagtig
Maske, og den Heftighed, der bemægti-
gede sig ham, når min Tante drillede ham
med Rygtet om hans Forlovelse med En
eller Anden, kunde være ganske forklar-
lig, hvis han virkelig spekulerede på en
Forlovelse med en af sine Elever.

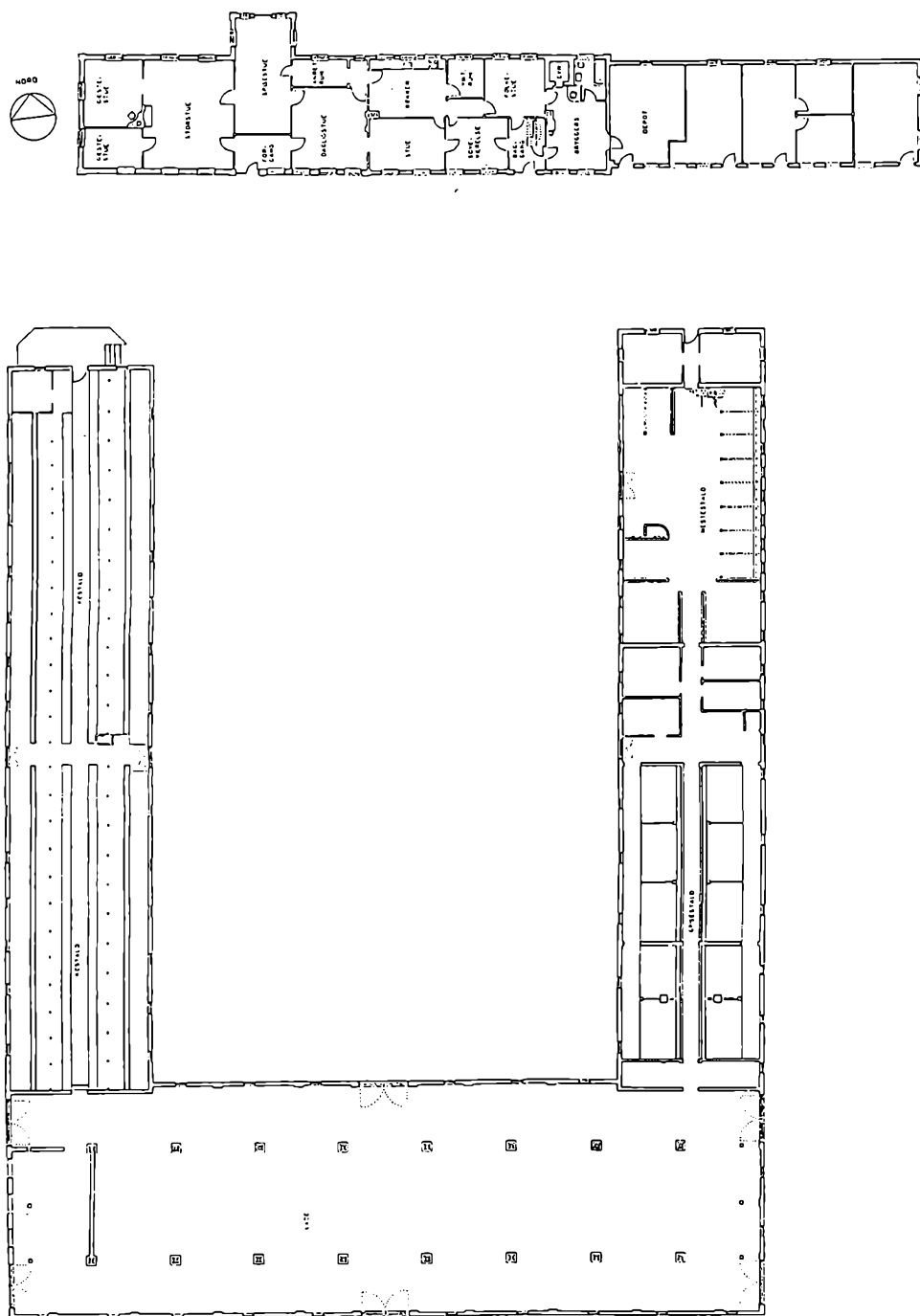
Dette fåer nu at stå hen, kun så meget
er vist, at da jeg læste det her omhand-
lede Brev havde han pænt overvundet sit
Kvindehad og havde forlængst giftet sig
med en Datter på den nærliggende lille
Herregård Udstrup i Sønder Nissum
Sogn, en Pige i højmoden Alder og ikke
overdreven elskværdig, så det næppe kan
have været nogen heftig Forelskelse, der
havde overvundet hans tidligere Princi-
per og Skyhed for Kvinder, men derimod
en længe næret og godt skjult Stræben
efter at gøre et godt Parti og ved at ægte
en Herregårdsdatter fra Husmandssøn
hæve sig op i et højere socialt Niveau.
Disse mine Betragtninger, hvis Værd kan
være ret tvivlsomt, har jeg ikke kunnet
tilbageholde, når jeg skal give en Karak-
teristik af min første egentlige Lærer,
men det sker kun modstræbende, da de
kun ere altfor egnede til at nedbryde
Højagtelsen for en Mand, som jeg trods
Alt føler at skylde så meget.

*Barneår
på Sønder Vinkel*

Hermed afslutter jeg Minderne fra mit halvtredie Års Ophold på Pallisbjerg, for at gå over til de nærmest derefter følgende, der stamme fra et toårigt Ophold i mit egentlige Hjem, til hvilket jeg flyttedes i Foråret 1842 efter at min Fader havde engageret en Huslærer: Seminariisten Åes, da mine to ældste Brødre – Jens 7 År og Peter 5 År – nu sammen med mig kunde deltage i en Lærers Undervisning. De to År jeg nu tilbragte i Hjemmet og i Samliv med mine Forældre og Sødskende danne ubetinget Glands-punktet i hele mit Barndomsliv, den eneste Periode i dette, som jeg med Glæde og en vis vemodig Længsel ser tilbage på, thi medens de fleste ældre Mennesker i mer og mindre høje Toner prise deres yndige, sorgløse Barndomstid, har jeg med den her nævnte kortvarige Undtagelse aldrig længtes efter den, aldrig set den i et lokkende gyldent Lys, men lige til nu i min Alderdom været glad og oprigtig taknemlig for at jeg ikke skulde genopleve mit så omskiftelige Barndomsliv påny, uagtet dette Liv har været rigt nok på Indtryk og Småbegivenheder, der for mit barnlige Sind antog store Dimensioner, og uagtet det under sin stærke Veksling af Sted og Personer ikke har givet Anledning til Klage over ukærlig Behandling, tvertimod – snarere er der viist mig en overdreven Eftergivenhed og en ”Seen gennem Fingre” med mine Unoder, som utvivlsom har været vel rigelige og egnet til at udvikle en for min Alder altfor stærk Selvstændighedsfølelse, der måske mere passende kunde betegnes som Selvrådighed.

Heri foregik der imidlertid en gennemgribende Forandring i det lille Afsnit af mit unge Liv, som jeg nu gerne vilde skildre, men som næppe vil lykkes mig på en nogenlunde tilfredsstillende Måde, idet mit Hjemophold ikke var præget af ydre Begivenheder, men derimod af en hyggelig Tryghedsfølelse af ”at være hjemme”, at være i sine Forældres sikre Varetægt og så den uvante Nydelse at leve og lege sammen med sine egne Sødskende. Alt dette, der for mig længe havde været ukendte Goder, spredte Lys og Sol over min Drengetilværelse, der for mig vilde have været et rent Paradis, dersom ikke en lille Sky havde formørket dets blanke Himmel en Smule, dog vist nok ikke mere, end at de opnåede Hjemmeherligheder netop ved denne Modsætning trådte så meget skarpere frem.

Skyen var vor Huslærer, som jeg skylder nogle beskrivende Ord, dem jeg straks skal indlede med en Bekendelse af, at han personlig var aldeles uskyldig i den ham tillagte Egenskab af Sky på min Dreng Himmel, thi selv det mest udmærkede Menneske vilde just i Kraft af at vi skulde gå i Skole hos ham blive betragtet som en Hæmsko på vor Lykke og Frihed, thi raske Dreng elsker sjældent Skolens Tvang, og vor ellers fortræffelige Lærers Evner gik heller ikke i Retning af at lade denne Tvang blive så lidt følelig som muligt for sine Elever, idet han foruden en lang Skoletid (fra Kl. 8 Formd. til 12 og fra 2 til Kl. 5 Eftmd.), der punktlig overholdtes, tillige førte et årvågent Tilsyn med vor Opførsel i Fritiden, hvad navnlig krepere mig, der fra Pallisbjerg var

Grundplan af Sønder Vinkel i Heldum, opmålt 1993. Mod nord Niels Munch Breinholts stuehus fra 1838 med storstue og gæstekamre i vestenden, stuer og køkken midt i huset og folkestue og bryggers mod øst. Øst for det gamle stuehus er siden bygget en nyere fløj. De store udlænger består af kreaturstalden mod vest, agerumslade mod syd og heste- og grisestald mod øst. I den nordligste ende af hestestalden var der to karlekammer. Udlængerne er bygget 1920, pånær hestestalden, der er fra 1912. Opmåling ved Jørgen Nygaard, A2-Tegnestuen, Lemvig. (Lemvig Museum).

vant til at tilbringe denne ukontrolleret, jeg var villig til at lystre ham i Undervisningstimerne, men udenfor dem forekom det mig, at han tiltog sig en Myndighed, som burde være alene overladt til mine Forældre. Disse fandt imidlertid med god Føje Sagen i sin gode Orden, så jeg klogelig afholdt mig fra enhver åbenlys Rebellion og kun knyttede Hænderne så småt i Lommen. Han havde overhovedet en høj Stjerne hos både Fader og Moder, ligesom han også overfor Tjenestefolkene erhvervede sig en respekteret Autoritet, uagtet hans Personlighed syntes lidet egnet dertil, da han var lille af Vækst, smalskuldret med en grå blegso-tig Ansigtssfarve og i det hele i sit Ydre ganske uanselig, men til Gengæld havde han god Forstand, en korrekt Optræden og en bestemt Karakter, hvilke Egenskaber også prægede hans Lærergerning, så denne satte god Frugt, om han end ingenlunde var nogen idéel Lærer, der som den før skildrede Amstrup kunde vække Hengivelse og levende Interesse for sin Undervisning, hvilken derfor nærmest blev et trofast udført Pligtarbejde. Ved Siden heraf tog han sig ivrigt af Gårdens Landbrug og spillede under Faders hyppige Fraværelser en Forvalters Rolle, hvortil han sad inde med fornøden Dygtighed, da han var bondefødt og bondeopdraget og kun under sit korte Seminarieophold havde været borte fra Landvæsenet, som han stadig med Liv og Sjæl interesserede sig for, ligesom også for Havevæsen, hvorved han blev Moder en kærkommen Medhjælper, thi hun sværmede for Træer og Blomster, for hvilke

Ting Fader kun havde ringe Sands, og ved Huslærerens Medvirkning lykkedes det hende endelig at få den forsømte ganske træløse Have (rettere kun en "Kålgård") omdannet til en hyggelig Plet, der voldte hende meget Arbejde og megen Glæde, og alene denne vor Lærers virksomme Bistand i én af Moders Passioners Realisation er tilstrækkeligt til, at jeg taknemlig mindes ham.

Noget lignende gælder forøvrigt også hans egen Passion for Jagt og Fiskeri, thi vel var han langtfra nogen vældig Nimrod, men det var dog altid en Sport, der trods det magre Udbytte interesserede vi Drengene, medens dette i endnu højere Grad var Tilfældet overfor det Fiskeri, han drev i den temmelig store i Gårdens nærhed liggende Indsø, og i hvilket jeg blev en ivrig Deltager, en passioneret Angler og en rutineret Roer. Når jeg her har dvælet så længe ved en i og for sig ikke overmåde betydelig Personlighed, ligger det simpelthen i, at Åes som min Lærer og delvis Hovmester ganske naturligt greb så stærkt ind i mit dejlige Toårsliv i Hjemmet, medens det ellers forløb så stilfærdigt fornøjeligt i al sin Ensformighed, at der kun er grumme lidt at berette om det, og det kendte Udsagn om, "at den Mand, der tales mindst om, ikke er den ringeste" finder her sin fulde Anvendelse.

Tiden gik sin regelmæssige Gang med Skolegang, Søkendeleg og et tiltalende Samkvem med Tyendet, af hvilket særligt Stordrengen var min Favorit, han kaldtes altid "Jens Dreng", for at skelne ham fra to andre af Gårdens "Jenser", og en så

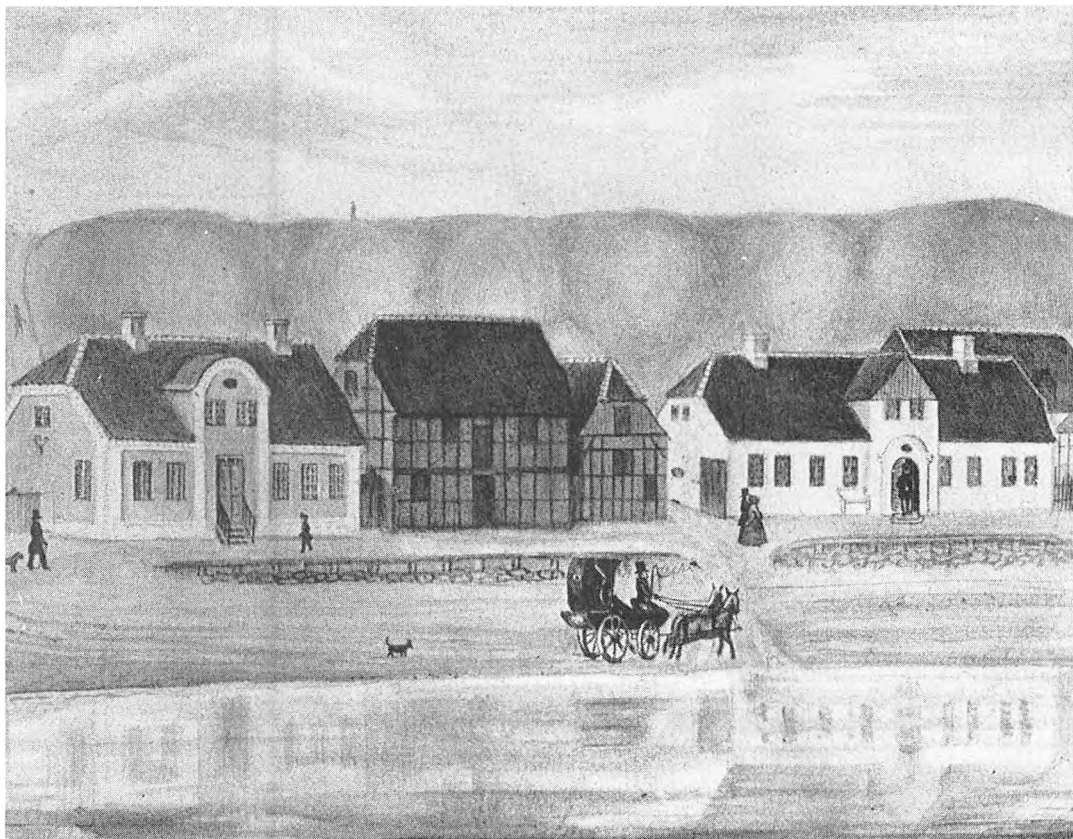
Proprietær Niels Munch Breinholt (1801-72) til Sønder Vinkel. I sit bidrag til Slægtsbogen 1907 skriver hans søn Niels Buch Breinholt: "Jeg har sjældent set et saa regelmæssigt, smukt og udtrykfuldt Ansigt, nærmest et rent engelsk, saa Billeder af Palmerston og Salisbury altid minde mig stærkt om Fader, d.v.s. saaledes, som vi Børn saa ham i Hjemmet uden den vansirende Paryk". Parykken er tydeligt nok den toupé, der sidder oven på Niels Munch Breinholts egne hvide sidelokker og kindskæg. Litografi ca.1850. (Privat-eje).

usigelig kær Ven har jeg næppe nogen-sinde ejt. Årstiderne gjorde selvfølgelig deres Indflydelse gældende og bragte en velkommen Afveksling ind i vort Livs store Regelmæssighed, uden at jeg formåer at sige hvilken af Årstiderne, der var os den kæreste, snarest var det måske Vinteren med sit Skøjteløb, sine Snemænd og fremfor alt sin dejlige Julefest, der fejredes i fulde 14 Dage (fra Juleaften til Helligtrekongersdag) i hvilken Tid vi ikke blot levede højt og lækkert, hvad Børn ikke mindst sætte Pris på, men også

vare fri for Skole, en Frihed, som vi værdsatte så meget højere som det var vor eneste længere Ferie, idet der ikke gaves os nogen Sommerferie.

En anden af Vinterens Glæder må ganske særligt fremhæves, den bestod i, at vi Børn i de lange Vinteraftener tilbragte vor Tid i Folkestuen, hvor alle Gårdens Karle og Piger var samlede til "Aftensarbejde", der bestod i, at Pigerne sad ved Spinderokken og spandt snart Hør – snart Uldgarn og Stordrengen katede de hertil fornødne "Tejer", medens Karlene dels bandt Kurve dels snoede Halmsimer til Tækning. Uagtet alle således var i fuld Virksomhed, hindrede det dog ikke en livlig Passiar, der af og til afbrødes af én af Kokkepigens mange gamle Viser, af hvilket jeg navnlig husker: "Mallebrok er død udi Krigen", "Herre Adelbrand" osv.

Toppunktet af vi Børns Fornøjelse nåedes dog først ret, når vi efter megen Plagen og Tiggen fik Røgteren til at fortælle os "en Historie" – en jo længere desto bedre, og vi hørte med Taknemlighed de Historier, vi gentagende havde hørt og egentlig kunde udenad. Mindet om disse Folkestueaftener har for mig en egen Charme – jeg ser mig endnu mageligt lejret i Spildehalmen fra Simesnoningen, ivrigt lyttende til Snakken, til Viserne og til Fortællingerne, ser endnu Stuens eneste primitive Belysning (en tynd Tælleprås, der stod midt på det lange Bord) og jeg synes endnu i Fantasien at høre de gammelkendte Stemmer, hvis Ophav upåtvivlelig Alle nu ligge under Mulde. Ja – Minderne om disse Vinteraftener i Folke-

Købmandsgårdene i Vestergade i Lemvig lå mellem fjorden og de høje bakker bag byen. Her er det Mathias Smiths købmandsgård med tilhørende pakhuse. Købmanden står selv i døren. Akvarel af Carl M. Smith, 1853. (Privateje).

stuen gør det mig forklarligt, at så mange Mennesker prise Barndomsalderen som deres lykkeligste Tid, og jeg vilde vistnok dele dette deres Syn, dersom ikke min sorgløse Lykketid havde været af en så kort Varighed (kun to små År), medens jeg nu med Undtagelse af det her skildrede Afsnit med en vis Kølighed ser tilbage på min Barndom – taget i sin Helhed, måske også så meget køligere, som jeg i modnere År har oplevet langt lysere og lykkeligere Tider end Barndomstiden, dem jeg ikke uden en vis Længsel mindes.

Når jeg foran har udtalt, at der under min lykkelige toårige Hjemmeveren ikke indtraf Begivenheder, som det var værd at omtale, er der dog én, der så ubetydelig den end kan forekomme Andre for mig havde sin Betydning – jeg så nemlig for første gang et "Fyrværkeri", det jeg forud næppe kendte af Navn end sige havde mindste Begreb om. Det var en sen, smuk Høstaften, hvor den sidste Kornvogn hentede den tilbageblevne Rivelse, og jeg befandt mig under dennes Læsning på Vognen ved siden af den Pige, der lagde Læsset tilrette, og såe da

pludselig en lysende Stribe fare op mod Himlen, jeg råbte ned til Karlen, der forkede Rivelsen op, om han havde set denne Mærkværdighed, hvortil han rolig svarede: *"Ja – det var en Raket"* – en Raket, hvad er det, spurgte jeg, og da han som Soldat havde ligget i København gav han mig lidt Besked om Fyrværkeri, sluttede med at et sådant vistnok nu begyndte at afbrændes i Lemvig, og vi måtte skynde os at komme hjem, for muligvis at få Lov til at gå ned til Byen, for at se det her så ukendte Fyrværkeri. I susede Trav kørte vi hjem til Gården, fik lykkelig Faders Tilladelse til at løbe til Byen, som vi nåede lige til Glandsnummeret (et Bombardement med Ildkugler mellem to på Fjorden liggende Skibe) skulde til at begynde. Jeg følte mig i højeste Grad betaget af Forestillingen, ventede hvert øjeblik at se et af Skibene Skudt i Brand og Besætningen springe overbord, kortsagt: jeg havde ganske Følelsen af at overvære et virkeligt Søslag, thi min altid livlige Fantasi var netop den Gang yderligere hidset ved Læsningen af Ingemanns Romaner, så jeg stadig drømte om Slag, Kamp og Seir. Senere har jeg rundtom i europæiske Storbyer og mondæne Badesteder set ganske anderledes storartede Fyrværkerier, men jeg kan med Sandhed hævde, at intet af dem har blot tilnærmelsesvis skaffet mig en sådan Nydelse, som det lille primitive Lemvigske.

Endnu rinder en anden lille Begivenhed mig i Sinde, der, uden at gøre noget overvældende Indtryk på mig i Øjeblikket, mange År efter viste sig at have en

uberegnet Betydning for min Fremtid – formentlig da: En smuk Efterårsdag kom sent på Eftermiddagen langvejs fra en mig fremmed Mand til Gården for at overnatte og for at slå en Hestehandel af med Fader, og uagtet jeg aldrig før selv havde set ham, behøvede han blot at nævne sit Navn for at vække min Interesse, da jeg oftere havde hørt ham omtale med ualmindelig Højagtelse. Hverken mine Forældre eller Huslæreren var hjemme, og den fremmede Gæst var således henviist til foreløbigt at underholde sig med mig, hvad tilsyneladende gik fortræffeligt, thi den høje, anselige Mand med det milde Ansigt og den kønne sønderjydske Dialekt havde et enestående Greb på at sætte sig i sympathisk Rapport til alle Slags Mennesker, deriblandt også til Børn.

Midt under vor Underholdning fik han øje på nogle på Kommoden stående Skakbrikker, og han spurgte straks: *"hvem spiller Skak her?"* *"Ja – det gjorde da vor Lærer og jeg"*, hvortil han bemærkede: *"Så kan vi To jo spille et Parti sammen"*. Mit Svar var bejaende, dersom han vilde bære over med mit tarvelige Begynderspil, hvad han villigt lovede, og da vi så gav os til at opstille Brikkerne, roste han til min store Forundring disse klodsede Tingester i høje Toner – de vare nemlig af Træ og hjemmelavede, Figurerne vare vel kendelige nok, men alt Andet end kønne, og en beskeden Bemærkning herom fra min Side besvarede han med: *"Nej, jeg vil just ikke beskyldte dem for at være kønne, men de ere så dejlig store og praktiske, så man kan flytte en*

Brik uden at vælte en ved Siden af stående, hvilket så ofte hænder med de småbitte Elfenbensbrikker". Vi gav os nu til at spille og jeg vandt Partiet, tilmed såvidt jeg kunde skønne ingen fingeret Sejr, thi jeg mærkede snart, at jeg var min Medspiller overlegen, og at han forbavsedes over at en elleveårig Dreng kunde spille som jeg. Han var imidlertid taktfuld nok til, ikke direkte at tildele mig nogen Roes, men jeg tvivler ikke om, at jeg fra denne Stund erobrede mig en lille Plads i min Medspillers Hjerter og blev Indledningen til et Forhold, der, alt som jeg voksede og modnedes, stedse blev et inderligere, bragte mig megen Nytte og manged en Glæde, for tilsidst at give mig det bedste, det største, det mest velsig-

nede af de mange Livsgoder, et nådigt Forsyn har ladet falde i min Lod, nemlig hans elskelige, åndsbeslægtede Datter Anna, der i 1858 blev min Hustru, altså 15 År efter det omtalte Skakparti.

Det Nærmere herom hører imidlertid ind under andre Livsafsnit, af hvilke allerede et nyt var under Opmarsch, for snart at gjøre Ende på mit korte idylliske Hjemmeliv. Helt ubegribeligt er det, at jeg i Skildringen af dette Liv har glemt Noget af det, der optog mig mere end næsten alt Andet, nemlig Læsningen af Ingemanns Romaner, thi den Stemning, de vakte hos mig, hører til de kæreste Minder fra mine to korte lykkelige Drengeår.

*Ophold i
Hvidbjerg Præstegård
på Thyholm*

Her i Hvidbjerg Præstegård færdedes Niels B. Breinholt 1845-46 hos pastor Winther. Præstegården ses fra øst mod Benkær med den store Hvidbjerg kirke i baggrunden. Den farvelagte tegning er formodentlig næsten samtidig og skal være lavet af en pige, der var ansat som lærerinde i Præstegården – måske frøken Ney? Da samme pige var en hyppig gæst i nabogården Semb Vestergård, der gennem flere generationer har haft tætte relationer til præstegården og dens beboere, forærede hun tegningen hertil som et minde. (Privateje).

Mine Forældre mente, at jeg var nået så vidt i Udvikling, at jeg trængte til en Lærer med en mere omfattende Uddannelse end den seminariske, og da Fader af en Ven (Consul Rygaard i Holstebro) erfarede, at denne havde sat sin ældste med mig jævnaldrende Søn i Pension i en Præstegård, hvor der var en ung Kapellan (Hansen, en født Vejlenser), som overtog hans Undervisning, og hvis Begavelse som Lærer han højt berømmede, slog det straks ned i Fader, at en sådan Anbringelse af mig måtte være heldig, og han rejste derfor over til den pågældende Præstegård (Hvidbjerg på Thyholm) for at træffe de fornødne Aftaler med den

gamle Præst og hans Kapellan om min Anbringelse dersteds, på hvilken Tur jeg ledsagede ham, da han ønskede at præsentere mig for Vedkommende.

Aftalerne om Betalingen og Tiden for mit Komme, der bestemtes til 1ste Maj 1844, gik glattere end jeg ønskede, thi jeg havde på Forhånd en bestemt Følelse af, at denne Udvandring fra det kære Hjem næppe vilde bringe mig megen Glæde, en Følelse, der kun viste sig altfor begrundet, særligt da Kapellanen snart giftede sig, flyttede ind i et ham opført Hus (et Kvarters Gang fra Præstegården), hvor han førte selvstændig Husholdning. For vi to Drenge (Søren Rygaard og mig),

der flyttede med, var denne Flytning alt Andet end behagelig. Føden i Præstegården var ganske vist en Del tarveligere end vi var vant til hjemmefra, men dog upåklagelig og tilstrækkelig, medens "Smalhans" regerede i Kapellanhuset, ofte endog i den Grad, at vi Drengene til sine Tider ligefrem sultede og kunde være sjæleglade for et stykke tørt Rugbrød, når det lykkedes Pigen fra det altid aflåsede Spi-sekammer, at erobre en sådan Lækkerbidsken til os. Jeg troer nu ikke, at det var Kapellanens eller hans Frues Agt at give os en både dårlig og utilstrækkelig Kost, men hun (en Københavnerinde af fin Familie) havde ikke Spor af Begreb om at føre en Husholdning på Landet, og da vor første Tjenestepige ikke var bedre bevandret i Kunsten, blev Resultatet yderst bedrøveligt, og foranledigede os til skriftligt og udførligt at klage til vore Forældre, hvad der, som jeg langt senere erfarede, gjorde så meget Indtryk på min Kammerats, at Konsul Rygaard talte med min Fader om Sagen og henstillede til ham, om det ikke vilde være rigtigst at befri Drengene fra Sulteriet, hvortil min Fader bemærkede: *"Ja - De kan jo gøre, hvad De vil, men min Dreng skal s'gu blive hvor han er så længe han lærer Noget (og derover klages der jo ikke) - sådan en Fyr har ingen Skade af at prøve og lære, hvad Verden giver, når han slipper ud fra sin Moders Skjorteband"*. Denne min Faders Betragtning tiltrådte Konsulen, og vi forbleve derfor endnu henvend to År i vort Pensionat, lige indtil vort Ophold ved vor Konfirmation udløb af sig selv. Det bør dog bemærkes, at Kostfor-

holdene i det sidste År, takket være en ny og særdeles dygtig Pige, ordnede sig en hel Del tåleligere.

Jeg finder ikke Anledning til at fordybe mig i vor Lærers (Kapellanens) personlige Egenskaber, thi de stå kun dunkelt for mig, kun husker jeg at han var af et heftigt Temperament, men til Trods herfor og uagtet han gerne optrådte med stærk præstelig Myndighed, var han dog som Præst ret afholdt af Menigheden. Hans Dygtighed som Lærer ser jeg mig ikke istand til at bedømme - han overholdt Undervisningstimerne yderst samvittighedsfuldt, lod os ikke dovne, forstod at sætte sig i Respekt, men derimod næppe at vinde vor Kærlighed i højere Grad - Alt i Alt kan det vel siges, at han var en jævn dygtig Lærer, og at jeg under hans Vejledning gjorde gode Fremskridt i de Fag, der interesserede mig, såsom Dansk, Historie og Geografi, hvorimod jeg kunde takke mine tidligere seminarieske Lærere for den Smule Færdighed, jeg besad i Skrivning og Regning, thi i disse to i Livet ret vigtige Fag lærte han os så godtsom Intet.

Jeg vilde egentlig helst ganske overspringe dette mit to Års Ophold på Thyholm, hvorfra jeg kun har få Minder af særlig Interesse, men jeg må dog sige lidt om min gode Kammerat Søren Rygaard, med hvem jeg i så lang Tid delte Ondt og Godt - endog Seng. Vi kom gennemgående rigtig godt ud af det med hinanden, uagtet vi vare meget forskellige, i ydre Optræden var han mig meget overlegen, han havde nemlig som kjøbstadfødt og som opdraget i et stort Købmandshus en

Politur, som jeg i Følge min vagabonderende Barndom og stadige Omgang med Tjenestefolk og Bønderbørn ganske savnede, og jeg havde en bestemt følelse af, at han i vor lille Omgangskreds var den mest afholdte, hvilket forøvrigt var ganske naturligt, thi han var munter og sjælden godmodig, var også slankere, kønere og finere klædt end jeg, der hovedsagelig gik i min Faders aflagte og omsyede Klæder. Uagtet jeg såmæn' var både ærgerrig og forfængelig nok, troer jeg dog at kunne give mig selv den Roes, at det egentlig ikke vakte min Jalousi, at man foretrak ham for mig, og jeg trøstede mig ved at vide at jeg i Skolen var hans Overmand samt med en temmelig sikker Følelse af, at det vilde jeg også blive i Livet, thi med alle sine fortræffelige og indtagende Egenskaber havde han en Letsindighed, der bundede så dybt i hans Karakter, at det stod mig klart, at den senere hen i Livet måtte blive ødelæggende for ham – og det blev den desværre.

Så trist min kære Kammerats Skæbne end formede sig og så megen oprigtig Sorg den end voldte mig, kan jeg dog ikke undlade i korte Træk at gengive den: han kom efter sin Konfirmation i Købmandslære hos en Onkel i Ringkjøbing, hvor jeg under et Besøg hos min Mormoder fik Lejlighed til atter være lidt sammen med ham. Senere fik han en Ansættelse i det kendte, danske firma "C.C. Brøchner & Co" i Hull, og da også jeg kom til England, rejste jeg alene for at besøge ham en Tur på over 100 danske Mil og vi var begge meget glade ved Gensynet, under hvilket jeg tilbragte nogle

muntre Dage sammen med ham og hans mange danske Fæller, der tydelig nok førte et lystigere Liv end min Ven tjenligt.

Året efter i 1851 kom han på et kontor i London, og da jeg samtidigt i længere Tid opholdt mig i denne By i Anledning af den for min Hjemegn så vigtige Export af fede Kreaturer og Svin, havde jeg Lejlighed til hyppigt at være sammen med ham, dog ikke så ofte, som jeg kunne have havt Lyst til, fordi han med sine unge danske Omgangsfæller førte et ekstravagantere Liv end jeg fandt tilrådeligt. Under et Besøg i Hjemmet forlovede han sig – vistnok lidt hovedkuls – i sit 20de År med en sød Præstedatter, som han godt et Årstid efter ægtede, og etablerede straks efter en større anlagt Købmandshandel i Lemvig, og da jeg omtrent samtidigt (som han kun 22 År gammel) var bleven Ejer af en større Gård i Eggen, var det så lige til at der udviklede sig

† † †
 At forhenværende Capitain i amerikansk
 Tjeneste, **Søren Rygaard**, er af Per-
 ten berisfaldet fra denne Verden, idet han
 ifølge meddelt Underretning er død i New-
 Orleans den 10de September d. A. af den
 gule Fæber, anmeldt her ved med Værnød for
 deltagende Slægt og Venner.
 Ejeren **Præstegaard**, den 15de November
 1867. **Trauberg.**

I erindringerne skriver Niels B. Breinholt, at han ikke havde kendskab til barndomsvennen Søren Rygaards endelige skæbne efter flere mislykkede forsøg på at skabe sig en karriere i forretningsverdenen. Af denne annonce fremgår at han døde kun 36 år gammel i New Orleans i U.S.A., hvor han var blevet kaptajn i hæren.

et ret intimt Samliv mellem os. Forretningen passede han imidlertid mindre end sine Fornøjelser, og med sin medfødte Letsindighed lod han hin gå sin egen skæve Gang, hvoraf den let forudséelige Følge måtte blive en Fallit.

En sådan undgik han dog ved en ved sin Faders Hjælp foretagen Likvidation, hvorefter han flyttede til København og han kom mig af Syne indtil han et Par År efter tilskrev mig, at han havde oprettet en i sin Art ganske ny og egenartet Forretning, til hvilken han nærede de mest sangvinske Forventninger. Det gik imidlertid anderledes, så ulykkeligt endog, at med sin utrolige Letsindighed gjorde han Penge på falske Conossementer, kom under kriminel Tiltale og idømtes for Falsk 2 Års Tugthusstraf, som han dog kun sonede et Par Måneder, da han ved indflydelsesrig Familiehjælp fik Straffen forandret til Landsforvisning. Han rejste straks til Amerika, og den sidste sikre Efterretning fra ham, der er nået mig, er den, at han som Frivillig deltog i Krigen mellem Nord- og Sydstaterne, medens en mindre sikker lød på, at han hurtigt avancerede til Officer og endog blev Adjutant hos den bekendte General Sherman. Ingen af Delene er imidlertid usandsynlig, thi han var en dygtig og forvoven Rytter med en kavalérmæssig Optræden og hans Skødesynd, Letsindigheden, der blev ham så farlig i det civile Liv, vilde i det militære kunne lade ham hensynsløs trodse enhver Fare og give ham Ry som en tapper og dygtig Soldat. Han forsvandt desværre sporløst under Krigen - om han er falden i en Kamp, eller

Sognepræst Christian Hans Winther (1781-1851), der i 29 år var sognepræst til Hvidbjerg-Lyngs på Thyholm, konfirmerede i 1846 Niels B. Breinholt, der sammen med Søren Rygaard boede et års tid hos kapellanen. Samtidig silhouettegning. (Privat-eje).

såret og taget tilfange og død på et fjendtligt Lazareth, eller på anden Måde tilsat Livet veed man Intet, uagtet der fra Familiens Side efter Krigen anstilledes ret indgående Undersøgelser for at nå til Klarhed om hans Skæbne.

Forinden jeg slutter den Minderune, jeg her har ristet over min forsvundne og savnede Ungdomsven, føler jeg Trang til at sige, at han var et sjældent godt Menneske, om hvem man med Rette kunde bruge det kendte Udtryk: "der var ikke en ond Blodsdråbe i ham", d.v.s. ikke overfor andre Mennesker, men vel over-

for ham selv, hvis man tør betegne en svag Karakter som en ond Blodsdråbe – ond blev den i alt Fald for ham.

Efter dette Spring langt ud i Fremtiden vender jeg atter tilbage til mit Thyholmer Ophold, hvorfra jeg må mindes et Par andre Skolekammerater: Niels og Søren Kjær, Sønner af "Chren" Kjær til Helligkildegård (en lille Herregård i Sognet). De deltog i vore Undervisningstimer, som de besøgte fra deres Hjem, der kun lå en lille Fjerdingvej borte. Faderen var (uagtet velstående og nominel Herremand) en fuldblods Type på en almindelig thybonitisk Gårdmand af den ikke mest tiltalende Art – bred og pengevigtig, fedtet og beregnende, men venlig og gæstfri, hvilke Egenskaber kom vi Kapellandrenge, som vi ofte benævnedes, i høj Grad tilgode, idet vi ofte om Lørdagen efter endt Skoletid fulgte hjem med Sønnerne, for først Mandag Morgen at følges med dem til Kapellanboligen, hvis magre Kost i høj Grad trængte til det Supplement, som vi således i halvandet Døgn i rigeligt Mål fik på Helligkildegård, og som egentlig dannede det Bindeled, der knyttede os til Sønnerne, der i og for sig slet ikke vare os sympathiske.

Den yngste var lidet begavet, men vistnok ret god af Sindelag, medens den ældste var snedig beregnende og ikke til at stole på – de kom mig begge efter min Konfirmation ganske afsyne, og først mange År efter traf jeg den yngste (Søren Kjær) som umiddelbar Vælger ved et Landstingsvalg i Skive, hvor han måske stemte på mig, snarest dog ikke. Senere traf jeg ham ved ethvert Landstingsvalg,

ved hvilket han til sin Død bevarede den Valgret, Besiddelsen af en større Bondegård i Salling forlenede ham med. Gården havde han tilligemed nogle Penge tilgiftet sig, så han vistnok var økonomisk ret velstillet, men nogen videre Anseelse nød han næppe, og han mentes at være lidt forfalden. Hans ældre Broder (Niels) har jeg ikke set siden sin Konfirmation, men det er bleven sagt mig, at han (hvad der synes mig at stemme fortræffeligt med hans Naturel som Dreng) har taget "dansk"-juridisk Eksamen, nedsat sig som Sagfører i eller ved Løgstør med temmelig god Praksis, navnlig i Ejendomshandelsbranchen.

Ejheller med min Lærer (Kapellanen) er jeg senere i Livet truffet sammen, ej heller hørt Noget om eller fra ham, hvad der vel skyldes manglende Interesse fra min Side, hvorimod jeg har bevaret min Interesse for den gamle Præstegård og dens Beboere, blandt hvilke jeg først skal dvæle et øjeblik ved den gamle, rare Sognepræst Winther (en Fætter til Digteren Christian Winther). Han kom så godt som aldrig udenfor Døren, end ikke i sin forholdsvis store og velholdte Have, men opholdt sig i Husets største Stue til Stadighed, hvor han stiltfærdig syslede med Læsning, lidt skriftligt Arbejde og fremfor Alt med Pasningen af sine næsten talløse Kanariefugle og deres rige Yngel. Foruden at være Præstens Studereværelse tjente Stuen samtidig til Dagligstue og Spisestue. Præsten var Enkemand, havde ingen Sønner, men fire Døtre – to lidt aldrende af første Ægteskab og af sidste to med vi Drenge omtrent jævnald-

rende, der bleve os kære Legekammerater. Endnu må lige nævnes Småpigernes Lærerinde, der kaldte sig Frøken Ney og påstod at tilhøre samme Slægt som den berømte napoleonske Marskal Ney, og holdt derfor på den i hin Tid sjældne Frøkentitel, ligesom hun foretrak at kaldes Gouvernante istedetfor Lærerinde, men forøvrigt var hun Godmodigheden selv, så godmodig at hun fandt sig i, at den af vi Unge ofte blev i ikke ringe Grad misbrugt.

En Mand i Sognet, der gik ud og ind i Præstegården, i hvis Nærhed han boede, var vidt og bredt kendt under Navnet: "den lærde Skrædder", han lånte stadig Bøger hos den gode gamle Præst, der virkelig beundrede hans Lærdom, og altid indbød ham til Middag ved Provste- og Biskopvisitationer, ved hvilke Lejligheder det var ham en Lyst at tale Latin, som han efter hvad Kyndige påstode mestrede fuldkommen, ligesom han også med Letthed læste Græsk. Vi Drengs så selvfølgelig flere Gange denne mærkelige Mand under hans Besøg i Præstegården, men vore Forventninger om at han vilde være ligeså mærkelig af Ydre som af Lærdom bleve ganske skuffede, han, der var tarvelig klædt, høj men lidt duknakket, lignede nemlig ganske en almindelig simpel Husmand.

Helt anderledes påvirkedes vi ved at se en anden Personlighed - det var en Sommerformiddag, hvor vi Drengs stod udenfor Præstegården og så en gammel Mand med en Randsel på Ryggen og en svær Knortekæp i Hånden gående langsom henad Vejen, vi takserede ham

Under sit ophold på Thyholm i 1845-46 mødte Niels B. Breinholt og vennen Søren Rygaard digterpræsten Steen Steensen Blicher, der aflagde visit i Hvidbjerg Præstegård hos pastor Winther. At dømme ud fra beskrivelsen har Blicher på sin tur over Thyholm set nogenlunde ud som på dette stik med sin stav og vandretaske. (Det kongelige Bibliotek).

straks som en fouragerende "Boss" (det fordanskede "Bursche" alias "Handverksbursche") der vilde ind i Præstegården for at bede om en Melmad, en Drik Øl og måske om en Dram og et Par Skilling således, som disse vagabonderende Svendes os velkendte Skik var, men hvor stor blev ikke vor Forbauselse, da vi kom ind til Middagen og fandt den gamle Vandrers som en æret Gæst i Stuen hos Præsten, der præsenterede ham som vor Yndlingsforfatter Steen Steensen Blicher.

Han gav sig straks i Snak med os, fortalte, at han var på en lang Fodtur, for at

lære Thy og dens Beboere at kende, hvorved han tillige fik Lejlighed til at besøge gamle Venner fra Studentertiden, til hvilke vor gamle Pastor Winther hørte. For vi Drengene blev dette Besøg jo en virkelig Begivenhed – ikke mindst for mig, der var ganske optaget af Digterens "Telse" – en Historie fra Ditmarskerkrigen -, som jeg havde købt af en omvandrende Bogjøde for 10 Skilling Courant = en Mark Rigsmønt, Penge, jeg havde tjent ved at lave og sælge Hægter, og som for mig var en hel Kapital, da den havde kostet mig mange Dages Arbejde. Man vil derfor kunne forstå med hvilken Veneration jeg så op til den vandrende Digter i den stærkt medtagne Dragt, og hvorledes dette tilfældige lille Samvær med ham har bidt sig urokkelig fast i min Erindring.

Endnu må jeg fra mit Thyholmer-Op- hold fæstne Mindet om tvende Nabo-Præstegårde, den ene i Søndbjerg, den anden i Helligsø – i den første var der en hél Flok af søde, næsten lovlig raske Pigebørn og med dem morede vi os ypperligt, når vi en enkelt Gang kom sammen med dem, og var jeg end (fuldstændig uvant til kvindeligt Selskab) sikkert yderst kejtet i min Optræden, forstod dog de lystige, lidt seksuelt anlagte Pigebørn hurtigt at overvinde min Genert-hed, så både min Ven Søren og jeg tilbragte mangan herlig Time sammen med dem, og når jeg nu hører så megen Beklagelse over unge Nutidskvinders frie og flirtende Opførsel i Modsætning til tidligere Tiders, må jeg tænke tilbage på de Sønderbergske Præstedøtre i Fyrreerne i

forrige Århundrede, thi når de var på deres egen Boldgade vare de utvivlsomt ikke synderlig mindre frie, frejdige og indladende end vor Tids unge Kvinder, muligvis var man den Gang forsigtigere udadtil, varsommere over sit Rygte. Overhovedet troer jeg – så gammel jeg end er – at der drives megen falsk Forguldelse med "de gode, gamle Dage".

I Helligsø Præstegård tilbragte Søren og jeg en Pintseferie, Tonen var her en væsentlig anden end i Søndbjerg, alvorligere, men alligevel hyggelig, og en Datter (Emma Garde) omtrent jævnaldrende med os var sød og bragte mig min første alvorligere Drengeforelskelse, ganske distancerende mine tidligere ømme Følelser for de muntre Sønderbjergpiger. Anden Pintsedag gjorde vi en Fodtur ned ad de høje Bakker til Fjorden, over hvis Vande vi i det stille, klare Vejr havde den herligste Udsigt til Hardsyssel – min Hjemstavn, hvis Kirker fremtrådte så tydelig som lå de i et Bøsseskuds Afstand, medens denne i Virkeligheden var over en Mil. Særlig tydelig tegnede sig Kirkerne i Lem og Tørring, midt imellem hvilke mit Fædre hjem var beliggende, og ved Tanken herom grebedes jeg pludselig og uimodståelig af en sådan længselsfuld Hjemve, at jeg måtte fjerne mig fra de Andre, for i Enrum at græde ud, og disse Følelser vare så intensive, at de endnu efter mere end et halvt Århundredes Forløb stå mig i frisk Minde, formentlig fordi de dannede en så stærk Kontrast til den glade Pintseferiestemning, der ellers hele Tiden karakteriserede vort Besøg i Helligsø Præstegård, thi den Hjemve, der her

gav sig et så brat Udslag, var langt fra et enestående Tilfælde, tvertimod havde jeg under mit hele toårige Ophold næsten daglig (særlig om Morgenens, når jeg klædte mig på) i højere eller mindre Grad Anfald af denne vemodige Hjemmelængsel, Anfald, som jeg under mine tidligere Fraværelser fra Hjemmet (i Ringkjøbing og på Pallisbjerg) sågodt som ikke havde været udsat for, men Forholdene vare rigtignok også her væsenforskellige: i Kapellanboligen ingen nævneværdig Sympathi mellem Herskabet og dens Pensionærer, en yderlig slet Forplejning og en udpræget ensformig Tilværelse, der kun afbrødes af de før omtalte Besøg i Nabopræstegårdene og på Helligkildegård, samt ved Småærinder til den gamle Præstegård, hvor den

ældste Datter Ane, der bestyrede Huset, vidste hvad vi Drenge trængte til, og derfor altid trakterede os med en solid Rugbrødsrundtenom, ligesom vi også en sjælden Gang aflagde et Besøg på Sognets anden og større Herregård, Hindsels, der for mig havde en ikke ringe Slægtsinteresse, da den en Menneskealder forud ejedes af Laurids Breinholt, min Bedstefader Jens Breinholts Morbroder, Velynder og Velgører.

Han var nemlig økonomisk ualmindelig velstillet, var ugift, ejede flere og betydelige Tiender og en stor Del af Thyholm var Fæstegods under Hindsels, hvis smukke, trefløjede, borglignende Hovedbygning mentes opført af ham, en Mening, hvis Rigtighed måske dog er tvivlsom. Han var således i Stand til at støtte

Under sit ophold på Thyholm besøgte Niels B. Breinholt flere gange hovedgården Hindsels, som hans slægtning Lauritz Breinholt (1748-1804) havde ejet fra 1774 til sin død. Niels Overgaard, der ejede gården på dette tidspunkt, hørte også til de kendte vestjyske studehandlere, og familien havde senere tæt kontakt til Poul Stokholm Breinholt, en af Niels B. Breinholts mange fætre og ligeledes en inkarneret handelsmand. De opankrede skibe ud for Hindsels på Rasmus Henrik Kruse's gouache fra 1849 viser tydeligt, at manden på Hindsels også var engageret i handel med tømmer og korn på Norge. (Privateje).

min førnævnte Farfar på en Tid, da denne var boycottet af sin dumstolte Fader på Grund af sit Giftermål med en fattig Bondepige, og således vilde have manglet alle Eksistensmidler, dersom ikke hans mægtige Morbroder havde taget sig af ham, og han viste det allerede ved hans Bryllup, hvor han mødte med Firspand, liberiklædt Kudsk og Tjener som Modvægt mod Faderens selvfølgelige Udeblivelse og for at kaste lidt Glands over den ægteskabelige Forening, som Faderen betragtede som en ynkelig Mesálliance.

Hindselsmanden indskrænkede imidlertid ikke sin Støtte til Søstersønnen med det ydre Skin, han ved sin Nærværelse kastede over hans Bryllup, men da Faderen, der foruden den af ham beboede Gård Breinholt (hvorfra vort Navn stammer) tillige ejede den gode Avlsgård Sønder Vinkel og Hovedgårdene Kongensgård og Cappel, ikke vilde overlade sin eneste Søn nogen af dem, men i sin ustyrlige Vrede over hans Ægteskab overdrog den ene af sine mange Ejendomme efter den anden til sine Sviigersønner som Medgift til sine Døttre, og min Bedstefader således efter sit Giftermål stod uden Subsistensmidler, så købte hans hjælpsomme Morbroder Laurids Breinholt en større Bondegård (Byskov i Nørre Nisum) til ham, ligesom han gav ham lidt Ekstrafortjeneste ved at benytte ham som Tiendetæller – den Gang ydedes nemlig Tienden "in natura" d.v.s i Kærven, så Bonden forinden han selv turde køre et eneste Læs ind, måtte lade alt sit avlede Korn tælle af vedkom-

mende Tiendeejer, hvorefter han havde at levere denne hver 30te Neg, altså til de 3 Tiender (Konge – Kirke – og Præstetienden) tilsammen 1/10 af sin hele Avl, som han tilmed måtte levere frit i Tiendeejerens Lade, når denne ikke lå over en Mil borte, og når der hertil endnu kom Kvægtiende, vil det ses, hvilken næsten utålelig Byrde der i ældre Tid gennem Tiende påhvilede den danske Bondejord, og det såvel Selvejer- som Fæstejord.

Efter denne lovlig lange Digression, der dog står i en vis Forbindelse med mine thyholmske Drengeminder, skal jeg skyndsomst affærdige mig med Småbesøgene på Hindsels, af hvilke den os kæreste faldt i Forårstiden, idet der blandt Gårdens Herligheder hørte en i Fjorden liggende Holm, hvor der i Æglægningstiden sværmede talløse Måger og Terner, og hvor den ene Rede lå ved siden af den anden, så vi kunde vende tilbage med vore medbragte Kurve velfyldte med lækre Mågeæg, der i nogle Dage gav os et kærkomment Tillæg til Kapellanfruens magre Kost.

Tilbage af mine Thyholmer-Erindringer står endnu den om en lille afsluttende Episode, foranlediget ved det kildne Spørgsmål: "hvem der under Konfirmationsakten skulde stå øverst?" Det var på hin Tid for Forældre, Frænder og Venner et vigtigt Etikettespørgsmål, der ofte satte Præsterne grå Hår i Panden, der var så mange Hensyn at tage, både til Forældrenes Kår og Stilling, til de under Forberedelsestiden til Fruen indløbne Foræring, og til Forventninger om Konfirmationsofrets Stør-

Konsul Hans Peter Rygaard (f.1804) i Holstebro, senere Struer og herregården Volstrup, hørte til det vestlige Limfjordslands internationalt orienterede købmænd i forrige århundredes midte. Sønnen Søren Rygaard (1831-67) boede sammen med Niels B. Breinholt under opholdet på Thyholm og de to drenge konfirmeredes samme dag i Hvidbjerg kirke. Samtidig tegning. (Privateje).

relse, der ofte var afhængig af den Konfirmanden på Kirkegulvet givne Plads, for slet ikke at tale om vedkommende Barns egne Fortjenester. I denne Våde greb nogle enkelte Præster til den Udvej, at opstille Børnene efter deres Højde, andre lod Lodtrækning om Pladsen være det afgørende, medens dog vistnok de allerfleste søgte at opretholde Fiktionen om, at den, der sattes øverst også var den dygtigste og til Pladsen mest fortjente.

Hvad mig selv angår, afventede jeg med stor Ro Resultatet, jeg vidste jo på Forhånd, at Valget kun kunde komme til at stå mellem min Ven Søren og mig, og da jeg i Skolen ubetinget var Nr. 1 betragtede jeg det som nogenlunde givet, at jeg også vilde blive det på Kirkegulvet, om jeg end lidt efter lidt fik mine Tvivl på Grund af de hyppige og gode Forærin-ger, der indløb fra Sørens Moder.

Disse mine Småtvivl viste sig, da det kom til Stykket, ikke ubegrundede, thi jeg fik kun den næstøverste Plads. Forunderligt nok gjorde denne Degradation ikke noget dybere Indtryk på mig, hvad jeg selv nu forundrer mig over, thi jeg var såmæn' både ærgerrig og forfængelig nok, og jeg kan kun finde Forklaringen i, at jeg virkelig holdt så meget af min Kammerat, at jeg godt kunde unde ham denne lille Triumf, før vi skiltes ad, så meget bedre unde ham den, som jeg havde en bestemt Følelse af, at både Præsten selv, hans Frue og Døttrene i Præstegården meget godt vidste, at hans Plads burde have været min. Kun for min kære Moder gjorde det mig ondt, men hun trøstede sig over Skuffelsen med, at hun selv ved sin Konfirmation havde haft en lignende Skæbne, og derfor godt vidste, hvorledes uvedkommende Hensyn gjorde sig gældende ved Pladsernes Besættelse – hun havde måttet vige for en rig Konsuldatter ligesom jeg nu for en Konsulsøn.

Valg af livsvej

Det var, som man vil kunne forstå, ikke med noget tungt Hjerte, at jeg efter veloverstået Konfirmation forlod Kapellanhuset, hvor jeg aldrig havde følt mig hjemme, medens der nu var Udsigt til et længere Ophold i mit kære Fødehjem, som jeg udmalede i de mest strålende Farver, og Virkeligheden kom mærkelig nok – navnlig til at begynde med – ganske til at svare til mine højtspændte Forventninger. Jeg følte mig som hensat i et rent Slaraffenliv, thi sådan på en Gang at være fri for Skole, Lektier og Tvang, få nok og godt at spise, ikke behøve at tænke på den Dag imorgen, men glæde mig ved den længe og hårdt savnede daglige Samværen med Forældre, Søsken og rare Tjenestefolk, skabte en Lykke, som jeg nød i fulde Drag og uden at ofre det en Tanke, at hver Dag, der gik på denne Måde, var en spildt Dag for min Uddannelse og Udvikling til en Livsgering. Af hvilken Art denne skulde være havde jeg ikke den fjerneste Idé om, og det syntes som om min Fader heller ikke havde nogen, thi han spurgte mig en Gang imellem om, hvad jeg havde mest Lyst til at være i Livet, og når jeg svarede, at det vidste jeg ikke, bemærkede han gerne, at det måtte jeg se at komme til Klarhed over, da han helst vilde overlade Valget til mig, men at Tiden nu var inde til at tage en Bestemmelse.

Var min Fader, der ellers havde en stærk og selvstændig Mening, således i Vildrede med hvilken Levevej, jeg bedst kunde egne mig for, var der Andre, der mente at kunne give vejledende Vink i så Henseende, blandt hvilke min Lærer alt

for nogen Tid siden havde tilskrevet min Fader, at jeg egnede mig til at gå den studerende Vej, og at han derfor havde begyndt at læse lidt Latin med mig. En af min Faders gode Venner i Lemvig Købmand og Konsul Møller tilrådede ham, at lade mig gå til Handelen og tilbød at tage mig i Lære, medens en anden Ven Provst Krarup i Hygum, der nød megen Anseelse og ansåes som en af Egnens klogeste Mænd, anbefalede at sende mig København og læse til Optagelse på den militære Højskole, hvorefter jeg straks vilde blive Lieutenant og have en udmærket Bane for mig. Også min gamle før omtalte Lærer fra min Pallisbjergtid (Amstrup) havde et Råd at give – jeg traf ham tilfældig på Ulvborg Marked, der den Gang var en Slags Folkefest for Beboerne i mange Miles Omkreds, og i vor Familie benyttedes til en Sammenkomst med min Moders Slægtninge i Ringkjøbing Egnen, og på den Konto var jeg blevet Markedsgæst. Et af Amstrups første Spørgsmål var det mig kildne: *"hvilken Livsvej jeg agtede at slå ind på?"*, hvortil jeg gav mit sædvanlige Svar: *"at det vidste jeg endnu ikke"*. *"Åja – Valget kan såmæn' også være svært nok, og"* tilføjede han, *"jeg vil derfor tilråde Dig at tilbringe et År tid på Rødding Folkehøjskole, hvor Du nok vil blive klar over, hvad der passer for Dine Evner og stemmer med din Tilbøjelighed"*. Det skortede således ikke på Anvisninger til Valget af en Levevej, og man kunde næsten fristes til at tro, at når der udefra vistes så megen Interesse for en fjortenårs Drengs Fremtid, så måtte Grunden dertil vel være den, at denne

Dreng forméntes at sidde inde med en lidt mere end almindelig Begavelse, men hvorledes en sådan Formening har kunnet opstå og brede sig, er mig den Dag idag ret uforklarlig, idet jeg mig bevidst på hin Tid kun var som Dreng er flest.

Af de nævnte Levevejsanvisninger tiltalte Handelsvejen ubetinget min Fader mest, han fandt at den bød Chancer som ingen anden. Han søgte at overbevise mig derom, men uden Nytte, da den Vej uheldigvis var den jeg mindst af alle syntes om – simpelthen fordi det for en fantasifuld Dreng stod som Noget af det forfærdeligste, at skulle stå 4 à 5 År som Læredreng i en Butik, og endnu mere afskrækkende fordi jeg vidste at min forudgivne Principal (Konsul Møller) var nøje-seende og hidsig og ofte gav sine Lær-linge Lussinger. Da Fader mærkede min Ulyst til Købmandsstanden, sagde han:

"Ja – min Dreng, jeg vil ikke øve nogen Tvang overfor Dig, kun må Du vide, at det vil være mig meget imod, om Du vilde ønske at blive Landmand, da Dine 3 Brødre temlig sikkert ville gå den Vej, hvortil de også egne sig bedre end Du, og det vil allerede skaffe mig Besvær at skaffe 3 Gårde til dem". Foranlediget heraf tillod jeg mig spagfærdig at henlede hans Opmærksomhed på Provst Krarups Anvisning på den militære Vej, der forekom mig meget tillokkende og ganske særligt kildrede Udsigten til snart at blive Officer og bære en pyntelig Uniform min ungdommelige Forfængelighed, og Moder, som jeg havde talt med om Sagen, var ikke helt fri for at dele mine Følelser. Min Fader svarede – klog, som han var –

Anatomiprofessor Ib Ibsen (1801-62) var født på gården Breinholt i Humlum sogn og var fætter til Niels B. Breinholt's far Niels Munch Breinholt til Sønder Vinkel. Søsteren Cathrine Ibsen var gift med strandingskommissær C.B. Claudi på Grydsbæk. Litografi efter foto ca. 1850-60. (Det kongelige Bibliotek).

meget fornuftigt og uventet imødekom-mende: *"Militærvæsen har jeg ingen Forstand på, men vi kan jo tale med Din Moder og forhøre os hos Andre om Sagen".*

Kort efter fik jeg Lov til i Faders Navn at skrive til hans Fætter og gode Ven i København: Professor anatomie Ibsen (Fader var nemlig ikke stærk i Pennen) og udbede mig hans Mening og Råd. De to Fættre havde som Dreng holdt meget af hinanden, taget mangan Tørn sammen, og uagtet deres Livsveje vare blevne så forskellige, havde Venskabet holdt sig uforandret, de vare vedblivende Duskammerater, og trods de på hin Tid så besværlige Rejseforhold besøgte Professo-ren (undertiden endog med Hustru og

Datter) ofte i Sommerferien vort Hjem, hvor han en Gang under et af Besøgene inviterede mig, tilføjende: *"og Du vil let kunne finde mig – Du behøver blot at spørge efter Doktoren med Træbenet, thi under det Navn kender hvert Barn i Byen mig"*. Dette Træben blev ham forøvrigt et Lykkeben – han var nemlig som Discipel i Ålborg Latinskole en vild Krabat, og Året før han skulde op til Studentereksamen flygtede han fra Skolen og tog Hyre som Letmatros. Han pådrog sig som sådan en så alvorlig Benskade, at det nødvendiggjorde Benets Amputation, og under det lange Hospitalsleje og Udsigten til at blive en Krøbling kom der Alvor i hans Sind, så han efter at være udskreven straks med fuld Kraft genoptog Studeringerne, og nåede at blive en i sit Fag anset og fremragende Mand, dekoreret med danske og udenlandske Ordener, med Embedsbolig på chirurgisk Akademi, og som eneste Søn af en velhavende Landmand var han økonomisk særlig velstillet, og alt dette kunde han, som jeg hørte ham sige, i det væsentlige takke sit Træben for.

Svaret på min Faders Henvendelse til ham lod ikke længe vente på sig, men det blev rigtignok et ganske andet end af mig forhåbet – han frarådede nemlig på det bestemteste at følge den af Provst Krarup givne Anvisning, idet han udførligt udviklede, hvor liden Udsigt, der var til, at jeg med min Skoledannelse kunde (selv efter en lang og dygtig Manuduktion) nå til en Optagelse på den militære Højskole, da det kun var meget begavede Studenter, der kunde bestå dens Opta-

gelseseksamen. Svaret var utvivlsomt både godt og rigtigt, men blev ikke destomindre temmelig unådigt optaget ikke blot af mig, men også af mine Forældre, først og fremmest vel fordi det tydelig nok, hvad man ikke var vant til, tilkendegav en stærk Mistvivl om mine Evner, dernæst vistnok også fordi Svarets hele Indhold skuffede en stille Forventning hos Fader, der formentlig gik i Retning af, at hans Slægtning og gode Ven med Glæde vilde have tilbudt mig Optagelse i sit Hjem, hvis jeg kom til København. Jeg slutter dette af, at Fader, da han havde læst Svaret med en vis Bedskhed udbrød: *"Nå – den gode Professor har nok været bange for, at vor Dreng, hvis han kom til København, skulde komme til at ligge ham og Familie til Byrde!"* Nok er det – den militære Flyvetanke opgaves hermed ganske, og til min Glæde fremkom der ikke nogen ny Forhandling om hvilken anden Levevej, jeg så vilde bestemme mig for, ja – hvad mere var, en sådan Forudbestemmelse blev heller ikke senere truffen, men jeg gled delvis af egen Lyst, delvis ved Omstændighedernes Magt næsten umærkelig over til at nærme mig Virkeliggørelsen af mit oprindelige Livsideal: *"En Landmand i større Stil"*, et Ideal, som jeg vidste ikke vilde falde i Faders Smag, og derfor fornuftigvis beholdt stille for mig selv.

Omtrent samtidig med min Konfirmation var vor flerårige Huslærer Åes bleven kaldet til Kirkesanger og Skolelærer i Faster, Annekssogn til det mere bekendte Borris, og det var ikke lykkedes at få ham erstattet med en anden, men for

at mine yngre Brødre dog ikke helt skulde savne al Undervisning, engageredes som Nødhjælp en i den nærliggende By levende afsat Præst til at give dem nogle Undervisningstimer daglig – det blev imidlertid kun en dårlig Nødhjælp, han mødte ganske vist nogenlunde regelmæssigt på Gården, men vi Børn, der godt vidste hvor forfalden han var og Historien om hans Afsættelse, som velkendt for os, havde ikke Spor af Respekt for ham, så hans Timer udfyldtes med Spas og Fjas, som han rolig fandt sig i, når han bare fik sin gode Frokost med diverse Snapse og hans Elever sørgede gerne for, at de blev lidt talrige, han tituleredes altid "Pastor Bagger", havde været Præst på Manø ved Ribe, og da Beboerne ikke efter flere forgæves Forsøg kunde blive fri for ham, sejlede man ham en skøn Dag til Byen og lagde ham døddrukken for Biskoppens Dør, hvorefter hans Afskedigelse hurtig påfulgte.

Ved Siden af denne planløse Undervisning kom der imidlertid en anden, nemlig en Dandseundervisning, der ganske anderledes fangede Interessen og fulgtes med Lyst og Iver. For mig blev Dandseskolen en Hovedbegivenhed i denne min Dovnesommer, jeg fungerede på Grund af Alder og Størrelse som Skolens Nr. 1, "fungerede" er vistnok et korrekt Udtryk, thi da jeg manglede et musikalsk Øre blev jeg aldrig nogen Danser, og når jeg desuagtet blev Dandselærens Yndlingselev, der lod mig opføre alle Dandsene, så lå dette formentlig i, at jeg hurtigere og sikrere end nogen Anden lærte at huske på en Prik alle de forskel-

lige Ture i en Dands, ligesom det vel også øvede sin Indflydelse, at min Fader ofte trakterede ham med et Glas Vin eller en Toddy. Vist er det imidlertid, at jeg var nærvædet at bilde mig selv ind, at jeg dandsede fortrinligt, og jeg nød af Hjertens Lyst Dandsetimerne, der på Grund af rigelig og fortsat Tilgang af Elever forlængedes Uge efter Uge, og således optog en stor Del af Sommeren og mine Tanker, hvilke sidste ikke mindst dreiede sig om Skolens halvvoksne "Bachfische", af hvilke jeg navnlig sværmede for en tidlig udviklet Herremandsdatter med et Par store, smukke, men uudgrundelige Øjne, dette Sværmeri var imidlertid i den Grad uskyldigt, at dets Genstand næppe anede det, da jeg (for at benytte et rammende tysk Ord) var så "schüchtern", at det ikke kunde falde mig ind hverken overfor Pigebarnet selv eller for Andre at lade mine Følelser give sig et synligt Udtryk, medens de dog i al Stilhed gav det lange Dandsekursus en Charme, som jeg endnu med Glæde mindes.

I Eftersommeren var jeg på et længere Besøg hos min Farmor på Staby Kjærgård, min Faster på Pallisbjerg, min Mormor i Ringkjøbing og hos mine Morbrødre på Ringkjøbing Mølle og på Holmgård, på hvilket Sted jeg oplevede et lille Eventyr. Sønnen (min Fætter Niels Buch, hvem man, som før fortalt, beskyldte mig for i sin Tid at have villet drukne) og jeg begav os nemlig tilhest på en længere Udflugt, for at besøge vor forrige Huslærer Aes og min Broder Peter, der var kommen i Huset hos ham for vedblivende at nyde sin Undervisning

hos ham, hvis Yndling han altid havde været.

Selve Besøget løb godt af, men trak lidt længe ud, så det begyndte at mørknes inden vi begav os på Hjemvejen, og under denne red vi i den mørke Høstafte vild, vi mødte ingen Mennesker, som vi kunde spørge om Vej, og vi besluttede derfor at forhøre os i det første Hus, vi kunde træffe, men denne Beslutning viste sig vanskelig at udføre, thi når vi i det mørke og stærk tågede Vejr troede at øjne et Hus eller en Gård og red derhen, viste det sig Gang efter Gang at det var Tørvestakke, der forstørret af Tågen og vor opskræmte Fantasi havde ladet os antage dem for Menneskeboliger.

Min Fætter, der som født i Egnen skulde være Vejviser, hvortil han også på Henevejen, da det var lyst, havde viist sig velegnet til, tabte ganske Modet, og da vi endelig vare så heldige at møde en Mand og spurgte ham om, hvor vi befandt os, og han svarede : "*i Breining*", brast han i Gråd og forklarede mig, at vi var milevidt borte fra vor rigtige Vej, så vi næppe kunde håbe at nå til Holmgård i denne Nat, samt at han mærkede, at hans Hest efter det lange Ridt begyndte at blive betænkelig træt. Jeg må tilstå, at heller ikke jeg fandt Situationen overdreven morsom, men holdt dog Hovedet højt og søgte at give min Fætter fornyet Mod ved at tilbyde ham at ville bytte Hest med ham, et Tilbud, han dog ikke tog imod. Manden, vi var stødt sammen med, gav os en Anvisning på den Vej, vi skulde ride, men det var klart, at den var så ind-

viklet, at det vilde komplet umuligt for os at følge i Mulm og Mørke, og jeg opfordrede ham derfor til mod en god Drikkeskilling at ledsage os hen til en af min Fætter kendt Vej, og da denne angav "Busbak-Mølle" som Stedet, hvorfra han sikker kunde finde hjem, var den fremmede Mand venlig nok til at ledsage og føre os så langt, og dermed var det lille Eventyr egentlig ude, kun tilbage stod nu Frygten for de velfortjente Skænd, der ventede os ved vor Hjemkomst langt ud på Natten istedetfor ved Aftenstid.

Nå – dem slap vi heller ikke for, men værre følte vi det vare, at vi fandt hele Familien oppe, og at man så længe havde siddet i Angst for, at der kunde være tilstødt os et eller andet alvorligt Uheld. Så ubetydeligt end dette lille Eventyr i og for sig må kaldes, har det dog præget sig så stærkt i mit Minde, at det endnu efter mere end tre Snese Års Forløb står lyslevende for mig, og når man tænker sig to tretten-fjortenårige Drengene en mørk Nat vildfarende på Heden uden at have nogen Idé om, hvor de befandt sig, uden at kunne træffe Mennesker, der kunde give dem den hårdttiltrængte Vejledning og med en Følelse af, at jo længere de rede, desto mere fjernede de sig måske fra deres Mål, samt med en Indbildning om at deres Heste allerede vare anstrengte, og at de dog rimeligvis måtte holde ud indtil det blev Dag, vil man nok kunne forstå, at det for os Drengene var en virkelig Oplevelse, som havde Noget af Eventyrets Glands over sig, da det Hele var godt og vel overstået.

*Med et
studekonsortium
til Hamburg*

Efter at være vendt hjem fra den her omtalte Besøgstourne oplevede jeg Intet, som er værd at berette, indtil ind i Oktober Måned, da et Studehandlerselskab på Vejen til Markederne i Tønder, Husum og Itzehoe overnattede hos os og om Morgen ved en god Frokost og i godt Humør spurgte mig, om jeg ikke kunde have Lyst til at følge med dem på Rejsen? Jo – det vilde jeg hellere end gerne, hvis jeg kunde få Lov til det, og Fader sagde til min Overraskelse straks, *"Ja – det må Du såmæn' gerne, hvis ellers Din Moder kan få Dit Rejsetøj samlet i en sådan Fart"*, hvortil hun ligeså hurtigt bemærkede, at det skulde der ikke være Noget i Vejen for, og dermed Sagen til min umådelige Glæde afgjort.

Rejseselskabet bestod af 4 Personer, hvoraf de 3 vare nære Slægtninge, nemlig Niels Stokholm til Vestervigkloster-Overgård, min Faders Fætter, og Brødrene Poul og Christian Breinholt, mine kødelige Fættre, alle tre vare de Medlemmer af det store Studehandlerkonsortium, i hvilket også min Fader var en betydende Deltager, den fjerde Rejsefælle var en velhavende Bonde fra Morsø, der havde fået Lyst til personligt at se lidt af det Studemarkedsliv, han så ofte havde hørt Tale om. Jeg burde måske have fået en svag Anelse – den jeg ikke fik – om, at det flotte Tilbud om at tage mig med på Rejsen snarest var at betragte som en Kompliment og Tak for den nydte Gæstfrihed og så temmelig overbevist om, at Tilbudet ikke vilde blive modtaget, thi da dette nu alligevel skete, henvendte Stokholm sig til mig, sigende: *"Ja – vore to*

Agestole er jo besatte, så Du må nøjes med det meget umagelige Sæde på Pengeskribnet, der på en så lang Køretur næppe vil smage Dig". Jeg var naiv nok til at optage denne Henvendelse som en pæn Undskyldning for at man ikke formåede mig at give mig nogen bedre Plads på Vognen, og ikke anende, at der heri kunde ligge – og vistnok lå – en maskeret Opfordring til at opgive det mig tilbudte Følgeskab. Nu kan jeg så godt forstå, at en sådan overkomplet Følgesvend som jeg måtte være generende, og så snart vi kom på Rejsen mærkede jeg det ret tydelig. Man negligerede i det Hele min Tilstedeværelse, tog lidet eller intet Hensyn til de – måske nok lidt for selvkloge – Bemærkninger, som jeg af og til tillod mig at indskyde i de Andres Samtaler, og man gav mig den mindre interessante Bestilling at påsé, at Hestene, når de bededes undervejs, fik deres Vand og det rekvirerede Kvantum Foder, hvoraf Følgen var, at jeg måtte stå ene og kede mig medens de Andre gik ind i Gæstestuen og til en Afveksling fik en lille Passiar med enten Kromanden eller en tilfældig tilstedeværende Gæst, og vi kørte hyppigt til Kro's, ikke for Drikkevarernes Skyld, thi mine Rejsefæller vare ædruelige, ja overfor Spiritus næsten total afholdende, men dels trængte vore Heste ofte til Vand, en Tot Hø og et Fjerdingkar Havre, dels var det en Art Pligtvisiter i Anledning af at mange af Kroerne vare Overnatnings- og Hvilesteder for Studene og deres Drivere på Vejen til Hertugdømmerne, så man måtte hilse på Kromanden for at sikre sin kostbare, levende Vare en velvillig Be-

handling og unde ham en lille Fortjeneste, der for vort Vedkommende som oftest blev yderst minimal, da man i Reglen nøjedes med at bestille 5 Kirsebærnapse à 2 Skilling, som man kun for et Syns Skyld nippede til, og når jeg kom ind for at melde at Hestene havde opædt, præsenteredes det femte, urørte Glas for mig, der af Kedsomhed ofte tømte det, så lidet velsmagende dets Indhold end var. Den Rejse, jeg med så store Forventninger var tiltrådt, begyndte således ikke under de allergunstigste Auspicier, hvorvel det må siges, at jeg ikke et øjeblik fortrød den, men fandt fuld Erstatning for de her skildrede Småulemper i det meget Nye, jeg fik at se, og som tiltog i Interesse for mig alt som vi avancerede mod Syd.

Den første Begivenhed på Turen, som fortjener en lidt nærmere Omtale, indtraf i Sønder Lygum, ca. 1 1/2 Mil sydfor Tønder, en stor Landsby med ikke mindre end 3 større Kroer. Vi tog ind i den største og bedste, hvis Ejer Folkvar Jansen var ualmindelig politisk anlagt og efter Aftensmaden docerede Politik i brede Baner for vort i dette Emne ganske ukyndige Selskab. Han viste sig hurtigt at være en enrageret Slesvigholstener – den første jeg stiftede Bekendtskab med. Han ivrede særligt mod det af Chr. VIII om Somren (1846) udstedte ”Kgl. åbne Brev”, som han betegnede som en Forhånelse mod Hertugdømmernes loyale Befolkning, og som indeholdende aldeles forvrængede og usande historiske Påstande. Jeg hørte med Opmærksomhed på den mundrappe Værts Udtalelser, en så meget større, da det blev mig klart, at

de gjorde det tilsigtede Indtryk på mine Rejsefæller, der politisk ukyndige, som de vare, lod sig dupere af de gængse slesvigholstenske Fraser, som han kunde på Fingrene og afleverede med en Overbevisningens Styrke og Varme, som nok kunde gøre sin Virkning på naive Tilhørere.

Da han sluttede med i stærke Ord at beklage den blodige Uret, der fra dansk Side øvedes mod Hertugdømmerne og deres ”verbriffte Rechte” blev det mig umuligt at tie længere, og fuld af Indignation optog jeg en Diskussion med den gode Vært, under hvilken det til mine Rejsefællers Forbauselse viste sig, at han i historisk Viden var mig langt underlegen. Historie havde nemlig i Skolen altid været mit Yndlingsfag, og jeg havde læst og lært meget udover det, der forelå i Skolens Lærebøger, navnlig havde jeg ivrig gennempløjet det bindstærke tyske Værk: ”F - - -s allgemeine Weltgeschichte” (Forfatterens Navn kan jeg i Øjeblikket ikke komme på), og jeg kunde nu med tyske Citater herfra påvise Hulheden i de slesvigholstenske Doktriner og historisk usande Påstande, hvad der øjensynlig i høj Grad slog og forvirrede min Modpart, så han, om han end ikke direkte erklærede sig for overvunden, dog indirekte tydelig nok gav det til Kende, ved hurtigt at skifte Samtaleemne og gå over til det mine Rejsefæller mere forståelige: Studehandelens Chancer på de nu nærforestående Markeder. Næste Morgen mærkede jeg snart, at man både var forbauset over og tilfreds med min Optræden den foregående Aften, og

Den revolutionerende jernbane mellem Kiel og Altona blev naturligvis skildret i et af tidens populære folkelige tryk. (Jernbanemuseet, Odense).

uden at det sagdes mig med rene Ord, stod det mig dog klart, at jeg derved havde erobret mig en Ligestilling i Rejse-selskabet, som jeg før (så krænkende for min Drengeliførelighed) havde savnet, så jeg nu nogenlunde frit kunde blande mig i de undervejs førte Samtaler, ligesom min kedelige Staldtjeneste under Krobesøgene af sig selv hørte op.

Vi nærmede os nu stærkt det, der var Rejsens Formål: de store Efterårs-Studemarkeder i Husum og Itzehoe, jeg interesserede mig imidlertid mere for disse Byers Gader, Huse og Anlæg end for selve Markedslivet, så jeg ikke har Andet at berette herom, end at Handelen faldt ud i vor Favør, hvad der ikke blot vakte en behagelig Stemning i vort lille Selskab, men også så småt Tanken om muligvis at give Rejsen et Tillæg ved en Fornøjelses-tur til Hamborg, en Tanke, som selvfølgelig var "Vand på min Mølle", og som jeg efter Evne søgte at holde i Live og fremme, navnlig ved at minde om, at min Fader på en lignende Rejse havde besøgt Hamborg nogle År i Forvejen (det var

kort efter den store Brand i 1842) og hvor megen Glæde han efter sine Fortællinger ved sin Hjemkomst havde haft af dette Besøg. Der forelå således et Præcedens for at afslutte en god Markedskampagne med en Hamborgtur, og jeg, der allerede den Gang var en ivrig Bladlæser, fortalte om Avisernes Beretninger om de storartede Pragtbygninger, der efter Branden havde rejst sig i Byen, som nok var værd at se. Mere end mine Argumenter for Turen vejede utvivlsomt Udfaldet af Itzehoe-Markedet, der gav vort Studiekonsortium en god Fortjeneste, så det godt kunde bære et Tillæg til Rejseudgifterne, og det besluttedes derfor til min usigelige Glæde at starte på Vejen til Hamborg Dagen efter Markedet. Kromanden i "Zum blauen Lapp", hvor vi overnattede, en ægte, kæmpestor Holstener, fulgte med os som Vejviser til den nærmeste Jernbanestation (Wrist) og for at tage Køretøjet med tilbage.

Vi kom en Timestid før Togets Afgang, løste vore Billetter, fik vor smule Bagage og fremfor Alt vort tunge, vel-

fylgte Pengeskrin indskrevet som Rejsegods, og stode forventningsfulde på Perronen, afventende Togets Ankomst. Ingen af os havde kørt på Jernbane før, end ikke Begreb om, hvorledes et Banetog så ud (Kiel-Altona Banen var jo den første i hele Kongeriget), og under den, som det forekom mig, uendelig lange Ventetid steg Spændingen stadig og dermed Betænelighederne ved at betro sit dyrebare Liv til et så nyt og ukendt Befordringsmiddel som en Jernbane, særlig var vor ældste Rejsefælle (Stokholm) stærkt betaget og da han så Lokomotivets flammende Lygteøjne og straks efter hørte det bremsende Togs Susen og Brusen, erklærede han med Bestemthed, at han idetmindste ikke vilde indlade sig på en Jernbanefart, og medens alle Overtalelser prellede af på hans Rædsel, sagde Fætter Christian: *"Ja – Onkel, her hjælper ingen "Kæremo'er", Du må med, Du har jo selv løst og betalt vore Billetter, og hvad mere er: jeg såe lige nu vort Pengeskrin sat ind i Toget, og det kan vi jo dog ikke lade rejse på egen Hånd"*. Pengeskrin-Argumentet øvede øjensynlig sin Virkning, og da Christian samtidig med et fast Greb i hans Arm førte ham hen mod en åben Kupedør, lod han sig om end lidt modstræbende skubbe ind i Kупeen, og glad var jeg, der havde rystet af Angst for, at hele Hamborgturen kunde blive opgivet.

Mit eget første Indtryk af denne min første Jernbanekørsel var en Forundring over, at vi kørte så langsomt, idet det forekom mig, der havde forestillet sig en ukendt hurtig Fart henad Skinnerne, at

Hurtigheden ikke synderlig oversteg en med raske Heste forspændt Vogns på en god Landevej. Lidt efter lidt gik det dog op for mig, at det var en Øjenforblændelse, fremkaldt ved at hæfte Blikket på fjernere Omgivelser, medens de tæt opad Banen liggende Vogterhuse kun såes som et Glimt i Forbifarten, og den rette Vejledning om Kørehastigheden opnåede jeg snart herigennem.

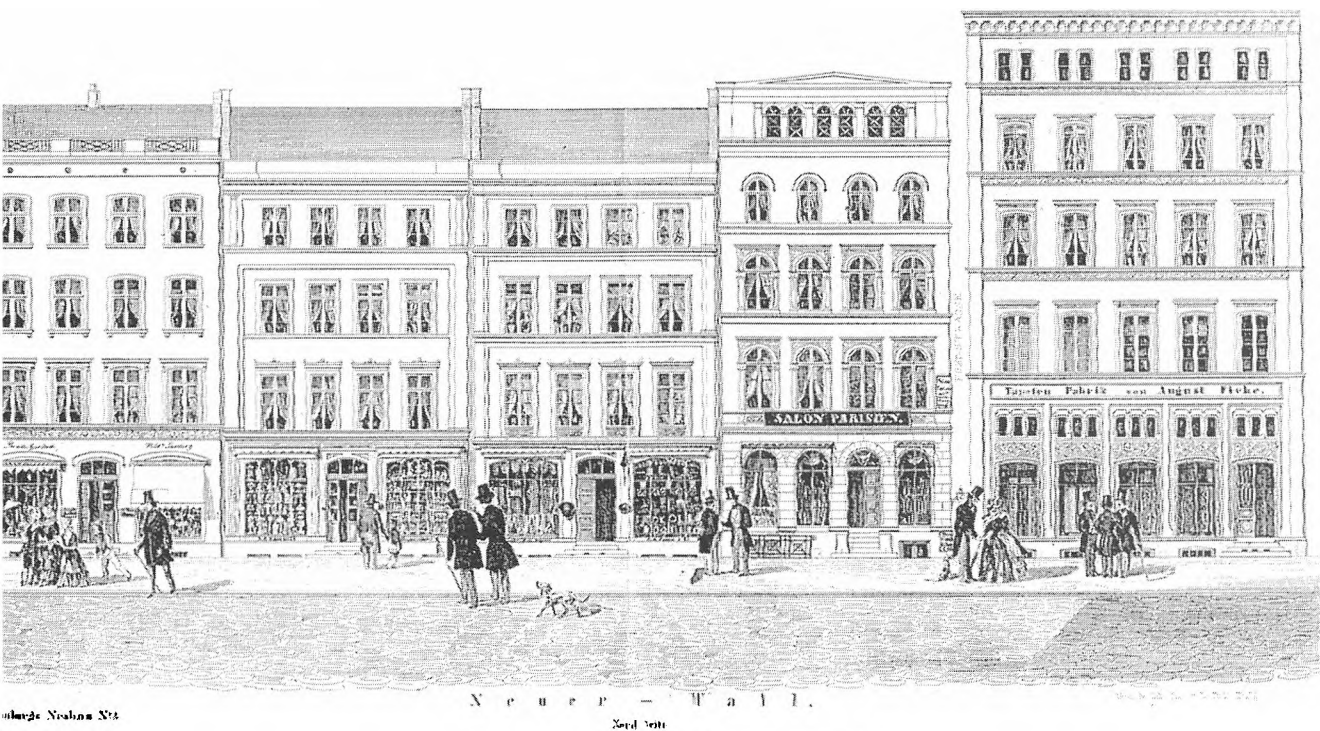
Den første Station, hvor Toget standse, var Elmshorn, hvis Banegård forekom mig at være et rent Skønhedsideal, let og fint og opført af så ukendte Byggematerialer som Glas og Jern, et skønnere og elegantere Bygningsværk kunde jeg ikke tænke mig, og vist er det, at jeg aldrig før havde set dets Mage, hvorfor det også efterlod det mest levende Indtryk fra min første Jernbanetur. Det var helt mørkt, da vi nåede Altona, hvorfra vi tog en Drosche til en bekendt, større Kreaurkommissionær Wieck på Schulterblatt (halvt hamborgsk, halvt altonaisk Grund) hvor vi opslog vort Kvarter, da det var en gammel hævdvunden Skik, at der med den slags Forretninger var forbundet en egen Art af Gæstgiveri for Kunderne, og da vort Studekonsortium gentagende på Husum Marked havde solgt Studeflokke til nævnte Wieck, betragtede vi os som hørende til hans Kundekreds, og vi blev også særdeles venlig modtagne. Jeg må måske indflette et Par Bemærkninger, som hovedsagentlig skyldes senere Erfaringer, men som turde have en Smule kulturhistorisk Interesse, idet man i den slags Gæstgiverier behandlede dels som privat, dels som beta-

lende Gæst, så der aldrig var Tale om, at man selv rekvirerede enten Mad eller Drikke, men kun nød hvad der (ganske som i et privat, gæstfrit hjem) bødes En, medens man derimod ved Afrejsen spurgte om, hvormeget man var skyldig, hvilket også redebont opgaves, rigtignok som Regel med et højest minimalt Beløb.

Efter denne lille Afstikker vender jeg tilbage til mit første Indtog i en Storstad, ved hvilket jeg havde det Held at få Plads på Bukken ved Droschekudskens Side, så jeg ret kunde nyde Synet af de oplyste Gader med deres livlige Færdsel og de lysstrålende Butikker. Næste Morgen slentrede vi ind i selve Hamborg, hvor vi straks kom ind i de kendte Jødegader, Neuer- og Altersteinweg, hvis talrige Marskandisere lettelig såe, at vi var fremmede Provindsfolk, som derfor af dem betragtedes som "gefundenes Fressen" – de atraperede os ude på Gaden, rev og sled i os, for at drage os ind i deres med nye og gamle Klædningsstykker velfyldte Kældere, og når dette lykkedes dem, hvad ofte var Tilfældet, begyndte der en Fremvisning og Lovprisning af deres Varer, der nok kunde forvirre og betage Mennesker, der som vi vare så lidet kendte med et Storstadsliv, men alligevel gjorde det ikke noget særligt Indtryk på mine Rejsefæller, hos hvem der dels gennem Nedarvning dels gennem mangeårig Handel med Stude og Heste havde udviklet sig et Handelsinstinkt, der værgede dem nogenlunde mod Jødernes Pågåenhed og Snyderier, så når Varerne vare besete, befølte og nøje undersøgte, begyndte der en Prutten fra Køberens og en

"Slænafr" fra Sælgerens Side, der ofte endte med ingen Enighed, men neppe var vi slupne ud på Gaden før andre Jøder halede os ind i deres Oplag, og med lidt Forandring gentog de samme Scener sig under vor Vandring gennem de to nævnte af den store Brand forskånede gamle Gader. Jeg længtes selvfølgelig efter at nå ind til den nedbrændte Del af Byen og til at se de der opførte Pragtbygninger, men måtte jo kønt følge Trop under alle de mange og for mig så kedelige Marskandiser Forhandlinger, hvis hele Resultat indskrænkede sig til Købet af 2 á 3 Kørekapper, der den Gang benævnedes "Cheniller".

Det første Sted, vi besøgte i den nyopbyggede Bydel, lå på Adolfsbrücke, hvor en større og finere Manufakturbutik ejedes af en dansktalende Mand af den os velbekendte Juhlske Slægt fra Haderslev Egnen, og hvis Adresse vi kendte. Her var det Hensigten at købe de Silkevarer af forskellig Art, som, da de ikke her vare belastede med Told, vare meget billigere end hjemme, og som man agtede at smugle over Toldgrænsen. Mens det ret betydelige Indkøb foregik, sad jeg på en Stol i Nærheden af et Vindue og fordrev Tiden med at spise nogle Valnødder, jeg på Vejen havde købt på Gaden – de tomme Skaller vilde jeg kaste ud af det efter min Formening åbenstående Vindue, men da jeg med et rask Kast vilde sende en hel Håndfuld ud på Gaden, prellede de med Larm tilbage, idet de tørnede mod den store, blanke Butiksrudd, som jeg ikke anede var til Stede, thi det var første Gang, jeg såe en sådan stor

Niels Buch Breinholt var meget imponeret af de huse, der var bygget efter den store brand i Hamburg 1842. Her er det nordsiden af Neuer-Wall med elegante butikker og stukgesimser på facaderne. Litografi. (Museum für hamburgische Geschichte, Hamburg).

og velpudset Rude, og da de henne ved Disken vendte sig om for at se, hvad det var, jeg foretog mig, blev jeg inderlig flov, og fremstammede nogle Undskyldninger for min dumme Fejltagelse, som jeg skammede mig således over, at det var en af mine hamborgske Småoplevelser, der kom til at stå fast i min Hukommelse.

En anden Oplevelse, der står endnu fastere i denne, var imidlertid af en så ejendommelig Art, at jeg af Hensyn til navngivne Rejsefæller og kære Slægtninge vistnok helst bør forbigå den i Tavshed, thi hvis deres Andel i den ikke

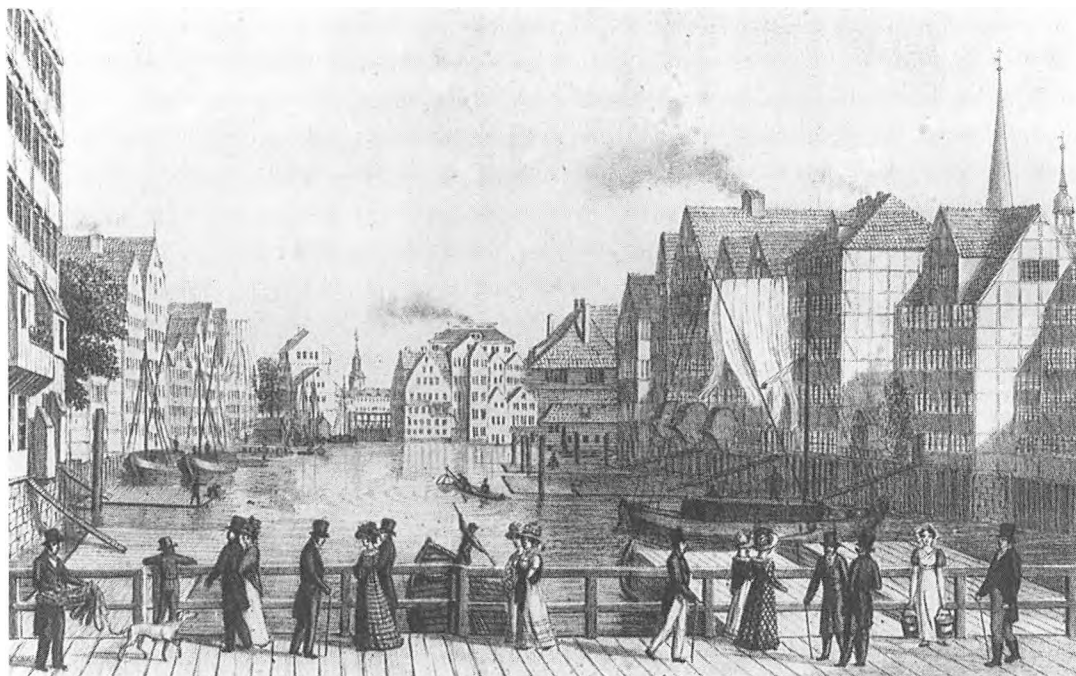
indgående blev motiveret, vilde der kastes en Skygge over dem, som de ikke have fortjent, men da jeg er lidt i Tvivl om, at det vilde lykkes mig selv ved en omstændelig Motivering at holde Skyggen helt borte fra deres Færd ved den Lejlighed, som her sigtes til, og det jo ikke hører til Utænelighederne, at disse mine Optegnelser kunne blive tilfældigvis læste, så foretrækker jeg – om en med nogen Selvovervindelse – at skrive Begivenheden i Glemmebogen, og kunde egentlig godt dermed slutte Beretningen om mit Hamborg-Besøg, dersom jeg ikke

syntes det rigtigt at sige et Par Ord om det, jeg netop forud havde glædet mig mest til at se, nemlig den af Aviserne udbasunede pragtfulde Genopførelse af Byens nedbrændte Dele. Mine Forventninger i så Henseende vare vistnok i den Grad højt spændte, at Virkeligheden ved Selvsyn blev mig lidt af en Skuffelse, hvilket dog ikke forhindrede mig i at beundre Jungfernstieg med nærmeste Omgivelser: Alsterpavillonen, Bazaren, Arkaderne og den prægtige Gade Neuerwall, men Beundringen var dog af en noget kølig Art, et levende Skønhedsindtryk (f. eks. i Lighed med det jeg modtog af Stationsbygningen i Elsmhorn) fik jeg egentlig ikke, men en Landsbydrengs Skønhedsbegreber kunne jo være ret ejendommelige, og et Vidnesbyrd herom turde det være, at jeg slet ingen Forståelse havde af Forskellen mellem Cementpuds og naturlig Sandsten, og at den Bygning, der var stærkest overlæsset med Stukornamenter, forekom mig at være den prægtigste.

Efter tre Dages Forløb forlod vi Hamborg fulde af Spænding over, hvorledes det vilde gå med Indsmuglingen af de indkøbte Silkevarer, der vare svøbte glat og tæt på Kroppen under alle Klæderne. Kun jeg havde til stor Misfornøjelse på det bestemteste modsat mig aktivt at deltage i Smugleriet – jeg vil ingenlunde hævde, at min Vægning var fremkaldt af særlig hæderlige Følelser, langt snarere af Frygten for at blive opdaget, grebet og måske straffet for ulovligt Smugleri, og jeg priste min Skæbne, da vi på Vejen til Banegården, hvor det danske Toldvæsen

var installeret, pludselig standsede. Jeg, der sad på Bukken, vidste ikke af hvilken Grund, men jeg blev snart klar over den. Der havde nemlig inde i Droschen mellem mine Rejsefæller rejst sig adskillige Betænkeligheder overfor det nu lige forestående Toldeftersyn, hvorved En af dem var bleven i den Grad nervøs, at han (i Lighed med sin Jernbanefrygt på Stationen Wrist) ikke på nogen Måde turde være personlig med til det planlagte Smugleri, og da vi i Palmallien kom forbi et halvåbent Savskjærerskur, besluttede han i dette at klæde sig af og tage de på ham skjulte Silkestoffer frem, for redeligt og ærligt at fortolde dem, han gav derfor Kudskens Ordre til at holde, og da jeg blev sat ind i Situationen var jeg selvfølgelig himmelglad ved at være sluppet så godt over al Toldvåde. Mine tre andre Medrejsende lode sig imidlertid ikke forknytte, og slap ufortjent let gennem Tolden, hvorefter de, da vi vare komne godt til Sæde på Banen, morede sig med at drille "Afklåderen" med sit overdrevne Kujoneri.

Denne Toldhistorie fik nogle Dage senere sin Fortsættelse, idet der den Gang også var en Toldgrændse mellem Slesvig og Jylland. Det Toldsted, vi skulde passere, lå ved Gredstedbro (en Milsvej nord for Ribe) og inden vi nåede dertil bad man mig om, at binde nogle Silketørklæder om Halsen i Form af et Mundtørklæde, men også dette Smugleri nægtede jeg som en standhaftig Tinsoldat at deltage i. Jeg skal ikke nægte, at jeg senere ofte har tænkt på, at Etableringen af denne Toldgrændse mellem Slesvig og

Der var nok at se på for en nysgerrig fjortenårig vestjyde i en storby som Hamburg; her er det havnelivet ved Neuenwallsbrücke o.1847. På broen promenerer borgerskabet, en båndjøde præsenterer sine varer og en tjenestepige henter vand. (Tegning i Staatsarchiv i Hamburg).

Jylland i Grunden måtte være en både aktuel og officiel Godkendelse af den slesvig-holstenske Påstand om, at Sønderjylland ikke som Nørrejylland i egentlig Forstand var dansk og hørte til Kongeriget Danmark, hvorimod de to Toldgrænser ved Elben og ved Kongeåen tydelig var et statsretsligt Bevis for, at de to Hertugdømmer dannede en egen Landsdel af Monarkiet og uløselig ("up ewig undeelt") hørte sammen, og hvis den før omtalte politiserende Kromand i S. Lygum under min Diskussion med ham havde fremdraget den her omhandlede Kendsgerning, vilde han upåtvivlelig have sat mig i en ikke ringe Knibe. Slige Betragtninger var jeg som fjortenårig Dreng selvfølgelig altfor umoden til at

kunne anstille, medens jeg dog havde en Følelse af, at det for Befolkningen i Jylland var generende og uheldig at have denne Toldgrændse ved Kongeåen, uden den Gang at sætte den i politisk Forbindelse med Slesvigholstenismen.

Denne lille Toldhistorie er det eneste, jeg tydelig mindes fra Hjemrejsen, der i det Hele foregik i et hurtigere Tempo end Henturen, da vi Alle længtes efter at komme hjem, jeg vistnok ikke mindst, optaget som jeg var af Forestillinger om, at jeg hjemme kunde optræde som den vidtberejste Mand og forbavse de Indfødte med Fortællinger om mine Oplevelser, blandt hvilke jeg særlig satte min Lid til Skildringen af min Tur med Jernbanen, hvad forøvrigt slet ikke var uden

Grund, idet der vistnok den Gang ikke fandtes et eneste Menneske hverken i Byen eller hele dens Omegn, der personlig havde sét en Jernbane, end mindre, som jeg, kørt med den.

Ikke destomindre blev mine selvglade Forventninger om, ved Hjemkomsten at kunne optræde som Dagens Helt, ikke så lidt skuffede, Beundringen af min Rejsfærd var ret kølig, og mine Forældre vare kloge nok til – for ikke at sætte mig Fluier i Hovedet – at betragte og også overfor Andre at betegne min Udflugt som Noget ligefremt og dagligdags, som det ikke var værd at gøre Ophævelser over. Hvad der i så Henseende krænkede mig mest var den delvise Tilintetgørelse af den Overlegenhed, som jeg havde glædet mig til at kunne gøre gældende overfor vor nye Huslærer – vi havde nemlig før min Afrejse fået en sådan, en yngre Seminarist Svegaard fra Thy, der ligesom hans Forgænger også var bondefødt, men uden hans landbrugskyndige Evner, forøvrigt tilsyneladende et flinkt og stilfærdigt Menneske – og da jeg vidste, at jeg, hvis jeg blev hjemme Vinteren over, skulde deltage i hans Undervisning af mine yngre Brødre, ønskede jeg som konfirmeret og vidtberejst Mandfolk på Forhånd at indgyde ham så megen Respekt, at han ikke skulde betragte mig som Skoledreng. Om dette mit Forsæt lykkedes blev jeg egentlig aldrig klar

over, thi uagtet hans Behandling af mig var upåklagelig, kunde denne ligeså godt skyldes hans medfødte beskedne Ro som min nyerhvervede indbildte Værdighed. Min Skolegang til ham indskrænkede sig imidlertid til Eftermiddagstimerne, da jeg hver Formiddag gik til Lemvig, for at læse Tydsk og lidt Latin med den før omtalte Pastor Bagger ("den gale Præst", som han almindelig kaldtes). Mit Udbytte af denne Læsning var højst minimalt, jeg kom f.eks. kun halvvejs igennem "Badens latinske Grammatik" og i Tydsk nåede jeg næppe videre end til lige at opfriske og vedligeholde mine på Thyholm erhvervede Kundskaber.

Uagtet der fra mine Forældres Side aldrig blev talt til mig derom, betvivler jeg dog ikke, at de havde en bestemt Følelse af, at denne min driveragtige Læsning ikke førte til Noget og kun var spildt Tid. Henimod Foråret lod man mig da også vide, at jeg næste Sommer skulde til Hamborg, hovedsagelig for at perfektionere mine ret gode Skolekundskaber i Tydsk og praktisk lære at tale Sproget, medens jeg samtidig skulde lægge mig efter Engelsk, en Ordning, som var mig særdeles velkommen, ikke mindst fordi Bestemmelsen om min Levevej derved blev udskudt indtil videre, da jeg vedblivende ikke kunde træffe mit Valg i så Henseende.

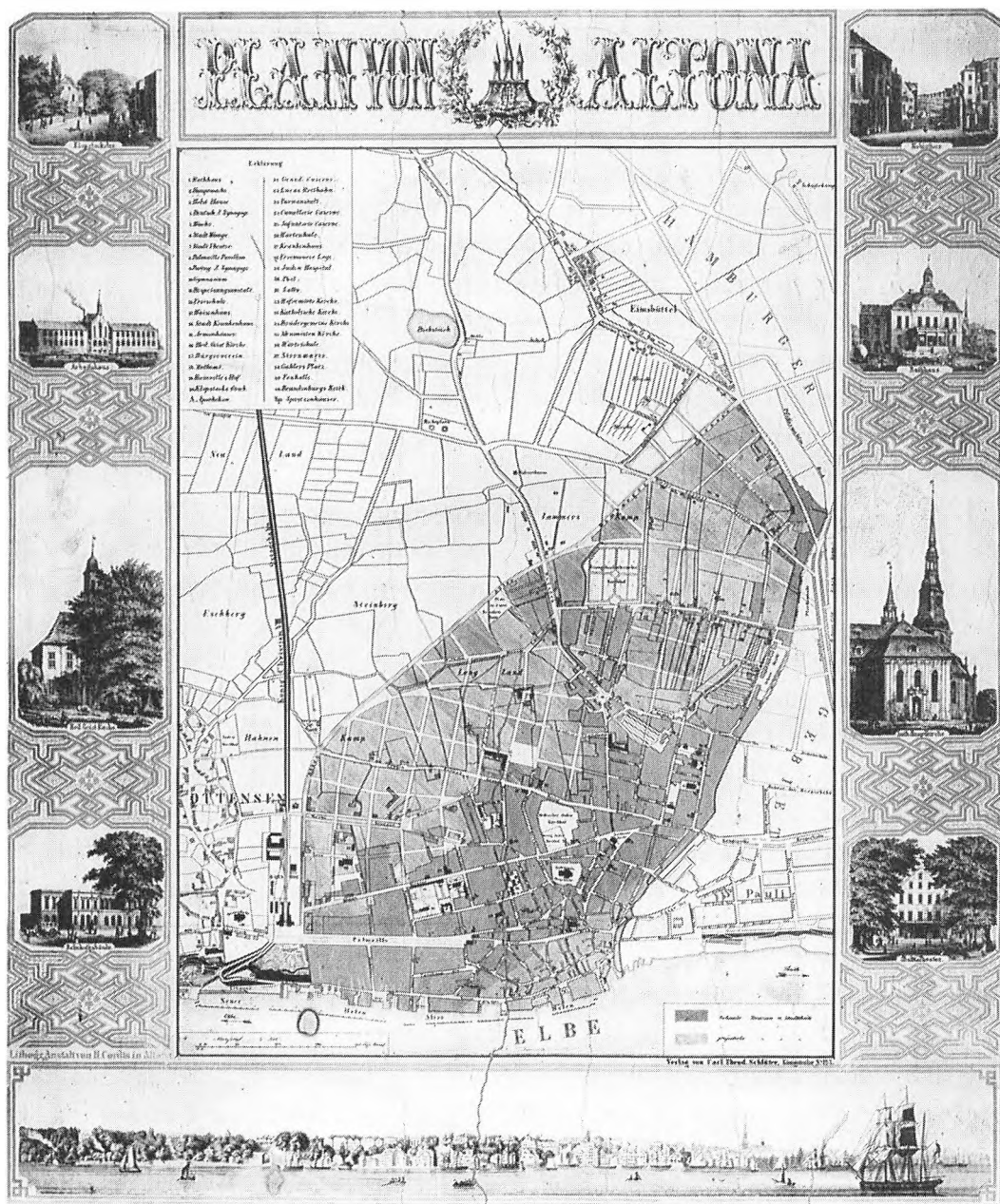
Ophold i Hamburg hos familien Olde

I Forsommeren 1847 begav jeg mig altså på Vejen til Hamborg, dens første Halvdel har jeg allerede beskrevet i Beretningen om mine første Barndomsminder om den Original, under hvis Ægide, jeg begyndte Rejsen, og jeg indskrænker mig derfor til her at henvise til, hvor Beskrivelsen standser ved Niebøl-Marked, hvorfra jeg fik Lov til at køre med en anden i endnu langt videre Kredse kendt Hestehandler Hans von Appen. Vi kørte hele Natten igennem og nåede om Morgenens Rendsborg, hvorfra vi tog med Banen, jeg til Hamborg, v. Appen derimod direkte til Uelzen i Hannover, hvor han Dagen efter skulde have Heste til Marked, hans Hustru mødte imidlertid på Banegården i Altona for efter forudgået Aftale at bringe ham et eller andet Budskab, en Tilfældighed der uventet kom mig til Gode, idet hun tog mig med sig hjem, hvor jeg skulde forblive indtil Manden om nogle Dage kom tilbage fra sin hannoveranske Markedstur, hvorefter han selv vilde ledsage mig til det mig forud bestemte Logie.

Jeg tilbragte nu nogle hyggelige Dage i det gæstfrie v. Appenske Hjem og Sproget lagde mig ingen Hindringer i Vejen, thi Fruen var danskfødt, Datter af en velhavende Møller i Vendsyssel, og den kvikke, nette Stuepige havde hørt så megen Dansk tale i Huset under hyppige Besøg af danske Gæster, at hun nogenlunde forstod Dansk, om hun end ikke kunde tale det – kortsagt jeg befandt mig her så vel, at jeg ret ønskede, at kunne have boet her under hele mit Hamborgerophold, men det var nu en Gang anderledes

bestemt, idet min Faders Fætter (den foran oftere omtalte Stokholm) i April-markedet i Husum havde truffet Aftale med en anset Mand om, at jeg skulde bo hos ham, hvad der sikkert også var langt bedre for mine Sprogstudier, end om jeg havde fået Plads i et Hus, hvor der næsten taltes ligeså meget Dansk som Tydsk. Jeg længtes således ingenlunde efter v. Appens Hjemkomst, da Herligheden i hans Hjem dermed vilde være forbi, han kom imidlertid hurtigere tilbage end af mig ønsket, og næste Morgen førte han mig til mit fremtidige Kvarter, der lå ganske i Nærheden.

Vi traf min nye Vært udenfor Porten i Færd med at give en Rideknægt nogle Ordre, og da jeg blev forestillet for ham, var hans første Spørgsmål: *"om jeg forstod og talte Tydsk"*, hvad jeg beskedent om end ikke med fuld Sandhed benægtede, vendte han sig til min Ledsager med de Ord: *"Nun – es ist ja ein ganz hübscher Junge, Sie mir hier bringen!"* Han havde vel næppe sagt det, hvis han ikke måtte have troet, at jeg ikke forstod hvad han sagde på Tydsk, men det gjorde jeg nu alligevel, og jeg betragtede hans Udbrud som en tiltalende Velkomsthilsen, just ikke så meget fordi jeg følte mig smigret af, at man fandt mig *"ganz hübsch"*, men meget mere fordi jeg derigennem fik en Følelse af, at hans første Indtryk af min lille Person var et sympathisk, og jeg lovede mig selv, at jeg vilde bestræbe mig for ved min senere Opførsel ikke at gøre dette Indtryk til Skamme. Jeg blev nu budt ind i Huset, sagde Farvel og Tak til v. Appen, og blev – efterhånden, som de

Altona lå som en selvstændig by vest for Hamburg. Den var i dansk besiddelse fra 1640 til 1864. Jernbanen fra Kiel til Altona var den første på dansk grund, anlagt i 1844; den ses som en kraftig sort streg på kortet yderst til venstre med jernbanestationen ved den brede gade Palmaille, der løber langs med Elben. Kreatur- og hestemarkederne lå i byens nordøstre hjørne. Man kan på kortet skimte en lang åben plads helt ud mod byens grænse mod St. Pauli og Hamburg; her lå det såkaldte Ochsenmarkt. Pferdemarkt lå i vinkelen mellem Altona's nordøsthjørne og den firedobbelte lindeallé, der løb fra St. Pauli og nordøst om Altona. I kanten af kortet ses nederst til venstre Banegården og øverst til højre Nobisthor, der adskilte Altona og St. Pauli ved Reperbahn. Kort 1840'erne. (Staatsarchiv, Hamburg).

kom tilstede – præsenteret for Familie-medlemmerne, der bestod af Moderen – en ældre Dame i Alderen 50-60 – af hendes 3 Sønner og hendes 2 Døtre samt hendes Svigerdatter (den ældste Søns unge Hustru). Præsentationen forløb i en Fart og uden Velkomsthilsen, kun den næstældste Søn henvendte på tåleligt Dansk et Par venlige Ord til mig.

Jeg måtte efter denne tørre, kølige Modtagelse nærmest tro, at jeg ikke var Familien særlig velkommen, og jeg fik ligesom en Forudanelse om, at mit Ophold her i Huset næppe vilde blive overvættets hyggelig, en Anelse, som ikke lidt bestyrkedes ved, at den ældste Søn, der syntes at være Husets Herre, med det samme meddelte mig, at han havde indmeldt mig i en Skole, hvor jeg tillige skulde være i halv Pensionat, d.v.s. jeg skulde de søgne Dage have Frokost og Middag, medens jeg skulde have Morgenkaffe og Aftensmad hjemme, samt om Søn- og Helligdage hele Forplejningen. At jeg følte mig mindre tiltalt af denne uden mit Vidende og Samtykke således trufne Ordning var jo begribelig nok, men jeg bøjede mig stille og ydmygt ind under den, og jeg må tilstå, at jeg i Tidens Løb lærte at skønne på den, dels fordi det snart gik op for mig, at det var en virkelig god Skole, en Art Realgymnasium, blandt hvis Lærefag Sprog spillede en Hovedrolle (i Fransk havdes således to franskfødte Lærere, i Engelsk ligeledes to indfødte Englændere) så Skolen egnede sig fortræffeligt for mit Formål, dels endelig fordi jeg fik nogle kære, jævndrende Kammerater i det Pensio-

nat, der var knyttet til Skolen og hvori jeg var halv Deltager. Pensionærerne vare hovedsagentlig ligesom jeg Udlændinge, hvad der på Forhånd gav et Tilknytningspunkt.

Takket være det gode Kammeratskab blev derfor Skolen mit kæreste Opholdssted, hvor jeg med Forkærlighed tilbragte den udslagne Dag, hvilket så meget bedre lod sig gøre som Klasseværelserne også efter Skoletiden under Tredielærerens Tilsyn stod åbne for Pensionærerne, der her løste deres Opgaver for Morgendagen, skrev deres Stile osv. Dette Forarbejde lettedes i høj Grad ved Tilstedeværelsen af den dygtige og afholdte Tredielærer, til hvis Hjælp vi altid kunne ty, når vi løb i Stå med en eller anden af vore Arbejder. Han var en ualmindelig rar og brav Mand, der ugift, som han var, ganske gik op i sin Skolegerning, og det varede ikke længe, inden jeg i al Stilhed mærkede at være hans udkårne Yndling, hvorpå jeg fik et håndgribeligt Bevis ved, at han i Sommerferien inviterede mig til en Rejse til det saksiske Sveits, et stort pekuniært Offer fra den ganske uformuende Mands Side. Han bar det danske Navn "Christensen", der rigtignok her udtaltes med udpræget Tonefald på den anden Stavelse, så Navnet med denne Udtale havde en for mig hel fremmed Klang. Han var en født Holstener og vidste Intet om hans Families formodede danske Afstamning, så det er ikke for Landsmandsskabets Skyld jeg helliger ham disse Linier, men af dyb Erkendtlighed for hans Godhed mod mig og for den velvillige Hjælp og Gavn, han ydede mig,

i hvilken sidste Henseende jeg ikke må glemme at fremhæve, at jeg skylder ham Udviklingen af et medfødt lille Talent – et af de få, for ikke at sige det eneste, der er bleven mig tildelt, nemlig en mér end almindelig god Håndskrift, der ofte har vakt en sikkert nok ganske overdreven Beundring, og som, så mærkeligt det end kan lyde, Gang efter Gang har viist sig at have havt sin virkelige Nytte for mig, navnlig ved at den i mine yngre Dage i høj Grad bidrog til at henlede ledende Mænds Opmærksomhed på mig, idet de forménte, at det unge Menneske, der kunde skrive som jeg, også i andre Retninger måtte sidde inde med sjældne Evner, og jeg mindes ikke få Tilfælde, hvor min særprægede Håndskrift har givet det første Stød til at vække Interessen for mig og Lysten til at drage mig frem og benytte mig fremfor andre af mine Jævnaldrende, der måske i Virkeligheden vare mere begavede. Hvad nu selve min Håndskrift angår, foreligger der jo netop her et ret tydeligt Vidnesbyrd om, hvorledes den nu er – vel at mærke nu er – thi Alderen har utvivlsomt også som i så mange andre Henseender øvet sin Indflydelse på den faste Penneføring, og det er så naturligt, at denne nu i mit firsindstyvende År er en anden end i Tyveårsalderen, så meget mere som jeg for henvend 40 År siden ombyttede de indtil da benyttede gothiske Bogstaver med latinske. Foranledningen hertil var, at min Hustru og jeg forud for en besluttet Rejse til Italien tog Privattimer i Italiensk hos Dr. Fistaine og at han harzellerede over de gamle ”tydske” Bogstaver, jeg benyttede i

mine italienske Stiløvelser, og som kontrasterede så grelt mod det smukke Sprog.

Inden jeg forlader mine hamborgske Skoleminder være det mig tilladt at sige, at jeg hørte til Skolens flittigste om end langt fra dygtigste Elever, og at jeg med Iver kastede mig over Tydsk og Engelsk, især det sidste, i hvilket Sprog den ene af vore engelskfødte Lærere Mr. Wilson stadig i Klassen fremhævede min enestående Flid. Derimod negligerede jeg i en utilladelig Grad Fransk, tåbeligvis i den Indbildning at det var et Sprog, jeg aldrig vilde få Brug for, og som jeg derfor ikke burde spille Tiden på. Denne Tåbelighed har senere under mine hyppige Rejser i Frankrig og i mit Samkvem med prægtige franske Venner grundigt hævnnet sig, thi til Trods for at jeg i en fremskreden Alder søgte at bøde på det Forsømte både ved Selvstudium og ved Privattimer i Fransk, har jeg dog aldrig opnået det, som jeg i den unge, lærenemme Alder med den halve Anstrengelse vilde have kunnet nå.

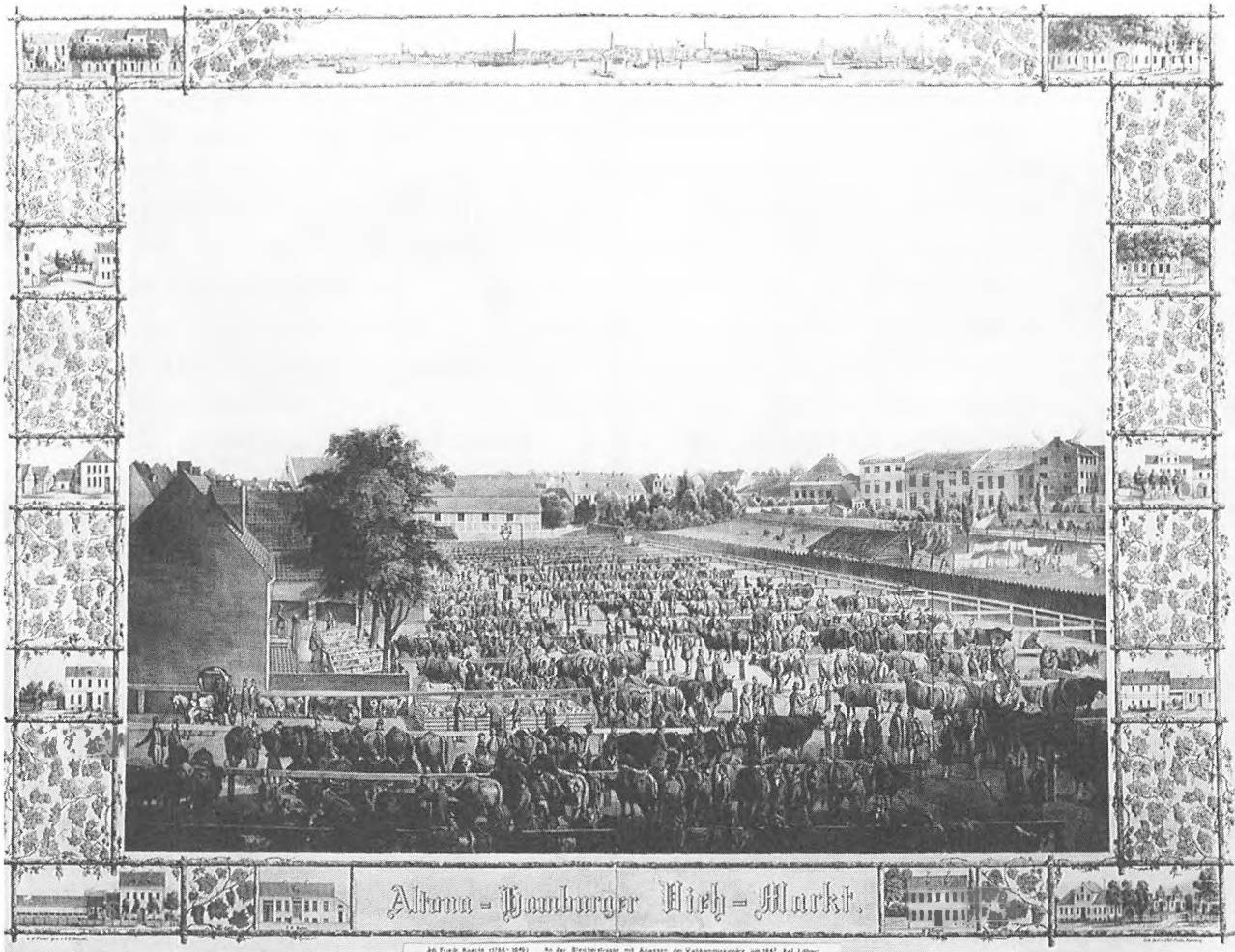
At jeg ganske forsømte Timerne i Spansk og Latin, behøver jeg herefter næppe at bemærke, hvorimod jeg trolig – hvorvel med lidet Held – forsøgte at udvide mine yderst mangelfulde matematiske Kundskaber, der ikke blot vare så tarvelige fordi jeg rimeligvis manglede Anlæg for Mathematik, men også fordi mine tidligere Lærere ingen Interesse havde for et Fag, hvori de formentlig selv vare lidet bevandrede (herfra må dog undtages den før omtalte Amstrup, men under ham var jeg så ung, at jeg ikke kunde nå udover simpel Arithmetik).

Endnu må jeg sige et Par Ord om det Pensionat, der var knyttet til Skolen, og i hvilket jeg skulde indtage min Frokost og Middag. Frokosten bestod ufravigelig i et halvt Rundstykke med et tyndt Smørlag og som Pålæg tjente et Stykke Rugbrød. Trods al sin Tarvelighed smagte denne Bid Formiddagsmad mig fortræffeligt, og jeg vilde have været særlig tilfreds med dette Traktement, der tilegnede sig det pretentiøse Navn "Frokost", når blot Portionen havde været 3 à 4 Gange større, thi jeg havde en ligefrem glubende Appetit, hvad der kom den forholdsvis ligeså tarvelige Middag til Gode, ved hvilken Kød, Flæsk og Fisk var yderlig tarvelig repræsenteret, men til Gengæld Kartofler så meget rigeligere. Hjemmefra var jeg som vel de fleste Jyder vant til at spise Brød til Maden, og det generede mig derfor svært – især i Førstningen – at der aldrig kom så meget som en Brødkrumme på Bordet, men man vænner sig jo efterhånden til mange Ting. Min Pensionatskost var således, som det heraf kan skønnes, lidet nærende, og for et ungt Menneske i Opvækst helt utilstrækkeligt. Noget bødedes der dog derpå ved Morgenkaffen og Aftentheen i mit Logis, men dog ikke mere end at jeg sågodtsom under hele mit Hamborgophold følte mig bundsulten og for mine små og få Lommeskillinger i Smug købte tørt Brød hos Bagerne på Vejen til Skolen. For mig, der kom lige fra de rige hjemlige Kødgryder, var den her beskrevne tarvelige og knappe Kost en daglig følt Plage, men, når jeg skal være ærlig, ikke en Plage, der medførte virkelige Ulemper, tvertimod glædede

jeg mig ved et fortræffeligt Helbred, og medens jeg kom til Hamborg som lidt af en Bondetyksak voksede jeg mig her høj og slank, så jeg måske med Taknemlighed må se tilbage på den Ubehagelighed, som Kostforandringen i sin Tid forvoldte mig.

Efter nu at have skildret mine Skoleoplevelser turde det være på Tide at fortælle lidt om mit Hjemmeliv, forsåvidt Hjem og Logis falder sammen, men jeg føler på Forhånd, at det vil falde mig vanskeligt at fremstille de pågældende Forhold således, at de blive både anskuelige og stemmende med Virkeligheden. Allерførst vil jeg da beskrive det Sted, der for en længere Tid skulde være mit Hjem i den store fremmede By, dets Beboere har jeg allerede flygtig omtalt, og holder mig derfor nu til selve Stedet, der lå i Forstaden St. Pauli's Udkant, Husets Front vendte ud til en stor åben Plads, der brugtes som Ridebane af de mange omboende Hestehandlere og som Børnelegeplads, samt endelig til Afholdelse af det store årlige Hamborger Hestemarked. Pladsens officielle Navn var: "Am neuen Pferdemarkt", men i Folkemunde var det "Schulterblatt", et Navn, der i lidt fordansket Form kendtes videnom i Jylland, da en stor Del af Kreaturhandlerne og Kreaturkommissionærerne boede rundt om Pladsen, og da Hamborg på hin Tid var de jyske Studes Endemål. Jeg kom altså til at bo på et Sted, der havde overvejende Interesse for min i Studehandelen så stærkt deltagende Familie og forøvrigt også for hele Vestjylland.

Foran Huset, hvor jeg boede, løb en

Det store kreaturmarked i Altona blev holdt på en plads ved Bleicherstrasse i byens nordøstlige del, ind mod Hamburgs forstad St.Pauli. Her mødtes tyske og engelske kreaturkommissionærer for at handle om det fedekvæg, der var opdrættet bl. a i Limfjordsegnene og fedet færdigt i den slesvig-holstenske marsk. Rundt om denne plads og det nærliggende Pferdemarkt boede en række kreaturkommissionærer, bl. a. Wieck, hvor det Breinholt'ske studehandlerkonsortium tog logi i 1846, og von Appen og Olde, hvor Niels Buch Breinholt boede under sit ophold i 1847-48. På Joh.Fr.Knecht's litografi fra 1847 ses kreaturkommissionærernes gårde i en frise rundt om billedet af markedspladsen; Olde's gård er gengivet i øverste højre hjørne. Litografi. (Altonaer Museum, Altona-Hamburg).

firdobbelt Lindealle og en chausseret Vej. Selve Bygningen var kun på to Etager og et Par store Kviste, samt med en høj Kælder under hele Huset, en bred Port førte ind i den forreste Gård, der var nemlig bagved denne endnu to andre rummelige

Gårde, hvoraf den sidste afsluttedes af en Gade, hvis Navn jeg ikke i øjeblikket erindrer, men på hvis anden Side Besiddelsen fortsattes med en stor Have med Drivhuse. Som det vil ses, var det et overmåde stort Ejendomskompleks, dog in-

genlunde større end den omfattende Forretning absolut krævede, da den var af en Art, der måtte have megen Plads til Rådighed, nemlig først og fremmest Stalde til de Kreaturer, der betroedes Firmaet i Kommission, og da det beløb sig til 3 à 400 Stude om Ugen, som sendtes 1 à 2 Dage før Markedet, måtte der haves rigelig Staldplads, for slet ikke at tale om den mere uregelmæssige Tilgang af Svin og Får, af hvilke sidste der til sine Tider kom store Flokke fra Egnene sydfor Elben.

En anden Afdeling af Forretningen faldt ind under Mejerivæsenet, den Vinter jeg var i Huset holdtes der ikke mindre end 50 Wilstermarsk Malkekøer og 50 jyske, der fyldte 2 store Stalde, og man vil forstå, hvad det vil sige, at holde en sådan Kobesætning i en Storby.

En tredie Afdeling dannedes af en i det store dreven Hesteforretning, til hvis Drift der også krævedes megen Plads, da der permanent holdtes omkring 50 engelske Blodsheste opstaldede foruden en Del jyske. Denne Afdeling havde til sit Brug en fjerde Gård ved Siden af de 3 førnævnte og optoges af 3 i Forbindelse stående Hestestalde og et stort lukket Ridehus til Vinterbrug (om Sommeren benyttedes nemlig den førømtalte store åbne Plads til Tilridningen, der lededes af en Berider, medens de Heste, der vare bestemte til Vognkørsel, indøvedes af den køredygtige Forkarl (en Bondesøn fra Husumegnen). I denne Hestedressur, der altid begyndte i Morgenstunden, havde jeg lov til at deltage, men benyttede den forholdsvis lidt, da min Længsel efter Livet i Skolen drev mig til denne, i

stedet for at tumle med de ofte ret viltre Blodsheste. Det har forøvrigt senere mangen Gang ærgret mig, at jeg lod en så god Lejlighed til Uddannelse i Ride- og Køresport undslippe mig, hvad der sikkert heller ikke vilde være sket, hvis jeg bedre havde bevaret mine Pallisbjerg Vanner i Omgangen med Heste, men mit Toårsophold på Thyholm, hvor jeg aldrig kom på en Hesteryg eller fik en Tømme i Hånden, havde ødet alt mit tidligere Hestemod, hvortil endnu kom, at jeg tydelig mærkede at min Deltagelse i Ridningsøvelserne var Staldbetjeningen såre lidt velkommen, da der altid derved blev en Hest mere for denne at soinnere efter Ridningen.

Denne løse Skildring af de ydre Forhold i mit hamborgske Logis vil formentlig give en nogenlunde tilstrækkelig Idé om dets Beskaffenhed, langt vanskeligere vil det falde mig, at klarlægge dets indre Betingelser, der selvfølgelig for mig måtte komme til at spille en Hovedrolle, thi her var der adskilligt, som jeg stod uforstående overfor, jeg blev således aldrig fuldklar over, hvem der var den egentlige Indehaver af den beskrevne store Forretning. Tilsyneladende tilhørte den de to ældste Sønner Claus og Vilhelm Olde, der i hvert Fald ledede den som selvstændige Herrer over den overfor Omverdenen, medens visse indre Kriterier dog kunde tyde på, at deres Moder var den faktiske Indehaver af Forretningen, som hun lod de to Sønner bestyre efter en næsten ubegrændset Fuldmagt. Hvad der lod denne Anelse opstå hos mig var, at hun i Alt indendørs havde den

afgørende Stemme og vistnok også i alle Familieanliggender, da alle Familiens Medlemmer altid viste hendes Ord og Meninger den yderste Respekt, en Respekt, som jeg meget hurtig lærte at dele, uden at den dog, som måske hendes Børns, bundede i Kærlighed, thi mit Indtryk af hende var nærmest at hun var en myndig og hård Kvinde (som et af de for mig stærkeste Vidnesbyrd om den gamle Frues Myndighed, skal jeg her anføre, at den unge Frues Mening blev der aldrig spurgt om, uagtet hun dog var hendes ældste Søns (og måske Husherrens) Hustru, og uagtet hun var Datter af en højtanset Mand, der under sine Besøg altid behandledes med en udsøgt Høflighed. Jeg er noget tilbøjelig til at tro, at den unge Frues Stilling i og til Familien til en vis Grad lignede min egen, d.v.s. hun var tålt i Huset, men fremmed for det), uagtet hun behandlede mig på en så formel-

korrekt Måde, at jeg ikke mindes noget bestemt Tilfælde af Forurettelse fra hendes Side, men Forholdet mellem os vedblev under hele mit Ophold at være højst køligt, og da hun var Herskerinde i alt det, der personligt vedgik mig, såsom Tildeling og Ombytning af Værelse, Plads ved Bordet m.m., vil det let forståes, at Forholdet ikke kunde blive videre hyggeligt for en ung Pensionær, og når jeg var hjemme, foretrak jeg altid at opholde mig i Kontoret istedetfor i Familiens Dagligstue, hvad der måske nok var en Fejl fra min Side, da jeg derved blev mere fremmed i Familien end Tilfældet muligvis ellers vilde være blevet, men Kontoret betragtede jeg nu en Gang som mit Fristed og hvorfra jeg også har mange gode Erindringer, navnlig også om Kontorchefen Hr. Fischer, der altid var venlig mod mig og længere hen vistnok kom til at holde en Del af mig.

Konfrontation med Slesvig-Holstenismen

Uden Kontoret ved jeg slet ikke, hvorledes jeg skulde være kommen igennem de lange Vinteraftener, thi når jeg en enkelt Gang blev anmodet om at komme ind i Dagligstuen, kedede jeg mig gudsjammerligt, havde min store Nød med at holde Øjnene åbne og længtes inderligt efter Familiens Sengetid, medens Tiden gik let for mig i Kontoret, hvor der dels var en behagelig Afveksling ved Besøg af Forretningsfolk og af Funktionærer, der aflagde Regnskab, dels og hovedsagelig fordi jeg dér havde rigelig Adgang til Avislæsning, der her som altid var mig en sand Nydelse, og særlig fordybede jeg mig intensivt i det den Gang udbredte og betydende Blad "Itzehoe Nachrichten", der var Slesvigholstenismens Hovedorgan, og jeg tør vel nok uden Selvovervurdering sige, at kun de allerfærreste Danske vare så godt inde i Omfanget af de slesvigholstenske Stemninger som jeg unge Menneske, eller vidste så god Besked med de omfattende, aktuelle Forberedelser til det nærforestående Oprør, en Viden, som ikke blot skyldtes Bladene, men som jeg tillige nåede igennem Udtalelser af de ikke få fremragende Holstenerne, der kom i Huset, blandt hvilke jeg særlig må nævne en studeret, stor Marskbonde: Herr Scharmer, der var en ligeså fanatisk som intelligent Slesvigholstener, og da han var Claus Oldes Svigerfader, besøgte han os ofte, og det morede ham da åbenbart at indlade sig i en politisk Diskussion med mig, væsentligst vel fordi jeg var bleven forestillet for ham som en enrageret Dansker, som derfor kunde have godt af at blive drillet lidt,

vistnok mindre for at forsøge på at omvende mig, hvad han også hurtigt måtte se ikke lod sig gøre, thi jeg forsvarede det danske Standpunkt overfor Slesvigholstenismen så kraftigt (om end med beskedden Ærbødighed overfor den ældre og erfarne Mand) at vore Diskussioner ikke blot morede ham, men efterhånden også interesserede ham.

Når jeg her fremdrager Mindet om disse Diskussioner, er det fordi de indirekte for mit hele Forhold i Huset fik en ikke ringe Betydning, idet de hos mine Omgivelser fremkaldte lidt mere end en Anelse om, at jeg på visse Områder sad inde med Evner udover det almindelige, og det var tydelig at mærke, at når jeg blandede mig i Samtaler (navnlig om Politik), hørtes jeg herefter med en ganske anden Opmærksomhed end tidligere, og da man i tiden – Revolutions-Vinteren 1847/48 – levede og åndede i en politisk Atmosfære, der uundgåeligt avlede politiske Drøftelser, fik jeg rig Lejlighed til at give et Ord med i Laget, hvad der selvfølgelig var mig en velkommen Afveksling i mit ellers så stilfærdige og entonige Liv, ligesom det smigrede min Forfængelighed, at jeg nu ikke længere betragtedes som en "Per Tot, der hverken gjorde Ondt eller Godt", til hvem der ikke behøvedes at tage Notice eller videre Hensyn.

Mine Interesser udenfor Skolen optoges nu ganske af Avislæsning, og de derigennem vakte politiske Fantasier. Krig har jo altid for Alle – selv for de mest fredselkende – en dragende Magt, og af Krig, Krigsrygter og ulmende Revolutio-

ner var der på hin Tid rigeligt. Der var først den sveitsiske "Sonderbundskrieg", så de krigtruende Forviklinger mellem Prøjsen og Sveits om Canton Neufchatel, til hvilket den prøjsiske Konge påstod at have Ejendomsret, og endelig den store franske Februar-Revolution, under hvilken Kong Louis Philip måtte rømme sit Land, og Republiken proklameredes, en Begivenhed som ganske overskyggede alle forudgående politiske Tildragelser og med en næsten dæmonisk Magt betog Alles Sind, så alle de i andre Lande gærende Frihedsdrømme vakttes til Live og til Handling – fremfor Alt i Tydskland, hvor der både i små og store Stater udbrød Revolutioner, Oprør og fanatiske Folkedemonstrationer, selv i det ellers så fredelige og upolitiske Hamburg slog man Følge.

Her, hvor man allerede havde Republik, kunde dennes Indførelse selvfølgelig ikke være Bevægelsens Genstand, og man slog sig derfor på Ophævelsen af den så forhadte "Thorsperre" hvorefter Ingen i Aften- og Nattimerne kunde komme hverken ind i eller udaf Byen uden Erlæggelse af en klækkelig Tribut, hvis Beløb steg med hver Time indtil Midnat, for derefter atter ligeså gradvis at falde. Det var først og fremmest den store folkerige Forstad St. Pauli, der led under denne abderidiske Afspærring, og det var derfor også herfra de store Folkehobe, der Aften efter Aften demonstrerede mod "Thorsperre" fortrinsvis udgik. Opløbene blev med hver Aften større og dermed tillige Ophidselsen, så man tilsidst forsøgte med Magt at trænge ind i

selve Byen uden Betaling. Følgen heraf var, at den forstærkede Portvagt (bestående af hanseatiske Soldater) måtte rykke ud for med fældet Bajonet at bortjage og adsplitte de truende Folkehobe, ved hvilken Lejlighed et Par Mennesker blev letsåret. Demonstrationerne udførtes overfor den stærkest benyttede Port "Millerthor", og da denne kun lå 5 Minutters Gang fra mit Hjem, deltog jeg som Nysgerrig i disse Opløb, der havde min fulde Sympathi, da jeg, når jeg en enkelt Gang havde fået en Theaterbillet foræret, selv havde måttet bløde og med Harme havde lettet min slunkne Pengepung for en efter mine Forhold betydende Afgift, for at få lov til at komme ud af Porten, der lå næsten lige foran mit Hjem.

Underligt nok mindes jeg ikke med Bestemthed, til hvilket Resultat Oprørsforsøgene førte, men det står mig, som om Senatet foreløbig hævdede den så kraftig angrebne "Thorsperre", men at den senere, da Folkestemningerne var faldne til Ro, atter trådte i Kraft. Jeg var i hvert Fald glad ved at have været Deltaager i et lille Folkeoprør og indvundet Erfaringer om et sådants Forløb, og jeg tænkte mindst på, at jeg snart skulde få Lejlighed til på en mindre tiltalende Måde at udvide disse Erfaringer.

Forinden indtraf der imidlertid en Begivenhed af historisk Betydning, nemlig den danske Konge Chr. VIII's Død, der til enhver anden Tid vel næppe ville have vakt store Forstyrrelser, men under de daværende revolutionære Stemninger gav det første Stød til Udviklingen af de

beklagelige Begivenheder, der nu i hurtig Rækkefølge fulgte efter hinanden, den første var den påbudte almindelige Landesorg med Klokkringning, Sørgegudstjenester m.m. i hele det danske Monarki, altså også det med Hamborg sammenbyggede Altona.

(Lad mig her indskyde en Bemærkning om Navnets Oprindelse, som formentes at stamme fra Byens altfor nære Beliggenhed ved en så overmægtig By som Hamborg, og derfor på Plattysk kaldtes "*all to nah*", men en langt rimeligere og vistnok også rigtig Forklaring af Navnets Tilblivelse turde være, at Byens første Bebyggelse skete omkring en lille Bæk med Udløb i Elben og kaldtes "*alten Au*", hvilke to Ord ved at sammenføres til ét ganske naturligt kommer til at lyde som "*Altona*".)

Som loyal dansk Statsborger overværede jeg naturligvis Sørgegudstjenesten i den altonaiske Hovedkirke, der var godt fyldt, men uden at gøre Indtryk af at der var Sorg tilstede. Thronskiftet og de dermed forbundne indgribende Forandringer i Statsforfatningen (det gamle Ministeriums Afgang, Dannelsen af et nyt og liberalt, Kongens Tilsagn om en fri Forfatning m.m.) fremkaldte det stærkeste Røre i den holstenske Befolkning, selv hos den Del, der var oprigtig loyal, man kendte nemlig altfor godt – langt bedre end jeg den Gang – den nye Konges lidet glørværdige kronprindslige Meriter og man savnede derfor al Tillid til ham og fremfor Alt til hans Selvstændighed. Påstanden om at Kongen ikke var fri, men i københavnske Demagogers og Professo-

rers Magt, fandt derfor den frodigste Jordbund, og var der Noget, som endog den loyaleste Holstener afskyede, var det Tanken om at skulle regeres af Københavnerne, og man kan derfor ikke undres over, at de stærkt ulmende slesvigholstenske Tendenser pludselig brød ud i lys Lue og rev den store Befolkning med sig. Hvad skulde den nemlig tro? Resolutionerne i det bekendte "Casinomøde" og det store Folketog til Kongens Slot syntes jo tydelig nok at vidne om Kongens Ufrihed og om at han handlede under Tvang af oprørske københavnske Folkemasser, og når hertil kom, at Kongens nære Frænder (Prindsen af Nør, selve Hertugdømmernes Statholder og militære øverstbefalende samt hans Broder, den ansete Hertug af Augustenborg) åbenlyst støttede Påstanden om at Kongen ikke var fri og at det var enhver god Statsborgers Pligt at søge ham udfriet af de revolutionære Københavneres Vold. Ja – hvad skulde den jævne, menige Mand så egentlig tro?

Ved Siden af denne "for tilfallet" opfundne Fabel om Kongens Ufrihed, som ikke få Forhold lige efter Thronskiftet forlenede med en vis Troværdighed, var der i den brede Befolkning en latent Understrøm af mangeårig Misfornøjelse med det danske Regimente, der beskyldtes for en ublu Beskatning af Hertugdømmerne til Fordel for Kongerigets beboere, og at røre ved Pungen er altid farligt, thi den er et af de ømmeste Steder, man kan komme for nær. Beskyldningen var sikkert kun en af de mange slesvigholstenske Tendensløgne, som udspre-

tes, og som fik en vis Støtte gennem herhenhørende offentlige Udtalelser i den holstenske Stænderforsamling i Itzehoe, men hvad enten det Hele nu var ren Løgn eller ikke, så troede Menigmand ubetinget på Forurettelsen, ligesom han også – rent bortset fra tysk eller dansk Sindelag – såe ned med en vis Ringeagt på Danskerne – ganske særligt på Jyderne – som en hans Stamme meget underlegen Race. Når alt dette tages i Betragtning, for slet ikke at tale om Pressens æggende Ophidselser, bliver det såre forklarligt, at Befolkningen i Holsten næsten straks og så godt som én Mand sluttede sig til Oprøret, eller, som de selv benævnedes det ”die Erhebung” (Rejsningen) til Forsvar for Hertugdømmernes gamle Rettigheder: ”die verbrieftte Rechte”, ”Schleswig und Holstein up ewig ungedeelt” osv...

Ligeså sørgelig forklarligt, jeg således fandt Tilslutningen til Oprøret, ikke mindre undres jeg nu over, at jeg, der både i Skole og Hjem udelukkende var prisgivet tysk Omgang og Indflydelse, og ikke i det sidste År havde haft en dansk Avis i min Hånd, at jeg stod ganske uanfægtet af det, der så stærkt betog og optog mine Omgivelser, at jeg om muligt – ved Begivenhedernes Gang blev fastere i min danske Overbevisning, hvis uforsagte Hævdelse forøvrigt ikke skabte mig et Martyrium, snarere det modsatte, og jeg skylder mine Omgivelser at bevidne dem en oprigtig Tak for den store Tolerance, der vist overfor Anskuelser så modsatte af deres egne.

Blandt andre Udslag af denne Tolerance mindes jeg særligt følgende: Det

var nemlig i hin bevægede Tid en almindelig Skik at tilkendegive sit politiske Standpunkt ved at bære en Kokarde, Hamburgerne valgte i Reglen den da opfundne tyske med sortrødgule Farver (poetisk udlagte som: ”von Nacht ins Blut zum Licht”) medens Altonaerne foretrak den slesvigholstenske sorthvidblå Kokarde. Sågodtsom alle mine Skolekammerater bar én af disse Kokarder, kun jeg dannede selvfølgelig en Undtagelse, men så overraskedes jeg en skøn Dag ved at en af Kammeraterne (Carl Budde) stille tog mig tilside og halvhviskende sagde, at det vel sagtens gjorde mig ondt, at jeg ikke som de andre kunde bære de Farver, der vilde betegne mit danske Sindelag, men da der selvfølgelig nu i Tiden ingen dansk Kokarde var at få, så havde han her et smukt Bånd med de ægte danske Farver, som jeg kunde stikke i Knappehullet, hvilket jeg også straks gjorde og lod senere altid sidde, når jeg var indenfor Skolens Område, uden at der enten fra Lærernes eller fra Kammeraternes Side gjordes Ophævelser derover, når jeg undtager et lille Forsøg i den Retning fra en norsk Elev, som jeg havde haft det Uheld en Tid at have til Sidemand i Klassen, og som sådan bestandig søgte at aflede min Opmærksomhed fra Undervisningen, det var en stor og sværlemmet Krabat, der altid talte Norsk med mig, og i Skjul af dette af de Andre ukendte Sprog førte rå og uhøviske Tale. Det nyttede ikke at jeg afviste ham eller bad ham om at tale Tysk med mig, da jeg forstod dette meget bedre end hans ravnorske Tale, han fortsatte kun så

Endnu i 1840'erne lå Hamburg omgivet af volde og grave og med aflåselige byporte ved indfaldsvejene. Millernthor vendte ud mod Hamburgs vestlige forstad, St.Pauli. Her, kun fem minutters gang fra sit hjem hos Olde, overværede Niels Buch Breinholt demonstrationerne mod den forhadte "Thorsperre" i 1848. På kortet ses Millernthor et stykke fra Elben som den eneste port mod vest; længere nordpå – mod Hamburgs nordvestlige opland – lå Holstenthor. Vest for St.Pauli lå Altona, der var dansk fra 1640 til 1864. (Staatsarchiv, Hamburg).

meget ivrigere sine forstyrrende Tilnærmelser, indtil det lykkedes mig at få Plads på en hél anden Bænk, hvorefter han til Gengæld beærede mig med et velment Had, så det sikkert var dette og ikke norsknationale Grunde, der ledede ham til et Forsøg på at vække Uvillie mod at jeg bar de danske Farver i en tydsk Skole, Forsøget mislykkedes ham imidlertid fuldstændigt og kort efter forlod han forøvrigt Skolen.

Ved at omtale denne ubehagelige Fyr, er jeg kommen fra at sige, at jeg, efter hjertelig at have takket Overbringeren af det omhandlede Bånd for hans Venlighed, spurgte ham, hvorledes han egentlig var kommen i Besiddelse af det, ganske nemt, svarede han, min Fader er nemlig Ridder af Dannebrog, og da han hjemme havde fortalt om, at Alle i Skolen på mig nær bar Kokarde, en Undladelse, som jeg dog vistnok var lovlig uskyldig i, da der næppe var nogen dansk Kokarde at opdrive, sagde hans Fader, at hvis han satte Pris på at hjælpe mig til at vise de danske Farver, så vilde han give ham et Stykke af hans Ridderbånd. Jeg bad ham nu bringe sin Fader min bedste Tak, tilføjende, at han vel måtte være dansksindet? På ingen Måde – Fader og alle vi hjemme ere ægte Slesvigholstenere, men når vi føle en Ære i ved et ydre Tegn at vise det, lå det nær at tænke, at jeg vilde blive glad for også på lignende Måde at kunne vise mit danske Sindelag. Hele denne lille Episode er ikke blot i sig selv rørende, men tillige et stærkt Vidnesbyrd om den Tolerance, der i dannede tyske Kredse øvedes mod anderledes Tæn-

kende, og som dannede en så skærende Modsætning til hvad jeg ved min Hjemkomst til Fædrelandet kom til Kundskab om.

I Lemvig havde nemlig en Tydsker et Årstid før Krigen nedsat sig som Boghandler – et stille, beskedent Menneske, der aldrig indlod sig på Politik, men da han unægtelig var en født Tydsker, var dette alene tilstrækkeligt til at betragte ham som en formentlig farlig Spion, der med det Onde eller Gode måtte forjages, og han udsattes da også for så mange Trakasserier, at han nedlagde sin Forretning og hurtigst forlod Byen. Hvilken Forskel mellem den Behandling, som en stiltfærdig tydsk Næringsdrivende blev Genstand for i min Hjemegn, og den, Tydskerne samtidig lod mig som Dansker blive til Del! Jeg skammede mig også på mine Landsmænds Vegne, da jeg erfarede dette ligeså tåbelige som stygge Udslag af en vildledt Nationalfølelse, men det trøstede mig dog lidt, at jeg af Selverfaring vidste at også Tydskere (ganske vist i de lavere Klasser) kunde være fanatiske.

Således gik jeg en smuk Forårmorgen ned til Altonaerhavnen, for at se, om der ikke som sædvanligt skulde ligge danske Skibe i den, og om ikke én eller anden af disses Førere skulde have i Sinde at liste sig igennem den fra dansk Side iværksatte Blokade af Elben, da jeg i så Fald muligvis ad den Vej kunde nå hjem til Fædrelandet, hvad jeg med Sikkerhed vidste ikke lod sig gøre tillands, hvor de dér opstillede Hære ikke tillod Nogen at passere Linien. I Breve fra Hjemmet var

jeg nemlig bleven opfordret til hurtigst muligt at komme hjem, thi mine Forældre vare blevene ængstelige ved at vide mig mellem fjendtligsindede Tydskere, opskræmmede af de vilde Rygter om Tydskernes Voldshandlinger, som i de urolige Tider svirrede dem om ørerne.

Også jeg selv længtes om end af andre Grunde inderligt efter at komme hjem, og for om muligt at nå det, havde jeg da udtænkt mig den her omtalte Udvej, der imidlertid ikke førte til Noget, thi da jeg hos en Flok arbejdsledige Havnearbejdere forhørte mig om der lå danske Skibe i Havnen, regnede det ned over mig med truende Skældsord som "verdammter Däne", "dummer Grützkopf" og "net amaal'ne Kokarde trægst Du". Denne Bebrejdelse gav mig et hjælpende Vink til at slippe helskindet ud af Klemmen, der tegnede ret slemt, idet der var stimlet en hel Del Gadedrenge og Nysgerrige til, der råbte op om Prygl, Nogle endog om en Dukkert i Havnen. Jeg stod lige opad Døren til en Fiskeforretning, og i en Fart trådte jeg ind i denne og forlangte en Kokarde (jeg vidste nemlig at sådanne i de Dage forhandlede i Butikker af alle Arter) man rakte mig også straks en slesvigholstensk Kokarde, som jeg dog bad ombyttet med en tydsk, hvilken jeg så hurtigt stak i min Frakkekrave og væbnet med dette Emblem trådte jeg med Hjertet i Halsen, for ikke at sige "i Bukserne", atter ud på Gaden, hvor En i den sammenløbne Hob straks, da han så mig med tydsk Kokarde, råbte: "*wieder eine neue Eroberung für Deutschland-Hurra!*", og til min udelte Forbauselse

stemmede hele Flokken med i Hurraråbet, der visselig ikke gjaldt mig, men dem selv og deres Heltegerning, og jeg benyttede den selvglade Stemning til med sagte Skridt stille at liste mig bort, thi Lysten til at spørge efter danske Skibe var grundig fordunstet. Lad mig slutte disse barnagtige, men for mig ret alvorlige Kokardehistorier med den Tilføjning, at jeg som Relikvier fra mit hamborgske Ophold trofast gemmer både det smukke mig venlig givne danske Ridderbånd, som jeg forøvrigt mange, mange År efter viste den Honnør at bære den første Gang, jeg med formel Berettigelse kunde pynte mit Knaphul med det, og den stygge tydske Kokarde, i bogstavelig Forstand styg, den er nemlig kun en tynd Messingplade oversmurt med de obligate sortrødgule Farver og med en tilloddet Nål, for at kunne fæste den enten på Kasketten eller Frakkekraven – nå, den kostede kun én lybsk Skilling, så megen Skønhed kunde der da heller ikke forlanges for den Betaling.

Det er gået mig her, som det så ofte er gået mig, og hvad der vel også kan være hændet Andre, at det ene Ord tager det andet, at en ny Tanke afløser den oprindelige, og jeg er derved kommen til ufri-villig at gøre Brud på den kronologiske Orden i mine Livserindringer fra Oprørstiden, hvis nærmeste Forløbere jeg, for såvidt jeg var Vidne til dem, først burde have skildret, en Overspringen, som jeg nu vil søge at oprette. Tonen i mit hamborgske Hjem var langt fra en revolutionær og vilde vel ikke en Gang have været slesvigholstensk, dersom ikke Svigerfa-

deren (den før omtalte Hr. Scharmer) havde øvet sin Indflydelse på Familien, idet han var en af Bevægelsens Hovedledere i Syd-Holsten, der, om han end ikke mod Forventning fik Sæde i "die provisorische Regierung", øvede en stor Indflydelse på Forberedelserne til Oprøret, og da han i den Anledning ofte samledes med Partifæller til Møde i Hamborg så vi ham hyppig som Gæst i Huset, hvis yngste Søn Johannes Olde med Begejstring sluttede sig til hans Doktriner, og da han hørte at Scharmers Søn, der studerede i Heidelberg, tilligemed et Par andre Studenter havde meldt sig som Frivillige, fulgte han deres Eksempel og fik travlt med at støbe Kugler til den nær forestående Krig. Da han på den Tid delte Værelse med mig, var det ikke videre morsomt at se ham fabrikere Projektiler, der skulde anvendes mod mine Landsmænd, men synderlig nær gik det mig dog ikke, thi jeg kendte hans Fantasier og hans svage Karakter for godt til at tage ham alvorlig, og jeg følte mig ret overbevist om, at de Kugler han støbte ikke vilde volde nogen dansk Soldat fjerneste Mæn, og det gik som jeg tænkte – hans Moder og Brødre forbød ham at optræde som Krigshelt, og han lystrede Ordre, omendskøndt det vel nok faldt ham lidt tungt at måtte give Afkald på Andél i den Krigerære, som på Forhånd tildeltes de frivillige Heidelberger Studenter ved et større Gilde i Huset, ved hvilket disses Skål selvfølgelig med megen Pathos blev udbragt, ligesom der ligeså selvfølgelig udbragtes Skåler for den slesvigholstenske Armé, for dens forventede Bedrifter

og Sejre. Da Selskabet rejste sig og begejstret tømte deres Glas, blev jeg demonstrativt siddende, og da dette syntes at vække en for mig just ikke smigrende Opmærksomhed, navnlig fra de Gæsters Side, for hvem jeg var ganske fremmed, tog Claus Olde, der her som altid præsiderede ved Bordet, Ordet, for at sige, at da jeg var dansk – endog en meget patriotisk Dansker, vilde være urimeligt at forlange, at jeg skulde rejse mig og drikke på mine Landsmænds Nederlag, ja -han vilde endog finde det utilbørligt, om jeg havde gjort det. Disse Ord faldt i så god Jord, at man ikke blot bar venligt over med min Optræden, men at endog en Enkelt deraf fandt sig foranlediget til at drikke et privat Glas med mig. Atter et stærkt Vidnesbyrd om den Tolerance, der i de bevægede Dage i dannede tyske Kredse vistes mod Anderledestænkende!

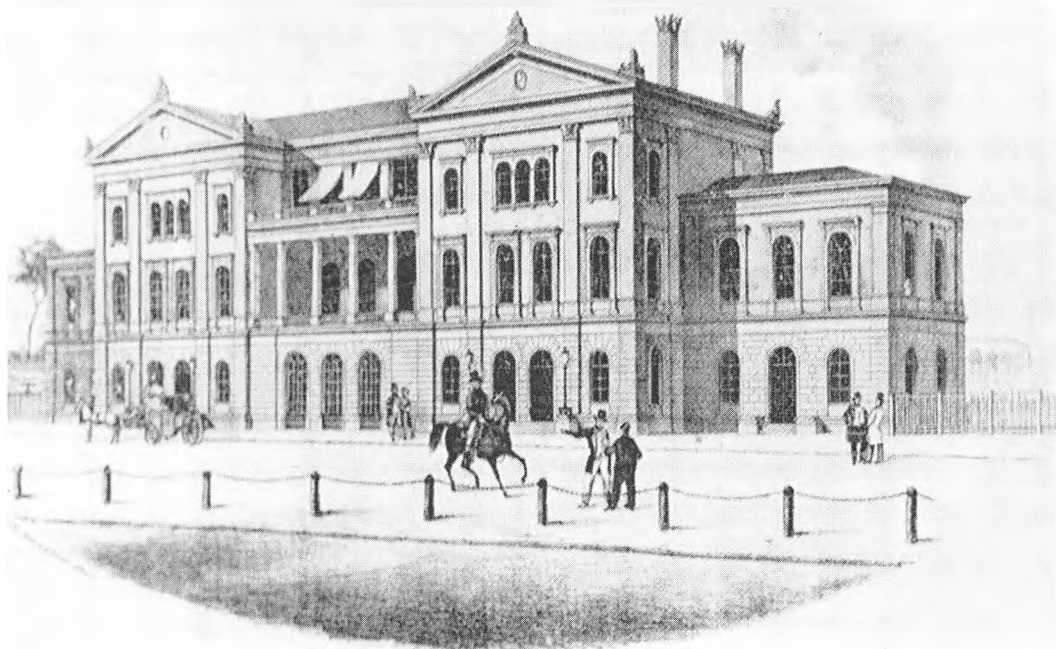
Da den Deputation, som Slesvigholstenerne havde sendt til København var vendt tilbage med uforrettet Sag og endog havde været udsat for Forhånelser og Trusler, rejste der sig både i Pressen og i Befolkningen et almindeligt Harmskrig, Oprøret brød ud i lys Lue, Begejstringen for et frit "Slesvigholsten" antog store Dimensioner, den overvejende Del af de holstenske Garnisoner sluttede sig til Bevægelsen trods mange troblevne Officers Advarsler og Protest, Rendsborg (Hertugdømmernes eneste Fæstning) kom derved straks i Oprørernes Vold og dermed de til en Hærs Dannelse fornødne Depoter, Frivillige strømmede til (også fra selve Tydskland). Mandskab udskreves, og en lille, improviseret Armé

samledes i Hui og Hast, der overmodig marcherede ind i Slesvig for at optage Kampen mod de derværende danske Stridskræfter. Alt dette er jo imidlertid så almenkjendte, historiske Ting, at de næppe tør henregnes til mine personlige Oplevelser, hvilket derimod turde være Tilfældet overfor de Begivenheder, der umiddelbart ved Oprørets åbne Udbrud forefaldt i Altona, og til hvilke jeg var et højinteresseret Øjevidne.

Folk stimlede nemlig sammen på Garderne henad Aften for at høre Nyt, de mange små Hobe samlede sig efterhånden til en mægtig Menneskestrøm, der syngende og støjende drog gennem Garderne lige fra Altonaer Banegård til den hamborgske Grændse, der ikke overskredes. Under dette Togt, til hvilket jeg (selvfølgelig som passiv Tilskuer) sluttede mig, nedrev man bl. A. alle de Skilte, der bar dansk Kronemærke eller Ordene *"Königlich Dänisch"*, blandt hvilke der navnlig var et Utal af Lotterikollektions-Skilte. Denne Nedrivningsproces var langtfra altid let, de hang så højt at der måtte benyttes Stiger, for at nå op til dem, og ofte vare de så godt fastnaglede at der måtte Hammer og Mejsel for at løsne dem fra Muren, det tog Tid, og Folkehoben, der stod sammenstuvet som Sild i en Tønde, forkortede sig Ventetiden dels ved en meningsløs infernalsk Piften og Hylen, dels ved at synge atter og atter *"Schleswig-Holstein meerumschlungen"*.

Folkehoben syntes ganske at have Byen i sin Magt, al Passage i Hovedgaderne var fuldstændig spærret, der såes

hverken Politi eller Militær, Butikerne og 1ste Sals Beboere bleve ængstlige og satte Skodder for Vinduerne, det Hele havde således Karakter af en veritabel Folkerevolution, ganske vist kun én "en miniature", thi den støjende Hob begik med Undtagelse af den forholdsvis uskyldige Skiltenedrivning ingen Ekcesser, slog ingen Ruder ind – end ikke hos ildesete danske Embedsmænd, så alt foreløb fredeligt – til en vis Grad endog gemytligt. Intet Under forøvrigt, da der ingen Modstandere var at kæmpe mod. Kun da man nåede den hamborgske Grændse, der betegnedes ved en høj, men smal Jernport, som stod midt i de sammenbyggede Gader Gross Reichenstrasse i Altona og Reeperbahn i St. Pauli, opstod der lidt Mudder i Geledderne, idet nogle Hedsporer vilde fortsætte Demonstrationstoget ind på hamborgsk Gebet, medens Andre bestemt modsatte sig det, og det såe et Øjeblik næsten ud, som om der kunde udvikle sig en indbyrdes Kamp herom, indtil et vigtigt Hoved med Stentorstemme råbte: *"Lad os dog først ligesom ved Skiltene fjerne Portens danske Kongetegn!"* I Portens Jern var nemlig i stærk Forgyldning indstøbt i Relief et kronet "Chr. VIII", og straks fremkom og diskuteredes adskillige Forslag – ét, om at rive hele Porten ned, befandtes dog uoverkommeligt, et andet, om at bortmejsle det kriminelle Kongemærke, vilde øjensynlig tage lang Tid, og et tredie, der gik på at overklæbe det forhadte Mærke med den af den provisoriske Regering til Folket udstedte Proklamation, vandt énstemmigt Bifald,

Banegården i Altona, hvor Niels B. Breinholt hørte jernbanedirektør Dietz læse sidste nyt fra krigsskuepladsen fra den imponerende bygnings balkon. (Jernbanemuseet, Odense)

og mens der hentedes en Klisterpotte og den fornødne Proklamation, svandt Tanken om en videre Fremmarch ganske bort, og Folkestimlen begyndte stærkt at udtyndes, så stærkt at også jeg fandt det rigtigst at forsvinde, da det var mig klart, at Demonstrationen hermed havde løbet Linen ud.

Det kunde måske nok se lidt underligt ud, at jeg har villet blande mig i et Optog af den foran beskrevne Art selv om det kun var som passiv Tilskuer, og jeg finder det derfor ikke helt ufornuddent at angive mine Bevæggrunde dertil, af hvilke en undskyldig ungdommelig Nysgerrighed vistnok var den vægtigste, men ved Siden deraf betragtede jeg det næsten som en patriotisk Pligt at holde mig "à jour" med alle de danskfjendtlige Bevægelser, der

foregik indenfor Kredsen af mine nærmeste Omgivelser, og i Kraft af denne Betragtning deltog jeg i mange andre Gadeopløb, deriblandt det daglige, som fandt Sted udfor den altonaiske Banegård, fra hvis Balkon Jernbanedirektøren (hvis jeg ikke husker Fejl, hvad der er nærliggende, var hans Navn Dietz) efter det sidste Togs Ankomst for en tallos Menneskemængde oplæste det nyeste Nyt fra Krigsskuepladsen, i Regelen temmelig tarveligt Nyt, der drejede sig om Arméens Styrkevækst, om dens Fremmarsch, om dens begejstrede Modtagelse i Slesvig, osv., men endelig en skøn Aften oplæstes en i de nænsomste Vendinger given Meddelelse om Slaget ved Bov, der sluttede med *"at Kommandoen havde fundet det rigtigt at vige for Overmagten"*

og Arméen derfor i øjeblikket havde trukket sig tilbage, men at Tilbagetoget var foregået i god Orden”.

Uagtet jeg i min daværende Alder kun kendte grumme lidt til, hvorledes officielle Bulletiner over tabte og vundne Slag lavedes, ingen Erfaring havde om, hvor meget der i Regelen lå skjult bag de pæne Ord, hvorledes der burde læses mellem Linierne, var jeg dog ikke et eneste Øjeblik i Tvivl om, at det første Sammenstød med danske Tropper havde beredet den ”herlige” slesvigholstenske Arme et alvorligt Nederlag, og jeg tænkte mig, at den trøstende Forsikring om at Tilbagetoget var sket i ”god Orden” vistnok var kommen Sandheden nærmere, hvis dette Udtryk var bleven ombyttet med ”i vild Flugt”. Til min Forundring modtog den store forsamlede Menneskemængde den første Slagberetning med tilsyneladende stille Ro, ikke et eneste demonstrativt Udråb hørtes, kun udeblev det ellers obligate Hurra for Arméen. Det var således tydelig nok, at de Forsamlede havde opfattet den givne Meddelelse i nogenlunde Lighed med min Opfattelse og at der bredte sig en alt Andet end begejstret Stemning hos Tilhørerskarerne.

Jeg jublede selvfølgelig i mit stille Sind på Hjemvejen, og glemte ikke ved min Tilbagekomst at fortælle Nyheden i mit kære Fristed Kontoret, hvor man dog optog den med et vist Forbehold, der imidlertid i de påfølgende Dage svandt som Dug for Sol, thi i dem slog den sejrstolte Stemning i Befolkningen brat om i sin fuldstændige Modsætning, Rygter om at Rendsborg atter var i de Danskes Hæn-

der, og at den slesvigholstenske Hær var i komplet Opløsning svirrede rundt, og mange ventede i Løbet af nogle få Dage at se de danske Soldater marschere ind i Altona. Hos mig fandt disse Rygter et åbent Øre, og jeg ventede i Spænding på deres aktuelle Bekræftelse, så meget sikrere stolende herpå som det virkelig syntes, at min Tanke om at Kampen ved Bov endte med vild Flugt og ikke med et Tilbagetog i god Orden, daglig vandt i Sandsynlighed. Ikke blot den nedtrykte Stemning i Befolkningen og Bladenes (ganske vist forbeholdne) Erkendelse af Nederlaget vidnede om, at den slesvigholstenske Rejsning havde fået et alvorligt Knæk ved den første så uheldige Kamp, men også en lille personlig oplevet Begivenhed bestyrkede mine optimistiske Forhåbninger, en hannoveransk Frivillig var nemlig i ét Køre løbet fra Bov til Hamborg, han kom udaset og dødtræt til vort Hus, så træt, at han, efter at have fået lidt Mad, faldt i Søvn ved Bordet, måtte hjælpes i Seng, sov derefter næsten i fulde 20 Timer, hvorefter han først var istand til at fortælle om sin Færd.

Hans Fortælling lød på, at han havde deltaget i ”Bovkampen”, af hvilken han gav en gruppvækkende Skildring, navnlig dvælede han ved Danskernes vilde Kamplyst og hvorledes de nedskød og med blanke Våben nedhuggede de stakels Slesvigholstenere for Fode, så Flugt var deres eneste Redningsmiddel, en Flugt, som han havde fortsat indtil han nåede hamborgsk Grund, thi han vilde ikke tages til Fange og måske som Oprø-

rer dømmes til at skydes. Han var, fortsatte han, i Begyndelsen løbet sammen med en Flok af sine Kammerater, der ligesom han følte at det gjaldt Livet og om at komme hurtigst i den størst mulige Afstand fra de stærkt forfølgende Danskere. Senere var han kommen bort fra Kammeraterne, og hvorledes det var gået dem vidste han ikke, kun om sig selv vidste han, at han nu havde fået mere end Nok af Krigen og vilde så snart han havde udhvilet ile hjem til sine Forældre, thi det var jo givet, at Slesvigholstenerne ikke i Kamp kunde stille Noget op mod Danskerne, og til en unyttig Blodsudgydelse følte han intet Kald. Hvor megen Overdrivelse, der end mulig kunde være i denne fejge Krigers Udsagn, fik jeg dog deraf det bestemte Indtryk, at den slesvigholstenske Armé efter Nederlaget var greben af Panik og fuldstændig desorganiseret, og jeg forestillede mig derfor, at de Danske kraftigt havde udnyttet den vundne Sejr, fulgt de flygtende Oprørere i Hælene lige til Rendsborg og forlangt denne Fæstnings Overgivelse under Trusel af Byens Bombardement. Med disse sangvinske Forestillinger nærede jeg ikke Spor af Tvivl om, at Rendsborg nu måtte være i vor Magt, thi de efter et grundigt Nederlag demoraliserede Tropper kunde næppe være lystne efter en ny Kamp, og hvorvel deres Stilling i Fæstningen i Sammenligning med Stillingen ved Bov var en langt stærkere, sagdes der dog fra mange Sider, at Fæstningen var i en for sømt Tilstand, navnlig mod Nordsiden, hvorfra der ikke ventedes Angreb.

Disse mine ungdommelige (for ikke at

sige drengagtige) Forventninger til Krigens Gang skuffedes imidlertid grundigt – den danske Hær gav sig god Tid, lejrede sig i Ro i og omkring Slesvig By, gav Fjenden Tid til atter at samle sig og til at overvinde den øjeblikkelige Forskrækkelse og Modløshed efter det tabte Slag. Sandsynligvis var der gode militære Grunde for den valgte Taktik, og jeg må villigen indrømme, at min fuldstændige Mangel på militær Sagkundskab kun dårligt egnede sig til at bestemme Krigsførelsen, og dog må jeg endnu den Dag idag fastholde, at den af mig i al sin Umodenhed udtænkte Taktik vilde have været den ene rigtige, den Taktik nemlig: efter Kampen ved Bov uafbrudt at have fortsat Forfølgningen af de slagne og splittede Insurgenter lige indtil de fandt en foreløbig Dækning indenfor Rendsborgs Mure, et Mål, som store Skarer af dem under en skrap Forfølgning næppe vilde have nået. Muligvis har man troet, at vore Soldaters Kræfter ikke slog til til en sådan Forfølgning, og overfor dette Punkt må jeg som usagkyndig erklære mig Fallit, omendskønt det unægteligt forekommer mig som om sejrende Tropper må kunne udholde at marschere mindst ligeså hurtigt fremad som slagne og uordnede baglænds.

Dette være nu, som det være vil, men utvivlsomt er det, at en energisk Forfølgning og rask Udnyttelse af den vundne Sejr vilde have forandret hele Situationen, og Påskudet om vore Folks Træthed og Fåtallighed absolut forbød en sådan Aktion overbeviser mig ikke, thi efter mit daværende ret nøje Kendskab til den så

pludselig indtrådte Forvirring og Modløshed i både Befolkningen og i den slesvigholstenske Armé udelukkede enhver Fare for, at de flygtende Skarer i nævneværdigt Tal skulde have samlet sig til et Angreb mod Forfølgerne og bibragt disse et Nederlag, men et lignende indgående Kendskab til de momentant fortvivlede, indre Forhold i de slesvigholstenske Lejre har den danske Overkommando rimeligvis ikke besiddet, og heri finder jeg Undskyldningen for dens overforsigtige Nølen. Hvilken for os gunstig Situation vilde det ikke have været, om det Slag, vi kort efter tabte ved Slesvig kunde have været udkæmpet med Rendsborg i Ryggen? Overhovedet turde det være tvivlsomt, om der efter Kampen ved Bov vilde være kommet et nyt Slag, idet Oprørsarméen med vor Besiddelse af Rendsborg sikkerlig hurtig og stille vilde have opløst sig og Oprøret grundigt kuert, hvorefter Prøjsen næppe vilde have taget Affære.

Dette er jo delvis Gammelmandsbe-
tragtninger, der stå i en ret naturlig Forbindelse med mine Ungdomsfantasterier, og jeg iler nu med at vende tilbage til mine hamborgske Oplevelser, blandt hvilke jeg først skal berøre den, at alt efter som Tiden forløb og Rygterne om Rendsborgs Overgivelse og Arméens Opløsning viste sig falske, således svandt Modløsheden og Stemningen i de slesvigholstenske Kredse steg Dag for Dag, men nåede dog først sit gamle Kogepunkt, da Prøjserne holdt deres Indtog i Altona. Jeg var tilstede ved Berliner Bahnhof, da de fine

Garderregimenter (Kaiser Nikolaj og Kajser Alexander) ankom til Hamborg, de skulde nemlig først og fremmest rehabiliteres efter deres uheldige Kamp med Berlins Borgere ved at ofre Liv og Blod for "verlassenen Bruderstamm". Uagtet det selvfølgelig var med såre lidet venlige Følelser jeg såe på disse Prøjsere, kunde jeg dog ikke værgе mig mod en vis Beundring af de smukke velvoksne Mandsskikkelser, af deres komplette og overordentlig fine Udrustning og deres klingende Musik, under hvilken de – fulgt af en jublende Folkeskare – i hurtig Parade-marsch trak igennem Hamborg til Altona, fra hvis Banegård de befordredes videre mod Nord.

Næste Dag ankom nogle pommerske Regimenter, der i Sammenligning med de stolte Garderegimenter tog sig lidt tarvelige ud, men kunde se ud til at være lige så brugelige på en Slagmark. Daglig ankom nye Troppesendinger, men det var nu blevet så dagligdags, at de ingen videre Opsigt vakte, ejheller jeg ulejligede mig med at sé på dem mere. Artilleri og Kavaleri såe jeg slet ikke, de ere vel sagtens ved egen Hestehjælp rykket ind ad Landevejene (formentlig gennem Lauenborg). Dels ved Selvsyn og dels ved Bladenes Angivelser af Tallet på de prøjsiske Hjælpetropper stod det mig hurtigt klar, at det næste Slag vilde blive et for os tabt, min hidtil så begejstrede Krigstemning sank ned på Nulpunktet og afløstes af en stigende Længsel efter Hjemmet, men hvorledes nå dette?

*Afrejse fra Hamburg
forberedes*

Både af Folk, jeg personlig kendte, og af Andre vidste jeg, at Vejen over Land var spærret og at nå hjem ad Søvejen syntes endnu mere ugørligt, al den Stund at Søfart fra tyske Havne ved den danske Flådes effektive Blokade var ganske standset. Trods disse mørke Udsigter opgav jeg dog ikke Håbet om på én eller anden Måde at slippe bort, og for alle Tilfældes Skyld lod jeg mig på det hamborgske Politikontor udstede et Pas, som endnu ligger gemt ved mine øvrige hamborgske Relikvier. Jeg var nemlig ikke så lidt stolt af det af mig i Passet givne Signalement, og finder det derfor morsomt at gengive det her:

Trykt Skema	Håndskreven
	Besvarelse
"Grösse"	" <i>erwachsener Junge</i> "
"Haar"	" <i>blond u. lockig</i> "
"Augen"	" <i>blau</i> "
"Nase"	" <i>grade</i> "
"Mund"	" <i>gewöhnlich</i> "
"Gesichtsfarbe"	" <i>gesund</i> "
"Besondere	
Kennzeichen"	" <i>keine</i> "

Dette embedsmæssig givne Signalement vil i hvert Fald kunne give en svag Idé om mit Udseende som Sekstenårig, i hvilken Alder de erotiske Følelser allerede pleje at gøre sig gældende, og da jeg ingen Undtagelse dannede fra Regelen, men tvertimod sværmede stærkt for en sjældnen sød Pige i fjorten Års Alderen, Datteren i et fint Nabohus, hende mødte jeg næsten hver Dag på min Vej til eller fra Skolen, hilste hende da dybt, men vovede

aldrig at tiltale hende, overbeviist om at mine personlige Gaver var lidet egnede til at vinde Kvindeyndest, og for en kold, måske endog en foragtelig Afvisning vilde jeg ikke udsætte mig. Mulig vilde min Frygt herfor have været en hel Del mindre, efter at have læst ovenstående Signalement, der gav ret tydelige Antydninger af, at jeg i alt Fald var i Besiddelse af adskillige rent ydre legemlige Egenskaber, der langt fra vilde stride mod et almindeligt Skønhedsbegreb. I de få Dage, der lå mellem Signalementet og min Hjemrejse såe jeg ikke "Genstanden", og fik således ikke Lejlighed til at prøve om mit Mod ved det pæntudseende Signalement var steget i den Grad, at jeg turde vove en personlig Tilnærmelse, hvad jeg forøvrigt stærkt betvivler, da mine Følelser nu vare optagne af ganske andre og langt alvorligere Ting, thi efter at have set de prøjsiske Troppers Gennemmarsch kunde jeg ikke frigøre mig for Tanken om de Nederlag, der utvivlsomt snart forestod den tapre, men lille danske Hær. Det var nedslående, ikke mindst ved Udsigten til at jeg skulde blive Vidne til Slesvigholstenernes Hoveren over dem, eftersom alle Sunde for min Hjemrejse syntes lukkede.

Opholdet i Skolen, der før havde været mig så kært, havde mistet al Tiltrækning for mig, og jeg søgte derfor ud af Byen, gjorde lange Morgenture gennem Altona, Palmaillen, forbi det bekendte "Rainville-Hotel", og var dermed i det åbne Land, hvor den smukke Vej langs Elben til begge Sider var flankeret af de rige hamborgske Handelsfyrsters pragt-

fulde Landsteder, omgivne af store, dejlige Parker, hvis Græsplæner i det milde Forårsvejr lyste i det frodigste Grønt, et enkelt Sted såe jeg endog græssende Køer, et Syn, der dog kun vakte vemodige Tanker hos mig og en forstærket Hjemvé. Under denne min nedtrykte Sindsstemning kom så endelig Udfrielsen på en ligeså uventet som overraskende Måde – jeg kunde godt sige: en næsten eventyrlig.

På en Aftentur ind i Byen nogle få Dage før Påske (jeg holdt nemlig mest af nu at være i Enrum og havde delvis forsaget mit Fristed Kontoret) indhentede jeg i Burstah to yngre, langsomt slentrende Herrer, der talte Dansk med hinanden, hvilket vakte min Nysgerrighed, så jeg standsede ved en Butiksudstilling for atter at lade dem passere mig og mulig at opsnappe lidt af deres Samtale, af denne lærte jeg dog Intet, men da de drejede ind i Neuerwall fulgte jeg stille efter dem; de standsede nogle øjeblikke udfor Byens største og eleganteste stærkt oplyste Isenkram- og Galanteriforretning, jeg standsede selvfølgelig også og gav mig Mine af at være stærkt interesseret i de udstillede Genstande. Jeg hørte så den ene af Herrerne udbryde: *"Sikken vidunderlig dejlig Dolk, den kunde jeg nok have Lyst til at eje"*, hvortil den anden Herre i en lidt ironiserende Tone bemærkede: *"Ja – så kunde Du hjembringe en Våbentrofæ fra "das grosse Vaterland"."* Ordet "hjembringe" slog mig straks – de måtte altså antages at være på Vejen til det danske Hjem, og med bævende Hjerter henvendte jeg mig nu til dem, fo-

restillede mig som deres Landsmand, hvis højeste ønske var at komme hjem til Danmark, og da jeg af deres Samtale havde opfanget et Ord, der tydede på, at de nærede lignende ønsker, tillod jeg mig nu at spørge d'Hrr, om de vidste nogen Vej til Opfyldelsen af dette ønske, og om de så ikke vilde være så venlige at sætte mig på Sporet, thi jeg havde fundet Vejen hjemefter både tilsøes og tillands fuldstændig spærret.

Denne min Henvendelse optoges ret køligt, nærmest afvisende og lod mig endog formode, at man halvvejs betragtede mig som mistænkelig, enten som En, der vilde udspionere deres Rejseplaner eller som En, der på Landsmandsskabets Vegne vilde tilbete sig Penge til en foregiven Hjemrejse. Jeg fremstammede nu nogle Undskyldninger for min Påtrængenhed, som jeg godt kunde forstå, at de Herrer fandt mindre tiltalende, men dog vistnok tilgiveligt i Betragtning af mit eget og mine Forældres inderlige Ønske om at komme hjem, medens jeg samtidigt halede mit før omtalte Pas op af Lommen, bedende dem om at løbe det igennem, hvilket de ved Lysskæret fra Butiken også gjorde, og hvorefter de talte meget venligt til mig og sagde, at deres Rejseplan hverken turde eller vilde de angive, men at de ikke vilde have Noget imod at jeg slog Følge med dem, og at jeg Dagen efter Kl. 3 Efmd. vilde kunne træffe dem ved det "Turn-Taxiske Posthus", hvorfra de vilde køre med Diligencen til Lybæk.

Efter at have takket de Herrer for deres venlige Hjælpsomhed, ilede jeg hurtigt hjem, fortalte om mit Sammentræf

med et Par danske Herrer, hvis Navne og Stilling ganske vist var mig ubekendte, men hvis hele Væren og Optræden betegnede dem som virkelige "Gentlemen", og at de, der vare på Hjemrejse til Danmark, havde givet mig Lov til at slå Følge med dem på en Vej, som de sikkert ansåe for farbar, og jeg udbad mig nu Familiens Tilladelse til at modtage det mig så tiltalende Tilbud og forsyne mig med de fornødne Rejsepenge – begge Dele gaves mig, og jeg gik strålende glad i Seng.

Tidlig næste Morgen fik jeg travlt med at pakke mine Pakkenilleker sammen, gjorde en Afskedsvisit på Skolen, sagde Farvel til mine Kammerater og ganske særligt til min kæreste Lærer (den før omtalte Hr. Christensen). Afskeden hjemme i Huset forløb meget pænt, endog lidt pænere end egentlig forventet, ja Døtrene havde øjensynlig Tårer i deres smukke øjne, da de rakte mig Hånden til Afsked – det blev nu også en Afsked for Tid og Evighed, thi uagtet jeg senere ofte i dagevis har opholdt mig i Hamborg, har jeg dog aldrig kunnet overvinde mig selv til at aflægge et Besøg i det Hus, der i en så lang og bevæget Tid var mit interemistiske Hjem, og hvortil der knyttede sig så mange Erindringer. Det var vistnok en Fejl fra min Side, som jeg nu angrer, men som var foranlediget ved en bestemt Følelse af, at ligesom Familiens Interesse for mig under mit Ophold havde været minimal, således måtte det forudsættes, at denne efter Års Forløb vilde være aldeles forsvindende, og at såvel Familien som jeg ved en Pligtvisit rimeligvis vilde stå

forlegne og uforstående overfor hinanden, og så meget mere havde jeg Grund til en sådan Antagelse som jeg en Gang opsøgte Husets Chef (Claus Olde) på Kreaturmarkedet, hvor jeg vidste han var at træffe og hvor vi også vekslede et Par høflig-venlige Ord, uden at han med en Stavelse antydede, at man vel også kunde forvente at se mig i sit Hjem, hvor jeg da kunde meddele lidt om, hvorledes det var gået mig i Livet. Alligevel fortryder jeg nu, at jeg selv med denne manglende Antydning ikke besøgte det for mig så minderige Hjem og nøjedes med fra Garden at betragte det mig så velkendte og i sit Ydre uforandrede Hus.

Som en Afslutning på Skildringen af mine Ungdomsoplevelser i Hamborg og de Tanker, disse vakte hos mig, kan jeg ikke afholde mig fra at hidsætte nogle sproglige Betragtninger, som i den Tid ofte påtrængte sig mig, og som jeg, uagtet jeg fuldtvel veed at de ikke have nogen-somhelst videnskabelig Betydning, dog troer kan have sin Interesse, da et af mine Karaktertræk herigennem vil fremtræde.

Hovedformålet for min Senden til Hamborg var jo, som før omtalt, en videre Uddannelse i Sprog (navnlig Tydsk) end den, jeg havde tilegnet mig hjemme i Skolen, og da jeg straks kom til at stå overfor de to i mange Henseender så forskellige Mundarter som Plattydsk og Højtydsk, var det ligefrem nødvendigt for mig at tage Stilling til dem, og næsten ligeså nødvendigt for mig var det at foretrække Højtydsk, da mine iøvrigt ret gode Forkundskaber alene indskrænkede sig hertil, og jeg kun kunde gøre mig

nogenlunde forståelig i denne Sprogart og slet ikke kunde forstå hvad der sagdes på Plattysk. Det blev derfor lige fra min Ankomst en fastslået Regel, at der til og med mig kun skulde tales Højtydsk, medens, hvad jeg hurtigt opdagede, hele Familien og det talrige Tjenestepersonale udelukkende talte Plattysk indbyrdes.

Efterhånden blev det mig klarere og klarere, at således forholdt det sig i sågødsom alle hamborgske Hjem, kun de få fra sydligere tyske Egne indvandrede Familier dannede en ren Undtagelse herfra, og da jeg ved idelig at høre den plattydske Tale fik Øret åbent for dens afvigende Ord og Tonefald, faldt det mig ikke videre vanskelig at forstå den, hvorved det lidt efter lidt gik op for mig, at Plattysk var et ægte Folkemål med langt kraftigere Vendinger og fyndigere Udtryk end Højtydsk, og da jeg hurtigt fik Indtryk af, at det stod i et nærmere Slægtskab med mit eget vestjydske Modersmål end det forfinede Højtydsk, fik

det derved en egen Charme for mig, så jeg senerehen just ikke satte overdreven Pris på den indførte Husregel: at der kun måtte tales Højtydsk med mig, hvad jeg i Begyndelsen var så glad for.

Denne min Opdagelse af Sproglægtskabet mellem Plattysk og Dansk, som vistnok for alle Kyndige var velkendt, var dog for mit Vedkommende en virkelig selvstændig Iagttagelse, thi jeg havde forud for den hverken læst eller hørt Tale om dette Slægtskab, der nærmest gik op for mig under mine engelske Studier, for hvilke min Interesse i ikke ringe Grad skærpedes ved ofte at støde på Ord, der havde en umiskendelig Lighed med danske og særlig med vestjydske. Denne min Sammenligning mellem Engelsk og Dansk udvidedes næsten som af sig selv til også at omfatte Plattysk, og i en af mine gamle Skrivebøger fra min Gymnasietid, der tjente som Consept til forberedende Stiløvelser finder jeg opført følgende Sammenligning mellem de 3 Sprogs Talbenævnelser:

Engelsk	Tydske (plat)	højtydsk	Dansk	Hertil idag tilføjet Vestjydske
<i>one</i>	<i>een</i>	<i>(ein)</i>	<i>én</i>	<i>Jenn</i>
<i>two</i>	<i>twe</i>	<i>(zwei)</i>	<i>to</i>	<i>tow</i>
<i>three</i>	<i>dree</i>	<i>(drei)</i>	<i>tre</i>	<i>tre-i</i>
<i>four</i>	<i>fäer</i>	<i>(vier)</i>	<i>fire</i>	<i>fier</i>
<i>five</i>	<i>föff</i>	<i>(fünf)</i>	<i>fem</i>	<i>fem</i>
<i>six</i>	<i>söss</i>	<i>(sex)</i>	<i>sex</i>	<i>sejs</i>
<i>seven</i>	<i>söuen</i>	<i>(sieben)</i>	<i>syv</i>	<i>syw</i>
<i>eight</i>	<i>acht</i>	<i>(acht)</i>	<i>otte</i>	<i>ätte</i>

<i>nine</i>	<i>negen</i>	(<i>neuen</i>)	<i>ni</i>	<i>ni</i>
<i>ten</i>	<i>tein</i>	(<i>zehn</i>)	<i>ti</i>	<i>ti</i>
<i>eleven</i>	<i>öllwe</i>	(<i>eilf</i>)	<i>elleve</i>	<i>ølle</i>
<i>twölv</i>	<i>twölw</i>	(<i>zwölf</i>)	<i>tolv</i>	<i>tøll</i>
<i>thirteen</i>	<i>dörrtein</i>	(<i>dreizehn</i>)	<i>tretten</i>	<i>tretten</i>
<i>fourteen</i>	<i>förrtein</i>	(<i>vierzehn</i>)	<i>fjorten</i>	<i>fjowten</i>
<i>fifteen</i>	<i>föfftein</i>	(<i>fünfzehn</i>)	<i>femten</i>	<i>femten</i>
<i>sixteen</i>	<i>sösstein</i>	(<i>sehzehn</i>)	<i>sexten</i>	<i>sejsten</i>
<i>seventeen</i>	<i>söentein</i>	(<i>siebzehn</i>)	<i>syttten</i>	<i>søtten</i>
<i>eighteen</i>	<i>achtein</i>	(<i>achtzehn</i>)	<i>atten</i>	<i>atten</i>
<i>nineteen</i>	<i>negentein</i>	(<i>neuenzehn</i>)	<i>nitten</i>	<i>nitten</i>
<i>twenty</i>	<i>twenti</i>	(<i>zwanzig</i>)	<i>tyve</i>	<i>tyw</i>

Det var sikkert ikke noget dårligt Eksempelvalg, jeg havde truffet, når jeg vilde demonstrere den slående lighed mellem de 3 pågældende Sprog ved et Eksempel, dels fordi Talnavne upåtvivlelig ere mindst ligeså gamle som selve det Sprog, hvori de findes, dels fordi de ere så velkendte af Alle, der tale ét af de nævnte 3 Sprog, og dels endelig fordi man i den opstillede Talrække har en umiskendelig Lighed mellem Talbenævnelserne i de 3 Nationer, for slet ikke at tale om den her tilføjede vestjydske Variant, men den i min gamle Stilebog anstillede Sammenligning vilde alligevel have været virkningsfuldere, hvis der ved Siden af de plattdyske Navne havde været indklamret de højtyske, hvorved Ulighederne mellem disse indbyrdes vilde have givet de i de 3 Sprog angivne iøjnefaldende Ligheder et stærkere Relief, og for at opnå dette, har jeg nu på foranstående Side tilføjet de højtyske Talnavne i Klammer, hvoraf det vil fremlyse, at der er langt større Lighed mellem de plattdyske

og navnlig engelske Talbenævnelser end mellem de højtyske og plattdyske – man mærke sig således f. eks. Benævnelsen af Tallet 20, i engelsk "*twenty*" i plattdysk "*twenti*" og i højtysk "*zwanzig*".

Nok er det – det djærve, kraftige plattdyske Mål fangede mere og mere min Interesse og jeg beklagede at være næsten ganske afskåret fra til en Afveksling selv at kunne benytte det, thi i Skolen taltes kun højtysk. Denne min Interesse er nu efter tre Snese Års Forløb så langt fra fordunstet, at den tvertimod har vundet i Intensitet ved Læsningen af Claus Groths brillante plattdyske Digte og fremfor Alt ved med fuld Forståelse og Nydelse at have læst mange af Fritz Reuters prægtige plattdyske Værker, blandt hvilke jeg særligt har følt mig tiltalt af hans "Ut min Stromtid", oversat på Dansk med Titlen "Landmandsliv". Jeg har læst både Originalen og Oversættelsen (den jeg i det Hele finder vellykket) og jeg har ved Sammenligningen af dem fået mit oprindelige Indtryk af Plattdys-

skens Værd yderligere fæstnet, thi det ejer karakteristiske Udtryk for en kærnesund Humor og naivfolkelig Fremstilling, som Højtydsken i Regeln ikke besidder, og hvad her er anført gælder tilnærmelsesvis også en anden plattysk Forfatter: Gustav Frensen, hvis Dithmarsker Fortælling "Jørgen Uhl" har vakt så megen og så fortjent Opmærksomhed i den senere Tid.

Jeg skal ikke nægte at jeg er en Smule stolt af, at jeg som purungt Menneske selvstændigt (uden at have læst de her nævnte Forfattere) har kunnet tilegne mig en så rigtig Forståelse af det plattyske Idioms Betydning, en Stolthed, der har foranlediget mig til i en vistnok altfor høj Grad at beskæftige mig med mine ungdommelige og umodne sproglige Betragtninger.

*Lübeck – Travemünde
– København*

Når jeg nu atter vender tilbage til min Afrejse fra Hamborg, må jeg først mindes min Afsked med Kontorets Chef Hr. Fischer, hvem jeg bragte en oprigtig Tak for al den Venlighed, han havde viist mig under hele mit lange Ophold i Huset og for den gode Frihavn, jeg havde fundet i Kontoret, hvortil han venlig bemærkede, at jeg altid havde været en velsét Gæst, som man nu ved min Bortrejse vilde føle Savnet af. Han spurgte derefter om, hvor mange Rejsepenge jeg ønskede, hvortil jeg svarede, at jeg ikke havde nogen Idé om, hvad Hjemrejsen vilde koste, hvortil han tilføjede, at det havde han under de nuværende forstyrrede Forhold heller ikke, men nævnede dog et Beløb, som han så talte op i dels danske, dels tyske Sølvpenge, spørgende: om jeg troede Beløbet tilstrækkeligt, hvortil jeg svarede, at det håbede jeg, og strøg dermed de på Pulten optalte Penge i min Lomme med en hastig Tak og et kærligt Farvel.

Hvor mange Rejsepenge jeg fik, har jeg ingen Anelse om, her svigter min Hukommelse mig ganske, medens ellers alle andre Småting stå mig så klare, som vare de passerede for blot nogle få Dage siden, og her drejede det sig netop om en ret vigtig Ting, thi "nervus verum" er for en Rejse ligeså nødvendig som for en Krig – Penge og Penge og atter Penge kræver næsten hver Rejsetime. Det er derfor helt underligt, at jeg på det givne Tidspunkt har lagt så ringe Vægt på Pengespørgsmålet, og det kan kun forklares ved den stærke Rejsefeber, der havde grebet mig, og hvor mine Tanker kredsede i Angst og Bæven om Frygten for at mine

ubekendte Rejsefæller skulde svigte mig, ikke fordi jeg nærrede Tvivl om deres Respektabilitet og Ordholdenhed, men fordi der under de herskende urolige Forhold let kunde være indtruffet Et eller Andet, der nødvendiggjorde en Forandring i deres Rejseplan.

Denne min Frygt viste sig imidlertid heldigvis ugrundet, så jeg traf de tvende Herrer præcist til aftalt Tid og på aftalt Sted, fra hvilket vi da straks pr. Deligence startede for Lybæk, og da Vejret var godt, fik jeg mit ønske om Plads på Bukken ved Siden af Kudsken opfyldt, men mine Forventninger om fra dette ophøjede Sæde at nyde Vejens landskabelige Skønheder bleve grundigt skuffede, idet kun et eneste Punkt tildrog sig min Opmærksomhed, nemlig det imponerende, firtårnede Slot Ahrensburg, tilhørende den grevelige Schimmelmansske Familie, hvilket interesserede mig så meget mere som jeg vidste at Besidderen tillige var dansk Lehnsgreve (At jeg mange, mange År efter skulde komme i personlig Berøring med den senere Besidder af Grevskabet anede jeg selvfølgelig ikke, men det traf sig således, at denne giftede sig med en Datter af én af mine elskværdigste Landstingskollegaer: Kammerherre Skeel til Birkelse, i hvis Hjem jeg ved større Middage gjorde hans Bekendtskab og fortalte ham om mit Indtryk af hans fædrene Slot, samt om min dermed i Forbindelse stående Flugt fra Hamborg) til Godset Lindenberg.

Det var ganske mørkt, da vi nåede Lybæk, og mine Rejsefæller sagde her til mig: *"vi har undervejs bemærket, at De*

taler Tydsk som en Indfødt – kunde De derfor ikke gå ud i Byen og skaffe os en Vogn til Travemünde, hvor vi må være inden Midnat”? Jeg påtog mig det og kom snart tilbage med en god lukket Vogn, i hvilken jeg steg ind sammen med de to Herrer, og på Vejen fortalte de mig nu, at de var danske Søofficerer, der havde været en længere Tur i Italien, og som under Hjemrejsen gennem Tydskland vare blevne overraskede ved at erfare Krigens Udbrud, samt at de, da de ved Ankomsten til Hamborg fandt alle Veje hjemfærd spærrede, havde skrevet til Marineministeren og anmodet om hans Hjælp. Hans Svar lød på, at Marinens lille Avisdampner ”Ophelia” vilde blive sendt efter dem til Travemünde, som den efter Mørkets Frembrud vilde nærme sig såvidt gjørligt (d.v.s. af Hensyn til det derværende fjendtlige Batteri) og at der ved Midnatstid fra Skibet vilde blive sendt en Båd med omviklede Årer ind til den åbne Strand lidt vestfor Traveflodens Udløb, hvilken Båd de da måtte se at finde og benytte til at komme ombord på Damperen, der havde Ordre til umiddelbart derefter at gå til København – og tilføjede de, det er netop i Nat at Båden møder efter os, så det kommer nu an på, om vi ubemærkede kunne få Fingre i den og slippe helskindede ombord i ”Ophelia”.

Efter disse Meddelelser var jeg nu endelig klar over vort Forehavende, hvis lidt eventyrlige Karakter i høj Grad tiltalte min ungdomsstærke Fantasi, og jeg lovede selvfølgelig, for min Part at iagttage den størst mulige Forsigtighed, hvorefter de bemærkede, at efter hvad

der nu var meddelt mig, vilde jeg let kunne forstå, at de af nærliggende Forsigtighedsgrunde havde måttet holde mig i Uvidenhed både om deres militære Stilling og om Rejseplanen, thi jeg var dem jo så ubekendt, at de umulig på Forhånd kunde stole på min Tavshed. Ja – det kunde jeg da så godt forstå, indskød jeg, thi under den Forbittelse, den danske Blokade vakte, kunde det let have medført ubehagelige Følger, om det var sivet ud, at et Par af den blokerende Flådes Officerer befandt sig i Hamborg.

Uagtet der vel næppe kan være Tvivl om, at mine Rejsefæller i Samtalens Løb havde opgivet deres Navne, mindes jeg det dog ikke, i hvert Fald have de ikke fæstnet sig i min Hukommelse, hvad jeg senere har beklaget, da jeg længere hen i Tiden ofte havde Lejlighed til at være sammen med Søofficerer, særlig i min gode Ven Admiral Carstensens Hjem i den Tid, da han var Chef for Søofficerskolen, thi det er jo slet ikke utænkeligt – at jeg, uden at ane det, kan have været i Selskab med en (eller måske begge) af mine Rejsefæller under den her beskrevne Flugt fra ”das grosse Vaterland”, hvorved der vilde være givet Lejlighed til en interessant Samtale og til at opfriske gamle Minder, og selv om en Tilfældighed ikke skulde have ført os sammen, vilde jeg utvivlsomt – såfremt jeg havde kendt mine Rejsefællers Navne – have opsøgt dem, for at bringe D’hrr en Tak for deres venlige Hjælpsomhed for henvend en Menneskealder siden.

Denne Navnemangel er imidlertid langt fra den eneste Brist på min Hukom-

melse overfor min Hjemrejses Fataliteter – jeg har alt foran omtalt en lignende overfor de mig udleverede Rejsepenges Beløb og forklaret den ved den Rejsefeber, under hvilken jeg i det givne Øjeblik led, en Feber, som imidlertid ikke forlod mig før jeg satte Foden på fast dansk Grund, så flere og ret betydende Enkeltheder ere ligesom tilslørede af en drømmeagtig Tåge. Jeg ved således ikke, hvorledes det gik til, at vi ved Ankomsten til Travemünde kom ind i et Værtshus, men gætter mig til, at det må være sket efter Kudskens Anvisning og at han har ladet os stå ud her, hvorimod jeg nøje erindrer, at vi lige fra Gaden kom ind i en rummelig, men tarvelig oplyst Skænkestue fuld af Gæster og stærk Tobaksrøg. Gæsterne syntes overvejende at tilhøre Sømandsklassen (Skippere og de med dem i Forbindelse stående Havnefunktionærer og Skibsekspeditører).

Vor Indtræden i Stuen vakte heldigvis ingen Opsigt, da hele Opmærksomheden var henvendt på en lige forud for os indtrådt Fremmed – og intet Under, thi også jeg blev straks og i stigende Grad betaget af ham, og jeg har næppe hele mit Liv truffet et Menneske med et så distingveret Ydre, Væsen og Optræden. Han var høj, målte vist mindst sine 3 Alen, hans Dragt var en Art Fantasiuniform lidt i Smag med, hvad vi nu kalde "Khaki" Uniform, et Par lange lakerede Bøffellæders Støvler nåede ham langt over Knæet, og ved hans Side dinglede en vældig Ryttersabel, hans Ansigt var meget smukt og syntes mig at have en påfaldende Lighed med de Billeder, jeg havde

set af Tordenskjold. Jeg har lige fra min grønne Ungdom til nu i min grå Alderdom været særlig modtagelig (endog overmodtagelig) for Skønhed, og da denne efter mit Begreb her i en overvættedes Grad var til Stede, var det ikke underligt at al min Interesse samlede sig om den mærkelige Personlighed, hvis endnu mærkeligere Optræden lod denne Interesse stige til Forbauselse og Beundring, han forestillede sig nemlig for Gæsterne som Søn af en engelsk Lord, der nedstammede fra Slægten Plantagenet, så der egentlig flød kongeligt Blod i hans Årer.

Han fortalte derefter adskilligt om sine Bedrifter i fremmed Krigstjeneste, særlig i mexikansk, hvor han ikke blot var avanceret til Oberst, men hvor man endog for Tapperhed havde hædret ham med den Æressabel, han her bar ved sin Lænd. Med disse Ord trak han Klingen ud af den blanke Skede, fremviste og oversatte dens hædrende spanske Indskrift. Han talte udelukkende sit engelske Modersmål, men med en distinkt Udtale og i en Art Foredragstone – det fremmede Sprog syntes heller ikke at genere Tilhørerne videre, hvad der finder sin naturlige Forklaring i, at langt de fleste vare Sømænd, der jo som oftest forstå Engelsk ligeså godt som deres eget Sprog, mere forunderligt forekom det mig, at man ej heller syntes aficeret af den fremmede Gæsts stærke Angreb på den hellige Slesvigholstenisme. Han sagde bl. a., at han var på Vej til Danmark, hvis Konge han vilde tilbyde sin Tjeneste i Kampen med sine oprørske Undersåtter og méne-

derske Soldater, og han spurgte, om Noget her kunde skaffe ham en dygtig Bådfører, der kunde føre ham ud til et af de udfor Kysten krydsende danske Orlogsskibe, et Arbejde, han vilde betale glimrende. Ingen tog Notits af hans Opfordring, som han derfor atter gentog med samme negative Resultat, hvorefter Værten meldte ham, at den af ham bestilte Aftensmad nu stod på Bordet i Stuen indenfor, og dermed forsvandt den mærkelige Englænder, hvis kraftigt udtalte Sympathi for den danske Sag erobrede mit Hjerte, medens hans drastiske, nedsettende Udtalelser om Slesvigholstenerne ret gottede mig, ligesom hans hele frygtløse Optræden imponerede mig og lod min Beundring af hans Mod stige endnu nogle Grader, ikke mindst når jeg sammenlignede den med vor egen Færd, der gik ud på at slippe bort så stille og ubemærket som muligt.

Jeg kunde egentlig let tænke mig, at man kunde være tilbøjelig til at anse den her beskrevne ejendommelige Knejpescene som værende i mistænkelig Slægtskab med "Dichtung und Wahrheit", og jeg finder det derfor ikke helt overflødigt her at forsikre, at min Skildring af den omhandlede Krostue-Episode, så utrolig den end kan lyde, ikke mig bevidst har det mindste med "Digtning" at gøre, men udelukkende hviler på ren og skær "Sandhed". Der ligger ganske vist et så overmåde langt Tidsrum mellem Oplevelsen og dens Genfortælling, at Tidens forskønnende Patina mig ubevidst kan have påvirket min Fremstilling, men selv en så mild Form for Tvivlen om min Be-

retnings fulde Pålidelighed må jeg bestemt afvise, thi jeg ved, at jeg Dagen efter min Ankomst til København i en snævrere Kreds, der havde samlet sig for at høre en Flygtnings Oplevelser i den slesvigholstenske Lejr, fortalte den her gengivne Episode, der da kun var to Dage gammel, med sågodtsom de samme Ord som her, og senere har jeg oftere havt Lejlighed til ved Genfortælling af Episoden at holde denne klar og frisk i Hukommelsen.

Hele Historien har forøvrigt et "Nachspiel", og ét tilmed, der som så ofte turde være det "artigste" – artig i Holbergsk Forstand. Jeg læste nemlig kort efter min Hjemkomst i Bladene, at en Englænder af fornem Byrd var ankommen til København for at kæmpe for vor Sag, som han havde en ligeså stor Sympathi som han fandt Oprøret forbryderisk, at han, der havde rig Krigserfaring, havde meldt sig til frivillig Tjeneste hos Krigsministeren, og at denne havde givet ham Ansættelse som Officer i Hæren. Der var for mig ingen Tvivl om, at her kun kunde være Tale om min beundrede Helt fra Travemünde, så Meddelelsen for mig havde dobbelt Interesse, og jeg glædede mig til snart at høre om den tappre Englænders krigerske Bedrifter – jeg hørte imidlertid Intet om dem, Taushed syntes at have sænket sig over ham, og først efter henimod et heelt Års Forløb såe jeg atter hans Navn i Bladene, og det i en Forbindelse, der beredede mig den største Skuffelse, thi derefter viste det sig, at den omtalte Englænders Frivillighedstjeneste havde været Humbug og nærmest

været en ren Skandale, idet han, under Påskud af at man havde tildelt ham en fornærmelig lav Charge i Arméen, gik over til Slesvigholstenerne som Frivillig i Foråret 1849. Mere grundig kunde mine ungdommelige Illusioner om Vedkommendes Værd og Sindelag ikke bortvejes end her sket, jeg såe at jeg i drengagtig Naivitet havde taget en Eventyrers bramarbiserende Floskler som fuld Alvor, at han i Stedet for den Helt, jeg efter hans Optræden i Travemünde ansåe ham for, simpelthen kun havde været en fræk Pralhals. Det var en hård Lære, men måske dog én, der ikke var ganske unyttig for mig i mit senere Liv, ligesom de tvende af mig gengivne Bladmeddelelser jo unægtelig indirekte kaste et stærkt Skær af Pålidelighed over min Skildring af Krostuescenen i Travemünde, af hvilke den først anførte endog tyder på, at vedkommende Eventyrer til en Begyndelse har formået at dupere såvel Krigsministeren som den offentlige Mening i næsten samme Omfang som mig, hvad dog altid var mig en Smule Trøst i min Skuffelse.

Man vil rimeligvis have bemærket og undret sig over, at jeg ikke har nævnt min falske Helt ved Navn, en Undladelse, som ingenlunde hidrører fra Skånsomhed, men simpelthen fra den Gammelmandssvaghed, der til Tider gør det umuligt at komme på et bestemt Navn – jeg håber imidlertid at finde det, og skal da hidsætte det i Marginen. (Efter flere forgæves Forsøg på ved Gennemsyn af Aviserne fra Årene 1848-49 at finde det mig undslupne Navn, er det endelig lykkedes

i Krigsministeriets Arkiv, hvis Arkivar med en sjælden elskværdig Hjælpssomhed gennemstøvede en masse hemmelige Aktstykker, og tilsidst fandt Lykkeridderens Navn "*General Plantagenet-Harrison*", samt en del nærmere Oplysninger om hans Færd her i Landet). Uagtet min Krostueoplevelse er fortalt med mer end tilstrækkelig Vidtløftighed foran, ønsker jeg dog at give den et Supplement ved at fremdrage et ikke uinteressant Moment, nemlig den uforstyrrelige Ro, hvormed Knejpens Stamgæster påhørte den fremmede Gæsts stortalende og for Tydske nærgående Udtalelser, hvilket, som alt antydet, vakte min Forbauselse, men Forklaringen heraf fik jeg nu gennem den indbyrdes Passiar, der opstod da den Fremmede var gået ind til sin Aftensmad, thi det fremgik tydelig nok af denne Passiar, at man slet ikke havde taget Taleren alvorlig, at man havde anset ham for en af de ikke ukendte excentriske Albionssønner, hvis extravagante Optræden man så ofte havde hørt fortælle om, og man egentlig havde moret sig ved her at se én af disse "gentlemen" på nært Hold, fundet det som en behagelig Tilgift til Groggen og Piben, ja – hvad mere var, man havde endog delvis gouteret nogle af Engelskmandens hvasse Udfald mod Slesvigholstenismen, der åbenbart ikke i Tiden havde nogen gunstig Sangbund i Sømandskredse, da man ganske naturligt gav Oprøret Skyld for den danske Blokade, der forvoldte Skibsfarten så ubodelig Skade. Jeg havde rundelig Tid til at anstille disse Betragtninger over Gæsterne almindelige Stemning, da vi endnu

havde en Times Ventetid til Midnat, hvor vi først kunde søge efter den ventede og os forhåbentlig befriende Båd fra "Ophelia".

Så klart det her Fortalte i alle Enkelt-heder står for mig, er det næsten uforståeligt, at Alt, hvad der herefter passerede, ligger i en tyk Tåge, jeg mindes ikke hvorledes vi forlod Krostuen, ikke hvorledes vi søgte og fandt den efter os udsendte Båd, ikke om den af mig så beundrede Englænder fulgte med os eller ikke, ejheller mindes jeg det mindste om, hvorledes vi kom ombord og om der anvistes mig en Køjeplads eller ikke, kun det ved jeg, at jeg hurtigt og for første Gang stiftede Bekendtskab med Søsyege og det en så voldsom, at jeg glemte Alt, glemte endog mit kære danske Modersmål, thi da en af Skibets Funktionærer ruskede i mig og forlangte min Billet, søgte jeg i min dvalerlignende Tilstand at gøre ham begribelig, at jeg ikke var betalende Passager, men en Flygtning, og afgav halv ubevidst Forklaringen på Tydsk, det Sprog, som jeg i så lang Tid næsten udelukkende havde benyttet, og som jeg nu vanemæssigt greb til. Jeg blev begribeligvis både forlegen og ærgerlig, da Funktionæren spurgte: "*kan De ikke tale Dansk?*", hvad jeg så straks overbeviste ham om, men hvorledes denne Billetsag ordnedes hører til de Ting, jeg ikke mindes det mindste om, sandsynligvis fordi den ækle Søsyege havde berøvet mig al Tankeevne.

Det havde været en hård Overfart, det sagdes endog, at Skibet i Stormen havde mistet flere af sine Hjulskovle, lang var

den også, for mig selvfølgelig uendelig lang, og jeg kom først på Benene og op på Dækket langt ud på Eftermiddagen, da vi var kommen i Læ af Amager, og snart efter glædedes jeg ved det stolte Syn af en hel Flåde af kaprede tyske Kofardiskibe, der lå opankrede på Københavns Rhed.

Lidt før vi skulde fraborde undersøgte jeg i Hast min Kassebeholdning, men den afgav desværre ikke noget stolt Syn, thi den var svundet ind til sågodtsom Intet, jeg rodede alle mine Lommer igennem uden at nå til et større kontant Beløb end en Dalers Penge. Nu var "gode Råd dyre" – man vil let forstå, at det for et purt ungt Menneske just ikke var nogen misundelsesværdig Situation, at drage som Vildfremmed ind i en Storstad uden Subsistensmidler. Den første Tanke, der meldte sig, var, at jeg måtte være bleven bestjålet undervejs, rimeligst under den Søsyege, der delvis havde berøvet mig al Bevidsthed, og jeg tænkte derfor på at melde mit Tab til Skibets Kaptein, da jeg ikke såe nogen af mine Rejsefæller (de to Herr Officerer), men det gik hurtigt op for mig, at en sådan Anmeldelse langt snarere kunde bringe mig Ubehageligheder end et ønskeligt Resultat, særligt fordi jeg end ikke tilnærmelsesvis kunde angive hvor stort et Beløb jeg troede mig frastjålet, da jeg, som alt foran fortalt, ikke havde Rede på hvor mange Rejsepenge, man i Hamborg havde forsynet mig med. Desuden var jeg ikke ganske sikker på, om jeg ikke under Rejsen kunde have givet mange flere Penge ud, end jeg ret vidste, f.Eks. udlagt Betalin-

gen for den vistnok dyre Vogn fra Lybæk til Travemünde og for vor Fortæring under Opholdet sidste Sted, thi det var altid mig, man på Grund af min Sprogfærdighed overlod Ordningen af vore Fælledsudgifter, hvilke jeg dog uden Tvivl måtte have erholdt refunderede medmindre én af de særlige Forhold bevirket Forglemmelse skulde have gjort sig gældende.

Nå – det var jo ørkesløst at gruble over mine Rejsepenges lidt gådefulde Forsvinden, borte var de jo nu en Gang og en Grublen derover kunde jo ikke bringe dem tilbage, hvorimod det stod mig klart, at det først og fremmest galdt om, at få Tag over Hovedet i den sig stærkt nærmende Nat, men at opnå dette med tomme Lommer i en vildfremmed By forstod jeg nok krævede Omtanke og kunde blive en vanskelig Opgave. Min første Tanke strejfede ret naturligt den eneste Københavner, jeg kendte, min Faders Fætter: Professor Ibsen.

Men hvis man vil se tilbage til mine Erindringer om ham, vil man let forstå, at han var én af de Sidste, jeg vilde ligge til Byrde, jeg valgte derfor til at begynde med en Mand, som jeg vel aldrig havde set, men som jeg i mit Hjem ofte havde hørt rosende omtalt, og hvis Adresse jeg kendte og huskede, fordi han boede i en Gade med samme Navn som hans eget, han var ligesom min Moder fra Ringkjøbing, hvor han havde været hendes Barnoms- og Ungdomsven. Jeg vidste desuden, at han, der drev en ikke ubetydelig engros Forretning med Købmændene i de små Vestkystbyer, på sine Ture til disse havde stiftet Bekendtskab med min Fader, så der var god Grund til at tro, at en Henvendelse til ham ikke vilde være forgæves, og jeg besluttede mig derfor resolut til at ofre mine sidste Skillinger på en Drosche, hvis Kudsk jeg beordrede til at køre mig til Urtekræmmer Schoubo i Skovbogade.

Logi hos grosserer Schouboe

Ankomsten hertil trådte jeg ind i en almindelig Urtekrambutik og spurgte efter Herren, hvorefter jeg vistes ind i et lille, bitte Kontor ved Siden af. Jeg var unægtelig ikke lidt ængstelig, men havde underveis i Droschken lagt min Slagplan, der gik ud på, at jeg måtte optræde således, at jeg ikke kunde få Skin af at være enten en Plattenslager eller en Betler – Mellemvejen, der skulde følges, var jo kun forholdsvis smal, og jeg følte godt, at jeg ved at omsejle ”Scylla” let kunde falde i ”Charybdis”, men det forekom mig dog, at den Mellemvej, jeg havde udtænkt mig, måtte være farbar og kunne følges uden at sære min mimoseagtige Stolthed. Således forberedt trådte jeg ind i det lille af en tarvelig Olielampe sparsomt oplyste Kontor, hvor en Skrivepult og nogle Hylder med Regnskabsbøger optog den væsentligste Del af Pladsen, men man var jo på hin Tid, hvor man i København hverken kendte Gas eller Elektricitet, ikke forvænnet.

Da Hr.Schouboe, der ved min Indtræden straks rejste sig, stod overfor mig, gjorde han et ret tiltalende Indtryk på mig, han var en firskåren Skikkelse lidt under Middelhøjde med et Par kloge Øjne, og hans Ydre og Væsen bar et solidt borgerligt Præg. Jeg sagde ham nu, hvem jeg var og hvem mine Forældre vare, fortalte ham, at disse havde sendt mig til Hamborg for at fortsætte min sproglige Uddannelse, men nu ved Krigens Udbrud vare blevne ængstlige for min Sikkerhed og beordret mig hjem, hvilket jeg hellere end gerne vilde, men det var lettere sagt end gjort, idet den

sædvanlige Vej over Land var fuldstændig spærret af de tvende overfor hinanden stående fjendtlige Hære, der ikke tillod Nogen at passere deres Linier, medens samtidig Søvejen spærredes af den danske Blokade. Ved Hjælp af et ejendommeligt Tilfælde var det dog lykkedes mig for en lille Time siden at nå hertil, men den benyttede lange og dyre Omvej havde taget hårdt på mine Rejsepenge, så jeg måtte søge mig et billigt Logis, hvilket jeg som vildfremmed i Byen ikke på egen Hånd var i Stand til, hvorfor jeg nu, da jeg vidste han kendte mine Forældre, tillod mig at henvende mig til ham i Forventning om, at han vilde vise mig den Venlighed at anvise mig et billigt, men dog ordentlig Gæstgiversted, hvor jeg kunde bo indtil jeg fik de til Rejsens Fortsættelse fornødne Penge tilsendt hjemmefra, som jeg endnu i denne Aften skriftlig vilde bede min Fader hurtigst at tilsende mig. Den gode Urtekræmmer hørte yderst venlig og uden at afbryde mig på min lange Forklaring, den jeg dog søgte at gøre så kort som mulig, og da jeg sluttede, bad han mig tage Plads et Øjeblik – han skulde straks være tilbage igen.

Jeg fik en temmelig sikker Fornemmelse af, at han blot gik bort for at tale med sin Hustru om, man ikke burde indbyde mig til at være deres Gæst, altså den mulige Opfyldelse af den snedige Bagtanke, som var medvirkende til Beslutningen om nærværende Henvendelse, og jeg ventede med ikke ringe Spænding på Resultatet, der lykkeligvis formede sig som den forønskede gæstfri Indbydelse,

Urtekræmmer og grosserer Johan Leonhard Schouboe (1810-99), der var født i Ringkøbing, åbnede sit hjem for Niels B. Breinholt da denne på "flugten" fra Hamburg rejste over København for at komme hjem til Lemvig. Schouboe ses her med sin hustru på samtidig daguerreotypi fra ca.1850. (Det kongelige Bibliotek).

for hvilken jeg glad udtalte min varmeste Tak.

Jeg førtes nu op i Familieboligen og præsenteredes for Fruen, der venlig bød mig velkommen, og det var mig et tiltalende Syn, at se hende i Færd med at anrette Aftensbordet, thi siden jeg forlod Travemünde havde jeg bogstavelig ikke nydt Andet end et Glas Vand, så man vil forstå, at jeg efter et helt Døgns Faste og rigelige Ofre til Neptun havde en slunken Mave, der nok kunde trænge til at strammes op. Det varede da heller ikke længe, inden jeg sad ved det velbesatte Aftensbord, hvor jeg med uendeligt Velbehag lod mig den gode Mad smage samtidigt med, at jeg førte en hård indre Kamp med min glubende Appetit, for at holde

Måde og ikke gøre Indtryk af at være uanstændig slugvorn. Efter Bordet fortalte jeg ved en Kop The Adskilligt om mit Ophold i Hamborg, om mit Samliv med Slesvigholstenere, om de prøjsiske Garderegimenters Ankomst og om min lige nu lykkelig overståede Flugt fra Hamborg. Skøndt jeg var yderlig træt og længtes svært efter Sengen, fandt jeg dog at skylde mine gæstfri Værter nogle Oplysninger om mig selv og mine seneste Livserfaringer, hvilke sidste vakte så megen Interesse, at de næste Dag indbød en lille Kreds af deres nærmeste Bekendte til at overvære en omstændeligere Beretning om mine Fata. Dette Indfald, som i og for sig kunde være smigrende nok, var jeg dog ingenlunde glad for, thi jeg følte, at derved vilde jeg være forpligtet til at holde et Slags Foredrag, Noget, jeg aldrig før havde prøvet og hvortil jeg ikke tiltroede mig fornøden Evne. Jeg sov imidlertid til Trods herfor brillant – sov, som man siger, de Retfærdiges Søvn, og næste Morgen (som muligvis var Påskelørdag d. 22de April 1848, men også kan have været Fredagen foran. At have husket hvilken af Dagene vilde have haft den Interesse for mig, at jeg derefter kunde have beregnet, hvor lang Tid Beretningen om Slaget ved Slesvig brugte for at nå til København) tidlig ved Kaffen meddelte min Vært mig, at jeg ikke behøvede at skrive hjem efter Penge, da han gerne vilde forstrække mig med de til Hjemrejsen fornødne, ligeledes meddelte han mig, at der om Aftenen vilde komme nogle af Husets Omgangsvener, for at høre lidt om Oprørsbevægelsen af et

Øjenvidne, og at han fandt, at jeg burde orientere mig lidt i Byen, hvor én af hans Commis'er vilde være min Cicerone, og at denne (ved Navn Storm) var min Egnsmand, så vi snart vilde blive kendte med hinanden. Jeg blev glad for Tilbudet, takkede for det og ilede med at benytte det.

Da vi kom ned i Butiken, hvor Storm blev forestillet for mig, og jeg, lige før vi skulde ud på Gaden, tog min Kasket på, udbrød min Vært: *"jeg ser, at Deres Kasket har lidt såmeget på Rejsen at den trænger til Fornyelse"*, og vendende sig til min Ledsager tilføjede han *"Storm – vil De vise Breinholt de kunne nu så moderne "Frihedshuer", og hvis han synes om dem, så besørge én købt"*. At min Kasket var gammel og udslidt havde jeg længe vidst, men mine Formuesomstændigheder havde ikke tilladt mig at ombytte den med en ny, så det var mig meget kærkomment nu at få Udsigt til så nemt at få en sådan Ombytning tilvejebragt. Vor første Gang i Byen gjaldt derfor også Købet af en ny Hovedbedækning, og i Møntergade fandt vi en Butik med et stort Oplag af de omtalte Frihedshuer, som jeg fandt meget tiltalende, de vare af samme Type som de nye franske Militærhuer, men med en dansk Kokarde og dens nederste Rand forsynet med en tyk gylden Snor. Navnlig denne, der gav Huen et stærkt embedsmæssigt Skær, vakte en Betænkelighed, der lod mig tvivle om Berettigelsen til at bære den. Min Ledsager beroligede mig imidlertid i så Henseende, forsikrede mig at vi på vor Vej gennem Byen vilde se mange unge

Mennesker uanfægtet gå med den Slags Kasketter, og fik mig altså en lignende.

Når jeg finder det værd at mindes denne så ubetydelige Kaskethistorie, ligger det i, at nævnte Hue senere kom til at spille en vis Rolle i mit Liv – første Gang på en mig mindre tiltalende Måde. Det skete nemlig allerede på Hjemrejsen fra København, hvor Posten, som jeg kørte med, holdt i Tim Mølle for at give Hestene et lille Foder, og i Møllen (ca. 2 Mil nordfor Ringkjøbing) var der Ret til at hæve Bropenge, med hvilken der altid fulgte Ret til Krohold. Landevejsbroerne byggedes og vedligeholdtes nemlig den Gang (i alt Fald på Vestkysten) af Privilegiehaverne, og Kroholdet var så meget værdifuldere, hvor de Vejfarende, for at erlægge Bropengene, næsten blev tvungne til kroes. Ejerinden af Tim-Mølle (Madam Lind) kendte jeg godt af Navn, da hendes afdøde Mand tidligere havde været Gæstgiver i Lemvig, hun kom, da jeg trådte ind i Gæstestuen, straks hen til mig, gav mig Hånden og sagde: *"ja – De er vel vor nye Vejassistent?"*. Da jeg gjorde hende opmærksom på Fejltagelsen, svarede hun: *"Ja – jeg troede det nu, fordi Deres Kasket var forsynet med Kokarde og Guldsnor"*. Jeg lærte heraf, at min oprindelige Betænkelighed ved at bære "Frihedshuen" ikke var helt grundløs, og aldrig så snart kom jeg ud på Vognen igen, før jeg tog min Kniv op og sprættede i al Stilhed den gyldne Snor af Kasketten. Forøvrigt vil denne lille Episode, der unægtelig gjorde mig ret forlegen, vidne om, at jeg som sekstenårig Dreng må have været ual-

mindelig legemlig udviklet, når jeg kunde antages for en offentlig ansat Vejassistent.

Næste Gang min nye Kasket bragte mig én med ikke ringe Forlegenhed forbunden Overraskelse, var, da min Fader et Par Dage efter min Hjemkomst sendte mig til Byen i et Ærinde, og der, idet jeg passerede min Gudmoders Gård, kom en Pige løbende ud til mig med Anmodning om at træde indenfor, hvad jeg så også gjorde. I Dagligstuen traf jeg da foruden min værdige gamle Gudmoder og hendes to Plejedøttre tillige Distriktslægen, Krigsråd Viberg, der straks udtalte, at man havde tilladt sig at kalde på mig, for at få Lejlighed til at tage min mærkelige Kasket i nærmere Eftersyn, hvad jeg vel ikke vilde have Noget imod, hvortil jeg svarede: "Nej", uagtet det var mig ret pinligt at erfare, at min stakkels Kasket vakte så megen Opsigt, og jeg besluttede i mit stille Sind, at fra nu af skulde dens Saga være ude – det gik dog anderledes, thi min Moder, der var ikke lidt stolt af sin berejste Dreng og fandt at Kasketten klædede ham, vilde ikke høre Tale om, at den skulde gemmes hen, og jeg bøjede mig (måske endog ikke helt ugerne) for hendes ønske.

Da jeg her er kommen til at nævne min Gudmoder, kan jeg ikke afholde mig fra at springe tilbage til mine Barndoms-erindringer og dvæle nogle øjeblikke ved den brave Kvinde, der betragtedes som Byens første og mest højagtede. Hun var Enke efter Købmand Peter Vinkel og fortsatte i lille Stil Handelen efter sin Mands Død, kun assisteret af sine to Ple-

jedøttre, og da hun efter de daværende Forhold ansåes for meget velhavende, holdt hun vistnok kun Butiken åben, for at have en tilvant Sysselsættelse, og allermindst søgte hun at konkurrere med deres gamle tro Kommis (P. Madsen) der havde etableret en Købmandshandel lige overfor. I Følge af hendes ansete Stilling var der et svært Kapløb mellem den lille Bys bedre Familier om at få hende til Gudmoder for deres Nyfødte – det blev hende imidlertid tilsidst for meget af det Gode, så hun resolut sagde Stop, og da min Fader, der var hendes særlige Yndling, henvendte sig til hende, gav hun også ham et bestemt Afslag, som hun dog mildnede ved at love, at jeg godt måtte kalde hende "Gudmoder" og at hun vilde behandle mig som var jeg hendes virkelige Gudsøn, et Løfte, som hun trolig holdt, og mange vare de Foræringer, hvormed hun i min Barndom glædede mig. Det er gået mig her, som så ofte før, gamle Minder dukker op, og det ene Ord tager det andet, så det tilsidst uforvarende bliver til en hel lille Historie, der som her dog måske ikke ganske savner en Smule kulturhistorisk Interesse, da den giver et lille Indblik i gamle Dages Små-købstadsliv.

Nu med et kraftigt Spring tilbage til min Besigtelse af København, under hvilken den unge Storm var mig en ligeså venlig som beskeden Vejviser, så beskedent, at han slet ikke lod mig mærke sin Forundring over, at jeg ikke beundrede de Slotte og Pragtbygninger, han viste frem, eller det stærke Gadeliv, der rørte sig. I sidste Henseende var jeg dog lovlig

undskyldt, thi det stod i Virkeligheden langt tilbage for det, jeg var vant til at se i Hamborg, hvorimod jeg nu med Skam må tilstå, hvor uforstående jeg viste mig overfor andre af Byens Herligheder. Mine arkitektoniske Skønhedsbegreber vare nemlig blevne fuldstændig forkvaklede af de efter den store Brand i Hamborg opførte moderne Bygninger, der med deres glimmeragtige Stukprydelser for mit naive Syn stod som rene Paladser i Modsætning til de herværende af Tidens Ælde lidt medtagne Slotte, og jeg husker endnu godt, at jeg for min Ledsager udpegede Erichsens Palæ og "mirabile dictu" Casino, som de Bygninger, der tiltalte mig mest. Kortsagt – det Indtryk, som min Rundgang gennem Byen efterlod hos mig, var nærmest en Skuffelse af mine Forventninger om en kongelig Residenstads formodede Pragt, ja – jeg var end ikke langt fra at føle København som lidt småkøbstadagtig – en uvildende drengagtig Dom, som jeg nu med Glæde gør Afbigt for – en virkelig ærlig Afbigt, thi jeg besøger ofte nok Hamborg til at kunne anstille en Sammenligning mellem denne Byes og Københavns arkitektoniske Fortrin, og om end min Viden på dette Område ikke kan være overvætted, har jeg dog ved hyppige og delvis lange Besøg i Rom, Paris, London, Berlin osv. samt i Byer med rige Levninger af middelalderlig Arkitektur, såsom Nürnberg, Goslar, Hildesheim m.fl. erhvervet mig et åbent Blik og megen Interesse for både ældre og nyere Bygningskunst, og i Kraft heraf er jeg ikke i Tvivl om, at medens jeg i mine helt unge Dage fandt

Hamborg i så Henseende stående milehøjt over København, så munder min Bedømmelse af de to Byers toneangivende Arkitektur lige ud i det modsatte.

Efter min flygtige Besigtigelse af Byen, skulde jeg, som alt omtalt, om Aftenen fortælle lidt om mine Oplevelser i Hamborg og blandt Slesvigholstenerne for en lille Kreds af Venner i det Schouboeske Hjem, jeg var alt Andet end glad for den mig således tildelte Rolle, men da jeg først fik begyndt, gik det glattere for mig, end jeg havde ventet, og mine Fortællinger fik uvilkårligt Karakteren af et Foredrag, ganske vist af en højst primitiv Art. Om det fandt Bifald ved jeg ikke, kun kunde de ikke få Spørgsmål, der bagefter rettedes til mig om Et eller Andet, der ønskedes nærmere forklaret, måske tyde på, at mine Meddelelser i alt Fald havde vakt nogen Interesse hos Tilhørerne. Nogle af de fremsatte Spørgsmål røbede imidlertid i deres Naivitet det grundigste Ukendskab til selve Slesvigholstenismens egentlige Natur og dens oprindelige Grundlag, og jeg undlod forsigtigvis at komme ind på indgående Besvarelse af dem, da jeg følte, at en sådan let kunde blive betragtet som et Forsvar for Oprøret. Hele Forestillingen endte uden nogen Ovation, ja – jeg troer næsten uden nogen Tak, så min første Optræden som Taler ikke blev videre glandsfuld, et Omen måske for den Lykke mine senere og talrige Taler skulde gøre.

Næste Dag (jeg antager, at det var den *næste*) var selve Påskedag, på hvilken jeg med Familien gik i Holmens Kirke til Højmesse, hvor Provst Münter prædi-

kede og hvis Slutningsbøn gjorde Indtryk på mig, han bad nemlig kønt for vor Hær og vore tapre Soldater, der, som han med inderlig Bevægethed udtalte, måske netop i denne Time udgød deres Blod for Fædrelandet. Denne halvprofetiske For-

bøn, som jeg snart erfarede at være holdt på rette Tid og Sted, forstærkede selvfølgelig end yderligere mit øjeblikkelige Indtryk af Provstens så aktuelle Bøn, og har bundet den lille Episode urokkeligt fast i min Hukommelse.

Rejse fra København til Lemvig

Dagen efter (Anden Påskedag) forlod jeg København, og dermed det gæstfrie Hjem, hvor jeg i min forladte Tilstand havde fundet en så venlig Optagelse. Til den Tak, jeg da ved Afrejsen udtalte, vilde jeg gerne nu tilføje en lille Minde-rune om Husherren Johan Leonhard Schouboe, uagtet jeg derved må gøre et langt Spring ind i Fremtiden, thi der ligger et langt Tidsrum mellem vort første Møde i 1848 og vort næste i 1870 – hele 22 År, i hvilke han ved et ligeså ihærdigt som stilfærdigt Arbejde, ved sin almén- anerkendte solide Forretningsførelse, ved sin bramfri Færd og ved sin dermed i nær Forståelse gode Økonomi var bleven en meget velhavende Mand, havde ombyttet sin Urtekræmmerbutik med en betydelig ”en gros” Forretning og sin beskedne Bolig i Gaden af samme Navn som hans eget med en stor og fornem Patriciergård i Byens fineste Gade (Amalie-gade). Han var således i den forløbne Tid avanceret til en velmeriteret Grosserer, der i 1870 betød adskilligt mere end nu, medens også Nådens Sol havde skinnnet på ham, idet han var bleven udnævnt til Etatsråd, en Titel, der den Gang tillagdes langt større Værd end nutildags. Bedre end alt Andet var det dog at han i høj Grad nød sine Medborgeres uskrømte Højagtelse, og at man aldrig hørte et skumlende Ord om ham.

Også mig havde Lykken i det lange Mellemrum tilsmilet. Jeg akcentuerer bestemt Ordet ”Lykken”, thi det var utvivlsomt den, der mere end egne Fortjenester, hvis jeg overhovedet havde nogle, var Skaberen af min smukke Samfunds-

stilling, der nu ved dette vort andet Møde stod i en ret grel Modsætning til den, jeg indtog ved vort første for 22 År siden, hvor jeg som en Art Flygtning i min pureste Ungdom stod pengeløs og hjemløs i en mig vildfremmed Storstad, og hvor jeg så højlig trængte til den Hjælp Etatsråden den Gang så venlig ydede mig. Nu var jeg nemlig en velsitueret, større Landejendomsbesidder, der som sådan havde gennemløbet den hele sædvanlige Scala af offentlige Tillidshverv, af hvilke det mig sidst tildelte var et otteårigt Mandat som Medlem af Rigsdagens Landsting, ligesom jeg ved Siden af dette ærefulde Hverv beklædte den lønnede og stærkt efterstræbte Stilling som Overklitfoged for Ringkjøbing Amt. Det var således under højst forandrede og for os Begge lykkelige Forhold at vi atter mødtes, og som en nærliggende Følge heraf var Sammenkomsten yderst behagelig, ikke mindst for mig, der havde en længe forsømt Taknemlighedsgæld at berigtige, som jeg ikke tidligere havde haft Lejlighed til personlig at afbetale, medens jeg nu, da jeg som Landstingsmand skulde opholde mig længe i København, fik rigelig både Tid og Lejlighed dertil, og min første Visit her i Byen gjaldt derfor også den gamle brave Etatsråd, hvem jeg foruden min egen Tak for hans smukke Hjælpssomhed imod mig i mine unge Dage også bragte en erkendtlig Hilsen fra mine Forældre, og han var synlig glad for begge Dele.

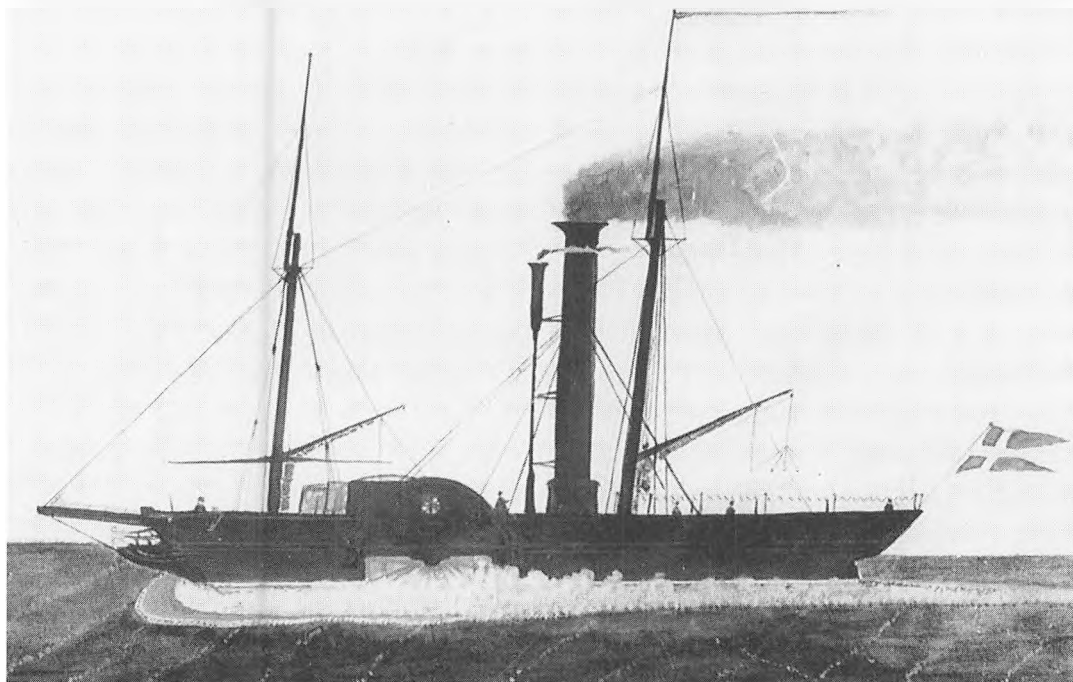
Jeg fik selvfølgelig Lejlighed til at hilse på hans Hustru og deres to vakkre Døtre, og den hyggelige Visit endte med en

elskværdig Indbydelse til under mit Rigsdagsophold i Byen at betragte deres Hus som et Hjem, hvor jeg altid vilde være velkommen. Sandheden i Ære må jeg dog tilstå, at jeg kun sparsomt udnyttede den venlige Indbydelse – det var vistnok ikke noget kønt Træk i min Karakter, der bevirkede dette, men der var en så stor Forskel i vor Alder og i vore Interesser, at det måske nok alligevel kan findes tilgiveligt. Jeg gik nemlig efter gammel Vane fuldstændig op i Politik, der i Etatsrådets Hjem var et ligeså fuldstændig fremmed Element, medens dette var det stadige og for mig interessante Samtaleemne i Omgang med mine Rigsdagskolleger, og mine Besøg hos Etatsrådets antog derfor lidt efter lidt Karakteren af formelle Pligtvisiter, der tilmed, som sådanne i Reglen ere, bleve korte og sjældnere og sjældnere.

Efter dette stærke Brud på den kronologiske Orden gentager jeg, at jeg forlod København Anden Påskedag. I Håbet om nu snart og uhindret at nå mit kære Fædrehjem, begav jeg mig glad og veltilmode på Vejen, ikke anende at den skulde vise sig så lang, så trang og så ubehagelig, som Tilfældet blev. Den første Etappe (Vejen til Roskilde) forløb jo glat, da jeg her kunde benytte den lige Året forud åbnede Jernbane, men da jeg fra denne skulde give mig Postvæsenet i Vold, fik jeg hurtigt en Forsmag på Postbefordringens Ulemper, thi istedetfor at Postens Afgang skulde ske umiddelbart efter Hovedtogets Ankomst, gik der Time efter Time uden Posten gav mindste Livstegn fra sig, og på mine Fore-

spørgsler om Grunden hertil hos kyndigere Rejsende erfarede jeg, at der foranlediget af Krigen var en sådan Tilstrømning af Passagerer, der skulde til Slesvig – for en overvejende Del Officerer, Intendanten og andre militære Funktionærer, der skulde møde ved Hæren, at der måtte tilsiges en Masse Bivogne, der mentes endog en hel Snes, hvilke Tilsigelser naturligvis tog Tid, og en endnu længere inden de tilsagte Vogne blev kørefærdige. Man rådede mig derfor til at tage den lange Ventetid med Ro og trøstede mig med den just ikke glædelige Udsigt til, at dette kun var en Begyndelse, men at vi på vor videre Vej måtte være belavede på lignende kedelige Ophold, hvad også i fuldt Mål viste sig at blive Tilfældet.

Endelig henimod Aften satte det lange Posttog sig i Bevægelse, og jeg fik Plads på en åben Vogn, hvor jeg snart opdagede, hvor dårligt jeg var udrustet til Rejsen, idet min Påklædning var ganske den samme, som jeg havde benyttet på Gaden i Hamborg og København, så mit eneste varmende Klædningsstykke var en god, men temmelig kort Overfrakke, medens jeg ganske savnede Mundtørklæde, Vanter og fremfor Alt et Rejsetæppe, der kun dårligt erstattedes af et tyndt og stift Forlæder. Ung og kraftig, som jeg var og opfyldt af Glæden over snart at nå hjem, tog jeg mig ikke disse Savn videre nær, og takket være mit gode Sovehjerte faldt jeg i den kølige Aprilnat hurtigt i en god og lang Søvn, af hvilken jeg først vågnede i den tidlige Morgenstund just ligesom vi passerede ”Hellig

Breinholt nævner ikke navnet på det skib, som fragtede ham over Store Bælt på hjemrejsen Hamburg-København-Lemvig, men der er stor sandsynlighed for at der har været tale om "H/S Mercurius", et hjuldampskib bygget 1828 i England. Skibet blev købt af Det kongelige danske Postvæsen og havde hjemsted i Korsør, hvorfra det i en årrække besejlede Store Bælt. Sejlede senere på Kalundborg-Aarhus, men stadig som afløser på Store Bælt. Ophugget 1873. Udat. akvarel. (Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg).

Anders Korset", om hvilket jeg i Almanakken havde læst en lang Historie, og jeg vidste således, at vi nu måtte være nærved Slagelse, den By, Helgenen havde skaffet et så stort Jordtilliggende ved på et nattegammelt Føl at omride i betydeligt Omfang de nærmest liggende Jorder, hvilke da efter Legenden skulde tilfalde Byen i evig Arv og Eje. Synet af dette Kors var mig en kær Morgenhilsen, så jeg – om end en Smule stivfrossen – vågnede veltimode.

Vi nåede Korsør omtrent ved Mid-

dagstid, hvor vi i mange Timer måtte afvente Ankomsten fra Nyborg af det lille Dampskib, der skulde føre os over Storebælt. Under den sig så langsommelig henslæbende Ventetid opsnappede jeg vel af de andre Passagerers Samtaler, at der måtte have stået et stort Slag i Slesvig, hvorom den optimistiske Telegraf havde bragt en foreløbig og ufuldstændig Meddelelse. Altså d: 25de April henad Aften havde man i Korsør endnu kun løse Rygter om Slaget ved Slesvig d: 23de, den så vigtige Efterretning brugte

således mindst 40 à 45 Timer til at genne-
 nemløbe en Vej, som enhver Rejsende nu
 kan tilbagelægge i ca. 10 Timer og som ad
 telegrafisk Vej nu kun vilde bruge lige så
 mange Minutter – hvilken Kontrast i Ef-
 terretningsvæsenet mellem nu og da? En-
 delig kom den med stor Længsel og
 Spænding ventede Damper fra Nyborg og
 bragte udførlige og sikre Meddelelser om
 det tabte Slag, der jo ikke kunde Andet
 end gøre et dybt og nedslående Indtryk,
 ikke mindst på de mange medrejsende
 Officerer, der nu med sorgfuld Delta-
 gelse hørte om kære Kammeraters Død
 og farlige Sår. Også jeg, der dog ikke
 havde Tabet af personlige Venner at be-
 klage, følte mig knuget og bedrøvet om
 end ikke overrasket i samme Grad som
 de fleste Andre, idet jeg var forberedt på,
 at efter Sejren ved Bov vilde den næste
 Kamp bringe os et Nederlag, thi mit ved
 Selvsyn erhvervede Indtryk af de gennem
 Hamborg marcherende prøjsiske Trop-
 per var et sådant, at det lod mig mere end
 ane, at en Kamp med et Elitekorps, der
 var så øvet og i alle Retninger så veludru-
 stet som det prøjsiske, ikke kunde blive
 en Sejr for os, og så sikker var jeg i denne
 min pessimistiske Forudelse, at jeg i
 mit føromtalte lille Foredrag i det Schou-
 boeske Hjem endog dristede mig til at
 antyde, at man næppe turde nære Illusio-
 ner om de Begivenheder på Krigssku-
 epladsen, som formentlig vare nærføre-
 stående. Jeg troer ikke, at disse mine for-
 øvrigt mildt advarende Ord faldt i god
 Jord, men desværre skulde de altfor hur-
 tigt vise sig sørgelig sande, og Udfaldet af
 Påskedagsslaget trak sig derfor som et

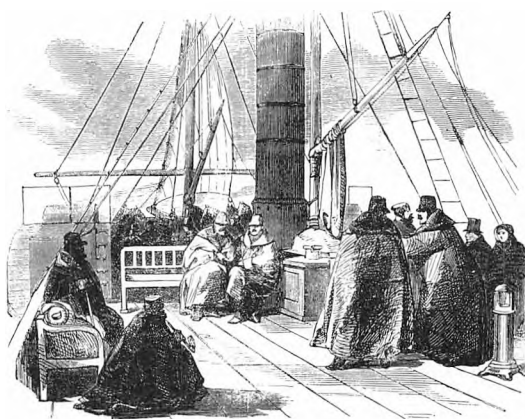
mørkt Slør over den højstemte patrioti-
 ske Begejstring, der havde hersket i Fol-
 ket. Sløret var lykkeligvis ikke tættere
 end at Håbets Stjerne om snarlig Oprejs-
 ning tydelig skinnede igennem det, thi
 det tunge Nederlag havde vel gjort Stem-
 ningen sørgmodig, men ingenlunde mod-
 løs, man følte nemlig godt, at vor lille
 Hær hæderfuldt havde bestået en hård
 Kamp med en overtallig og bedre udru-
 stet Fjende, og at dens sejge og helte-
 mæssige Forsvar vidnede om, at der i
 dens Rækker var en sund og stærk
 Kærne, der under mere ligestillede For-
 hold vilde bringe Sejren hjem. Et sådant
 Indtryk fik jeg i hvert Fald af den Stem-
 ning, der under Samtalerne i Korsør og
 på det stuvende fulde Dampskib syntes
 trods Sorgen at være den herskende –
 lige modsat den, der greb vort Folk ved
 Efterretningen om Prøjsernes Erobring
 af Als – vort sidste Fodfæste i Slesvig.

Langt om længe nåede vi Odense sent
 ud på Aftenen d. 25de April, og da jeg
 nu i to Dage havde levet ved Smørre-
 brød, troede jeg her at turde delikatere
 mig med en varm Ret (en Bøf med påføl-
 gende Kaffe), ligesom jeg senere umid-
 delbart før Opbrudet strammede mig op
 mod Nattekulden med en Otteskillings-
 toddy, det Hele var jo ikke nogen over-
 vættes lukullisk Fortæring, men efter
 dens Betaling fandt jeg alligevel min Rej-
 sepung beklagelig slunken, så jeg beslut-
 tede ikke mere at tillade mig en sådan
 Extravagance.

I Morgendæmringen færgedes vi over
 Lillebelt fra Middelfart til Snoghøj, og da
 vi nåede Kolding stod Solen allerede højt

på Himlen, så det gamle Koldinghus' mægtige Slotsruin lå fuldt oplyst, et Syn, som fik en tilfældig forøget Charme ved at Hestgarden netop vandede sine Heste i Slotssøen – det var et Billede, der var så smukt og prægede sig så stærkt i min Tanke, at det endnu efter to Menneskealdres Forløb står lyslevende for mig, måske ikke mindst fordi Billedets levende Staffage vakte sørgmodig Alvor i mit Sind, thi det at træffe Garden her, på Retirade fra de Steder, hvor der kæmpedes om det dyrebare Slesvig var en næsten forsmædelig Overraskelse, og ikke få onde Ord om Kongen (Fr.VII) hørte jeg i den Anledning falde fra mine Medrejsende. Kongen, sagde de, var i theatralsk Udstyr draget i Krigen i Spidsen for sin pragtfulde Hestgarde, den vi nu her traf på et ynkeligt Tilbagetog, uden såmeget som at have fået Lejlighed til at drage Sablen til Værge for sin Konge, og hvor var nu denne selv tilføjedes der, måske alt langt forud på Vej til det sikre Sjælland?

Om nogle Timer skulde jeg forøvrigt blive Vidne til en tiltalende Modsætning til den kongelige Krigshelt, thi da vi nåede Ribe, fandt vi Vejen ind i Byen barikaderet og besat af en væbnet Borger-vagt – de patriotiske og modige Ripensere vilde nemlig værge deres By mod et muligt Overfald af et eller andet slesvigholstensk Strejfkorps, der overmodigt efter Prøjsernes Sejr ved Slesvig, ikke usandsynligt kunde falde på at gæste Grænsebyen. Efter Afleveringen af nogle Postsager måtte vi derfor fortsætte Vejen til Varde, som vi nåede lidt ud på Aftenen, og hvor jeg blev Genstand for en næsten

Samtidig tryk fra Illustrated London News, der giver indtryk af forholdene ombord på færgen over Store Bælt.

komisk Misforståelse, der opstod ved at jeg i Hotellets Gæstestue, hvor mange af Byens Borgere havde indfundet sig for at høre hvad Krigsnyt, Posten kunde bringe, ved min Indtræden uagtsom glemte at tage min Hovedbedækning af, følgende tilvant hamborgsk Sædvane i Beværtningslokaler, og jeg kom tilfældigvis til at vende Ryggen til de Forsamlede, fordi jeg straks blev optaget af nogle på Væggen hængende Krigsbilleder. Fordybet i Betragtningen af disse følte jeg pludselig en tung Hånd på min Skulder, og da jeg vendte mig om, så jeg at Hånden tilhørte en agtet Rejsefælle med hvem jeg længe havde delt Pladsen i en Bivogns umagelige Agestol, og som altid havde behandlet mig meget hensynsfuldt, formodentlig delvis fordi han kendte lidt til min Fader, han havde nemlig i flere År været Præst i Hee (Exminister J.C. Christensens nuværende halvberømte Residens), hans Navn var Provst

Assens, og han var nylig bleven forflyttet til Lolland, hans Rejse galdt et Besøg hos sin Familie, der i "Nådens Året" vedblivende opholdt sig i hans gamle Præstegård i Hee.

Da jeg spurgte Provsten om, om der var Noget han ønskede, svarede han: *"Ja – allerførst at De tager Deres Kasket af, dernæst at De vender Dem om og viser Folk Deres ærlige, danske Ansigt, man mistænker Dem nemlig for at være en tysk Spion, først og fremmest fordi De på tysk Manér beholder Deres Kasket på herinde (det var min gamle udslidte Kasket, der muligvis havde et lidt hamborgsk Snit) og tillige fordi man troer at De vender Ryggen til de Andre for at skjule Deres Ansigt, om Nogen tilfældigvis skulde kende Dem"*. Jeg fulgte naturligvis skyndsomst den givne Anvisning, og dette i Forbindelse med Provstens "Sigen god for mig" beroligede de opskræmte Gemytter.

Når jeg dvæler ved denne så ubetydelige Rejseaffære, sker det af to Grunde, den ene: fordi den i Øjeblikket forvirrede mig og efterlod et Indtryk hos mig, som har viist sig varigere end man skulde formode, og den anden Grund er den, at den lille Begivenhed forekommer mig at aflægge et vægtigt Vidnesbyrd om i hvilken Grad Folk i den daværende urolige Tid var betaget af den urimeligste Spionfrygt. Tanken om at der f.Eks. i Varde kunde være Noget af Interesse for en Fjende at udspionere er allerede i og for sig så barok som vel tænkelig, men dens Forrykthed overstråles dog næsten af den geniale Opfindsomhed, der leder

Spion-Mistanken hen på en bestemt Person således som her i Varde, hvor man fandt det at være fældende Indicier overfor Spionage, når et purt ungt Menneske i en Gæstestue tankeløs glemmer at tage sin Hue af, og samtidig betragter nogle på Væggen hængende Billeder, hvorved han begåer den uundgåelige Forbrydelse at vende Ryggen mod det øvrige Selskab – "sat sapienti"!

Tidlig på Formiddagen d: 27de April 48 nåede Posten endelig Ringkjøbing, hvor Opholdet tillod mig en kort Visit hos min derboende Mormor, hvem jeg allerede tidligere udførligt har omtalt. Hun var meget glad ved at se mig og trakterede mig straks med en stor Portion fortrinlig Smørrebrød og en god Kop Kaffe, Ting, der for min ligeså slunkne Mave som Pung vare mig højst velkomne, og fra hende vandrede jeg nu i strålende Humør til Posthuset, glædende mig til om en halv Snes Timer at kunne nå mine Længsels Mål: Hjemmet. Glæden fik imidlertid en uventet brat Ende, da jeg lige før jeg skulde stige tilvogns erfarede, at Posten, med hvilken jeg var indskreven til Lemvig, ikke gik direkte til denne By, men skulde lægge Vejen over Holstebro, hvor den tilmed skulde overnatte, navnlig dette sidste satte mig grå Hår i Hovedet, thi hvorledes skulde jeg vel få Natte-logis og Fortæring i henved et Døgn betalt af en Kassebeholdning på ialt 1 Daler og nogle Småskillinger? Jeg grublede og grublede herover som gjaldt det en hel Velfærdssag, hvad det i Virkeligheden også stod for mig at være, da jeg i Følge mit hele Naturel, min dumstolte Genert-

hed ikke kunde forsone mig med at til-
tigge mig Kredit på en Gæstgivergård.

Jeg sad endnu fordybet i mine pinlige
og frugtesløse Grublerier over det intri-
kate Pengespørgsmål, da Posten holdt i
Tim Mølle, hvor den beskrevne Kasket-
episode indtraf, og efter hvilken jeg påny
optoges af mine finansielle Betænkeli-
gheder og Planer til at klare Situationen.
Det viste sig imidlertid, at jeg ikke var nået
til noget Resultat, da Posten holdt i Ulf-
kær Kro, i hvis Kørestald stod en med en
Halvblodshest forspændt let Fjedervogn
med én Agestol, til hvilken der lændede sig
en Riffel og en Ryttersabel. Dette ejen-
dommelige Rejseudstyr på vor fredelige
Vestkyst tildrog sig straks min Opmærk-
somhed, og jeg var meget spændt på at se,
hvem den krigerske Herre vel kunde
være. Da vi Passagerer kom ind i Kroen,
fandt vi i dens bedste Stue en Mand i Rej-
sekappe gående rask op- og nedad Gul-
vet – han spurgte os straks, om Nogen af
os kendte Vejen til Lemvig og nøje kunde
sige ham, hvor han skulde dreje af fra
Holstebrovejen? Jeg var ikke sen til at
svare, at også jeg vilde til Lemvig og
kendte Vejen dertil nøje, så han, hvis han
havde Plads til mig på Vognen, i mig
vilde have en pålidelig Vejviser, og han
tog glad mod mit Tilbud. Gladere endnu
end han var jeg selvfølgelig, der på den
Måde kom en Dag før hjem og så uventet
kom udover alle mine Pengesorger ved
Overnatningen i Holstebro.

Da den Sag var ordnet, forestillede
han sig for os som Otto H. Schroeter (det
tydskstavede Navn blev altid udtalt
"Skrøder") fra Haderslev, der som en af

Byens fremragende danske Patrioter
ubetinget vilde blive fængslet ved Tyd-
skernes Besættelse af Byen og ført til
Tydskland, han besluttede derfor at
flygte nordpå, og da Faren var så over-
hængende, at Fjenden allerede stod ved
Byens Sønderport da han kørte ud af
dens Nørreport, havde han medtaget sin
gode Riffel og sin Sabel for at værgе sin
Frihed, dersom en tydsk Patrouille tilfæl-
dig skulde indhente ham. Det lød jo alt-
sammen ganske interessant, hvorvel jeg
vidste at hans Fantasi løb lidt løbsk med
ham, når han fortalte om de tydske Trop-
pers Indrykning i Haderslev, thi da jeg
var i Kolding ca. 24 Timer senere end
han, var end ikke Åbenrå besat, men jeg
var dog tilstrækkelig diplomatisk til ikke
at korrigere hans Angivelser om Fjen-
dens hurtige Fremmarch.

Så snart hans Hest havde ædt sit Fo-
der, steg vi tilvogns – jeg ved hans Side i
den bekvemme Agestol – og både Kørs-
len og Vejret var ved Siden af min glade
Sindsstemning den tænkeligt behage-
lige, og Samtalen mellem os gik ikke et
Øjeblik istå. Han skildrede mig sin Livs-
gerning i den danske Sags Tjeneste og sit
intime Forhold til Laurits Skov, til Krü-
ger, til Professor Flor og til Storbonden
Knud Knudsen i Forballum.

Den sidstnævnte som var den eneste
jeg personlig kendte (se Fortællingen om
mit Skakparti med ham i 1843), interes-
serede det mig derfor særligt at høre hans
Udtalelser om, og det glædede mig ret,
da han omtalte ham som en mærkelig
Mand, der ikke blot ved sin Rigdom,
men endnu mere ved sin Ånd og ved sin

storslåede Offervillighed var de danske Vestslesvigeres kårne Fører og Høvding, omendskøndt Gud skal vide at jeg den Gang ingen Anelse havde om, hvor nær han senere (som min herlige Svigerfader) skulde komme til at stå mig – det var mig nok, at høre en Mand, som jeg kendte og så op til, så smukt omtalt, navnlig om, at man næst Professor Flor kunde takke ham for Højskolen i Rødding, til hvilken han havde ydet en så væsentlig pekuniær Støtte. Mit Bidrag til Underholdningen bestod i at sige ham Navnene på de Kirker vi kunde se fra Vejen og på de større Gårde, vi kom forbi, samt meddele lidt om disses Beskaffenhed, Ejere og delvise historiske Betydning. Jeg må ikke glemme, at vi kom hinanden ikke lidt nærmere, da han fortalte, at hans Besøg i Lemvig gjaldt to Svogre Købmændene Vodder og Beyer, og jeg hertil bemærkede, at de tvende Herrer kørte til min Faders nære og faste Omgangskreds.

Tiden under den 4 Mil lange Kørsel forløb i hvert Fald ualmindelig hurtig, og da vi nåede Nedkørslen til Byen (det såkaldte Sønderbjerg) vare vi trods Aldersforskellen blevet rigtig gode Venner, et Venskab, der, uagtet vi kun sjældnere mødtes, fortsattes i mange År, og da jeg vel næppe under de følgende Afsnit vil beskæftige mig mere end rent streifvis med ham, turde det måske ikke være af Vejen her at ofre ham nogle Linier. ”Skrøder” var nemlig ikke et Dusinmenneske, han havde en stærk Fantasi, der let lod ham se sine Fortjenester af Danskhedens Sag i et vel flatterende Lys, og jeg hørte

derfor under Tiden Folk, der forøvrigt omtalte ham velvilligt, betegne ham som et lille Stykke af en ”Svadonnør”. Hans foran gengivne Udtalelser i Ulfkjær Kro kunde jo nok tyde lidt i Retning heraf, og at hans Betydning i Haderslev på den Tid ikke har været så særlig stor slutter jeg af, at han kort efter flyttede fra Byen til Ribe, hvor han et Par År drev Gæstgiveri i ”Greisens Hotel” (om som Ejer eller Forpagter veed jeg ikke). På en Gennemrejse aflagde jeg ham dersteds et Besøg, der syntes ham meget kærkomment, bl. a. husker jeg, at han trakteredede mig med en Mælkepunsch, hvis Brygning de hos ham indkvarterede churhessiske Officerer havde indviet ham i – han betegnede den som en Sjældenhed hvad den forsåvidt også kunde være, som der blandt dens mange Ingredienser ikke fandtes en Dråbe Mælk, så dens Navn kun stammede fra, at Blandingen var mælkefarvet.

Efter Treårskrigens Udløb lykkedes det ham ved et Sammenstød af heldige Omstændigheder og delvis som en Anerkendelse af hans patriotiske Agitation at komme i Besiddelse af en Statsdomæne, nemlig den værdifulde Slotsmølle i Haderslev, der overlodes ham til den vistnok overmåde billige Pris af 100.000 Rigsdaler og med (såvidt jeg mindes) min Svigerfader som Kautionsist, thi selv ejede han næppe noget nævneværdigt. Han blev nu ved dette Køb, hvad han i sin Tid havde fantaseret om, virkelig en af Haderslev Byes Matadorer, førte et stort og gæstfrit Hus, i hvilket jeg mangan Gang var en velset Gæst.

*Verdensmand bliver
karl på Sønder Vinkel*

Efter denne Digression vender jeg tilbage til mine hamborgske Hjemrejseminder, en Rejse, om hvilken jeg med fuld Sandhed kan sige med Holbergs Geert Westphaler: ”og den Rejse forglemmer jeg aldrig”, det skulde heller ikke undre mig om min vidtløftige Beskrivelse af den (hvis den overhovedet blev læst) vilde findes at passe på Komediens Undertitel: ”den meget talende Barber”. Jeg er imidlertid nu lige ved dens Afslutning, idet jeg, som foran nævnt sprang af Vognen foran Nedkørslen til Lemvig, for tilfods at nå mit Fædre hjem, der kun lå en Fjerdingvej borte, og undervejs udmalede jeg mig den glædestrålende Scene, som min lykkelige Hjemkomst vilde fremkalde.

Det gik imidlertid anderledes. Da jeg kom ind i Gården, så jeg ikke et Menneske (det var nemlig i Middagssøvnens Time) jeg begav mig derfor uændset ind i Huset ad den sædvanlig benyttede Indgang – den såkaldte ”store Dør” åbnedes kun for finere Besøgende – og da jeg fra den stenpikkede, smalle Forstue trådte ind i Folkestuen, fandt jeg en god Bekendt henstrakt på den lange Karlebænk, på hvis hårde Leje han sleb sin Middagskraber.

Han var en Fætter af min Fader og kaldtes efter sin Gård altid Per Byskov, uagtet hans Familienavn var Stokholm, han var en underlig Skrue, en så mærkelig Original, som højst sjælden findes i Gårdmandsklassen, men herom vil jeg senere få rig Anledning til at udtale mig. Han rejste sig søvndrukken fra Bænken, og om han var glad ved at se mig husker jeg ikke, derimod at han straks sagde

mig, at mine Forældre sov deres Middagssøvn i det tilstødende Sovekammer, og da jeg tren ind til dem, vare de allerede på Benene, de ønskede mig ”velkommen hjem”, men sagde ikke et Ord om, at de havde været ængstlige for mig og hvor glade de vare ved at se mig sluppet velbeholden ud af Tydskernes Klør, tvertimod lod de til at betragte min Hjemkomst som en ganske selvfølgelig Ting, hvorover det var overflødigt at gøre Ophævelser, hvad der forøvrigt passede godt ind i deres Opdragelsessystem, der gik ud på, ikke at forkæle os Børn og ikke vække for store Tanker om os selv. Vi hørte derfor næsten aldrig et rosende Ord om vor Opførsel, selv hvor der kunde have været Anledning dertil, medens det ikke skortede på Irettesættelser i omvendte Tilfælde, men vi lærte efterhånden ad indirekte Vej at tilegne os den Roes, der nægtedes os i Ord, idet et vist Blink i Øjet og en mildere Stemmeklang i Tiltalen ret tydelig kunde vise os, at vore Forældre vare tilfredse med en eller anden af vore Småhandlinger, og min Skuffelse over den unægtelig tørre og prosaiske Velkomsthilsen mildnedes derfor betydelig ved at betragte Udtrykket i mine Forældres Ansigter (ganske særligt i Moders), men jeg har dog – Sandheden tro – troet ikke at burde undlade at meddele, hvorledes mine højstemte Forventninger til Hjemkomstmodtagelsen led et tilsyneladende komplet Skibbrud, så meget mindre undlade det, som der heri vil være gengivet et betegnende Træk af den Opdragelsesmethode, som mine Forældre med stor Konsekvens anvendte.

Ikke nogen ringe bolig for en bonde i Heldum i 1838. Niels Munch Breinholt satte sine og Ingeborg Buchs initialer og byggeåret 1838 op på kvisten på sit nye stuehus. Den nærmeste dør, hvor gårdens klokke hænger, førte ind til bryggers og folkestue, den fjerneste tilorstue og dagligstue. Den "fine dør" blev ikke brugt til hverdag. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

Hermed er den for mig så minderige Rejse i Revolutionsåret ført til Ende, og mine Erindringer ville nu blive knyttede til et helt nyt Livsafsnit, i hvilket der måtte siges Farvel til Barndoms- og Drengalderens Tanker og Drømme, for at tage fat på Indøvelsen i en praktisk Livsgerning, og hvilken skulde denne nu være? Som alt foran udførligt berettet var Valget vanskeligt, særligt fordi Faders og mine Ønsker i så Henseende gik i forskellig Retning. At gå Landvæsensvejen, der drog mig, havde han sine Betænkeligheder ved, og vistnok langt fra uberettigede, thi foruden det vanskelige Penge-spørgsmål, hvorfra han i sin Tid skulde hente de fornødne Midler til at skaffe fire

Sønner hver sin Gård, mente han sikkert nok (dog uden udtrykkelig at udtale det) at jeg ikke besad de rigtige Landmandsevner, i alt Fald langt fra i den Grad som mine Brødre, der nok kunde kaldes "fødte" Landmænd, og uagtet de vare yngre ubestrideligt havde langt mere Forstand på Landbrug end jeg, der ved mit omflakkende Skoleliv var bleven ganske anderledes fremmed for et Landbrugs daglige Foreteelser, men til Trods for alt dette, blev der efter min Hjemkomst fra Hamborg slet ikke Tale om Valg af Levevej, tvertimod gled jeg stille og som en naturgiven Ting ind på Landbrugsvejen. Muligvis kan det for Fader have været lidt medbestemmende, at da Gårdens

Karle vare indkaldte til Krigstjeneste, havde man god Brug for en hjælpende Hånd, denne være nok så uøvet, og at min i høj Grad var det, viste sig hurtigt.

Kun et Par Dages Udhvil efter Rejsen undtes mig, inden jeg måtte trække i Arbejdstøjet, thi Fader tålte ikke Driverter på Gården, allermindst at hans egne Børn drev om uden Beskæftigelse. For såvidt kom jeg hos ham i en fortræffelig om en for mig streng Lære, streng fordi legemligt Arbejde var mig så uvant, og Ting, der for mine yngre Brødre var som en Leg, voldte mig Besvær og til Tider en næsten overvældende Træthed – det blev således en hård Skole, jeg havde at gennemgå, for at opnå mit Ønske om at blive Landmand, og havde Ønsket ikke været så inderligt, vilde sikkert nok Ønsket snart være forduftet, men jeg holdt heldigvis tappert ud tiltrods for at min Mangel på Øvelse, Håndelag og Forståelse gjorde de mig pålagte Arbejder langt sværere end de vilde have været for bondefødte og bondeopdragne. Foruden mine stærkt begrænsede manuelle Evners Indflydelse følte jeg ofte en åndelig Nedstemthed ved Følelsen af det ligeså store som pludselige Spring fra en Tilværelse, hvor mine Tanker næsten udelukkende havde været optagne af Avislæsning, politiske Diskussioner og patriotiske Drømmerier, til de plebeiske Opgaver, jeg nu havde at løse, og til hvilke der ikke en Gang knyttede sig den Interesse, som et fremadskridende Landbrug altid frembyder, thi min Faders var så stillestående, som vel tænkelig, så gammeldags, at det i sine Hovedtræk var ganske som

hans Faders og Bedstefaders, hvormed dog ingenlunde skal være antydnet, at hans Fastholden af de gamle Driftstraditioner var irrationel, tvertimod passede den nøje ind i de hævdvundne Erfaringer, der havde viist sig så økonomisk gunstige for Familiens Beståen og Fremgang, og hvorfor så bryde med den nedarvede Driftsform?

Så meget mindre var der Anledning til et sådant Brud som de daværende stedlige Forhold (Klima, Jordbund, Produktafsætning m.m.) syntes at tale stærkt imod at slå ind på nye Veje, der som uprøvede altid vilde være risikable. I det Hele var der på hin Tid en bestemt Mod sætning mellem Landbrugets Formål i Landets forskellige Egne, thi medens det på Øerne og delvis i de frugtbare Dele af Østjylland var Kornavl, som var Hovedformålet, var dette derimod i hele Vestjylland dyrisk Produktion og Hensynet til det ubetydende Kornsalg spillede en forholdsvis underordnet Rolle, ja kom endog delvis i Modstrid med et stort og godt Kreaturhold, og det var derfor så nærliggende, at det var dettes Størrelse og Godhed, der tog min Faders Interesse fangen og ikke Fremskridt i selve Jorddyrknin gen, der desuden snarest virkede økonomisk skræmmende, idet de enkelte Jordegodsejere, der undtagelsesvis indførte nye og forbedrede Dyrkningsmåder næsten alle kom i pekuniære Vanskeligheder, navnlig vel fordi de mere vare Theoretikere end Praktikere og fordi det som oftest er en dyr Luksus at være Foregangs mænd i Landbruget.

I mit Hjem var det således det gammel-

kendte vestjydske Landbrug, jeg skulde indvies i, og da det var min Fader om at gøre, at jeg lærte dette lige fra Grunden ("from the pike", som Englænderne udtrykker det), måtte jeg begynde min Læretid fra allernederst, nemlig som Hyrde-dreng, en Plads, som fattige Folks Børn ellers straks efter Konfirmationsalderen med en yderst ringe Løn indtog. Både min Alder, min Vækst og min forudgående boglige Uddannelse syntes lidet egnet for den Bestilling, jeg således sattes til, og det var mig en ret bitter Pille at sluge, men om Indvendinger fra min Side herimod var der ikke Tale – min Fader var i udpræget Grad Gårdens Selvher-sker, end ikke en Gang med en sur Mine vovede man at opponere mod hans Anordninger, og jeg bøjede mig derfor tilsyneladende villig ind under hans Villie, uagtet jeg i mit stille Sind fandt, at det mig tildelte Arbejde ikke blot stred mod min Værdighed, men også forekom mig at være et overflødigt Led i min Uddannelse til Landmand. Fader så imidlertid klarere på dette Forhold, og jeg har senere mangen Gang måtte erkende, at uden min Anbringelse i Vogterdrengs Tjenesten vilde jeg aldrig have kunnet opnå det grundige Kendskab til en Gårds Dyrebesætning og den intime Forståelse af dens rigtige og gode Pasning, som jeg smigrer mig med at have siddet inde med og fundet rig Lejlighed til senere i Praksis at gøre Brug af.

Vi havde altid om Sommeren to konfirmerede Tjenestedrenge til at passe ca. 40 á 50 Stude, 8 á 10 køer, 40 á 50 Får, og 6 á 8 Heste samt nogle enkelte Kalve.

Om Vinteren ombyttedes den ene Dreng med en voksen Karl som Hoveddrøgter. Min Oplærelse i Kreaturpasning begyndte om Foråret, da alle Kreaturerne vare på Græs, det var ikke noget let Arbejde, jeg sattes til, og Fader påsaa skarpt dets minutiøse, korrekte Udførelse, der bestod i 6 Gange Flytning om Dagen 1 Gang Vanding (hele Besætningen holdtes nemlig i Tøjr) og i varmt Vejr ("Bissevejr") Hjemtrækning og Udtrækning af Hornkvæget – første Flytning begyndte Kl. 4 Morgen og den sidste Kl. 9 á 10 Aften. I "Bissevejr" kneb det svært at få Arbejdet udført, thi i de få og korte Hvilepauser måtte Staldene muges og Båsene strøes, for mig var især den tidlige Morgen-Flytning en drøj Tur, da den foregik på fastende Hjerte og på bare Ben, der i det kolde dugfyldte Græs blev næsten følelsesløse af Kulde, og barbenet måtte man være, hvis man skulde nå at komme tilbage i rette Tid til Davren, thi i Træsko vilde det ikke kunne lykkes og Lædersko under Hjemmearbejde var den Gang en ukendt Luksus.

"Vanen er imidlertid den anden Natur", som et sandt Ord siger, og lidt efter lidt vænnede jeg mig til de før så uvante Forhold, fik Øvelse i den ofte vanskelige Sammenkobling, lærte de mig betroede Dyr nøje at kende, opfattede deres individuelle Særegenheder og fik virkelig Kærlighed til og Interesse for dem, så efterhånden gik det op for mig, at Fader med fuld Ret havde ladet min Landmandsuddannelse begynde med praktisk og grundigt at sætte mig ind i Kreaturpasning, der spillede en så vigtig Rolle i

den Art Landbrug, som han selv og hele Egnen drev, og det foruden selve Pasningen og Behandlingen af Dyrene vilde give mig et fortrinligt første Grundlag for Bedømmelsen af disses Handelsværdi, hvilket ved Salg og Køb af den halvårlig vekslende Studebesætning havde en næsten afgørende Betydning for en vestjydsk Landmands Velfærd, da hans aldeles overvejende Indtægt fremkom ved Omsætningen af Studene, der den Gang ansloges til gennemsnitlig at give en årlig Indtægt af 30 Daler Courant pr. Par (liig 48 Rigsbankdaler), man handlede nemlig altid i Courantmønt på Vestkysten i hin Tid, men denne Gennemsnitsindtægt varierede betydeligt i Forhold til Vedkommendes større eller mindre Kendskab til Dyrenes Værdi og Besiddelse af Handelstalent. Min Fader besad i udpræget Grad begge disse Egenskaber, så han ofte havde en Indtægt af det dobbelte pr. Par, medens Andre på ellers jævnbyrdige Ejendomme kun opnåede lidt over Halvdelen, og der var derfor så forståeligt, at han i min Landmandsuddannelse lagde den største Vægt på at bi-bringe mig nogle af de Egenskaber, der i hans egen Praksis havde viist sig så frugtbringende, og jeg tør uden at prale altfor meget tilføje, at det lykkedes ham (vistnok endog over hans Forventning, idet jeg nogle År senere blev en professionel velmeriteret Studehandler).

Da Sommeren 1848 var forløben og Høsten overstået, afsluttedes det hermed skildrede første og ret drøje Afsnit af mit Landmandsliv, i hvis andre Grene jeg nu skulde indøves, blandt hvilke "Pløjning"

kom til at stå først for Tur. Mit første Forsøg i den ædle Pløjekunst lededes af en så ejendommelig Personage, at jeg må ofre ham nogle Linier. Han tilhørte en velstående Gårdmandsslægt, var født i en af vore Nabogårde i Landsbyen Kallesø, der blev hans Soldaternavn under hans 3årige Militærtjeneste, og medens han altid kaldtes "Kræ Veje", præsenterede han sig overfor Ukendte bestandig under Navnet "Kallesø", og jeg benyttede ofte Lejligheden til at gøre ham glad ved at tiltale ham med dette hans Yndlingsnavn, der mindede ham om den Periode, der havde været Blomsten i hele hans Tilværelse, han åndede og levede nemlig udelukkende i sine Soldatererindringer og bevægede sig næsten altid i stram militær Holdning. Der må have været udmærket Soldaterstof i ham, da han var velvoksen, rank og slank og elskede Krigerstanden indtil Fanatisme, hvorfor han ret naturligt kan have tildraget sig en vis Opmærksomhed i Regimentet, der formentlig gav sig et mindre heldigt Udslag da man hurtigt opdagede, at han ved Siden af sin vidunderlige Kriegerkærlighed led af en næsten latterlig personlig Forfængelighed, hvilken man så vistnok efter Evne har kildret ved at indbilde ham, at Mage til Soldat fandtes næppe, og han har utvivlsomt derfor både af Kammerater og Befalingsmænd været betragtet og behandlet som Regimentsnar. Den falske Indbildning om hans egne enestående militære Egenskaber rodfæstede sig herigennem med en sådan Styrke hos ham, at han efter sin Hjempermittering med den dybeste For-

Gårdklokke på Sønder Vinkels stuehus. På klokken står: Charlotte/Maj 1848. Det er en gammel skibsklokke, der antagelig stammer fra briggen Charlotte af Gävle, der forliste ved Harbøre i 1851. (Foto: Johan Gadegaard, 1993).

agt såe ned på alt civilt Arbejde, betragtede dette som så nedværdigende, at han hellere vilde sulte og fryse end befatte sig med det.

Hans Stilling blev derfor snart så elendig, at Sogneforstanderskabet fandt det nødvendigt at tage sig af ham, og da Tvangsarbejdsanstalter den Gang vare ukendte, greb man til den da ofte benyttede Udvej: "at lade ham gå på Omgang i Sognet", en Forsørgelsesmåde, som vel de færreste nutildags have et nærmere Kendskab til, og som derfor her bør ofres nogle Linier. Metoden anvendtes kun på enligstående Mandspersoner, der ikke

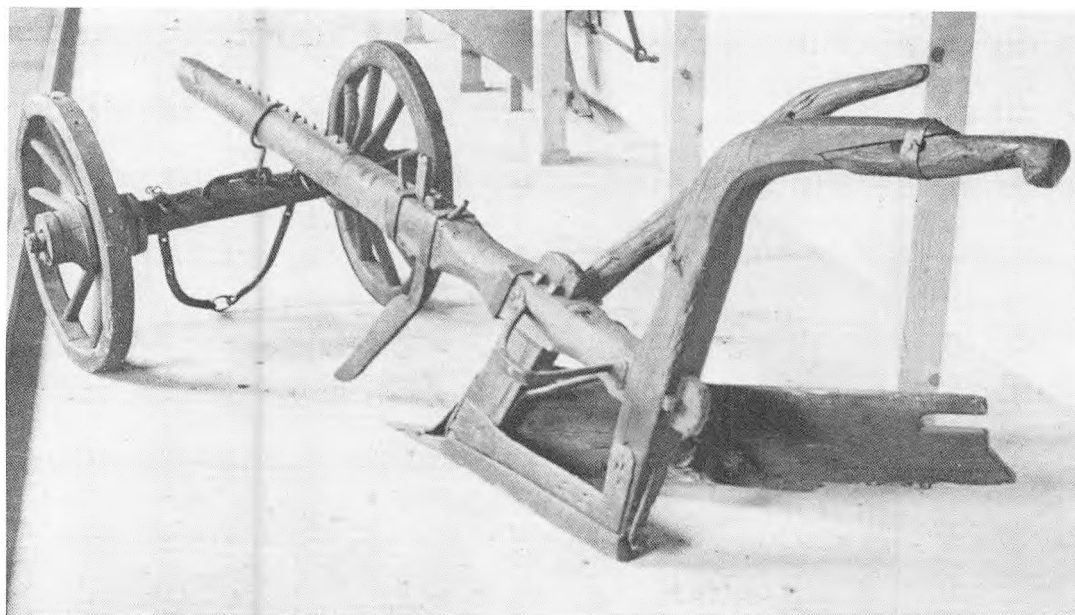
kunde eller vilde forsørge sig selv, (overfor Kvinder har jeg aldrig set den benyttet) og Regelen var da den, at den Trængende hos Sognets Gårdmænd skulde have ligeså mange Dages Ophold og Forplejning som den pågældende Gård havde Tønder Hartkorn, og når et Sogn havde 2 à 300 Tr. Hrtk. kunde hver sådan "Omgang" strække sig ud over det meste af et År, en nem og tiltalende Naturalforsørgelse istedetfor en kontant Pengeudgift i en Tid, hvor Penge vare meget knappe, medens samtidig den Forsørgede var godt tjent med Ordningen, thi vel modtoges hans Ankomst ikke med synderlig Glæde, men gennemgående behandledes han human, og nød den samme Forplejning som Gårdens egne Beboere. Var Behandlingen undtagelsesvis et enkelt Sted mindre hensynsfuld, lærte den "Omgående" snart at afkorte sit Ophold på en sådan Gård, ja han kunde endog undertiden drive det til, rent at overspringe den, da hans Omvandringens Regelmæssighed ikke kontrolleredes altfor stærkt. Omvendt befandt "Omgængerer" sig andre Steder så overmåde vel, at det kneb svært med at slippe af med ham, når den foreskrevne Tid var udløben, hvilket ufravigelig var Tilfældet i mit Fædrehjem, der på Grund af sit store Hartkorn skulde have ham i 18 1/2 Døgn, men sjældnen slap med mindre end 3 Uger.

Det var altså en sådan Sogneomgang den heromhandlede Chr. Veje sattes til, uagtet det måtte findes ligeså underligt som uhørt, at en frisk og kraftig Mand i sin bedste Alder, der fra Barnsben var

vant til og oplært i alt Bondearbejde, skulde tages under offentlig Forsørgelse. Forklaringen er imidlertid den, at han måtte betragtes og behandles som sindsygt, hvad han jo på et enkelt Område i Virkeligheden også var, så han som oftest i Omtale kaldtes: ”gall Kræ-Vej”, og i sine militære Fantasier og deres Indvirkninger på hans hele Opførsel var han unægtelig så gal som vel tænkelig. Han havde sine regelmæssige store Dage om Året, hver Gang der i Anledning af Sessionen og af Remontekommissionen kom militært uniformerede Personer til vor lille By, hvor han da mødte lige fra Morgenstunden i de fineste Klæder, han ved Lån kunde opdrive, præsenterede sig som veltjent Soldat, og da det snart gik op for Vedkommende, at det rablede for den

påtrængende Fyr, rettede de som oftest nogle venlige Ord til ham, hvorefter han følte sig over al Måde lykkelig og stolt, så stolt, at han i en sådan Stund næppe vilde have byttet Liv med en Herremand.

Denne halvgale Personage var det, der tilfældigvis kom til at give mig mine første Timer i Pløjekunsten, i hvilken han forøvrigt langtfra var ukyndig, og både Lærer og Lærling var omtrent lige tilfredse med hinanden, han – fordi han betragtede det ham overdragne Hverv som særlig ærefuldt, jeg – fordi jeg fra Barn-domstiden havde mange glade Minder om hans Soldaterfortællinger, til hvilke vi Børn altid vare taknemlige Tilhørere, og fordi jeg vidste, at mine akavede første Pløjeforsøg i ham vilde finde en mild Kritiker. Da jeg har hentydet til hans Solda-

Efter opholdet i hansestaden Hamburg havde Niels B. Breinholt erhvervet sig manerer og en horisont, der af og til måtte kollidere med bondemiljøet på Lemvigegnen. I erindringerne lægger han ikke skjul på at han fandt det spild af tid, når faderen Niels Munch Breinholt satte ham til at gå bag gårdens gammel-dags vestjyske hjulplov, der af type har været lig denne fra Romvig ved Herning. (Herning Museum).

terhistorier, skal jeg af disse særligt fremhæve hans Oplevelser under den store Lejrsamling på "Lochstedter Heide i Holsten", der bæredes med selve Hans Majestæts Nærværelse og efter hans Beretning henvendte nogle rosende Ord til ham for hans fortrinlige Holdning under Parademarchen. Det var vel sagtens en selvlavet Krønike, som han havde fortalt så tit, at han selv fuldt og fast troede på den, og desuden var, som bekendt, den højsalige Konge (Frederik den Sjette) en så ægte Soldaterven, at man aldrig kan vide, hvad han i Begejstringen over en glimrende Parademarsch kan have udtalt, thi han var jo i Virkeligheden næsten ligeså soldatergal som den gale Chr. Veje, for hvem denne Konge stod som mindst en Halvgud.

Efter denne lange Fortælling om min første Pløjelærer, der muligvis ikke ganske savner en vis kulturhistorisk Interesse, vender jeg mig nu til selve Pløjetimen, hvor det benyttede Redskab var en tohjulet Plov fra min Bedstefaders Tid, en så gammeldags og primitiv Mekanisme, at nutildags vilde selv den bedste Pløjekarl opgive Ævret, hvis han sattes til at benytte den, og det var derfor slet intet Under, at mit første Forsøg i Pløjekunsten kun gav et tarveligt Resultat. Senere opnåede jeg dog efterhånden ved anspændt Agtpågivenhed at kunne præstere en efter Datidens Fordringer fuldt ud tilfredsstillende Pløjning, en Færdighed, som der også lagdes stærkt Beslag på, idet jeg i Løbet af 2 År sågodtsom alene udførte hele Gårdens Pløjearbejde.

Om Vinteren sattes jeg til at passe He-

stene, hvad jeg betragtede som et Avancement, uagtet det dermed forbundne Arbejde trods al min gode Villie næsten oversteg mine Kræfter, navnlig var Hakkelseskæringen mig en hård Plage – denne foregik nemlig med en Håndkniv (Hakkelsemaskiner var den Gang ukendte i vor Egn, om der end gik et upålideligt Rygte om at sådanne eksisterede), og man vil let forstå hvilket Arbejde, der bødes en Dreng i 17 Års Alderen, når jeg kortelig angiver min Dagsorden:

- 1) ud af Fjerene før Daggrø,
- 2) Fodring af 7 Heste og 2 Kørestude,
- 3) Staldens Mugning,
- 4) Hestenes Vanding, der skete ved Spande og tilbåret Vand fra en fjernere Brønd
- 5) endelig Davre, til hvilken der nu var en voldsom Appetit, hvorefter
- 6) Fodring, Strigling, Manke- og Halepudsning, og så i Lag med det hårdeste
- 7) Hakkelseskæringen, der kun afbrødes ved "Staldstudenenes" Vanding, hvor min Bestilling var
- 8) af en dyb Brønd at holde Vandtruget fyldt,
- 9) 2den Vanding og påfølgende Fodring af Hestene, hvorefter den længselsfuldt ventede "Onnen" (Midt-dagsmaden), umiddelbar derefter
- 10) fat igjen på Hakkelsekniven indtil det blev mørkt kun afbrudt ved Hestenes Fodring og 3die Vanding, og så oprandt
- 11) den dejlige "Mellmadstid" med et Par Timers Fritid (den eneste hele Dagen igennem)

- 12) Hestenes Natfoder og Høforsyning, hvorefter Dagen afsluttedes med "Nætter" (Nadver) varm Kærnemælksgrød med kold Mælk, og så Kl. 9 à 10 hovedkuls i Seng.

Jeg tør nok uden Overdrivelse sige, at jeg gennem 2 Vintre præsterede et Arbejde (som her beskrevet) der var så overdrevent strengt, at man nutildags ikke turde tænke på at byde en stærk og voksen Tjenestekarl et tilsvarende, og når jeg nu ser tilbage på disse mine hårde Arbejdsår, forbavses jeg over, at jeg under dem ikke en eneste Gang fortrød at have helliget mig Landvæsenet om jeg end fandt at den praktiske Indvielse i det var langt strengere end jeg forud havde forestillet mig, men jeg holdt Pinen modig ud, vandt ved den uafsladlige Træning stadig nye Kræfter, hvortil den sunde og rigelige Ernæring sikkert bidrog sin gode Del, og senere hen i Livet har jeg mangan Gang været min Fader oprigtig taknemlig for den unægtelig noget hårdhændede Behandling i mine første Læreår, navnlig når jeg sammenlignede min gode Livsstilling med ikke få jævnaldrendes, hvis velhavende Forældre havde taget på dem med Silkehandsker, så de forkælede og forvønnede, som de vare, sank ned i den rene Usseldom, da de selv skulde stå på egne Ben, medens jeg var ganske anderledes rustet til Kampen i og for Livet.

Det vilde føre altfor vidt, om jeg vilde dvæle ligeså længe ved min påfølgende Landmandsuddannelse som ved dens første Afsnit, og jeg skal derfor herom blot nævne, at jeg aldrig fik Lov til at

drive, men deltog i fuldt Mål sammen med Tjenestefolkene i alle de forskellige Arbejder, et Gårdbrug kræver, og lærte dem ad denne praktiske Vej tilbunds at kende. Denne nye Fase i min Landmandsoplærelse var langt behageligere og da jeg var ældre og stærkere tillige lettere end de tvende forudgående, idet de Arbejder, her var Tale om, vare af højst afvekslende Art og næsten altid udførtes i Fællesskab med Andre, hvorved den tidligere Ensformighed og kedelige Eneværen om Arbejdet heldig hævedes, ligesom jeg ikke var så uløselig bundet til det, thi hvor der var Flere om et Arbejde havde en Enkelts Fraværelse ikke så meget at betyde, og min Fader tog mig nu ikke så sjældent med på hans og Moders Besøg hos Slægt og Venner, ved hvilke Lejligheder jeg da overdroges den mig kærkomne Bestilling som Kudsk – jeg fik også Lov til om Aftenen efter endt Arbejdstid at gå ned til Byen, hvor jeg snart trådte i Venskabsforhold til et Par Handelsbetjente af god Familie (Faurschou og Preetzmann, der senere blev solide og velstående Købmænd – den første i Skive, den anden i Lemvig). Vore Sammenkomster fandt Sted i deres Principalers Kontorer (et lille, bitte Rum bag Butiken), hvor vi fortalte hverandre vore forløbne Dages Småoplevelser, kommenterede dem og spillede som oftest et lille Kort, vi nød hverken Øl eller Spiritus, kun den kære Pibe og en enkelt Gang en Cigar – det Hele var således en ligeså uskyldig som billig Fornøjelse, men alligevel en Fornøjelse, thi i de Tider vare unge Mennesker ikke forvønnede.

Disse vore små tarvelige Vennemøder hørte imidlertid snart op, idet jeg efterhånden nåede en friere og uafhængigere Stilling i Hjemmet og droges ind i andre og ældre Omgangskredse, hvorom senere det nærmere. Fader fandt nemlig, at efter at jeg nu så grundig havde indhøstet selvoplevede Erfaringer i Landbrugets Arbejdsforhold, var det på Tide at jeg fik et Kursus i den Handel, der i så høj var knyttet til det vestjydske Landbrug og overvejende betingede dettes Rentabilitet, han tog mig derfor med på sine Indkørsrejser, der særlig foretoges i Thy og på Mors, hvor Kreaturracen ansåes for triveligere end vor egen Egns og Priserne tilmed en Smule billigere. Dette mit nye Kursus var ligeså fornøjeligt som lærerigt – fornøjeligt fordi Turene vare forenede med Familiebesøg, idet vor Slægt sad inde med mange store nordenfjords Ejendomme, på hvilke Fader var en højst velkommen Gæst, og hædredes som den Breinholtiske Families Hoved.

Til disse Besøg knyttede sig desuden adskillige praktiske Goder, blandt andre: at hver af vore Værter var nøje kendt med Kreaturbesætningerne i deres Egn og kunde give os Oplysninger om de vare tilfals eller alt solgte, ligesom de med Glæde gav os den fornødne Befordring (vi havde nemlig i Reglen ingen på Grund af de vanskelige Sundoverfartsforhold) og som oftest fulgte de selv med som vej- og folkekendte Kudske og

Mæglere ved Handelerne, ja – ikke sjældent skete disse i Kompagni, hvorved der opnåedes den Fordel, at al Konkurrence mellem Vært og Gæst udelukkedes, medens der for mit Vedkommende blev Lejlighed til at overvære mange flere Studeindkøb end ellers, og mit Kendskab til den ejendommelige Studehandel derved udvidedes, ikke mindst når de i Kompagniskab indkøbte Stude skulde deles mellem Parthaverne, thi hvorvel Fordelingen skete ved Lodtrækning anvendtes der dog den yderste Omhu for at gøre hver Part så nær lige god som overhovedet mulig, for derved at indskrænke Lodtrækningsrisikoen til et Minimum. Under denne Fordeling debatteredes næsten hver enkelt Studs Mangler og Fortrin, så jeg herigennem fik en særdeles instruktiv Vejledning i Kreaturbedømmelse, så meget mere som man tillod mig at fremsætte min egen Opfattelse af de pågældende Kreaturers indbyrdes Værd, hvad der i høj Grad forøgede min Interesse ved de omtalte Delinger, selv om mine vistnok lidt selvkloge Bemærkninger næppe øvede nogen Indflydelse ved Afgørelsen.

Nok at melde er det, at jeg næsten ubevidst fik et praktisk Kursus i denne vigtige Gren i vestjydske Landbrug, der hurtigt gav sig Udslag i en Optræden som selvstændig Handlende, om hvis Anledning jeg må dvæle lidt udførligt, da den havde Følger af uanet Betydning for hele mit senere Liv.

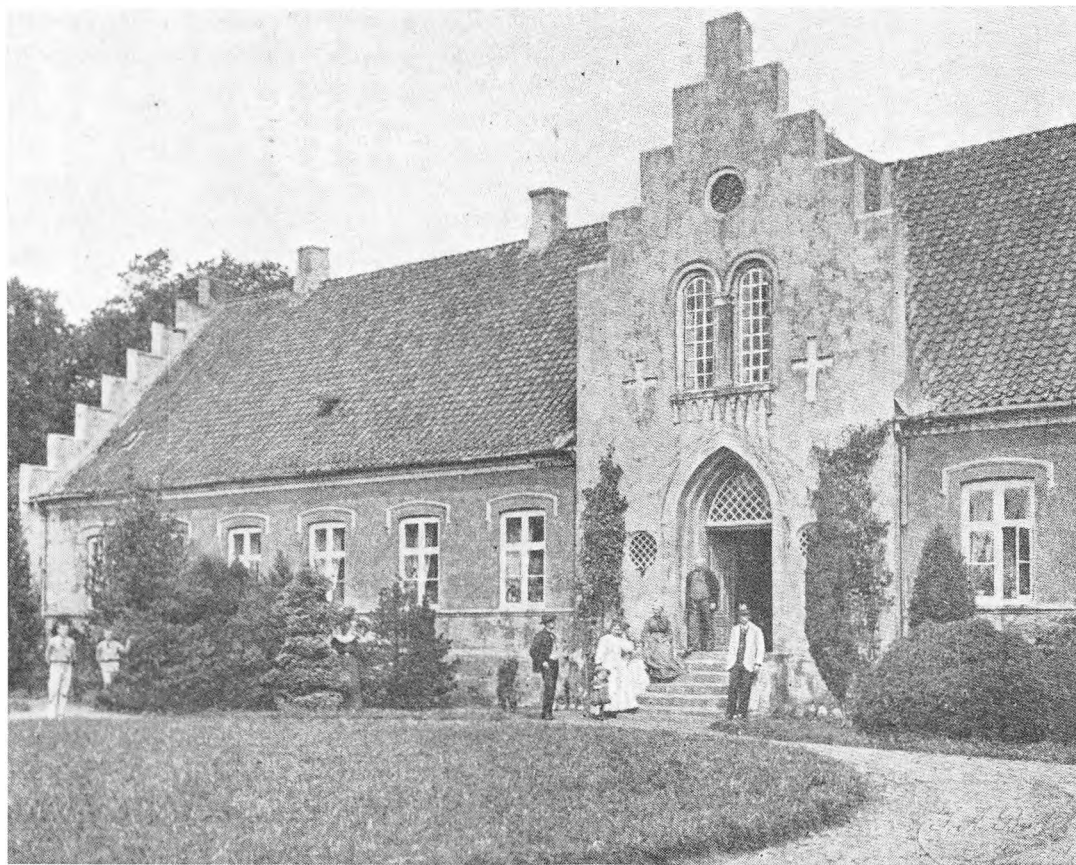
*Familien Knudsen
til Trøjborg*

I det Foregående har jeg gentagende og beundrende omtalt Storbonden og Patrioten Knud L.Knudsen, der lige siden vort før beskrevne Skakparti havde omfattet mig med megen Interesse, hvilken nærmest var steget ved min uforsagte Optræden i Hamborg under Oprørets Udbrud og min lidt eventyrlige Flugt til Hjemmet, ligesom det vistnok havde tiltalt ham at se, hvor villigt og modigt jeg umiddelbart derefter havde taget fat på det mig hidtil så uvante Bondearbejde. Nok er det, han anede Evner og Egenskaber hos mig, som han værdsatte så højt (sikkert altfor højt) at han ønskede at drage Fordel af dem for sin ældste Søn, der var omtrent jævnaldrende med mig (kun et Årstid ældre) og indledede derfor en Forbindelse mellem os to unge Mennesker, en Forbindelse, der var ret vanskelig at etablere, da der lå 3 Dagsrejser mellem vore Hjem, så om et stadigt (end sige dagligt) Samkvem kunde der slet ikke være Tale.

Forbindelsen byggedes derfor på et andet, men praktisk Grundlag, nemlig et Kompagniskab i et lille selvstændigt, materielt Foretagende, der bestod i at leje noget Marskjord, for derpå at græsfede kalvløse Køer, som skulde opkøbes i Jylland og sælges i Slesvig efter Græstidens Ophør. Min Fader syntes meget godt om Planen og stillede villigt de på min Andel faldende fornødne Penge til Køernes Indkøb til min Rådighed – det samme gjorde min vordende Kompagnons Fader, samtidig med at han overlod os 2 af sine mange Marskfæner ("Fæne" er i Marsken Benævnelsen på et med dybe

og brede Grøfter indhegnet Indelukke for løsgående Kreaturer) til en moderat Lejeafgift. Alt dette gik nok så let i Orden, men nu stod den for os unge Kompagnoner vanskelige Side tilbage, nemlig: Indkøbet af Køerne, der måtte foretages af os selv, for at vi derigennem kunde indvinde Øvelse og selverhvervede Erfaringer i Kreaturhandelen. Sidst i Januar 1850 kom min Partsfælle (ridende på en nydelig Brunskimmel) til mit Hjem, hvorfra vi næste Dag begav os til Thy, hvor vi tilfods skulde vandre fra Gård til Gård for at gøre vort Koindkøb (ca. 40 Stk), et besværligt og tidsspildende Arbejde, thi de fleste Steder havde man ingen kalvløse Køer, og hvor sådanne fandtes kunde vi ofte ikke enes om Prisen, hvad rimeligvis hidrørte fra, at vi som Debutanter vare ængstelige for at købe for dyrt. Vi fik dog indkøbt ca. 30 Køer til Levering ved Majdagstider, og da vi til den Tid fik dem samlede, viste det sig til vor Glæde, at af Begyndere at være var Indkøbet lykkedes os jævnt godt, hvad der også senere fik sin Bekræftigelse ved, at Køerne i Eftersommeren som græsfedede i vore lejede "Fæner" solgtes med en pæn om end beskednen Fortjeneste, så vor Debut kunde betragtes som ret vellykket.

Fra vor Fodtur i Thy føler jeg mig fristet til at fortælle adskillige Hændelser, der den Gang stode for os som mærkelige Oplevelser, men modstår dog med et Par enkelte Undtagelser Fristelsen for ikke at forville mig ind i en endeløs Vidtløftighed, den – der alt er drevet til et Overmål, der sandsynligvis vil forhindre

Her på Visby Hedegård i det vestlige Sønderjylland voksede Anna Knudsen op som datter af Knud L.Knudsen og Gyde Marie Oksen. Faderen skabte en mønstergård af Visby Hedegård, hvis smukke hovedbygning var opført i 1847 ved den tidligere ejer amtmand de Neergaard. De kamtaktede gavle og frontispicen dannede senere forbillede for Breinholts hovedbygning på Vandborg Vestergård. Ved arve­delingen i 1866 efter forældrene blev gården overtaget af Annas bror, Kresten Knudsen, der hørte til ti­dens kendte opdrættere af korthornskvæg. Foto ca. 1900. (Privateje).

at jeg kan nå til en Afslutning af mine Erindringer.

Forbigå en lille Skildring af min Følgesvend og unge Kompagnon kan jeg dog ikke og må jeg ikke, da han har havt en uberegnelig Indflydelse på min Livsskæbne. Hans Navn var Hans Oksen Knudsen, opkaldt efter sin Morfader, en rig Marskbonde, der ved Arv og Køb havde samlet ikke mindre end 7 af Byen Forballums Gårde til en i Egnen ukendt

stor Ejendom, og som kun havde en Datter (Gyde Marie Oksen), der som eneste Arving bragte sin Ægtefælle (Knud L.Knudsen fra Ribe) en meget betydelig Formue, medens hans egen nærmest var minimal. Der var således den tilfældige Lighed mellem vi to Unge, at vi begge vare opkaldte efter vore Morfædre og altid gik under Navnene henholdsvis "Hans Oksen" og "Niels Buch", hvilke Fremmede som oftest betragtede som

Hans Aagesen Knudsen (1831-1917), godsejer til Trøjborg, hørte til Niels B. Breinholts ungdomsvenner. De to fulgte ad på den første rejse til London i 1850. Breinholts hustru, Anna Knudsen, var en søster til Hans Aa. Knudsen, der fortsatte faderen, Knud L. Knudsens, foregangsarbejde indenfor landbruget og landindvinding. Foto ca.1890. (Privateje).

vore Stamnavne, hvad dog Ingen af os syntes videre godt om – jeg vistnok allermindst, da Breinholt-Navnet i min Egn havde en hel anden Klang end det temmelig ukendte "*Buch*", der endog ofte, når jeg omtaltes, fordrejedes til "*æ Bôk på Vinkel*": Bukken på Vinkel, en Betegnelse, der naturligvis var mig yderst vederstyggelig, og en noget lignende Følelse havde min Ven overfor sit tysk klingende Fornavn "*Ochsen*", som det også senere lykkedes ham under national-grundtvigiansk Påvirkning at få for-

vandlet til det dansklydende "*Ågesen*". Når jeg fremdrager denne tilsyneladende så lidet betydende Navnehistorie, ligger det i, at den i sin Tid (navnlig for mit Vedkommende) spillede en ikke ringe Rolle og vakte Følelser af Ærgrelse og krænkede Forfængelighed, som ikke bør forbigåes i en sanddru Skildring af Ens Ungdoms Tankeliv, uagtet jeg derved er kommen lovlig langt bort fra den påtænkte og lige påbegyndte Beskrivelse af min Kompagnons Personlighed, men som jeg nu vender tilbage til.

Han var af Middelstørrelse med et tæt, lysblondt lokket Hår, med blå, levende, men lidt små Øjne, velformet Næse, hans Legemsbygning var sjældent harmonisk og han var alt tilsammentaget nærmest et rent Ideal af ung mandlig Skønhed, af hvilken man også overalt, hvor vi på vor Fodtur aflagde Besøg, fik et stærkt Indtryk – ja næsten følte sig betaget af, og da han var meget fåmælt, gav han sig ingen Blottelser i intelligent Henseende, der forøvrigt var i bedste Orden, og man vil forstå, at jeg ved Siden af ham – selv om jeg just ikke var nogen Grimrian – ikke kunde vække særlig Interesse, men heraf lod jeg mig ikke anfægte, og jeg er glad for at kunne sige, at det ikke vakte så meget som en Gnist af Misundelse hos mig, tvertimod følte jeg mig stolt af at have en Kammerat med et så bedårende Ydre og med en så tiltalende beskeden Optræden, en Følelse, der var så meget forklarligere, som jeg under vor thybonitiske Vandring var kommen til at holde af ham, thi han gjorde aldrig Vrøvl, tog indtræffende Fataliteter med urokkelig Ro,

og de ikke få morsomme Småbegivenheder, vi oplevede, forstod han at skatte.

Blandt disse var der en, som vi endnu i vor høje Alder mindes og morer os over, når Talen falder på vort første Ungdomsvenskab. Den foregik på Vestervig Kloster, hvis Ejer (Stokholm) var min Faders Fætter på mødrene og Hustruen hans Broderdatter på fædrene Side, selv var Ægteparret Sødskendebørn, hvad der forøvrigt kun var et enkelt Træk i det stærke Familie-Indgifte, som fandt sted mellem de forud nærbeslægtede Breinholtsske og Stokholmske Familier, hvad der nærmere vil kunne ses af den i Boghandelen udgivne Bog "Slægten Breinholt".

Vi valgte altid de på vor Vej liggende Hovedgårde til Overnatning og delvis til en Hviledag, og bleve overalt modtagne som velkomne Gæster, selv på de Gårde, der ikke vare i min Slægts Besiddelse, hvilket overvejende var Tilfældet, og da Kortspil næsteften Studepassiar var det vigtigste Underholdningsemne, dyrkede vi under vore Besøg ivrig denne Sport, så ivrig – at vi endog et enkelt Sted spillede hele Natten igennem og først holdt op, da Husfruen i Morgentoilette kom ind og bad os slukke Lysene, da Solen alt var stået op, hun var forøvrigt min Kusine og født på Pallisbjerg, gift med Proprietær Hjardemaal på Bubbel. Det var imidlertid ikke denne Episode, jeg foran sigtede til, og som også foregik andet Steds, men som jeg nu efter nøjere Overvejelse finder Betænkelighed ved at skildre, dels fordi den drejer sig om et Tilbud fra vor Vært, der var af en så drastisk Beskaffen-

Kirstine Knudsen, søster til Knud. L. Knudsen til Trøjborg og Visby Hedegård og således faster til Anna Knudsen, der blev gift med Niels B. Breinholt, blev selv gift med sin fætter Hans Windfeld Jensen til Udstrup i Sønder Nissum. De to svogre handlede en del sammen. Kirstine kunne se ud til at have været en af de stærke kvinder i denne slægt, der knyttede flere tråde fra marskegnene syd for Ribe til det nordlige Hardsyssel. (Foto: privat).

hed, at det vakte min Ledsagers store Forbavselse og satte ham i tilsvarende Forlegenhed med at finde passende Ord for Afslaget af det barokke Tilbud, dels fordi man nøje måtte kende Tilbudgiverens ejendommelige Naturel for ikke at forarges over det Tilbudte, der ved en kortere Gengivelse let vilde misforståes og kaste en i Virkeligheden ufortjent Skygge over en kær, afdød Slægtnings moralske Karakter, en dårlig Tak for den

os viste store Gjæstmildhed, og jeg lader derfor denne ligesom mange andre mindre Rejseoplevelser ligge, for blot at sige, at denne vor første Prøve på Kreaturhandelens Område i det Hele faldt ret tilfredsstillende ud, ikke mindst ved at de indvundne Erfaringer gav os Lyst og Mod til at stå på egne Ben, hvad der egentlig også var vore Forældres Hovedhensigt med Prøveforsøget ligesom også deres Forventning om at der igennem dette vilde knyttes en Forbindelse mel-

lem deres to unge Sønner, der senere i Livet vilde kunne komme dem begge til Nytte, et Formål, som opnåedes fuldtud, ja – endog vistnok i langt højere Grad end oprindelig påtænkt, idet her lagdes Begyndelsen til det Venskab, der nu usvækket har bestået i hele 3 Snese af År og været så medvirkende til, at jeg fæstede min Vens unge, henrivende Søster til min Hustru, hvorved jeg vandt mit lykkelige Livs ubetinget allerstørste Lykke.

Første Englandsrejse

Den her omhandlede Begyndelse til nævnte Venskab befæstedes og udvikledes yderligere den følgende Sommer ved et længere og højst interessant Samvær i England, under hvilket vi i London boede sammen i en i et privat Hus i City lejet Sovekammer, og vare i det Hele uadskillelige Kammerater. Dette vort samtidige Ophold i England var næppe forud planlagt, (således som Thyrejsen) af vore Forældre, men skyldtes et heldigt Sammenstød af Omstændigheder, som vare af en Art, der fortjener en nærmere Udredning – ikke blot fordi disse Omstændigheder banede Vejen for et nyt Afsnit i min Livsførelse, men endnu mere fordi de vare af almen Betydning, idet de dannede Indledningen til en Revolution i de vestjydske Landbrugsforhold, der i lange Tider havde været baseret på Kreatureksport til Hertugdømmerne, hvorfra vore Kreaturer i fedet Tilstand afsendtes til det hamborgske Marked, en Trafik, der var behæftet med mange Ulemper, hvoriblandt særlig de ofte indtræffende og ganske uberegnelige Prissvingninger, fremkaldte undertiden af Vejrforholdene i April, der snart kunde bevirke en yppig Græsvækst i Marskegnene og skabe en forøget Kjøbelyst på Markederne og dermed gode Priser, snart sænke dem, når det slog ind med dårligt Grødevejr i det tidlige Forår, fremfor alt gjorde dog en anden Faktor sig gældende, nemlig en lidt rigeligere eller knappere Tildrift til Markederne i Husum, der betragtedes som Prisregulatoren, thi var Forholdet det, at mødte der på Markedspladsen 5 à 6 p.Cnt flere Kreaturer end normalt, sank Prisen i

større eller mindre Grad, medens det omvendte var Tilfældet, når Tildriften var knappere end forventet, så Fluktuationen i Priserne ofte kunde blive meget betydelig fra et År til et andet, hvad selvfølgelig var højst uheldigt for Kvægproducenterne.

Patriotiske og fremsynede Mænd fik efterhånden et åbent Øje for de store Ulemper, der knyttede sig til den jydske Kvægekseksport, og søgte efter Udveje til at bringe den ind på et heldigere og stabilere Spor. Blandt disse Mænd må særlig nævnes Justitsråd Poulsen i Flensborg (den Mand var mest kendt under Titlen "Doktor" – han havde været Lærer ved Rødding Folkehøjskole, opholdt sig senere i Altona og flyttede så til Flensborg, hvor han kom i nær Forbindelse med Englænderen Mr.Peto, der byggede den første slesvigske Bane), der ofrede Sagen et ihærdigt og vanskeligt Arbejde, vanskeligt fordi det Middel, der skulde afværge Hovedkalamiteten (en til Tider altfor rigelig Tilstrømning af jydsk Kvæg til de slesvigske Markeder og den deraf følgende Prisnedgang) egentlig kun var et Tankeeksperiment, hvis Udførelse i Praksis øjensynlig vilde møde næsten uovervindelige Vanskeligheder.

Det udtænkte Middel bestod i, at skabe et nyt Marked for det jydske Kvæg, for derigennem forhindre en Overfyldning af de gamle. Tanken var sund og theoretisk tiltalende, men hvor skulde man finde den for det Marked egnede Plads og hvorledes skulde man få Jyderne til at søge dette nye Marked? Det første Spørgsmål kom man let over,

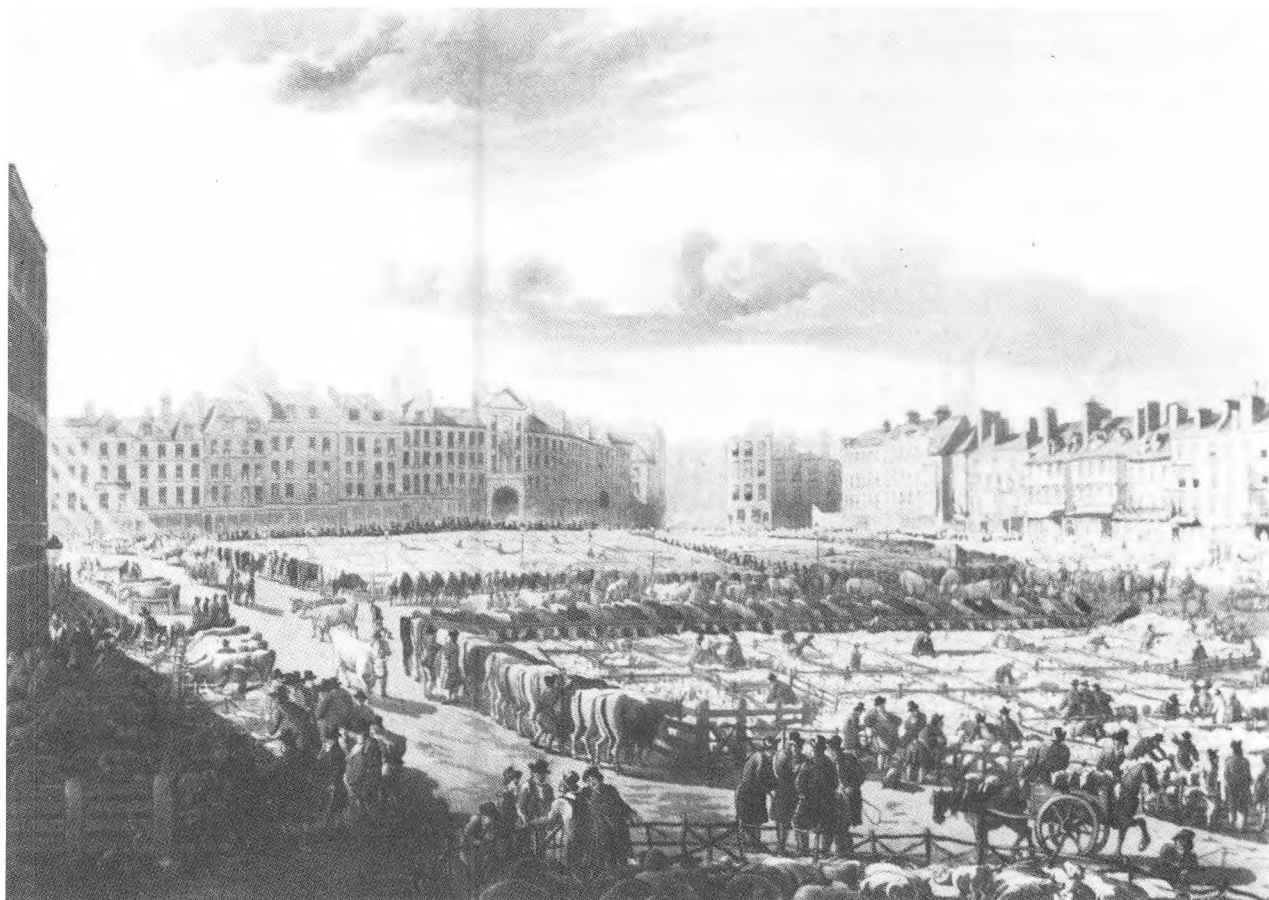
C.B. Claudi (1799-1880) var bedst kendt som stifteren af Det nørrejske Redningsvæsen, men han spillede også en fremtrædende rolle ved oprettelsen af en dampskibsrute fra Limfjorden til England, oprettelse af Dyrskueforening i Skodborg-Vandfuld herreder og etablering af en dampskibsbro i Lemvig. (Foto på Lemvig Museum).

thi Svaret: "England" var selvgivet, og ligeså selvgivet at Salget måtte foregå på dette Lands Centralmarked "Smithfield" i London, medens det andet Spørgsmål ikke på Forhånd kunde besvares udtømmende og bestemt, da man først gennem Forsøg måtte indvinde Erfaringer om de Veje, ad hvilke man bedst kunde påvirke Kvægeksportørerne og stemme dem til Gunst for det foreslåede nye Marked – foreløbig vilde man til at begynde med søge Pressens Hjælp, og gennem Landboblade og Avisartikler slå til Lyd for Sagen.

Man var imidlertid ikke blind for, at man næppe nåede langt ad den Vej, men

at der måtte søges en personlig Påvirkning på ledende Landbrugere, og til et Forsøg herpå erklærede Justitsråd Poulsen sig offervilligt beredt. I vor Egn, der var ham aldeles fremmed, henvendte han sig til en Mand hvis Navn var bleven landskendt ved hans ivrige Arbejde for efter engelsk Mønster at få oprettet et Redningsvæsen langs vore Vesterhavskyster, en Mand, der, uagtet han kun drev en lille Gård (Grysbæk i Vandborg Sogn), var fuld af Interesse for Landbruget og gerne deltog i Foranstaltninger til dets Fremme, så Henvendelsen til ham var et heldigt Greb for selve Sagen, og, som det senere viste sig, også heldigt for mig personligt, thi da Justitsråd Poulsen på sin Agitationsrejse nåede til vor Egn, førte han (daværende Kammerråd C.B. Claudi) ham straks sammen med min Fader som den, der på det pågældende Område ubetinget måtte antages at kunne øve den største Indflydelse på de Kredse i Egnen, som det særlig gjaldt om at vinde for Sagen (Claudi ledes desuden til at vælge Fader af den mere personlige Grund, at de vare gode Venner og stode i et vist Slægtskabsforhold til hinanden, idet Claudi's første Hustru var af Breinholtssk Æt – en Kusine til Fader).

Jeg mindes endnu tydeligt den Vinterdag i 1850, da de to Herrer (Claudi og Poulsen) kom kørende ind i min Faders Gård (Sønder Vinkel), ja kan endog angive Timen, thi jeg var just da sammen med Fader i Færd med Studenes Vanding, der altid foregik præcis fra Kl. 11 til 12 og betragtedes som Vinterens allervigtigste Arbejde, hvorfor der førtes det

Et kig ud over Smithfield-markedet, i århundreder verdens største kvægmarked, der forsynde metropolen London med oksekød fra ikke blot Skotland og Wales men også fra Danmark, Friesland og Nederlandene. Eksempelvis solgtes her i 1853 277.000 stykker kvæg og 1.600.000 får. Fra ca.1850 færdedes danske kreaturkommissionærer og købmænd hjemmevante i dette pulserende miljø, hvor man aner Sct.Pauls Katedralens imponerende kuppel i baggrunden ned mod Themsen. Tryk af Pugin og Rowlandson ca. 1810-30. (Finsbury Library, London).

skarpeste Tilsyn med dets omhyggelige Udførelse. Studene var nemlig, som før omtalt, Gårdens væsentligste Indtægtskilde og Alt, hvad der kunde bidrage til deres Trivsel, blev derfor nøje overvåget, således ikke mindst Vandingen, thi da Studene kun fik Vand én eneste Gang i Døgnet, galdt det om at hver Stud hver Dag kom til at nyde et tilstrækkeligt Kvantum Vand, hvilket langt fra var så

let, som man skulde tro, dels fordi dens Kammerater ved det samme Vandtrug ofte forstyrrede Drikningen, så der med Kæppen måtte holdes stram Justits, for at bringe fornøden Ro tilveje, dels fordi mangan en Stud havde "kildne Tænder" og ømmede sig ved at tage det kolde Vand i Munden, hvortil den først efter nogle alvorlige Rap af Kæppen kunde bevæges. Vandingen foretoges i den Stu-

destalden modsatte Længe i et Rum, som vi kaldte "Vandporten", og Studene, der vandedes i Sektioner på 6 Stykker, måtte således drives tversover hele Gårdspladsen, på hvilken Tur det slet ikke var let at holde Styr på de staldkåde Dyr. Hvilken besværlig Vandingsmethode var ikke den her beskrevne i Sammenligning med den nutidige, hvor Vandet mindst et Par Gange om Dagen pumpes ind de vandtætte Krybber, så Kreaturerne i deres Båse og efter Behag kunne slukke deres Tørst, men det er jo kun en lille Brøkdel af de mange og store Forandringer, Landbrugsforholdene ere undergåede siden min Ungdomstid.

Jeg vender nu tilbage til de besøgende Herrer, der (da de så min Fader beskæftiget med Vandingen) straks ilede til ham, og fortalte ham Anledningen til deres Besøg, som var om muligt at vække hans Interesse for Dr.Poulsens Idé om at skabe et nyt Marked for vor Kvægeksport, hvilket formentligt ikke blot vilde blive et nyt, men med Tiden også et godt, i hvert Fald vilde det, hvis det benyttedes nogenlunde rigeligt, virke prishøjnende på de hidtidige Markeder ved at formindske den til sine Tider så overdrevne Tilførsel af Kreaturer til Markederne i Hertugdømmerne. Min Fader viste sig hurtigt højst forstående overfor "Doktorens" Idé, og efter at have spist til Middag (som sædvanlig Kl.12) og efter at Planen var nærmere udviklet for ham, erklærede han sig villig til at virke i Sagens Interesse, og da Kammerråden præsenterede mig for "Doktoren" med de altfor smigrende Ord, at jeg var ét af de unge Men-

nesker, som man her i Egnen satte store Forhåbninger til og som han også troede sidde inde med de til en Foregangsmand fornødne Egenskaber, udtalte Fader til min store Glæde, at han til Foråret vilde lade mig rejse til England, for der nøjere at sætte mig ind i de engelske Markedsforhold, ligesom han tilføjede, at han samtidig vilde sende nogle Fedekreaturer til Londonermarkedet, for at give mig Materiale til at anstille en praktisk Prøve på Salgsforholdene.

Ovenfor har jeg allerede omtalt min Samværen i London med min Ungdomsven H.Å.Knudsen, og uden bestemt at vide det, antager jeg at hans Nærværelse dér skyldtes lignende Grunde, som de der fremkaldte min, idet Dr.Poulsen utvivlsomt har henvendt sig til hans Fader, der var sin Egns første Mand, og overfor ham havde ligesom overfor min Fader slået til Lyd for sin Idé om en ny Afsætningskilde for vore overtallige Kreaturer, og min Ven og jeg havde således under vort engelske Ophold en fælleds Opgave at røgte. Hvorvidt vi i vor unge Alder magtede Opgaven fuldtud turde vel være tvivlsomt, hvorvel jeg for mit Vedkommende var overordentlig glad for det Udbytte Rejsen bragte mig, for hvilket jeg også fremfor min Ven havde nogle Extra-Forudsætninger: for det første var jeg ikke lidt stivere i Sproget, for det andet fra mit Hamborg-Ophold mere vant til Storstadslivet og derfor bedre udrustet til at udnytte Kæmpebyens Foreteelser, og for det tredje og måske vigtigste sendte min Fader og nogle Slægtninge mig adskillige Stude og Svin,

hvis Salg jeg skulde besørge, hvorved jeg ad praktisk Vej lededes ind på Løsningen af den mig betroede Opgave.

Salget besørgede jeg – delvis begunstiget af heldige Konjunkturer – i den Grad til Afsendernes Tilfredshed, at der gaves mig Andel i det Merudbytte, som indvandt ved disse Prøvesendinger til det engelske Marked, en Andel, der viste sig at kunne dække alle mine Rejseudgifter og lidt mere, omendskønt Gud skal vide, at jeg (for at bruge et den Gang ofte benyttet folkeligt Udtryk) ingenlunde levede ”efter Hustavlen”, men ikke skyede Udgifter til Theatre og Forlystelsessteder, til Fornyelsen af min Garderobe og til ret dyre Udflugter (både tillands og tilsøes), af hvilke én endog strakte sig så langt som til Hull, hvis Hovedformål var at besøge min før udførligt omtalte kære Skolekammerat Søren Rygård, der var ansat på den ansete danske C.C.Brøchners Kontor, et Besøg, der skaffede mig megen Fornøjelse, idet jeg under dette kom i Forbindelse med mange af Sørensen unge, letlevende danske Venner, der som han selv i England skulde søge merkantil Uddannelse. De havde i et lejet Lokale en lille dansk Klub, hvor jeg blev indført og tilbragte mange behagelige Timer, bl. A. interesserede det mig her at træffe sammen med en under mit Hamborgophold ofte omtalt Personlighed, nemlig den radikale, under Christian d.8de landsforviste Friser Harro Harring, hvis Agitation forøvrigt gik i revolutionær-republikansk Retning og var kølig overfor Slesvigholstenismen.

Sammen med en Del af Klubbens

Eventyreren Harro Harring (1798-1870); den vestslesvigske forfatter var så engageret i det forfatningsmæssige røre sidst i 1840'erne at han blev landsforvist og boede flere år i London. Foto fra 1860'erne. (Det kongelige Bibliotek).

Medlemmer deltog jeg en Dag i en længere Udflugt, hvorved jeg fik Lejlighed til for første Gang at overvære et Hestevæddeløb, der – uagtet jeg ikke selv væddede – havde en ikke ringe Charme for mig. I det Hele var denne min Udflugt til Hull ligeså fornøjelig som dyr, så dyr at Jernbanebilletten tilbage til London slugte sågodtsom de allersidste af mine medtagne Penge (Henturen havde jeg gjort ad Søvejen med Damperen ”Waterwitch”) og denne stærke uberegne Ebbe i min Kasse berøvede mig omtrent al den Nydelse, jeg havde lovet mig af Tilbageturen, da jeg ved alle de mange Togkrydsninger var optaget af en ængstelig Spænding for Muligheden af at

komme med forkert Tog, thi jeg havde jo ingen Penge til at løse en ny Billet, og jeg udmalede mig derfor alle mulige Skræmmebilleder, i hvilke en eventuel Pantsætning af mit Uhr (min eneste Værdigenstand) dannede et svagt Lyspunkt. Det lod således til, at jeg også her forfulgtes af min sædvanlige Rejsemisère, at mine Penge slap for tidligt op, hvad der var så meget ærgerligere, som jeg vidste at jeg havde rigelige Midler liggende i London. Denne ængstende Følelse af Pengenød, der ikke forlod mig før jeg øjnede den høje Kuppel af den londonske Sct. Pauls Kirke, havde imidlertid det Gode, at jeg højtidelig lovede mig selv, aldrig herefter at begive mig på Rejse uden at være end- og rigelig forsynet med fornøden Mønt, et Løfte, som jeg trofast har holdt.

Da min her omtalte Englandsrejse hører til Hovedbegivenhederne i mit Ungdomsliv, vil man næppe finde det underligt at jeg her dvæler lidt udførligt ved den, og for at begynde lige fra den startedes, må det bemærkes at den allerførste Del af Rejsen foregik i Selskab med mine Forældre – ikke fordi de vilde følge mig på Vej, men fordi de skulde til Ringkjøbing til min gode Mormoders Jordefærd. Om mit Ophold en hel Sommer i hendes Hus i mit første Skolegangår har jeg tidligere berettet, og jeg skal derfor her kun tilføje, at de siden da forløbne 10 År havde lært mig at højagte hende og sætte Pris på hendes bedstemoderlige Godhed. Efter Begravelsen holdt hendes 3 Børn og min Fader som hendes Datters Mand privat Skifte i Dødsboet, og det var en Fornøjelse at se den Fredsommelighed,

Lauritz Lauritzen (1811-73) til Resenborg i Humlum og Brænderigården i Holstebro, som han gittede sig til med Cornelia Eyndhoven. Hørte til forrige århundredes betydelige vestjyske heste- og studehandlere og arbejdede således sammen med Poul Stokholm Breinholt i 1850'erne på at eksportere stude med forbindelsen gennem Agger Kanal. Stammede fra Ribe amt og begyndte karrieren med at handle med jydepotter. Leverede heste til Niels B. Breinholt, som denne forsøgsvis skulle sælge i London. (Lokalhistorisk Arkiv Holstebro Kommune).

den gensidige Hensynsfuldhed og den Uselvviskhed, der i Småt og Stort prægede Arvingernes Deling af Bedstemoders Efterladenskaber, der forøvrigt viste sig at være ikke lidt større end forventet.

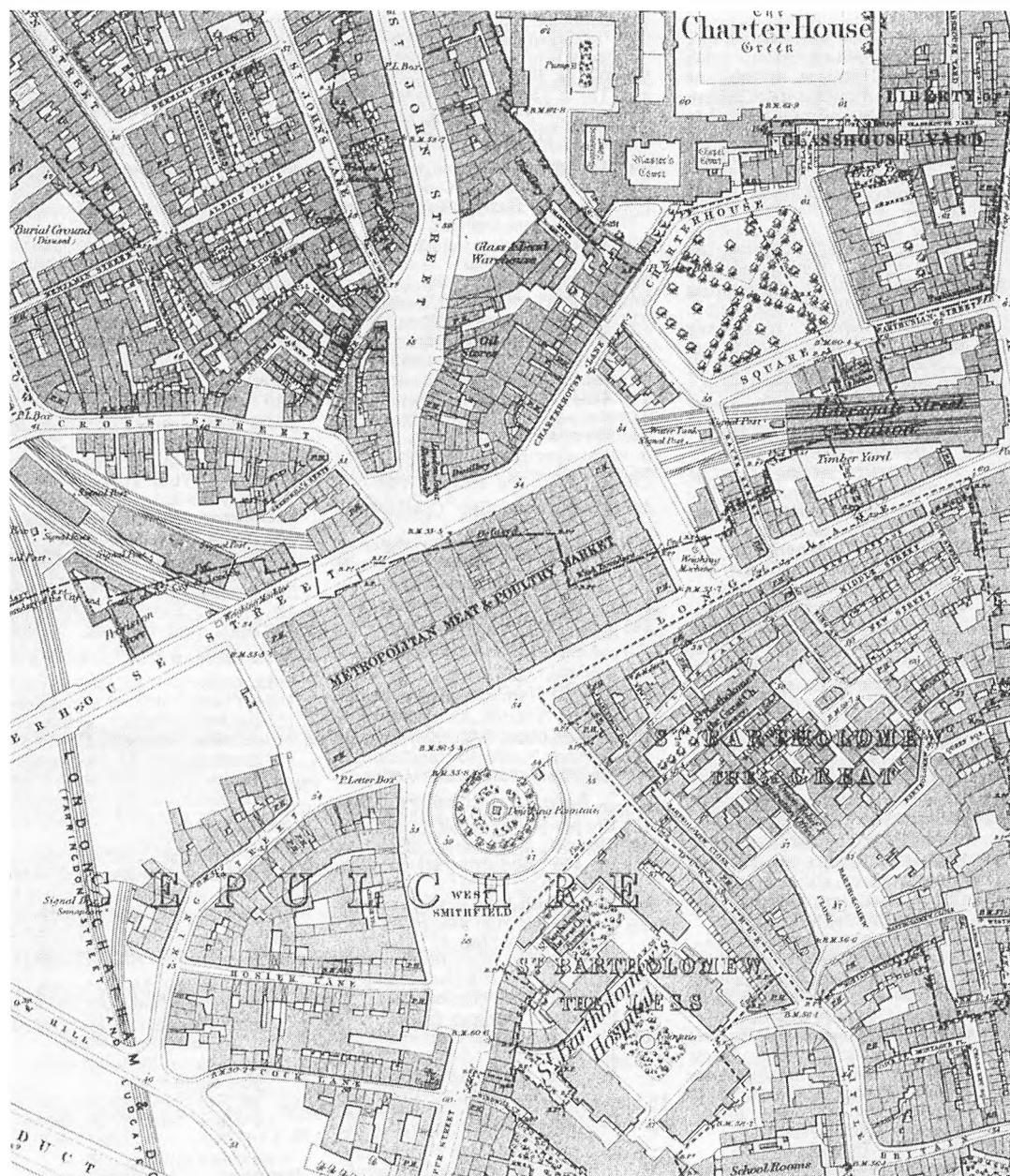
Fra Ringkjøbing fortsatte jeg Rejsen til mit Udskibningssted (Hjerting) på den Måde, som på hin Tid var den almindelige, når man ikke selv havde Vogn og Heste, nemlig velvillig Tilladelse til at køre med En eller Anden, hvis Vej faldt

sammen med Ens egen. I nærværende Tilfælde ydedes Kørselshjælpen mig af en Proprietær Laust Lauridsen til Resenborg, der tidligere havde været Hestehandler og én af Faders mange Handelsvenner. Med ham kørte jeg nu lige til Hjerting efter at han undervejs havde aflagt et Par Familiebesøg. Jeg kom ikke i nogen Forlegenhed ved Valget af Logis, thi Hjerting havde kun en eneste Gæstgiver, der tillige drev Købmandshandel. Han bar Navnet Windfeld og tilhørte den bekendte Windfeldske Familie, der forøvrigt også stod i et om end fjernere Slægtskabsforhold til min Familie.

Værten modtog mig med stor Venlighed og behandlede mig næsten som hans private Gæst, hvad var så meget heldigere som jeg her måtte afvente den forsinkede Ankomst af den Damper, der skulde føre mig til London, så Ventetiden (hele 8 Dage) så langt fra faldt mig lang, at den tvertimod forløb på den behageligste Måde, idet jeg hurtigt (foruden min brave Vært) kom i forholdsvis intim Forbindelse med Stedets Honoratiores, hvis første og rigeste Mand var Consul Mathiesen, en aldrende Herre, der viste mig megen Venlighed. Han tilbød mig f.Eks. straks, da jeg tilfældig omtalte min Lyst til at besøge Windfeld på Olufsgård (udtaltes altid "Øllegård"), hvem jeg oftere havde besøgt og som var gift med Faders Sødskendebarn, at han med Fornøjelse skulde køre mig derhen, og Dagen efter kørte han mig (selv som Kudsk) i en smuk Enspænder-Gig til den 1 1/2 Mil fraliggende Gård, og tilbragte dér og i belærende Underholdning med den gamle

Consul under den lange Køretur en yderst behagelig Dag.

Et andet af mine Hjerting-Bekendtskaber var et ganske ejendommeligt og stiftedes ved at Vedkommende så mig spille et Parti Billard med Værten, og da jeg viste mig denne overlegen, fangede jeg hans letfængelige Hjerte, så vi hurtigt kom til uagtet den store Aldersforskel at omgås ganske kammeratlig. Min nye Bekendt stod i Spidsen for Stedets Toldvæsen, hans Navn var Didriksen og tituleredes "Hr. Toldinspektør", han var en ualmindelig smuk Mand med en elegant Holdning, tiltalende Manerer, og med et yderst soigneret Ydre – lige fra Fod til Top. Man fortalte mig en hel Del om hans bevægede Fortid, hvorefter han som Søkadet skulde have stået i en altfor intim Forbindelse med en af Prindsesserne, hvem han endog havde vekslet Kys med, og da dette konstateredes, fortørnedes Kongen (Frederik den Sjette) i den Grad, at han udelukkedes af Kadetakademiet og forvist til Vestindien, hvorfra han senere drog til Mexico, gik i militær Tjeneste, avancerede til Officer, giftede sig med en mexikansk Dame og efter Tronskiftet benådedes han af Christian den Ottende, der ombyttede Landsforvisningen med en Ansættelse i Toldvæsenet. Jeg ofrer denne min Tolderven så mange Linier ikke blot fordi jeg under min lange Ventetid i Hjerting førte et interessant og muntret Samliv med ham, der nok fortjener at mindes, men også fordi Bekendtskabet senere uventet fornyedes, idet han nogle År efter forflyttedes til Tønder som virkelig Toldinspek-

Her i Londons store markedskvarter afgrænset af gaderne Charterhouse Street og West Smithfield var det, at Niels B. Breinholt først i 1850'erne sonderede mulighederne for at få gang i den direkte eksport af vestjyske stude til det engelske marked. Den store markedshal på kortet benævnt "Metropolitan Meat and Poultry Market" eksisterer stadig og anvendes til sit oprindelige formål. Kreaturerne kom hertil med jernbane, hvis spor til venstre ses gå ind under markedshallen. Her læssedes de af og gik derefter op ad rotunden, der ses på hallens modsatte side. På adressen lige ud for rotunden – 2 West Smithfield – havde en række danske kreaturkommissionærer kontorer fra 1876-92, heriblandt Niels B. Breinholts fætter Niels Lauritz Buch Breinholt. Uddrag af Ordnance Survey Maps over Holborn, The City and The Strand 1873. (Gengivet efter The Godfrey Edition 1988).

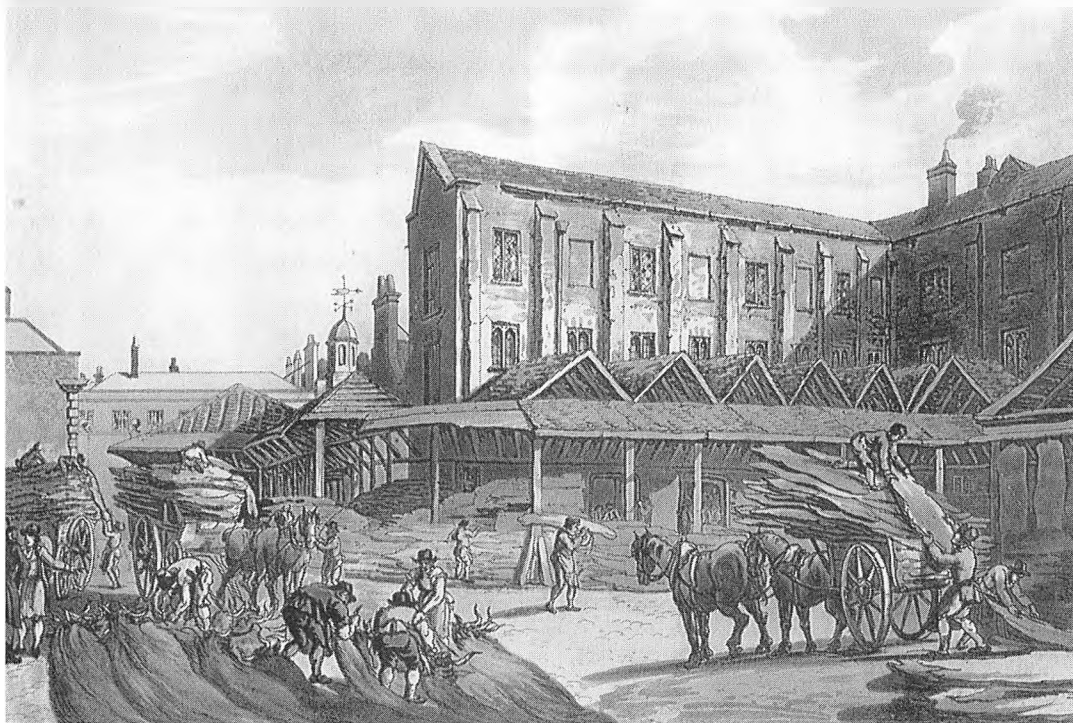
tør, hvor jeg under min Forlovelsestid oftere fik Lejlighed til at komme sammen med ham, da min Svigerfader, hvis Ejendomme lå i Tønder-Tolddistriktet, syntes helt godt om ham og særlig morede sig over hans pertentlige Omhu for under Gangen gennem Byens snavsede Gader at holde sit Fodtøj blankt og uplettet.

Blandt mine øvrige Hjerting-Bekendtskaber fandtes ingen, som der er Anledning til at dvæle nærmere ved, kun skal jeg afsluttende bemærke, at de mange Dages Ventetid efter den forsinkede Dampers Ankomst forløb for mig som en Fest, thi jeg var bleven Byens Kælebarn og man kappedes ligefrem om at vise mig Venlighed, ja næsten fetere mig. Jeg følte mig selvfølgelig glad derfor, men var dog ikke blind for, at det langt fra så meget skyldtes min personlige Uimodståelighed som den Omstændighed, at man drømte om den rige Udvikling, som den begyndende Dampskibsforbindelse med England vilde skabe for Byen, og da jeg var den første og eneste Passager på denne nye Rute, var man på Forhånd tilbøjelig til at vise mig al mulig Velvillie og Sympathi.

Endelig kom den længe ventede Damer "Burgermeester van Heydekoo-per", som Navnet udviser et hollandsk Skib, det var lejet af den danske Regering til at sejle en Sommer mellem Ballum og Hjerting afvekslende, for at transportere Kreaturer til London, og dette Lejemål foranledigede den ligeså urimelige som grundkomiske Foranstaltning at Skibet berigedes med hele 3 Kapteiner, nemlig en hollandsk (Kapt. Schwartz) fordi Ski-

bets Flag og Besætning var hollandsk, en dansk (Kapt. Christensen, også kaldet Mikkelsen) og en engelsk (Kapt. George Hart). Såsnart Skibet kom ind på dansk eller engelsk Søterritorium overtog henholdsvis den danske eller engelske Kaptein Kommandoen, medens den hollandske førte den på rum Sø. Dette blandede Kommandoforhold affødte forståelig nok mindre hyggelige Gnidninger, der for mig navnlig gav sig til Kjende, når Middagshøjden toges, idet enhver af de 3 Kapteiner nåede til et forskelligt Resultat, og enhver påstod sit at være det rigtige. Disputen endtes gerne med, at man godkendte vor flinke 1ste Styrmands Berregning.

Når jeg kalder ham "flink", er det fordi han var en køn Sømandstype og særdeles venlig mod mig – jeg husker således godt, hvor rart han tog sig af mig, da en begyndende Søsøge meldte sig hos mig, og at han trøstede mig med, at det skulde jeg ikke tage mig nær og bare ikke give efter for, han havde selv i de første 7 År af sit Sømandsliv i Storm været plaget af Søsøgeanfald, men altid overvundet dem ved en kraftig Villiesanstrengelse og ved at tage sig dygtig af sit Arbejde. Jeg fulgte hans Råd og længe før Rejsen var til Ende var jeg fuldkommen kvik, så jeg ret kunde glæde mig ved Synet af de tallose Skibe, vi passerede, da vi nærmede os Themsens Munding. Det var endnu i det væsentlige Sejlskibenes Tid, og når disse med deres stolte Rejsning for fulde Sejl stævnede ind imod eller udfra Floden, gjorde det storslåede Skue af denne Vrimmel af Sejlere et Indtryk på mig,

Under sine ophold i London færdedes Niels B. Breinholt naturligvis i markedskvartererne omkring Smithfield, Mark Lane og Leadenhall Street. Han har givet oplevet et syn som dette, hvor huder af stude og køer læsses på vogne for at blive kørt bort til garvning. Farvelagt aquatinte af Leaden Hall Market ca.1810. (Privateje).

som jeg aldrig glemmer, et Indtryk, som om muligt yderligere forstærkedes under vor Sejllads opad Themsen, der ligefra Gravesend til London foregik i det herligste Solskinsvejr.

Vort Skib lagde til ved Blackwall, et af Kæmpebyens på den Tid østligste Forstæder, og ved Landgangen havde jeg den Glæde at mødes med min så ofte omtalte gode Ven Hans Ågesen tilligemed nogle flere Landsmænd, der fra Gravesend pr. Telegraf havde erholdt Underretning om Skibets snarlige Ankomst – de boede Alle i et lille dansk

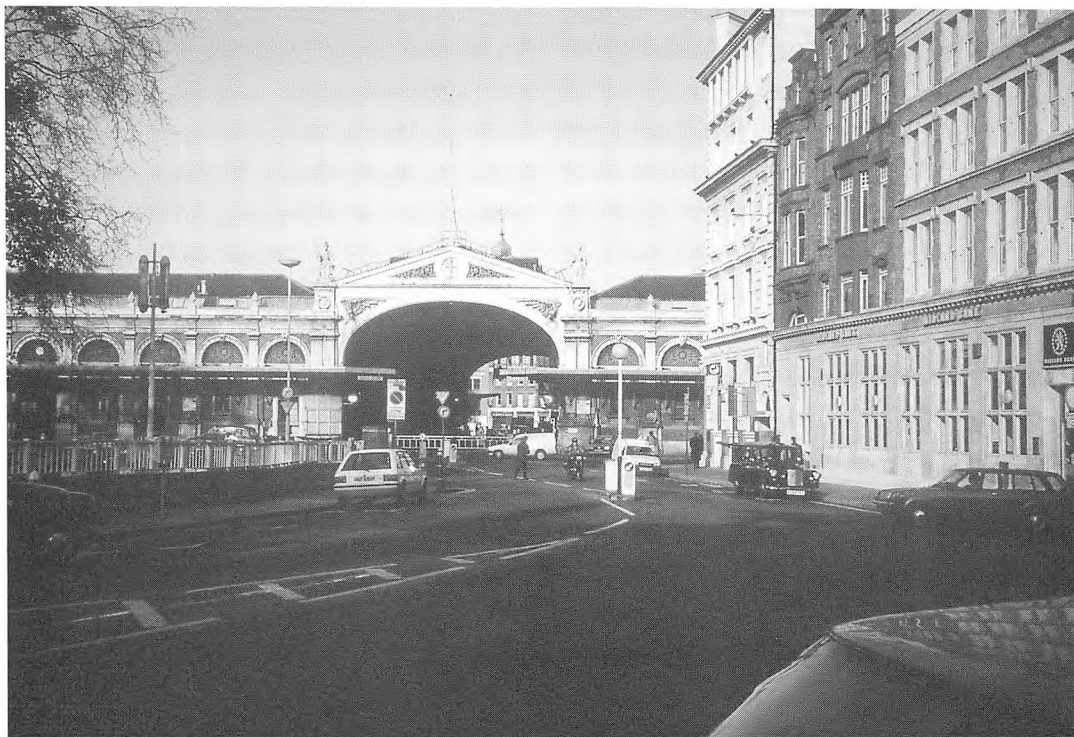
Hotel og mente, at jeg vel også nok kunde finde Plads dér, hvorfor jeg straks fulgte med dem ind i Byen med en Jernbane, der gik dels helt over Husene dels i Linie med Skorstenene på de højere Bygninger. Det var for mig som et helt lille Eventyr og som en lovende Indledning til alt det Store og Skjønne, der ventede mig, og jeg var i et Humør så friskt og frejdigt, at det smittede mine nye Rejsefæller og vandt mig deres Hjerter, thi de havde ventet at finde mig træt og medtaget af den lange Sørejse og modfalden og overvældet af den store By's Støj og

Tummel, og i Stedet for fandt de en ungdommelig Fyr, kvik og veloplagt til at nyde alt det Nye, der frembød sig, og de mærkede snart at jeg mestrede Sproget bedre end de selv til Trods for at de havde en halv Snes Dages Øvelse i det forud for mig – de vare nemlig ankomne med samme Dampers forudgående Rejse, der udgik fra Ballum og boede i et lille dansk Hotel (Meyers i Little Jewry Street) der mandede ud i en af Citys Hovedgader: Leadenhall Street, og det var naturligvis Meningen, at jeg også skulde opslå mit Paulun her, men det viste sig at man ingen Seng havde tilovers, og jeg fik derfor med en Anden i vort Følge anvist et Værelse i en nærliggende Gade.

Denne anden var en Medpassager af mig, der var nået til Hjerting umiddelbar før Skibets Afgang og som jeg derfor først så ombord, han præsenterede sig for mig som "*Koch til Jelsgård*", en større Ejendom, der ligger i én af Sønderjyllands udpræget danske Egne (Laurids Skovs og Broder P. Skovs Hjemegn). Jeg opdagede imidlertid straks, at om hans Danskhed kunde der ikke være Tale, thi han røg af en Pibe, hvis Porcellæns Hoved var prydet med et ægte slesvigholstensk Emblem: "*die Doppel-Eiche*" med et tilhørende "*meerumschlungne*" Par Verslinier, han røbede sig derfor tydelig nok som en "*Hjemmetydsker*" – den modbydeligste Art af al Tydschhed – og jeg vekslede derfor sågodtsom ikke et Ord med ham under hele Overfarten. Det var mig derfor alt Andet end behageligt at skulle dele Værelse med ham den allerførste Nat af mit Londonliv, hel-

digvis blev det dog heller ikke mere end denne ene Nat, thi tidlig næste Morgen vækkede han mig med et forbitret Udråb om, at her var ikke til at være, han var bleven skambidt af "*Wanzen*". Jeg drillede ham ved at spørge: hvad er *Wanzen*? det er Noget jeg ikke kender? Han svarede, at han troede nok, at man i København kaldte de infame Dyr "*Væggetøj* eller *Væggelus*". Nå – sagde jeg, de Skabninger kender jeg heller ikke, ligesom jeg heller ikke her har havt den tvivlsomme Fornøjelse at stifte deres Bekendtskab, så jeg lidt onskabsfuld berøvede ham den dulmende Følelse af "at fælleds Skade er trøstelig". Da der vedblivende ingen Plads var i Hotellet, lejede min Ven H. Ågesen og jeg et meget pænt og veludstyret Værelse i det nærliggende Leadenhall Street, hvor vi kun opholdt os om Natten, medens vi, når vi ikke vare ude på Fart, opholdt os i nævnte Hotel, hvor vi indtog vore Måltider og samledes med dets danske Gæster.

Da Hotellet ikke blot den Gang men også i den følgende Sommer blev mig et halvt Hjem, må jeg ofre det et Par Linier: Værten (Hr. Meyer) var en lille vims og tjenstvillig Person af jødisk Typus, hvilken endnu vare mere fremtrædende hos hans Hustru, der hørte til den bekendte Trierske Slægt. Begge vare fødte Københavnerne, og de sad vistnok lidt småt i det, Hotellet var nemlig grumme lille, yderst primitivt og meget billigt, udelukkende beregnet på danske Kunder, men da der i Midten af forrige Århundrede ikke var så overmåde mange Danske, der besøgte London, stod Hotellet uden Tvivl ofte

Hovedindgangen fra West Smithfield til den knap 130 år gamle markedshal, der blev endestationen for mange vestjyske stude i forrige århundredes sidste årtier. Den kendte Charterhouse Street, som anføres i mange afregninger, ligger på hallens modsatte side. Husrækken til højre rummede 1875-92 kontorer for de fleste danske kreaturkommissionærer i metropolen, heriblandt naturligvis et par Breinholt'er. (Foto: Esben Graugaard).

(især om Vinteren) næsten tomt. Værten – den lille, bitte Meyer var en ganske grinagtig Fyr, der bandede til Overmål og morede sig selv og os med at udpølse meningsløse Eder som f.Eks. *"Fanden skrabe Gulerødder skal gale mig"* osv.

Ved Skildringen af min Ankomst til London, har jeg forsømt at omtale den ene af de 3 Kapteiner på "Burgermeester von Heydekooper", nemlig Kapt. Christensen, der ikke blot under Sørejsen, men også under mit Ophold i London spillede en vis Rolle både for min Ven H.Å. og for mig. Han var hjemmehørende i Ballum, stammende fra en dygtig

Landmandsslægt, men i en ung Alder kommen tilsøes, han var godt begavet, talte meget og ret interessant, var måske en Smule letlevende og følte sig ikke lidt stolt i sin Egenskab af "regeringsvalgt" Kaptein, han var under sit Skibs gentagne Besøg i London os en trofast Led-sager og Opholdene vare ikke korte, thi da Skibet sejlede for Statens Regning tog man sig det mageligt, han førte os sammen med mange danske Skibsførere (særlig Fanøskippere), overfor hvilke han påtog sig lidt af en Protektormine.

Vi mødtes gerne i en pænere Skip-perknejpe "The Globe", hvor Værtens

unge nydelige, rødhårede Døttre besørgede Opvarthningen, og hvor vi røg Tobak af gammeldags Kridtpiber til vor Porter, og det morede os, at man altid knækkede Piben, når den var udrøget, overhovedet fandt vi det meget hyggeligt i denne Knejspe og besøgte den derfor også ikke så sjældent på egen Hånd, hvilket foranledigede Kapt. Christensen til en Advarsel, der vidner om et smukt Træk i hans Karakter. Han blev nemlig, da han erfarede disse vore selvstændige Besøg, bange for, at vi purunge Mennesker skulde blive alvorligt forelskede i de nysnævnte nydelige Piger, og han foreholdt

os da, hvorledes vore Forældre, når vi kom hjem med en sådan engelsk Kæreste, der vistnok ikke en Gang kunde rede sin egen Seng, vilde modtage os (jeg husker nøjagtig denne typiske Vending i hans Advarsel). Forøvrigt var Advarslen overflødig, thi vi kunde vel være lidt forelskede i Pigebørnene, men ingenlunde forelskede i dem. Under Kapt. Christensens Ægide aflagde vi nogle ret interessante Besøg i nogle af de i Dokkerne liggende Fanø-Skibe, i hvis knebent små Chefskahytter vi trakteredes med en stram, hjemlig "Grog" og morsomme Sømandshistorier.

*Kreaturkommissionær
Charles Hicks
i Vestjylland*

Det vilde føre altfor vidt og desuden føre helt uden for det Hovedformål, der egentlig betingede vor engelske Rejse, om jeg nu vilde fortsætte med lignende Episoder af vort fra selve Formålet temmelig fjerntliggende Udenomsliv, og jeg skal derfor gå over til Studiet af de londske Kreatur-Markedsforhold, hvis Centrum selvfølgelig måtte være det verdenskendte Smithfield-Marked, og her havde vi det Held at have en særdeles kyndig og pålidelig Cicerone, nemlig én af selve Kreaturkommissionærerne (Salesman) Mr.Charles Hicks.

Han var af god og respektabel Familie og Vinteren forud havde han besøgt de vestjydske kvægproducerende Egne, da han ledet af ægte britisk Foretagsomhed og et næsten profetisk Fremsyn straks efter den første Fremkomst af Tanken om Export af Dansk Kvæg til England besluttede at indarbejde en Forretning i en sådan Trafik. Han tog Undervisning i Dansk og ved en forbavsende Ihærdighed nåede han i kort Tid en ikke ringe Færdighed i Sproget, i alt Fald så megen at han på sin jyske Rejse klarede sig fortræffeligt igennem med sit hastigt erhvervede Kendskab til Sproget, og mærkelig nok sporedes der i hans Dansk næppe den Organfejl: en generende Stammen, som skæmmede hans Tale i eget Sprog.

Hans første Handling, da han satte sin Fod på dansk Grund, var at købe sig en Hest og Ridetøj, hvorefter han i Kraft af sin hartad utrolige Energi uden Ledsager eller Fører red ud i Landet for at besøge større og mere bekendte Landmænd, som man i Kroerne og Gæstgiverier gav

ham Anvisning på (jeg skulde dog tro, at han forud havde fået opgivet nogle Navne af Westenholz og Dr.Poulsen, blandt hvilke utvivlsomt min Faders og Knudsens i Forballum, min Vens Fader).

Da han en Aftenstund kom ridende til mit Hjem, blev han efter at have forestillet sig som Kreaturkommissionær i London meget gæstfrit modtaget, hvad forøvrigt på den Tid enhver velklædt Fremmed kunde være sikker på, thi vor Egn udmærkede sig den Gang ved en næsten arabisk Gæstfrihed. Næste Dag ved Frokosten udtalte vor Gæst ønsket om at få mig til Ledsager og Fører under sine Besøg i Thy, på Morsø og Salling, hvortil han efter vore Samtaler troede mig ret villig, og jeg blev henrykt ved at høre, at Fader ingen Indvendinger gjorde, men tvertimod tillod mig at benytte hans fortrinlige Ridehoppe (hans Øjesten) til Turen. Efter Frokosten besøgte vi en Fætter af mig, der i høj Grad sværmede for den nyopdukkende Handelslinie og blev min trofaste Kompagnon i mine første Forsøg på praktisk at udnytte den.

Nævnte min Fætter Niels Breinholt holdt jeg grumme meget af, han var elskværdig, brav og ærlig som Guld, og omendskøndt en halv Snes År ældre behandlede han mig altid som Ligemand, han var altid fuld af Spekulationer, men manglede Stadighed i at fastholde dem, han havde således ejet et Par af Vestkystens største og bedste Ejendomme (Kabbel og Tanderup) men hurtig bleven ked af dem og solgt dem til en endog billig Pris, han havde derefter købt nogle Småejendomme, men lå forøvrigt i Han-

På de større gårde i Vestjylland stillede man gerne befording til rådighed, når en velrenommeret studehandler var på opkøbsrejse i egnen. Her er det Kabbels fjedervogn og hesteforspand, der venter foran stuehuset. (Lemvig Museum).

del om en af Landets allerældste Hovedgårde, det med høje velbevarede Volde og dobbelte Vandgrave omgivne Spøttrup, hvis tvende Tårne og favnetykke Mure satte min ungdommelige Fantasi i Bevægelse, når jeg senere ofte besøgte Borgen, thi det lykkedes ham nemlig at erhverve sig den, og da det skete under særlig gunstige Vilkår, kunde han økonomisk velsitueret have kunnet sidde alle sine Levedage i Ro og Mag på denne med så mange Herligheder udrustede Ejendom og endt som en rig Mand, men Ro og Mag lå ikke for ham, der var fuld af en utæmmelig Spekulationslyst og led under en medfødt Ustadighed, der altid

krævede Forandringer i hans Livsgerning. Sådanne opnåede han da også i fuldeste Omfang, snart vare de pekuniært skæbnesvangre, snart vare de heldbringende, men da han i en høj Alder gik bort var han en halvruineret Mand. Da han i den Periode af mit Ungdomsliv, som jeg her behandler, øvede en betydelig og i det Hele god Indflydelse på mig, har jeg troet at burde ofre ham denne lille Minderune, i hvilken der dog mangler et væsentligt Træk i hans Karakter, nemlig en ligefrem fænominal Godtroenhed.

Han troede godt om alle Mennesker, troede dem ligeså ærlige og sanddru som han selv, og halve og hele Plattenslagere

fandt derfor hos ham en frugtbar Arbejds-mark, selv de dårligste Projekter kunde de få ham til at støtte og deltage i. Jeg havde min Nød med at holde denne hans Lettroenhed lidt i Skak i den Tid, hvor han næsten var min daglige Omgangsfælle, men mine Advarsler og Henvisninger til de Snyderier, han så ofte havde været Genstand for, frugtede i Reglen kun lidet, thi han svarede mig gerne, når jeg fremdrog ét eller andet Eksempel på de triste Erfaringer, der skyldtes hans Godtroenhed: *"Ja den Mand var nu en gediegen Kjeltring, men ham, jeg nu forhandler med, er en Mand af en hel anden Kaliber – ham kan man trygt stole på"*. Man siger *"at af Skade bliver man klog, men sjælden rig"* – min kære Fætter blev imidlertid ingen af Delene, han bevarede alle sine Levedage sin urimelige Godtroenhed usvækket og bar med uforstyrrelig Sindsro de deraf flydende Ulemper.

Efter denne lidt lange Digression vender jeg tilbage til min Englænder og vor udstrakte Ridetur gennem de vestlige Limfjordsegne, hvor vi besøgte en stor Del af de store Studegårde, af hvilke mange vare i min Slægts Eje, og på sådanne overnattede vi fortrinsvis, ligesom vi overhovedet levede på Gæstfrihedens rummelige Conto, thi under vort lange Ridt standsede vi ikke en eneste Gang i en Kro eller i et Gæstgiveri, så vor hele Rejseudgift indskrænkede sig til de obligate Drikkepenge, hvilket stadig vakte min Rejsefælles med Beundring blandede Forbauselse.

Jeg skal ikke opholde mig ved Fremdragning af Enkeltheder i vore Rejseop-

levelser, uagtet jeg overfor et Par af dem, som jeg nøje husker, kunde føle mig fristet dertil, men begrænsede mig til at bemærke, at vi under alle vore mange Besøg uden Undtagelse bleve vel modtagne, og som oftest modtog min Ledsager Tilsagn om, at man i given Tilfælde vilde benytte ham som Kommissionær, hvilket selvfølgelig var Hovedformålet for hans Rejse. Han var derfor også, da vi skiltes ad i mit Hjem særdeles tilfreds med dens Resultater, roste for Fader min værdifulde Hjælp og tilbød mig et smukt Honorar for min Ulejlighed, et Tilbud, som både Fader og jeg var lige enige om hurtigt og takkende at afvise.

Man vil heraf kunne forstå, at jeg på Forhånd havde sikret mig en ligeså kyndig som pålidelig Vejleder under Studiet af de engelske Kreatur-Markedforhold, hvortil endnu kom, at jeg også fra anden Side kunde vente mig velvillig Medhjælp, navnlig fra vor højtansete Landsmand Regnar Westenholtz. Også fra en anden med Smithfeld-Markedet velkendt Mand (Gebhardt) kunde jeg vente vejledende Vink, ham kendte jeg nemlig fra mit Hamborg Ophold, hvor han ofte kom i mit midlertidige Hjem. Han var den Gang Slagter og exporterede Fedekvæg til England, en Spekulation, som han gik så stærkt op i, at Slagteriet blev ham en Biting, som han tilsidst ganske opgav, for at flytte til London, hvor han nedsatte sig som Kreatur-Kommissionær under Ægide af et stort og anset Firma (Weyley & Morgan).

Ved Siden heraf satte jeg mig i Forbindelse med nogle hollandske Kommissio-

nærer, da jeg troede igennem disse at kunne indhøste nyttige Oplysninger om de Erfaringer, som den forholdsvis unge Kvægexport fra Holland måtte have gjort. Kortsagt – jeg havde en indre Følelse af, at jeg var godt inde i de Forhold, jeg var udsendt for at undersøge, og at jeg ved min Hjemkomst med god Samvittighed kunde hævde, at Formålet for min Studierejse var nået over Forventning, i alt Fald langt over min egen, og støttet af denne Følelse nød jeg af Hjertens Lyst alle de Herligheder, en Verdensstad som London i så rigt Mål byder et ungt, livslystent, og videbegærligt Menneske.

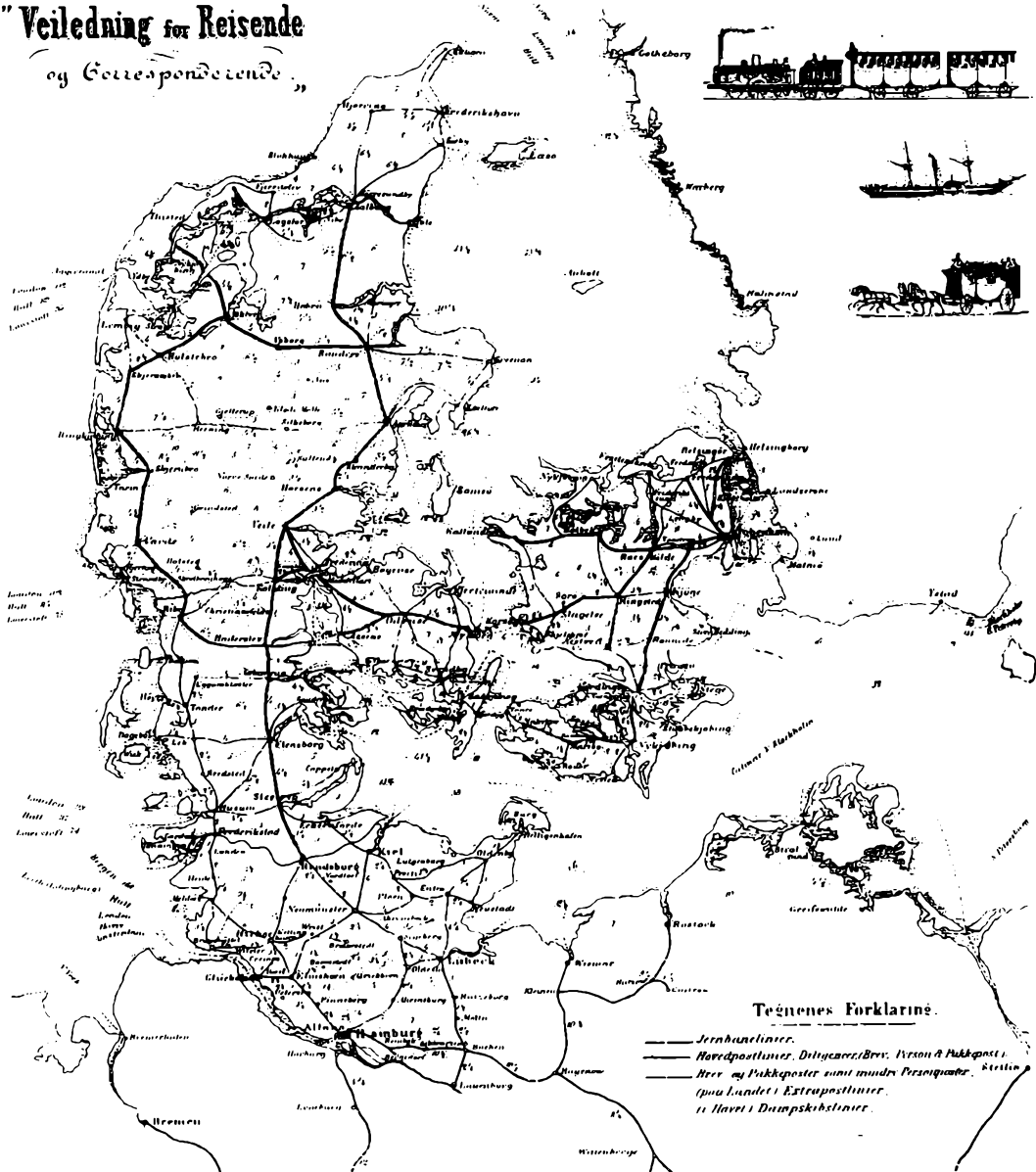
Jeg førte den Gang en Dagbog, som jeg nu med stor, men lidt vemodig Interesse har gennemløbet, men selv et meget kortfattet Uddrag af den vilde kræve et Tidspilde, som jeg i min Alder ikke har råd til at ofre, og jeg skal derfor indskrænke mig at sige, at Dagen anvendte jeg dels til længere og kortere Udflugter (f.Eks. til Windsor, Hampton Court, Hull o. fl. Steder) dels til Besøg i de store, herlige Parker, i Malerisamlinger, i Museer (flittigst Britisk Musæum) i store industrielle Etablissementer som Bryggerier, Skibsværfter, Jernbaneværksteder o. fl., hvorimod min Aften væsentligst tilbragtes i Theatre, Varieteer og på Forlystelsessteder, blandt de sidste skal jeg særligt nævne "Cremourne gardens" et londonsk Tivoli. Man vil allerede af disse få Linier kunne skønne, at jeg foruden mit mere forretningsmæssige Arbejde havde min Tid godt besat, og man vil formentlig tillige heraf kunne få et Begreb om, hvor åndsudviklende en sådan Livsperiode måtte

være for en attenårig Yngling, der var fuld af Fantasi, videlysten og ærgerrig, og som til en vis Grad sad inde med adskillige Forudsætninger for at kunne forstå og tilegne sig de storslåede Fremtoninger i "engelsk Liv".

Da Hjemrejsen ligesom Udrejsen gik over Ladepladsen Hjerting, modtog jeg allerede ombord den første glade Velkomsthilsen af den før omtalte Tolder Didriksen, der var henrykt over at se mig i "engelsk dress" og som veludviklet Angloman, men Gud må vide, hvorvidt man i min Hjemegn delte denne Henrykkelse – det turde være højst tvivlsomt, thi min Klædedragt og min vistnok lovlig selvbevidste Optræden var rimeligvis velegnet til at fremkalde mindre smigrende Kommentarer, særlig fra mine Jævnaldrendes og disses Mødres Side, selv mærkede jeg – det må jeg tilstå – ikke Noget til en sådan velforståelig Kritik, hvad der vel nærmest kan forklares ved, at min Omgangskreds efter min Hjemkomst dannedes af Egnens ældre og toneangivende Mænd, der forkælede mig og optog mig som jævnbyrdig i deres Kreds, hvor de muligvis følte Savnet af lidt ungdommelig Friskhed, sikkert er det i alt Fald, at min Tilstedekomst altid var synlig velkommen, ligesom man sørgede for at få mig indballotteret i Byens Klub, uagtet min unge Alder egentlig slet ikke kunde forliges med Klubbens Traditioner, i Følge hvilke Medlemmerne skulde være modne og værdige Mænd i Byen og dens nærmeste Omegn.

Hele denne Forrykkelse af min naturlige sociale Stilling fandt jeg naturligvis

"Veiledning for Reisende og Correspondende"

På dette kort over de danske jernbanelinier, diligenceruter og dampskibslinier i forrige århundredes midte bemærker man de mange skibsruter fra det vestlige Danmark til England. Den direkte eksport af levende kreaturer gik tidligst over Tønning, derefter Hjerting (1874 Esbjerg) og i 1850erne tillige Agger Kanal. Da ruten via Agger Kanal er indtegnet på kortet må det være fra 1850erne, hvor netop Breinholt'erne var stærkt engagerede i etableringen og fastholdelsen af denne eksportroute fra det vestlige Limfjordsland. I 1890erne forsøgte stærke kræfter indenfor dansk landbrugseksport forgæves at få genoplivet den da nedlagte rute via Agger Kanal. (Holstebro Museum).

meget tiltalende og smigrende for min Forfængelighed, af hvilken jeg unægtelig havde en tilstrækkelig Portion, men på den anden Side mistede jeg herved sågodsom al Udsigt til at vinde virkelige Venner i min egen Aldersklasse og til at stifte sande Ungdomsvenskaber, og uagtet jeg i sin Tid ikke savnede sådanne, så har jeg alt længe lært at værdsætte deres Betydning for de gamle Dage, thi efterhånden som mine langt ældre Venner fra min Ungdomstid i Følge Naturens ubønhørlige Lov ere gaaede bort – ja, end ikke en eneste af dem er mere i Live – føler jeg ikke sjældent Savnet af yngre Ungdomsvenner fra min Barndom og min Hjemegn, et Savn, som dog ikke vilde være undgået, om jeg i min Ungdom havde erhvervet mig Venner i min egen Aldersklasse, idet selv de, om hvilke der kunde være Tale, også nu ere døde, så jeg i Grunden kan spare mig for en Selvbebrejdelse over at have isoleret mig fra mine Jævnaldrende.

Mens jeg tilfældigt er kommen ind på dette Emne, må jeg ikke glemme at tilføje, at jeg har den Glæde ofte at samleve med to rigtig gode Venner fra min Ungdomstid, hvad der skyldes tre heldige Omstændigheder: 1) at vort Venskabsforhold er fæstnet igennem et nært Slægtskabsforhold – den Ene er nemlig min Svoger, den Anden min kødelige Fætter, 2) at de begge trods deres høje Alder (henholdsvis 82 og 84 År) ere legemlig kvikke og åndsfriske, og 3) at de begge, der ligesom jeg vare større Landejendomsbesiddere, have opslået deres Alderdomshjem her i København, så vi

jævnlig ses og glædes ved at opfriske gamle Minder.

Når jeg foran har omtalt den mærkelige sociale Position, jeg som attenårig Yngling kom til at indtage, ligger der måske nok heri et Tegn på, at jeg må have været i Besiddelse af nogle Egenskaber, der nåede udover det almindelige Jævnmaal og satte et så iøjnefaldende Skel mellem mig og mine Jævnaldrende. Hvilke disse Egenskaber vare er jeg langt fra klar over, langt klarere derimod over, at jeg i min Aldersklasse i flere Retninger var en Undermåler, jeg manglede f. Eks. ganske Musiksands, kunde derfor slet ikke synge, knap nok dandse og var ved Balterne i Underholdning af Damerne så stymperagtig og kejtet som vel tænkelig. Deltagelsen i et Bal var mig en ren Tortur, som jeg kun af Hensyn til mine Forældres ønske underkastede mig. Heller ikke i anden legemlig Idræt udmærkede jeg mig, jeg var således en ret uheldig Jæger, uagtet jeg en Tid helt lidenskabelig sværmede for Jagtens Glæder, også i Svømning var jeg en Sinke – kun ved Billardbordet og på Skøjtebanen kunde jeg klare mig pænt.

Det var således ingenlunde ydre legemlig Begavelse, der kunde hendrage Opmærksomheden på mig, tvertimod – og det vil måske derfor ikke findes altfor ubeskedent, når jeg delvis forklarer min i en så ung Alder sjælden fremskudt Stilling i en almindelig Antagelse af, at jeg sad inde med indre værdifulde Egenskaber, der utvivlsomt i Tidens Løb vilde give mig en mer end almindelig fremragende Stilling i Livet, og denne Anta-

gelse viste sig (heldigvis for mig) ikke helt fejlagtig, navnlig forsåvidt den kun tog Sigte på den Egn og den Kreds, de selv kendte og tilhørte, thi således begrændset kan det vel nok hævdes, at jeg kom til at indtage en "fremragende" Stilling.

Det må her ikke overspringes, at jeg ved Siden af den her skildrede Forkælelse fandt en god og sund Modvægt i min Behandling i Hjemmet. Min kloge Fader var nemlig overfor mig ligeså karig i sin Roes, som han var kritisk i Bedømmelsen af mit Arbejde og min hele Færd, en Kritik, der sjældnere gav sig Udtryk i strenge Ord end ad indirekte Veje, hver Mine i hans udtryksfulde Ansigt, et forandret Tonefald i hans Stemme sagde mig mere end tydelig nok, om han var utilfreds med Et eller Andet i min Opførsel, og jeg var umådelig følsom overfor denne stiltiende Kritik, som den undertiden lidt kejtede Udførelse af de mig pålagte Arbejder udsatte mig for, og

på Arbejde skortede det aldrig, thi medens han var meget liberal med Fritid til Rejser, Besøg og Fornøjelser samt med Forsyning af rigelige Lommepenge, var han ikke mindre streng i Fordringen til vedholdende Arbejde så snart jeg var hjemme. At have en Søn gående hjemme og drive var ham modbydelig og ganske stridende mod hans Opdragelsesprincipper, og jeg var derfor altid belavet på, at når jeg om Aftenen var vendt tilbage fra en eller anden Udflugt, vilde jeg allerede næste Morgen blive sat i Arbejde.

Jeg fandt det – ærlig talt – ikke så forfærdelig morsomt således brat at ombytte et frit Herreliv med en simpel Arbejdsgjerning, men Tiden har lært mig, hvor taknemlig jeg må være min Fader, fordi han med streng Konsekvens holdt mig fri for et enerverende Hjemmedriverliv, hvis Følger jeg blandt flere af mine Samtidige har set de mest afskrækkende Eksempler på.

*Til London
via Agger Kanal*

Flere kraftige stormfloder midt i 1820erne slog hul i tangen, der siden middelalderen havde forbundet Thy og Hardsyssel. Agger Kanal opstod og op gennem 1830erne voksede såvel den ind- som den udgående skibstrafik ad denne rute. Dermed åbnedes også mulighed for direkte eksport af vestjyske stude fra Limfjordslandets store engområder til London. Gouache af Rasmus Henrik Kruse 1849. (Det kongelige Bibliotek).

Hvis jeg skulde skildre Enkelthederne i min Tilværelse efter min Englandstur, vilde det kræve langt mere Tid end jeg i min Alder har Råd til at ofre, og jeg overspringer derfor de mange Småoplevelser, der for mig havde stor Interesse og som jeg hellere end gerne ved Genfortælling vilde have opfrisket, men som antydet må det opgives, for at erstattes med den korte Beretning, at jeg glædede mig ved et herligt og stærkt afvekslende Ungdomsliv, og at jeg med Iver søgte praktisk at udnytte de Erfaringer, jeg havde indhøstet i England, fremfor Alt ved at agitere for den nye Exportvej og ved i For-

ening med nogle handelskyndige og velstillede Slægtninge i Spekulationsøjemed at gøre ret betydelige Indkøb af Fedekreaturer, hvis Salg jeg skulde besørge og overvåge i London. For mig var dette Hverv, der sikrede mig en fornyet Englandsrejse, naturligvis en Hovedsag, der stod langt over Hensynet til en mulig og forhåbet Pengefortjeneste, thi jeg brændte formelig af Begærlighed efter nye Londoner Oplevelser, der på Forhånd lovede at blive mange og righoldige, idet Aviserne hele Vinteren igennem havde udmalet de Vidundere, som til næste Sommer vilde skabes af den londonske

Industriudstilling i 1851 – overhovedet den første internationale Verdensudstilling – og Beskrivelserne af den mærkelige Udstillingsbygning (the Crystal Palace) havde for mig et sælsomt Trylleri, at tænke sig et vældigt Hus bygget udelukkende af Glas og Jern var jo en Tanke, der allerede nærmede sig det eventyrlige, og med egne Øjne at se det så entusiastisk beskrevne "Glas Palads" var alene nok til, at jeg med den største Spænding afventede Lejligheden til et sådant Selvsyn.

Men foruden Udstillingstillokkelserne var der Nok af andre Ting, der drog mig, først og fremmest det ærgerrige Håb om ved min Nærværelse i Smithfield at kunne give et lille Stød til den nye Exports Fremgang, dernæst min egen pekuniære Interesse i at se de under min Ægide indkøbte Fededyr bedst mulig afhændede, og endelig en ikke ringe Lyst til at være med (og næsten som Foregangsmand) til at åbne den nye Dampskibsroute, som ved Regeringens Foranstaltning i Foråret 1851 skulde sættes i Gang mellem Limfjorden og London, til hvilken Fart den havde ladet et hertil egnet Skib bygge på Russell & Scotts Værft i Deptford, der påtog sig den vanskelige Opgave at bygge en større Damper med Plads til 100 à 150 Fedekreaturer og nogle Hundrede Svin og Får med et så ringe Dybgående (6 Fod) at den kunde passere Agger Kanal og samtidig være tilstrækkelig søstærk til at modstå Vesterhavsstorme. Selve Værftet var også stærk spændt på Udfaldet og dets Hovedchef sejlede derfor med Skibet på

Efter Glæde Dyrskning har Undertegnede corresponderet med en Commissionair i London om Besørgelsen af et Dampskib i Foråret, og ifølge modtagne Underretning, vil et Saadant, passende for Agger-Canal, og som kan indtage indtil 180 Etkr. Dræg i Nummet og paa Dækket, kunne faaes for tre Reiser efter hinanden fra Limfjorden til Grimsby. Skibet agter at begynde sin Fart fra Limfjorden omtrent den 10de April næstf. Fragten til Grimsby med samtlige Omkostninger derafra videre til London betales, foruden Førtagen ombord, med Lst. 2 3 sh. 6 d. pr. Etkr.

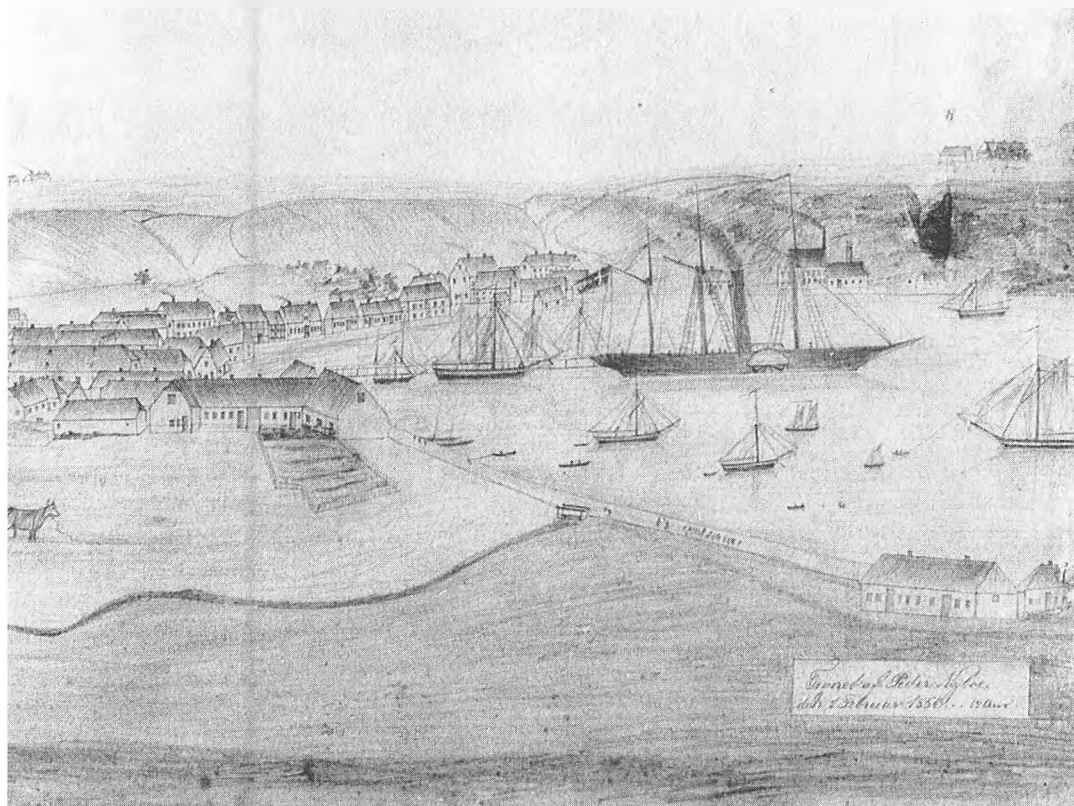
De, som vilde benytte denne Leilighed for Afsendelse af Dræg, maae melde sig hos Proprietair Lauritzen paa Resenborg inden den 27de dennes.

For at faae Skibet, maa fuld Ladning for 3 Reiser garanteres, hvorimod Møderiet har deponeret Lst. 500 som Sikkerhed for Certipartiets Opfyldelse.

Boddumbisgaard, den 16de Februar 1859.
P. Wreinholt.

dets første Rejse, for at se hvorledes det klarede sig, og muligt opdage Fejl, der da eventuelt ved dets Tilbagekomst skulde søges rettede.

Også Befolkningen i Limfjordsegnene ventede i Spænding på at se, om den Dampskibsforbindelse, i hvilken den var så stærk økonomisk interesseret, vilde vise sig virkelig praktisk gennemførlig, og da Skibet lykkelig var passeret Kanalen og lagde bi i Oddesund, hvor det indtog sin første Ladning, samledes der her Mænd fra en vid Omkreds, så det lignede en ren Folkefest, og da jeg skulde gå om-

Dampskibet Jylland ligger rejseklar ved skibsbroen i Lemvig. Fra 1851 til 1855 anløb det regelmæssigt Lemvig for at tage kreaturer ombord på rejsen til London. Blyantstegning, udført 1854 af den 14årige Peder Nyboe (udsnit). (Lemvig Museum).

bord her og man i hine primitive Tider betragtede min forestående Tur gennem Agger Kanal og over Nordsøen til London som Noget usædvanligt og eventyrligt, modtog jeg mangt et venligt Afskedsord og talrige Ønsker om "Lykke på Rejsen".

Intet gjorde dog det Indtryk på mig som da den gamle ansete politiske Veteran fra Stændertiden Ole Kirk henvendte nogle alvorsfulde Ord til mig – de lød næsten, som om han talte på de Forsamledes Vegne, idet han udtalte en Tak til

mig for mit Arbejde i den nye og vigtige Handelsforbindelses Tjeneste, ønskede mig Lykke til at fortsætte på den så heldig påbegyndte Vej og manede mig til, ikke i ungdommeligt Overmod at lade mig lede ind på Afveje. Den gamle Mands lidt højtidelige Afskedsord kunde ikke undlade at gøre Indtryk på mig, de gjorde mig både glad og stolt, thi jeg var aldrig kommen i personlig Berøring med ham, og da han boede flere Mil borte fra mit Hjem, troede jeg mig fuldstændig ukendt af ham, og hans Henvendelse til

mig kom mig derfor ikke blot uventet, men gav mig tillige et Indtryk af, at man i videre Kredse nærrede Forventninger til mig, og at jeg ikke her værdsattes på min Faders Konto, thi han og Ole Kirk stod på alt Andet end en god Fod med hinanden, hvorom en ret hidsig Avisfejde i Amtets eneste Blad gav tilstrækkeligt Vidnesbyrd.

Amtmanden (Grev Schulin) havde nemlig i Bladet været Genstand for stærke Angreb, der særlig udgik fra to så ansete Mænd som Ole Kirk og Etatsråd Tang til Nørre Vosborg, og medens Stemningen i Amtet aldeles overvejende stod på Angribernes Side, dannede Lemvig Egnen (vistnok væsentligt ved min Faders Indflydelse) en bestemt Undtagelse, og herfra indsendtes derfor kraftige Forsvarsartikler for Amtmanden, og

da Ole Kirk og min Fader gensidig betragtede hinanden som de ledende i den udbrudte Aviskamp, indvirkede dette stærkt på deres personlige Forhold, så jeg var sikker på, at den gamle Politikers højtidelige Afskedsord ikke – som ved så mangen anden Lejlighed – skyldtes Hensynet til min Fader, men derimod stammede fra virkelig Sympathi med min så tidlig begyndte Ungdomsfærd, hvorom han vistnok havde hørt nogle lidt overdrevne Beretninger.

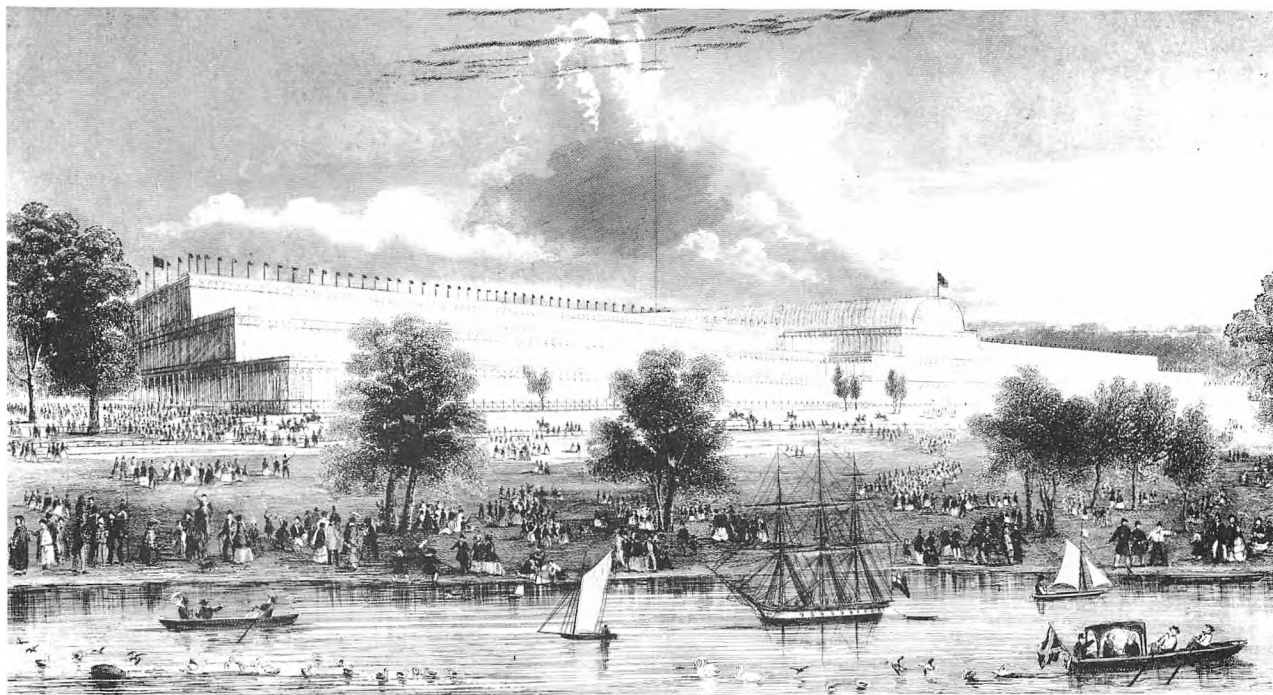
Man vil let kunne forstå, at jeg herefter gik ombord med et muntert og frejdigt Sind, der – en Smule Søsyge undtaget – heller ikke forlod mig under hele Turen. Vi klarede således let den frygtede Passage gennem Agger kanal og over Nordsoen havde vi nærmest Magsvejr.

*Gæst på
Verdensudstillingen
i 1851*

Ved min Ankomst til London modtoges jeg af den omtalte Charles Hicks, der forud skriftlig havde bedet mig være hans Gæst under mit London-Ophold, og jeg havde god Grund til at være glad for og tilfreds med både Indbyderen og hans vakkre Hustru, hvorvel deres Bolig lå meget langt fra én af Byens Hovedattraktioner: Verdensudstillingen, hvis berømte Glaspalads lå i Londons Westend i den ikke mindre berømte Hyde Park, medens Mr. Hicks boede i en af den store Byes østligste Forstæder, Plaistow, altså i en milelang Afstand, hvad der dog ikke forhindrede mig i under mine hyppige Besøg i Udstillingen ofte at tilbagelægge Vejen tilfods, som oftest dog pr. Omnibus ved Siden af Kudsken, hvor jeg kunde iagttage det storslåede Gadeliv i omtrent samme Mål som under en Fodvandring, der forøvrigt lettedes ved, at jeg undervejs kunde tage mig en Hviletur ved et Besøg enten på Smithfield Marked eller i det før omtalte lille danske Mejers Hotel, hvor jeg næsten altid var sikker på at træffe danske Udstillingsrejsende og fik Lejlighed til at stifte adskillige interessante Bekendtskaber, blandt hvilke jeg dog her kun skal nævne et Par, nemlig Lehnsgreve Raben til Ålholm, der meget ofte gik under Navnet "den gale Greve". Han boede selvfølgelig ikke i det beskedne Hotel, men kom næsten daglig for at afhente Værten, der skulde tjene ham som Tolk og Vejviser, en Bestilling, der – om den end betaltes godt – havde sin betænkelige Side, idet den lille spinkle Mejer hver aften kom hjem forspist og synlig påvirket af de fine Vine og Likører,

som det flotte grevelige Traktement under Omvisningsturene altfor meget gav Lejlighed til, så det var os, der holdt af den morsomme og beskedne Vært, en virkelig Lettelse, da den rastløse Greve temmelig hurtigt forlod London.

Flere År efter stødte jeg imidlertid atter sammen med den "gale Greve", der den Gang havde købt Herregården Rydhave ved Holstebro, hvorfra han gjorde en lille Udflugt til Vesterhavet og Bovbjerg, på hvilket, der lå i umiddelbar Nærhed af min Gård Vandborg Vestergård, jeg tilfældig mødtes med ham, og gav ham Anvisning på at overnatte hos Gæstgiver Sand i Lemvig, hvor han som de fleste Gæster fandt sig udmærket tilfreds og navnlig udtalte sig stærkt rosende om en strandet Vin, der blev ham foresat, hvilket foranledigede den spekulativt anlagte Vært (han havde nemlig tidligere været Kjøbmand i Ringkjøbing) til at gøre et Forsøg på at slå en *Geschäft* af med Greven, og han tilbød derfor denne nogle Dage senere et lille Parti af den strandede Vin, som havde mundet ham så godt, og da han havde hørt at Greven, der var Dr. phil, satte mere Pris på sin Doktorgrad end sin Grevetitel, undlod han ikke i Brevets Over-og Udskrift at tage velberegnet Hensyn hertil, men var så ubehændig at titulere Greven "*Cand. phil*" istedetfor "*Dr. phil.*", hvorover denne følte sig så indigneret, at han øjeblikkelig sendte den uheldige Titulant følgende lakoniske Svar: "*Cand. phil. Raben ønsker ingen Vin!*" Vi Stamgæster, som Værten viste Brevet, morede os kosteligt over den ellers så drevne Værts Vanheld, og

EXTERIOR VIEW OF THE GREAT EXHIBITION OF ALL NATIONS.
FROM THE SERPENTINE

Engraving by J. G. Thompson, 1851. The Crystal Palace, London. The illustration is a reproduction of a painting by J. G. Thompson, 1851.

På trods af sin opvækst i et internationalt orienteret handelsmiljø var besøget på den første verdensudstilling i London i 1851 en overvældende oplevelse for den 19årige Niels B. Breinholt fra Vestjylland. Et bygningsværk som The Crystal Palace i Hyde Park, hvor udstillingen fandt sted, var både i størrelse, konstruktion og materialevalg langt forud for sin tid. Kobberstik ca.1851. (Holstebro Museum).

når jeg her mindes den så ubetydelige Episode, er det fordi den er så karakteriserende for begge vedkommende Personer og giver et lille Bidrag til Forståelsen af Grev Rabens Øgenavn "den gale Greve".

Mit andet Bekendtskab i det lille Mejeriske Hotel var et yderst flygtigt, men fornyedes mange År efter og vedligeholdtes lige til Vedkommendes Død. Den Pågældende fangede straks ved første Syn min Interesse, han var en ægte Type på en fuldblods Københavner, en køn ung

Mand med et distingveret Ydre, moderne og soignieret i Klædedragt, Ting, som jeg i min Ungdom tillagde en større Betydning end de rettelig tilkom (selv i min Alderdom har jeg beholdt en slem Rem heraf tilbage), og da den unge Mands Udtalelser og hele Optræden vidnede om en højere Intelligens end alle de andre Danske Udstillingsrejsende, jeg kom i Berøring med, ønskede jeg gerne at træde i et nærmere Forhold til ham, hvilket dog kun lykkedes mig i en helt forsvindende Grad, formentlig fordi han

Lensgreve, dr.phil. Gregers Christian Raben (1796-1875) til Rydhave. Niels B. Breinholt mødte denne særprægede personlighed flere gange, bl. a. under et af sine London-ophold. (Det kongelige Bibliotek).

ansåe mig for en provindsiel Grønskol-
ling, som det ikke var værd at tage videre
Notits af.

Senere, da vi atter mødtes, vare vi
komne til at stå mere på lige Fod, han var
nemlig bleven Folketingsmand og jeg
Landstingsmand, og som Rigsdagskolle-
ger vare vi nu hinanden nogenlunde
jævnbyrdige og kunde godt forhandle
sammen, uagtet vi politisk stode hinan-

den ret fjernt, han tilhørte nemlig med
Hud og Hår det gamle københavnske na-
tionalliberale Parti, medens jeg svær-
mede for den Frijs-Estrupske Politik, og
jeg mindes endnu hvorledes han under
en af vore første politiske Disputer søgte
at stoppe Munden på mig med det hån-
ligklingende Udbrud: *"ja – De er nu én af
Estrups Ildtilbedere"*, hvilket (uden at det
sagdes med rene Ord) vistnok involve-
rede, at som en sådan Ildtilbeder kunde
der ikke tillægges min Mening nogen
Vægt. Jeg husker det såmeget bedre, som
Betegnelsen slog mig, så det for første
Gang kom til at stå mig klart, at jeg i
Grunden ikke tilhørte det Parti i Lands-
tinget, i hvilket jeg officielt var Medlem,
nemlig det, der kaldte sig *"Centrum"*,
men i Virkeligheden var et ægte national-
liberalt Parti, og at mine Sympathier
utvivlsomt stode *"Godsejergruppen"*
langt nærmere.

Det var ikke langt fra, at jeg havde for-
sømt at opgive Navnet på den herom-
handlede Bekendt, og jeg iler derfor med
at sige, at det var den anerkendte dygtige
Skolebestyrer og Politiker Brix, der døde
som Etatsråd, så vi også i Rangforordnin-
gen kom til at stå på lige Fod, hvad den
intelligente og elegante Mand, der i 1851
så overlegent så ned på den lidt vigtige
vestjyske Bondeknold, vistnok den
Gang mindst anede.

Regnar Westenholz
hjælper

Ved Siden af de her fremdragne Bekendtskaber fandtes der selvfølgelig en hel Række Landsmænd, der vare komne over Havet i Anledning af Udstillingen og som jeg dels kendte hjemmefra, dels stiftede Bekendtskab med, uden at jeg dog finder tilstrækkelig Føje til her at dvæle nærmere ved dem. Ganske anderledes forholder det sig imidlertid overfor en Mand, med hvem jeg allerede Året forud havde stiftet Bekendtskab, men som nu antog en langt intimere Karakter – det var den store Forretningsmand og danske Generalkonsul Regnar Westenholtz. Navnet var mig allerede som Dreng bekendt gennem min Fader, der havde lært ham at kende på Gæstgivergården som ung Handelsrejsende, og som omtalte ham som en Mand med en lovende Fremtid. I Følge heraf erfarede jeg under mit Hamborg-Ophold (i 1847-1848) med Interesse, at han i Forening med sin jævnaldrende Ven Pontoppidan (også ham havde Fader omtalt som en af de mest tiltalende "Probenreutere", han var stødt sammen med) havde etableret en større Kommissionsforretning i Hamborg, der syntes at have fortrinlige Chancer. Men så kom Krigen i 48 og dermed Blokadens, der totalt stoppede det unge Firms Forbindelser med den danske Handelsstand, og i denne Nødstilstand besluttede den energiske og vidtskuende Westenholtz (med Opretholdelse af Kompagniskabet) at drage til England, for at forsøge de så pludselig afbrudte Handelsforbindelser flyttede fra Hamborg til London.

Som det vil vides, lykkedes Forsøget over al Forventning. Danmark var den

Generalkonsul Regnar Westenholtz (1815-66) etablerede sig i 1848 som købmand i London, hvor han de kommende år virkede for en intensivering af den dansk-engelske samhandel, bl. a. til stor gavn for den vestjyske eksport af stude. Litografi 1867. (Det kongelige Bibliotek).

Gang et stærkt kornexporterende Land, og Kornhandelen foregik i en alt overvejende Grad over Hamborg, men Adgangen til denne var jo nu ved den danske Blokade spærret, så Kornexporten måtte søge andre Veje, og England var da den naturligste, men frembød den Vanskelighed, at kun de allerfærreste danske Kornhandlere havde Forbindelser i den engelske Forretningsverden, som de med Tillid kunde betro Salget af deres Varer, en Vanskelighed, som imidlertid hurtigt hævedes ved, at den ene af Cheferne i et velkendt og velanset Hamborgerhus flyttede til London og tilbød sin Tjeneste dér, og Tilbudet benyttedes straks i en

Mark Lane i London var i forrige århundrede centrum for den store engelske kornhandel. Den berømte kornbørs ses til højre. Derfor etablerede de danske brødre Westenholz kontor netop i Mark Lane ca.1848, og opbyggede her den største danske importforretning i London. Under sine besøg i London færdedes Niels Buch Breinholt ofte og gerne i dette internationale miljø. Farvelagt aquatinte 1816. (Privateje).

næsten overvældende Grad. Allerede 2 År efter Overflytningen da jeg i 1850 første Gang kom til London og forhørte mig om Westenholz' Adresse, svarede man mig: *"De kan sætte Dem ind i en hvilken-somhelst Cab (Droschke) og blot sige Navnet "Westenholz", så vil De være sikker på at blive kørt til hans Kontor"*. Selv om der end måske kunde være lidt af en Overdrivelse i denne Angivelse, er den dog karakteriserende for den enorme Betydning og Anseelse, som Westenholz' Forretning i så kort Tid og i en Kæmpeby som London havde nået.

Jeg har alt foran lige antydnet den Hjælp, der i 1850 på den venligste Måde

ydedes mig af vor ansete Landsmand, navnlig gennem Introduktioner til Steder og Seværdigheder, der kun vare tilgængelige ved Forevisningen af "en Ordre", (det engelske Udtryk for en personlig anbefaling). Påny ankommen til London gjaldt mit første Besøg ret naturligt min Året forud så hjælpsomme Westenholz, hvis Kontor ligesom før lå i Mark Lane skrås over for Verdens store Kornbørs. Han modtog mig med den samme Venlighed som tidligere og var synlig interesseret i Alt, hvad jeg meddelte om det nybyggede Regeringsskibs første og heldige Rejse, samt om Udsigterne for den nye Kvægexportvejs Benyttelse, og Visi-

ten endte med, at han indbød mig til Middag i hans Hjem i Westend, hvor jeg var den eneste Gæst, og hvor Samtalen næsten udelukkende drejede sig om danske Forhold, hvad der var så naturligere som hans elskværdige Hustru også var Dansk (en født Qvist fra Ålborg, hvor hendes Fader vistnok var Borgmester) og hun var fuld af Længsel efter Danmark, en så stærk, at den – svagelig, som hun var – vistnok bidrog ikke lidt til hendes tidlige Død. Forinden Bortgangen fra det hyggelige Hjem udtalte Westenholz, at jeg altid vilde være velkommen på Kontoret i Mark Lane, selv om jeg kom daglig, hvilket ikke vilde være ham ukært, og at jeg, når han var optaget af Andet og Andre, vilde kunne fordrive Tiden med Læsningen af danske Blade, hvoraf der holdtes adskillige.

Jeg modtog ikke denne venlige Indbydelse med en uskrømtet Tak, men fulgte den også trolig, såsnart Lejlighed tilbød sig, og den kom jævnlig, thi der var mange Ting, i hvilke jeg trængte til Råd og kyndig Vejledning og jeg vidste, at jeg i så Henseende aldrig gik forgæves, navnlig var jeg altid sikker på, at han med varm Interesse omfattede Alt, hvad der stod i Forbindelse med den nyoprettede Dampskibsrute mellem Limfjorden og London, og når jeg udviklede mine ungdommelige Planer for ham om en Forøgelse af Trafiken ved at udvide denne til også at omfatte Heste og Får, samt særlig halvfede Kreaturer ved Siden af de slagtefærdige, var han stedse rede til at støtte dem med Råd og Dåd. Han opfordrede mig ved sådanne Lejligheder som oftest

til anstille praktiske Forsøg, til hvis Iværksættelse han erklærede sig villig til at bære Halvdelen af Tabet, hvis dette skulde resultere af Forsøgene.

Overfor en Udførsel af danske Heste havde jeg imidlertid det Held, snart og uden egen Risiko at få anstillet en lille Prøve, idet en Proprietær i min Egn (L.Lauritsen til Resenborg) der tidligere havde været Hestehandler, afsendte et Par jyske Kørehopper, som han overdrog mig at sælge, hvilket viste sig at være et højst vanskeligt Hverv, så vanskeligt at jeg tilsidst måtte give dem i Kommission til en professionel Hestehandler, der vel fik dem solgte, men til en dårlig Pris, og skræmmet af denne Prøves uheldige Resultat slog jeg ganske Tanken om en Hestetrafik ud af Hovedet, medens jeg desto kraftigere satte min Lid til Muligheden af en rentabel Udførsel af halvfedet Kvæg (nemlig de såkaldte ”Staldstude”), hvis fuldendte Fedning nu foregik i Hertugdømmernes rige Marskegne, men som det var mit Håb delvis også kunde finde Sted i England, og selv om Prisen på halvfede Kreaturer ikke blev højere dér end den, der hidtil gennemsnitlig var opnået i Husum, vilde det medføre den store indirekte Fordel, at Tildriften til dette Marked formindske- des med det Antal Kreaturer, som fandt Vej til England, og da Priserne i Husum overvejende bestemmes af den større eller mindre Tildrift, vilde der være god Udsigt til at disse kunde højnes således, at et formindsket Antal Kreaturer kunde bringe ligeså mange Penge hjem fra Hertugdømmerne, som det uformindskede

Antal ellers vilde bringe, hvorved Dr. Poulsens oprindelige Tanke med Startningen af en engelsk Kvægtrafik vilde realiseres, og efter en nærmere Udvikling fra min Side stod Tankens Betydningen Westenholtz ganske klar, så klar at han ivrigt opfordrede mig til at anstille et Forsøg til Tankens praktiske Realisation, og da jeg udtalte min Betænkelighed herved, da Forsøget let kunde medføre et større Tab, dæmpede han denne ved at tilbyde sit Kompagniskab i Foretagendet, et Tilbud, som jeg med Glæde akcepterede, hvorefter vi aftalte, at jeg, når jeg kom hjem og min Fader syntes om Planen, skulde indkøbe et mindre Parti gode, halvfede Kreaturer, og jeg købte da også efter min Hjemkomst Staldstudene på Hovedgården Gudum Kloster (40 Stykker), som snart efter afsendtes til London med Regeringsdamperen ”Jylland”, adresserede til Westenholtz, der havde lovet at besørge dem solgte.

Det gik ham imidlertid hermed, som det var gået mig med Hestesalget, der meldte sig slet ingen Liebhave, så det kun med stort Besvær og ved Hjælp af sine udstrakte Forretningsforbindelser lykkedes ham at få Studene anbragte hos Folk, der vilde give dem den fornødne Efterfedning, og da Resultatet af denne tiltrods for den billige Indkøbspris ikke viste sig pekuniært tilfredsstillende, måtte det lokkende Formål (det: ”i England at skabe en ny Udførselsvej for dansk halvfedet Kvæg, der kunde konkurrere med den gammelkendte til Hertugdømmerne”) med Beklagelse opgives som i alt Fald i Tiden uigennemførligt. Var end

Skuffelsen ved Forsøgets uheldige Udfald ret stor, trøstede det mig dog ikke lidt, at jeg havde opnået derved på et enkelt Område at stå i et Slags Kompagniskabsforhold til en så højanset Mand som Regnar Westenholtz, hvorover jeg som en nittenårig Yngling følte en ikke ringe Stolthed.

Denne blev forøvrigt ikke mindre ved at der overdroges mig tvende Hverv, der hver for sig vidnede om en Tillid til min Dømmekraft og Indsigt, som vistnok sjældent ydes Mennesker i en så ung Alder. Begge Hverv stod i Forbindelse med Regeringsdamperen ”Jylland”, der på sin anden Rejse fra Limfjorden havde haft en megen streng Overfart, hvorunder det letbyggede Skib havde lidt så meget, at det måtte gå i Dok for at underkastes et grundigt Eftersyn og delvis forstærkes, ligesom der måtte foretages nogle Forbedringer i Kreaturerne Installation, da det havde vist sig at Dyrene havde lidt meget af stærke Hudafskrabninger og en deraf flydende Betændelse i Kødet, der betydelig forringede dettes Værdi, og man anmodede nu mig om at møde på Skibsværftet, der havde Ordre til at udføre de Forbedringer i Lastens indre Indretning, som jeg måtte anse for ønskelige. Samtidig med at jeg følte mig lidt vigtig ved at være forlenet med en sådan Bestemmelseret på et ikke uvigtigt Område af Reparationsarbejdet, tyngedes jeg dog også af Ansvar for at det mig overdragne Hverv blev nogenlunde tilfredsstillende udført. Hvorvidt dette lykkedes mig er vanskeligt at sige, det eneste jeg herom kan udtale er, at alle de Fordringer, jeg

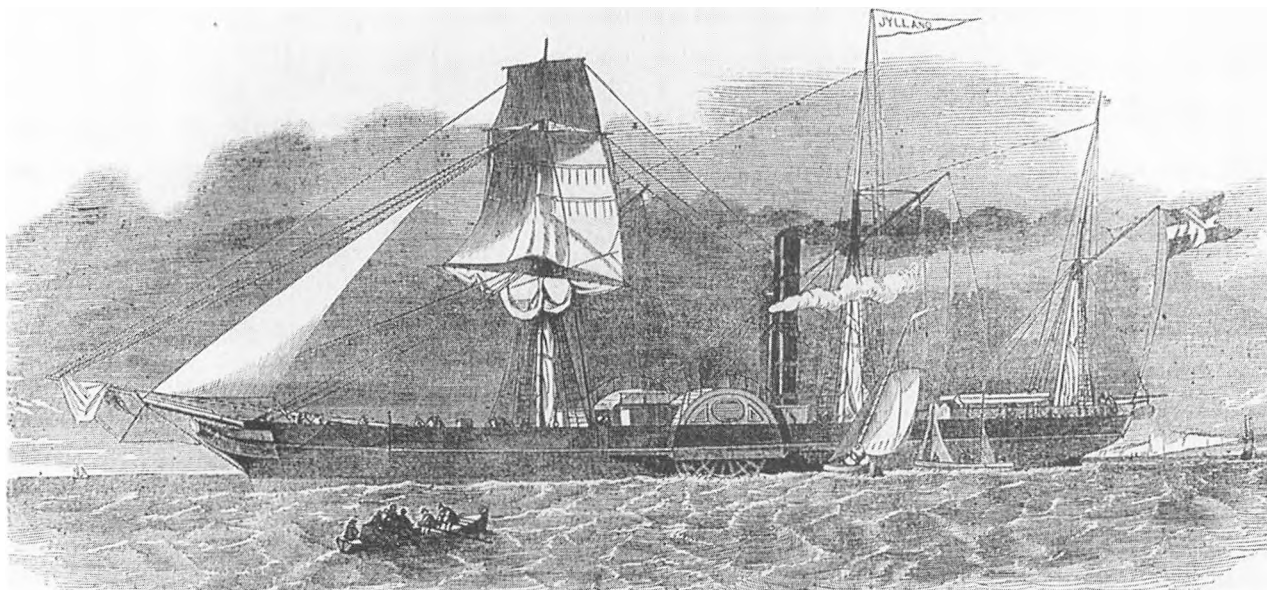
stillede til Værftet, om en stabilere og bekvemmere Stå- og Liggeplads for Dyrene og om en bekostelig Udpolstring af Skibets hårde Jernsider, blev imødekomne med stor Elskværdighed, og jeg har nogen Grund til at tro, at de af mig beordrede Foranstaltninger i Lasterummet mildnede Dyrenes Lidelser under Overfarten ret betydeligt, ligesom også Klagerne over deres tabbringende Beskädigelse ombord svandt betydelig ind.

Det andet Tillidshverv, der betroedes mig, hidrørte fra ovennævnte Dampers førømtalte stormfulde Overfart, under hvilken Svineladningen led overordentlig. Mange af Svinene kvaltes og mange kom således til Skade, at de sammen med de helt døde måtte kastes overbord, medens Mærkerne på den Rest, der kom levende til London, under dens stærke Omtumlen i Lasten vare blevne så afskrabede og udvidskede, at de sædvanlige Funktionærer ikke kunde hitte Rede i dem, og man anmodede derfor mig (som større Svineexportør og som den, der personlig kendte mange af Afsenderne og deres specielle Mærker) om at være behjælpelig ved Fordelingen af de reddede Svin. At foretage denne på en blot nogenlunde tilfredsstillende Måde viste sig straks at være en uløselig Opgave, og tilmed en for mig særlig kilden, da jeg selv var blandt Afsenderne, og således let kunde mistænkes for at have favoriseret mig selv ved Fordelingen. Jeg forklarede Vedkommende denne min Stilling og vægrede mig derfor ved at følge Anmodningen, men min Vægning fremkaldte kun en fornyet og end mere ind-

trængende Opfordring til at tage mig af Sagen og bestemme Fordelingen, hvilken man var ganske klar over ikke ved den mangelfulde Mærkning kunde blive fuldtud retfærdig, men utvivlsomt komme det nærmere ved min Hjælp.

Denne smigrende Appel til mine "bona officia" kunde jeg ikke modstå, og jeg søgte nu så samvittighedsfuld som mig muligt at foretage den forønskede Fordeling, der sikkert langt fra altid var den rigtige. Alligevel er der ikke kommen en eneste Klage over den til min Kundskab, så jeg slap uventet heldig fra den penible Affære, vistnok dog ikke fordi jeg havde røgtet det mig overdragne Hverv så fortræffeligt, men nærmest fordi Fordelingen senere viste sig at savne synderlig pekuniær Interesse, da de Afsendere, hvis Svin antoges kastede overbord, igennem Assurancen fik lige så mange Penge udbetalt, som de Afsendere, hvis Dyr kom levende på Markedet, og der således ingen Anledning var til Misfornøjelse med den af mig trufne Afgørelse.

Det vilde føre altfor vidt og kræve mere Tid end jeg i min Alder har Råd til at ofre, hvis jeg i Enkeltheder skulde skildre de mange for mig interessante Oplevelser under dette mit andet engelske Besøg, og tilmed overflødigt efter at jeg alt foran udførligt har dvælet ved de Ting, i hvilke jeg delvis spillede en selvstændig Rolle og som ville give et godt Bidrag til min Karakteristik i Ynglingeårene, og vistnok derigennem en Antydning om at jeg sad inde med Betingelser for at kunne drive det lidt videre i Livet

Dampskibet Jylland gjorde sin første rejse fra Limfjorden til London i 1851. Begivenheden gik ikke uomtalt hen, bl. a. bragte Gleason's Pictorial Drawing-Room Companion dette billede og en begejstret tekst, der omtalte selve skibet som "a splendid piece of nautical work". Turen til England blev klaret på kun 45 timer, og skibet medbragte 130 stykker kvæg og heste, 70 svin og en del andre landbrugsprodukter. På denne første rejse var den unge Niels Buch Breinholt med ombord. Litografi. (Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg).

end til en almindelig Bonde og Avlsbruger. Ganske vist føler jeg mig ikke lidet fristet til her at gengive nogle af de Indtryk, som jeg modtog under mine hyppige Besøg i den imponerende og den Gang enestående Verdensudstilling, der skulde blive Forløberen for så utallige efterfølgende hele Jorden rundt, ligesom jeg også gerne vilde meddele lidt om mine Indtryk af Livet i det ægte engelske Hjem, hvis Gæst jeg var så længe og hvor jeg i al den Tid mødtes af den hjerteligste Venlighed og ret nød det velhavende Hjems komfortable Hyggelighed, men af de anførte Grunde modstår jeg Fristelsen og overvinder min Gammelmandssnakkesalighed, for i en Hast at springe

over til min Hjemkomst, der foregik over Hjerting, hvor mine gode Bekendte fra min første Englandstur modtog mig med et glad "Velkommen hjem" – ganske særligt fra den tidligere omtalte Tolders Side.

Overfarten havde været særdeles slem – i Løbet af halvtredie Døgn nød jeg intet Andet end et eneste Glas Vand – en Medpassager (jeg troer han var en Københavner og hed d'Albert) led endnu værre af den modbydelige Søsye end jeg, thi medens jeg var kvik og frisk så snart jeg følte fast Jord under Fødderne, var han endnu, da vi i Hjerting satte os tilbords til et hårdt tiltrængt Måltid, så medtaget af den lange og stærke Gynge-

tur, at Stolene for hans Syn bevægede sig i den Grad, at han satte sig ved Siden af sin Stol og til vor store Moro med et Pladask lå på Gulvet.

Fra Hjerting rejste jeg de ca. 20 Mil med Extrapost, på hin Tid den behageligste, men også dyreste Befordring. Dyrheden kom jeg dog let over, da en Ledsager betalte det Hele, hans Navn var Mr. Green, en londonsk Industridrivende, der var betaget af en overvældende Passion for Heste, og da han tilfældig erfarede, at jeg havde indført et Par danske Heste, søgte han mit Bekendtskab og udviklede for mig den Tanke, der var slået ned i ham, den nemlig, at en Hesteimport fra Danmark vistnok havde en Fremtid (rimeligvis endog en stor) for sig, og at han, hvis jeg vilde være ham behjælpelig, gerne med dette Formål for Øje vilde foretage en Undersøgelsesrejse til Danmark og gøre nogle få Prøveindkøb af Heste. Ud sigten, der her åbnede sig, til en udvidet Export til England, glædede mig selvfølgelig, men jeg var dog forsigtig nok, til ikke at love ham min Hjælp forinden jeg havde forvisset mig om hans "Respektabilitet", et Begreb, hvis Betydning jeg egentlig først havde lært at kende gennem Samtalerne i mit engelske Hjem, hvis Ejer også anstillede den i så Henseende fornødne Undersøgelse, og da denne gav et godt Resultat, indlod jeg mig nærmere med nævnte Mr. Green, fulgte endog Indbydelsen til i et Par Dage at være hans Gæst.

Mine Minder om dette Besøg ere meget tågede, kun erindrer jeg min Værts store Elskværdighed og at han gjorde Alt

(nærmest for meget) for at gøre mig Opholdet hos ham behageligt, der var altid indbudt nogle af hans sportsinteresserede Venner til "Lunch" og til Middag, hvor der blev spist og drukket lidt rigeligt, og om Aftenen vare vi i et af de bedre Theatre, hvorefter der afsluttedes med en lækker "Souper" og stærk Ispunchs – kortsagt: jeg tilbragte to Døgn i Sus og Dus, som det var heldigt for mig ikke varede længere. Ved Afskeden lovede jeg min Vært at være hans Vejleder og Rejsefælle under hans påtænkte Jyllandsbesøg, og uagtet dette ikke, som forhåbet, bragte positive Resultater, fandt jeg dog aldrig Grund til at fortryde min Samværen med ham, thi han var stedse den behageligste og flotteste Rejsefælle, som vel tænkes kunde - i sidste Henseende forbavsedes f.eks. Betjeningen i mit fædrene Hjem (hvor han var Stamgæst) i højeste Grad ved de ukendt rige Drikkepenge, han efterlod sig ved Afrejsen, medens han var taktfuld nok til, ikke at tilbyde mig noget Vederlag for den Tid og den Ulejlighed, jeg havde ofret ham.

Nævnes bør det måske dog, at da han i London kom ombord til mig, medbragte han som Foræring en fin "Bulldog" af ægte Race – jeg blev straks meget glad ved den vistnok kostbare Hund, men Glæden varede ikke synderlig længe, thi jeg nåede ikke at vinde dens Hengivenhed (sikkert nok fordi jeg manglede de hertil fornødne Evner) og da den syntes bidsk og lunefuld var den en sand Rædsel for Folkene på Gården, så jeg måtte holde den bunden, og selv var jeg end ikke hel sikker på at den ikke til Tider

Telegram Adress—
NIELS BREINHOLT,
LONDON.

Deres Breve adresseres Godhedsfuld,
NIELS BUCK BRIENHOLT & Co.,

Care of THE LONDON JOINT STOCK BANK LIMITED, CHARTERHOUSE STREET, LONDON.

St: HORNKVÆG

søgt for Hrr

FAAR

Ex:

H. Hansen
Rieschhaus *25. Mars 1883*

Rampmarke, Antal	£	s	d.		£	s	d.
				Commission & Markedsomkostninger		5	9
				Frugt, &c.	1	6	6
<i>ai</i> /	21			Efterkrav		4	8
				Foderpenge pr 2 Dage		3	
				Driverløn			7
				Porte	£ 0	9	
				Telegram			6
Hornmarke:				Netto Beløb tilsendt per Banquers Trækning	18	19	3
	£				£ 21		

Paa Markedet var idag 8480

St. Hornkvæg

8270 Faar

I Byt for 1275

9337 —

*Med store Tilfælde og stærke Høsthandel, var
standelsen i Dag meget ringere, saavel for
Hornkvæg som Faar.*

Godhedsfuld underskriv Billen ligesom

Deres Navn er skrevet forand

Med Meget Agtelse,

NIELS BUCK BRIENHOLT & Co.

Breinholt-slægten fostrede flere af de danske kreaturkommissionærer, der i forrige århundredes sidste halvdel slog sig ned i England. Her ses typisk afregningsseddel fra fætterten og navnebroderen Niels Lauritz Buch Breinholt (f. 1859), der var født på Damsgård. På samme tid var endnu en fætter, Jens Stokholm Breinholt fra Spøttrup, kommissionær i London. Niels Lauritz emigrerede senere til USA, og Jens Stokholm slog sig ned i Newcastle upon Tyne. (Lokalhistorisk Arkiv for Struer Kommune)

havde Ondt i Sinde mod mig, så det var en mere end tvivlsom Fornøjelse, jeg fik af den velmente Foræring – en yngre Kjøbmand i Lemvig (Vodder) var imidlertid ganske forelsket i Hunden, og ham

forærede jeg den derfor, hvorved jeg på en pæn Måde til hans Glæde og delvis til min egen kom af med det besværlige Dyr.

*Med i familiens
studehandels-
konsortium*

Ved ovenfor at have antydnet min i en bestemt Retning mangelfulde Evne, falder det mig ind, at det vistnok kunde være på Tide at minde om, hvor små mine Evner også i mange andre Retninger vare, thi efter i det forangående udførligt at have dvælet ved den i Forhold til min store Ungdom ret betydende Rolle, jeg ved flere Lejligheder var kommen til at spille, vilde jeg let få Udseende af en gediegen Pralhans, dersom jeg ikke som en Modvægt herimod berettede lidt om mine Mangler som ungt Menneske – de vare ikke få, jeg var mig dem fuldt bevidste, og jeg følte derfor stærkt, hvor krænkende det var for min Forfængelighed, at mine Jævnaldrende på flere Områder vare mig overlegne.

Blandt sådanne Områder må jeg først og fremmest nævne Musikens, thi jeg savnede sågodtsom al Musiksands, jeg kunde ikke skelne den ene Melodi fra den anden, selv så kendte som ”den tapre Landsoldat” og ”Holmens faste Stok” formåede jeg, når de ikke ledsagedes af Ord, med nogenlunde Sikkerhed at skelne fra hinanden. Sang, der både i det selvkabelige Liv og i ensomme Stunder kan være så oplivende og glædevækkende, var jeg selvfølgelig på Grund af manglende Musikøre ganske afskåret fra, selv om Naturen havde begavet mig med Sangstemme (hvad den nu ikke havde) vilde jeg jo ikke kunne have benyttet den med Udbytte.

At måtte give Afkald på den store Nydelse, som Sang og Musik yder de allerfleste Mennesker fandt jeg ret hårdt og mindede mig om, at jeg langtfra var såle-

des udrustet fra Naturens Hånd, som jeg helst vilde bilde mig ind. I nær om end indirekte Forbindelse med min svigtende Musiksands stod mit Forhold til Dandsen, i hvilken fornøjelige Idræt jeg var en komplet Stymper, da jeg hverken kunde komme i Takt eller holde den, selv om min Dame havde hjulpet mig i den til at begynde med, og jeg følte kun altfor godt selv, hvor umulig jeg som Danser var, hvorfor også Byens og Klubbens Baller vare mig en sand Gru, og jeg vilde ganske naturligt ikke have deltaget i dem, dersom jeg ikke derved havde handlet i bestemt Modstrid med min Faders ønske, for hvilket jeg som næsten altid pligtskyldigst bøjede mig – han vidste nemlig ikke som jeg, at min Deltagelse i disse Baller for mig var en ren Prostitution, den jeg forøvrigt søgte at begrænde ved kun at ofre mig i nogle Pligtdandse.

Det behøves næppe nærmere at udrede, hvilket tomt Rum der måtte opstå i et ungt Menneskes Livsnydelse, når herfra var udelukket så væsentlige Ting som Sang, Musik og Dands, men Begrænsningen af de mig tildelte Naturgaver indskrænkede sig imidlertid ikke alene her til, thi en Sport, som jeg lidenskabelig elskede, nemlig Jagt viste ret tydelig, at jeg også her manglede den fornødne naturlige Begavelse, idet jeg, uagtet jeg drev Jagten med Lyst og Iver, uagtet Fader havde foræret mig en ualmindelig og kostbar langtrækkende Hagelriffel, og uagtet jeg turde jage på alle omliggende Ejendommes Enemærker, som oftest kom hjem med en tom Jagttaske. Man siger så ofte ”at Lysten driver Værket” og

hos mig skortede det sandelig ikke på Lyst, men alligevel nåede jeg aldrig at blive virkelig Jæger, og det tiltrods for at mit Øje var skarpt, min Hånd sikker og min Bøsse god, så jeg udmærket kunde ramme et fast Mål, medens jeg overfor løbende eller flyvende Vildt altid betoges af en Febrilskhed, der forhindrede mig i at tage ordentlig Sigte, ligesom jeg også savnede den instinktive Evne til at finde Vildt.

Når jeg nu tilføjer, at jeg i Omgang med det smukke Køn følte mig så generet, at mine Åndsevner i den Grad gik i Stå, at det var mig plat umulig at finde et for en Konversation passende Emne, og derfor måtte indskrænke mig til nogle banale Vejr bemærkninger, så vil det let skønnes, at jeg fra Naturens Hånd ingenlunde var særlig rigt udstyret, men tvertimod på visse og virkelig betydende Områder langt tarveligere end de allerfleste af mine Jævnlinge, mod hvilke jeg kun på et eneste Felt (Skøjt løbningens) kunde optage en for mig nogenlunde heldig Kamp.

Men når jeg nu alligevel kom til at indtage en fremragende Stilling blandt Egnens Unge, er det langt fra utænkeligt, at netop min i de her omtalte Retninger så svage Begavelse har ladet mig koncentrere al min Kraft på Udfoldelsen af de Evner, hvormed jeg var bleven benådet, og at jeg alt som helt ung kunde begynde "Mands Gerning". Som man ser også her, sandes atter Ordet: "Aldrig er Noget så ondt, at det jo ikke fører noget Godt med sig". Det Gode, som Ondet (at være udelukket fra de her omtalte Livsnydelser) førte med sig, var, at jeg søgte en Er-

statning i med Iver at kaste mig over min Uddannelse i Landbruget, og da dettes Rentabilitet den Gang i Vestjylland var uløselig knyttet til en formålstjenlig Omsætning af en Landejendoms Besætning, helligede jeg mig først og fremmest Studiet af Studehandelens Finesser, som den Gren af Besætningsomsætningen, der havde den altovervejende Betydning. Studier, som jeg straks efter min Konfirmation påbegyndte, og i hvilke jeg vejledes ikke blot af min på det her omhandlede Område så kyndige Fader, men også af mine Slægtninge, af hvilke mange drev en omfattende Studehandel og nød

Nielsen

Niels Lauritz Buch (1809-72) til Sønder Holmgård. Niels B. Breinholt's morbror hørte til forrige århundredes kendte studehandlere og var således i 1850'erne parthaver i familiens handelskonsortium. (Litografi, Ringkøbing Museum).

Engelsk korthornstyr. Flere medlemmer af Breinholt-slægten var foregangsmænd i importen af dyr af engelsk korthornsrace med henblik på forædling eller erstatning af den gamle jyske studerace. Engelsk kobberstik ca. 1890. (Privateje).

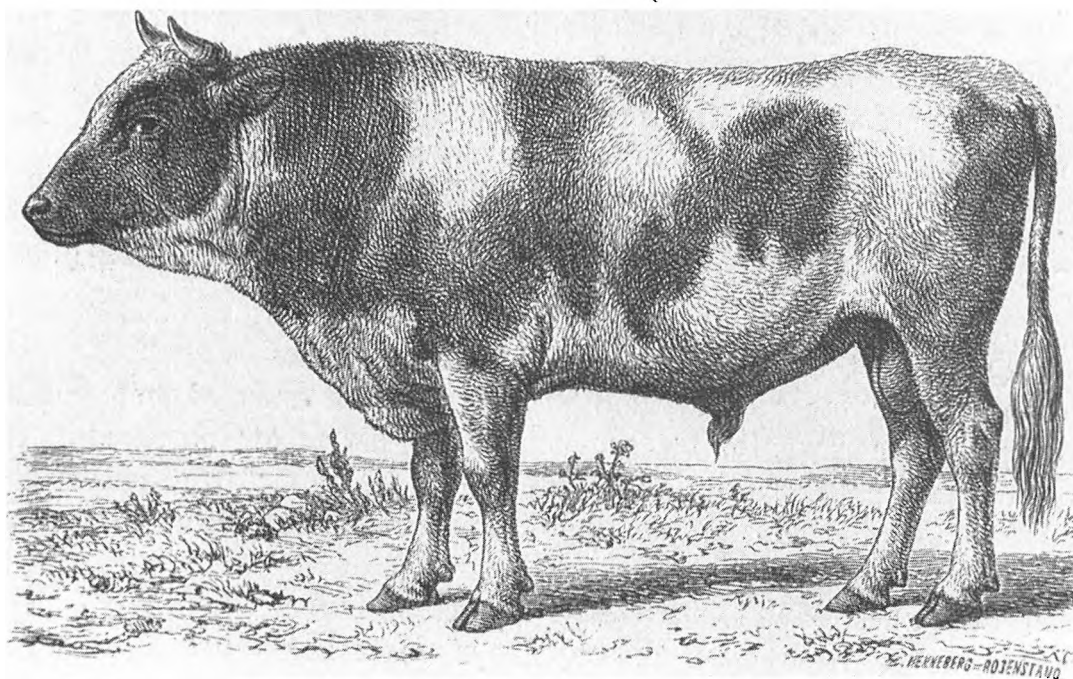
en betydelig Anseelse både hos Sælgere og Købere.

Som alt foran berettet begyndte jeg allerede som 17årig praktisk at udnytte Frugten af mine mere theoretiske Studier – ganske vist kun gennem små og lidet risikable Forsøg, som imidlertid efter min Hjemkomst fra England udvidedes i en betydelig Grad, i en sådan endog at den dermed forbundne Risiko blev min Fader for stor, så vi for at fordele denne, dannede et Studehandler-Konsortium, bestående af min Morbroder N.L.Buch til Sønder Holmgård, dennes Søn min Fætter Niels Buch og af min Faders Fætter P.Byskov til Nørre Byskov i N.Nissum, samt af min Fader og mig, ialt 5

Medlemmer og et Kompagni ret ”en familie”.

Indkøbene foretoges overvejende i Thy, Mors og Lemvig Egnen, hvor den fineste jyske Kvægrace fandtes, hvorom de købende Marskbønder også vidste god Besked, en så god, at de endog gerne betalte en Overpris for Stude fra visse større Gårde, der havde Renommé for at levere År efter År omtrent ensartede og særlig trivelige Stude. Salget af de indkøbte Dyr foregik på Markeder i Husum og Itzehoe, der om Foråret afholdtes hver Torsdag i April og Maj og om Efteråret fra medio October til ind i November.

Studene, der marcherede den lange Vej på deres egne Ben, tabte undervejs

Det vestjyske kvæg var kendt som godt kødkvæg. Her er det en gråbroget tyr fra Lemvigegnen, tegnet i 1856 og gengivet i Landbrugs-Ordbog for den praktiske Landmand, 1879. I den tilhørende tekst står der: "Kødet er fint i fine Trevler og antager ved Bundfedning let det marmorede Udseende, som fremkommer, naar Kjødet er godt blandet og ligesom isprængt med Fedt".

meget i Huld, så meget endog, at man særlig om Foråret havde vanskeligt ved at genkende de afmagrede og slunkne Dyr ved Vejsende, som man en halv Snes Dage forud havde set forlade den varme Stald runde, tykke og kåde, intet Under forøvrigt, thi de måtte kampere under åben Himmelfarve om Natten, så de i lune Stalde hele Vinteren igennem forvænnede Dyr led overordentlig af Kulden samtidig med at den tilvante rigelige Ernæring undervejs var mere end tarvelig (højest ca. 15 pund simpelt Hø pr. Døgn og pr. Stk.). Det var snarere et Under, at så medtagne og afrakkede Dyr kunde finde Købere til tålelige Priser, men Køberne vidste af lang Erfaring, at når de udasede

Dyr sloges ud i "Fennerne" ("en Fenne" er en med brede, vandfyldte Grøfter omgivet af Indhegning, hvis Størrelse sædvanlig varierer mellem 10 à 20 "Demath" (en Demath = $\frac{2}{3}$ Td. Ld., beregnedes at kunne give rigelig Fedningsgræs til en stor Stud) med det fede Marskgæs, kunde de i en forbavsende kort Tid genvinde deres tabte Huld, for senere hen at opnå et stærkt forøget.

Vort før omtalte Studehandler-Kompagni begyndte meget småt og forsigtigt, jeg mødte første Gang som selvstændig Sælger (i 1852) kun med ca. 50 Stude på Markedet i Itzehoe og ca. 40 i Husum. Lidt efter lidt udvidede vi dog Forretningen, og om denne end ikke i Studetal nå-

ede helt op i Tal til en første Rangs, var den Vare, den bragte på Markedet, dog af en så almindelig anerkendt Godhed, at vort Kompagni efter 3 Års 6 Markeds-kampagner skabte sig en fortrinlig og næsten fast Køberkreds blandt Marskgræsserne, og blev ansét som en i den her omhandlende Handel betydende Faktor. Fortjeneste og Tab vekslede med de altid uberegnelige Konjunkturer, men begge Dele holdt sig i Begyndelsen indenfor beskedne Grændser, hvorimod Årene 1855 og 56 gav et særdeles smukt Udbytte.

I Foråret 1857 rantes Kompagniet imidlertid på Husum Marked af en næsten uhørt Katastrofe, idet et Parti Staldstude (80 st.) viste sig sågodtsom usælgelige til Trods for at Dyrene oprindelig vare af allerfineste Kvalitet, men de havde lidt så meget på den lange Fodrejse, at man, da man såe dem på Markedspladsen, næppe vilde tro sine egne Øjne og erkende at det var de samme Dyr, man en god Uge forud havde set forlade Stalden sunde, runde og velnærede kun behæftede med den Fejl, at de vare i høj Grad tyndhårede og således manglede et mod Kulden undervejs værende Hårlag, en Fejl, der desværre blev skæbnsvanger, thi de tyndhårede i en overvarm Stald forvænnede Dyr evnede ikke at modstå Nattekulden på åben Mark, ikke blot havde de tabt alt deres i en lang Vinter opsamlede Huld, men de syntes tillige at være skrumpede ind og bleven mindre og gjorde nærmest Indtryk af at være syge. Alle mine Anstregelser for at opnå blot et Bud på dette Parti Stude, mislykkedes ganske, ingen af

Reisende. Anl. Med Personp. fra Skive den 18de: Hr. Larsen, Hagerup og Richter. Med Pakkep. fra Ribe s. D.: Ejing Jensen. Med Personp. fra Skive den 21de: D'Hrr. Breinholt og Boch. — Af fr. Med Personp. til Varde den 18de: Hr. Larsen, Med Pakkep. til Skive s. D.: Hr. Boar. Med Pakkep. til Lemvig den 19de: Gjelstveder Laursen; til Herning den 20de: Kjøbmand Pedersen. Med Personp. til Ringkjøbing den 21de: D'Hrr. Breinholt og Boch; til Skjærrumbro: Emdesbønd Weno.

Af denne notits i Holstebro Avis den 22. januar 1856 fremgår at dagen forinden er "D'Hrr. Breinholt og Boch" ankommet til Holstebro fra Skive for samme dag at rejse videre til Skærumbro. Der er sandsynligvis tale om fætrene Niels B. Breinholt og Niels Buch fra Sønder Holmgård, da de to netop på denne tid handlede sammen i familiens studehandelskonsortium, der opløstes i 1857 på grund af et stort tab på Husum-marked.

mine mange gode Venner og Købere vilde vove det, og Følgen blev, at Partiet lige ved Markedets Afslutning afhændedes til en Mand, der indsatte Dyrene på en Brænderistald istedetfor på det fede, friske Marskgræs, som de naturlig vare bestemte for, og den opnåede Pris var så elendig, at den vakte hele Markedets Forbavselse. Det vil være ret betegnende for den store med Studehandelen forbundne Risiko, når jeg tilføjer, at vort lille Kompagni alene på dette ene Parti hos én Mand købte og staldfodrede Stude tabte mindst 5000 Kr. Hertil kom nu også Tabet på andre af vore Studeflokke, om dette end sammenlignet med det nysnævnte næsten var for Intet at regne, men alligevel beredede Forårsmarkederne i Husum i 1857 os et kontant

Tab af tilsammen ca. 6000 Kr., og dermed var egentlig Dødsdommen over min Studehandlervirksomhed afsagt; thi vel kunde vort Konsortium, rent pekuniært set, meget godt bære Tabet, men vor Prestige i Studehandlerkredse havde fået et svært Knæk og min egen Selvtillid til min Handelsbegavelse et ikke meget mindre, så vi fandt det rigtigst at afslutte Forretningen så snart vi til næste Forår havde fået solgt de Studepartier, vi allerede havde indkøbt – det var nemlig en Særegenhed ved denne Handelsart, at Studene ofte købtes ”på Hold”, d.v.s. et halvt og undertiden et helt År før de leveredes, hvad der selvfølgelig i høj Grad forøgede både Tabsrisikoen og Udsigten til Fortjeneste.

Rimeligvis havde jeg dog ikke opgivet Ævret efter den slemme Fiasco i Husum i 1857, men snarere fulgt det under sådanne Omstændigheder folkekendte opstrammende Tilråb: ”Du skal rejse Dig ved det Træ, hvorved Du er falden ”, men Tanken herom opgav jeg ganske på Grund af at jeg lige var bleven forlovet og snart skulde indtræde i Ægtestanden, i hvilken det vilde have været utilgiveligt, om jeg havde ladet min unge Hustru sidde ensomt hjemme langt borte fra Slægt og Venner, medens jeg fartede om på Studehandel, den jeg ikke var i Tvivl om vilde, når den skulde passes tilbørligt, drage mig bort fra Hjemmet en stor Del af Tiden.

Jeg opgav derfor resolut Studehandelen, ja – drev det endog så rationelt at jeg afskaffede det tilvante Studehold på min egen Gård og gik over til Mejeribrug,

hvad der vakte megen Forbavselse i Egnen, i hvilken jeg vestfor Lemvig var den første, der foretog en sådan Overgang, og Forbavselsen var så meget større, som den netop foretoges af en inkarneret Studeelsker, og som gennem århundredgamle Familietraditioner forméntes uløselig bunden til Studetrafiken. Den radikale Forandring af mit hidtidige Avlsbrug og fremfor Alt mit samtidige Giftermål dannede et afgørende Vendepunkt i min hele Livsførelse, men før jeg går over til at behandle dette mit nye Livsafsnit, er der et Par Erindringer fra min Studehandlerperiode, som jeg troer fortjener en Gengivelse, medens jeg nogenlunde rolig lader mine mange og undertiden ret interessante Oplevelser i samme Periode ligge uomtalte.

Allerførst må jeg da fortælle lidt om den femte Deltager i vort før omtalte Studekonsortium Peder Jensen Byskov, det sidste Navn førte han på bondevis efter sin Gård Byskov i Nørre Nisum, medens hans Slægtsnavn vistnok var Stokholm, thi han var Søn af den ældste af de så bekendte Stokholmbrødre og således min Faders kødelige Fætter på mødrene Side, og hans Kone, der hurtig døde, var på fædrene Side min Faders kødelige Kusine, men til Trods for dette ret nære Slægtskab fik vi Børn dog aldrig et rigtigt Indtryk af, at han hørte til Familien, formentlig fordi Fader i så Henseende altid holdt ham i en vis Afstand, aldrig talte om ham som hans Fætter, men morede sig over de mange Fortællinger om hans Særheder ganske som var han vor Slægt uvedkommende. Ja – en højst ejendom-

melig og mærkelig sammensat Natur var nævnte Pér Byskov, og det vil falde mig vanskelig her at udrede den.

Han var nemlig i mange Retninger en ren og skær Bonde og havde indrettet hele sit Hus- og Avlsvæsen ganske i Overensstemmelse hermed, nærmest endog på hel gammeldags Manér, men ved Siden af havde han udprægede Herremandsfornemmelser, vistnok avlede af det Stokholm-Blod, der rullede i hans Årer, thi alle hans Faders Brødre havde fra fattige Bondekår svunget sig op til ansete Herremænd, og han havde uden Tvivl en Følelse af, at det burde hans Fader også have tilstræbt, istedetfor beskedent at nøjes med en Bondegård, ligesom han vistnok også følte sig i Besiddelse af Egenskaber, der vilde have passet bedre for en Herremandssøn end den Bondesøn, han nu unægtelig var. Denne Dobbelthed i hans Karakter og Følelsesliv gav sig på mangfoldig Vis Udslag i hans Livsfærd, så han blev betragtet som en Særling, der snart vakte Spot og Grin, snart godlidende Forståelse, det første væsentligst hos hans egentlige Standsfæller: Bønderne, det sidste hos de lidt højere Klasser: Herremænd, Præster og Købstadfolk, men for dem Alle stod han som en Original, hvem man havde Lov til at more sig over samtidig med at man fuldtud anerkendte hans Bravhed, Ærlighed og økonomiske Dygtighed.

Det vilde ligge nær her at anføre nogle af de Træk i hans Færd, der særligt stemplede ham som en Særling, men dette falder mig i Grunden svært, thi bestemte Beviser på hans Originalitet kan jeg i alt Fald

Indtil for få år siden kunne man på Skt.Thøgers kirkegård ved Vestervig se denne gravsten, et fint eksempel de tætte og indviklede slægtskabsforhold i de førende vestjyske handelskredse omkring Breinholt/Stokholm-slægterne. De to fætre Niels Buch til Lyngholm og Poul Stokholm til Vestervig Overgård var begge kendte hestehandlere; som de oftest havde fulgtes ad på handelsture livet igennem, således begravedes de to også ved siden af hinanden. Buch og Stokholm var henholdsvis fætter og halvfætter til Niels B. Breinholt. (Foto: Esben Graugaard).

i Øjeblikket ikke fremføre, hvad der heller ikke undrer mig, thi det var mere gennem en uvilkaarlig Følelse af at han ikke var som andre Mennesker, der skaffede ham Titlen af en Original, end af særegne Handler. Skulde jeg nævne Noget, vilde det være, at han ikke som sine nærmeste Standsfæller i Gårdmandsklassen

gik bondeklædt, men benyttede Købstad-
dragt og høj sort Hat (jeg har aldrig set
ham med Kasket), at hans Konversation
var præget af en ejendommelig Livlig-
hed, der ofte kunde gøre hans Under-
holdning virkelig interessant, og fremfor
alt hans udprægede Forkærlighed for at
søge sin Omgang udenfor og over sin
Stand, kun mellem sådanne Mennesker
føjte han sig i sit Es, og jeg har ikke sjæl-
dent hørt ham sige: *"jeg vil – som han
bandede – nødig være i et Selskab, hvor
jeg er den første"*. Denne hans ubetvinge-
lige Trang til at være sammen med Men-
nesker af en højere Stand og Kultur end
hans egen foranledigede ret naturligt
mange Spottegloser fra velvillige Sjæle,
og selv det Selskab, han så gerne søgte,
var langtfra altid fri for at have ham lidt
til Bedste, hvad han imidlertid i Reglen
fandt sig i med godt Humør.

Efter denne forøvrigt så lidet udtøm-
mende Karakteristik af P. Byskov vil man
kunne forstå, hvor himmelglad han var
ved at blive femte Medlem i vort fører-
talte Studekonsortium og det er givet, at
det ikke var Forventningen om pekuniær
Gevinst, der lokkede ham, men derimod
Følelsen af til en vis Grad som Kompag-
non at blive Ligemand med Mænd som
min Fader og min Morbroder, til hvem
han så op med den største Respekt, for
slet ikke at tale om den ham så kær-
komne Udsigt til hyppig og nær Samvæ-
ren med min unge solide Fætter og min
egen Ringhed, om hvilken jeg nok uden
Pral tør sige, at for P. Byskov stod jeg
som Idealet af et ungt Menneske, et
Ideal, som selvfølgelig kun skabtes af
hans egen overlevlige Indbildningskraft
og den letvundne Renommé, jeg nød i
ikke få Kredse.

*Ægteskab med
Anna Knudsen fra
Visby Hedegård*

Når jeg her har ofret så mange Linier på Skildringen af én af mine gamle, mest hengivne Venner i min Ungdomstid, er Grunden hertil ingenlunde, at jeg har troet denne min tilmed ubehjælpssomme Skildring vilde have en mere almén Interesse, men hovedsagelig fordi denne originale Personlighed har havt en for de Fleste ukendt Betydning for min Livslykke, idet han dels instinktiv, dels indirekte øvede en Indflydelse på Udførelsen af en Beslutning overfor hvilken jeg længe stod vaklende, og som muligvis uden ham aldrig vilde være bleven gennemført, men hvis heldige Gennemførelse er bleven det afgørende for hele mit senere Liv, nemlig mit Giftermål med en vidunderlig dejlig Kvinde, ligeså naturlig klog som smuk og indtagende.

Hvori bestod nu den her antydede Indflydelse? Ja, for at kunne forklare den, må jeg vende tilbage til vort så tit omtalte Studehandelskompagni, i hvilket det var overdraget P. Byskov, min unge Fætter N. Buch og mig at besørge Stude-nes Salg på Markederne i Hertugdømmerne, og vi tilbagelagde den lange og yderst dårlige Vej i egen Befordring. Vi tog os god Tid navnlig til Henrejsen, da vi delvis betragtede denne som en Fornøjelsestur, under hvilken vi gæstede Slægt og Venner både undervejs og i de 8 Dages Mellemrum mellem Markederne.

Et af disse Besøg gjaldt altid min gode Ven H.Å. Knudsen på Trøjborg, hos hvis Fader på det nærliggende Visbyhedegård vi da også gerne aflagde en Visit, og under disse blev P. Byskov så indtaget i Livet dér at han betragtede Tilværelsen dér som li-

Knud L. Knudsen (1806-66) til Trøjborg og Visby Hedegård. Med sine rødder solidt plantede i studehandlermiljøet udviklede Knudsen sig til en fremtrædende kulturpersonlighed og fører i den sønderjyske sag. Ansatte Christen Kold som huslærer for sine børn. Niels B. Breinholt blev i 1858 gift med hans datter Anna, og Knud Knudsen døde under et besøg hos parret på Vandborg Vestergård. Litografi 1867. (Det kongelige Bibliotek).

gefrems himmelsk, og da han en Gang måtte tilbringe en Uge dér formedelst et tilskadekommet Ben, udtalte han: *"Ja – jeg vilde s'gu gerne brække et Ben, dersom jeg derved kunde blive en Tidlang her"*. Hele Livet på Visbyhedegård var også ligesom skabt for den excentriske Mand, der talte alvorligt og ærbødigt med Husherren og Husfruen om forekommende Emner, medens han ret slog sig løs i Selskab med de Unge (tre Døttre i en Alder fra 15 til 20 og en attenårig Søn). Pigebørnene vare kvikke og mun-

Gyde Marie Ochsén (1806-84), Niels B. Breinholts svigermor. Denne statelige dame, der i 1826 blev gift med den unge handelsmand Knud L. Knudsen, var datter af den rige marskbonde Hans Ochsén. Dette litografi bekræfter en samtidig beskrivelse af hende, ifølge hvilken hun skal have lignet en dronning mere end en bondekone. (Privateje).

tre, og de morede sig kosteligt over og med den sære Patron og hans Genistreger, der var dem en velkommen Afbrydelse af den landlige Ensformighed, og de drev af Hjertenslyst deres Løjer med ham, hvad han ingenlunde tog dem ilde op, tvertimod – jo galere, desto bedre.

Det undrede derfor heller ikke hverken min Fætter eller mig, at han altid under vore Markedsture higede efter at forny Besøget, og uagtet vi langt fra i Virkeligheden var kede af det, fremsatte vi dog på Skrømt nogle Indvendinger imod disse lidt påfaldende hyppige Besøg, og stillede os som om vi blot gik ind på dem for at føje ham. Jeg i alt Fald var i al

Hemmelighed ligeså interesseret i disse Besøg som han, idet jeg havde forliebet mig til op over Ørene i Datteren Anna. Jeg benytter Ordet ”forliebt”, thi jeg følte endnu ikke en Kærlighed til hende af den Art, at den kunde bringe mig til at frie og fæste hende til min Hustru – bringe mig til at opgive mit friske, frie Ungkarleliv, der ejede en sådan Charme for mig, at jeg mer end halvvejs gjorde mig fortrolig med Tanken om at indtræde i det hæderlige Pebersvendelaug. Min ældre Ven P. Byskov så imidlertid anderledes på Sagen, han kendte af Erfaring Pebersvendelivet, hvorvel han var Enkemand og altså ikke formelt tilhørte Ungkarlestanden, men hans Ægtestand havde været af en så kort Varighed at han reelt måtte betragtes som Pebersvend, betragtedes også af de fleste som en sådan, og da han holdt virkelig og inderlig af mig, vilde han gerne se mig forskånet for at prøve Pebersvendelivets mér end tvivlsomme Herligheder, og han antog, at jeg ved ofte at komme sammen med de omtalte så indtagende Pige-børn, umuligt kunde undgå at miste mit Hjerte til én af dem, ligesom han fandt at for mig vilde en Forbindelse med en så ansét og velsitueret Familie være en så idéel, som vel tænkelig. Uagtet denne hans Hensigt upåtvivlelig delvis lå bag ved hans stærke Opfordringer til Besøg på Visbyhedegård, var han dog forsigtig nok til at skjule den, for ikke i Utide at skræmme mig, da han kendte mig godt nok til at vide, hvor ubehageligt det vilde være mig, om det rygtedes at jeg gik på Frierfod, og at vore Besøg på Visbyhedegård dermed vilde få en brat Ende. Han

tog derfor hele Odiet for vore hyppige Besøg alene på sin Kappe og ændsede ikke, at man gjorde Grin med ham i den Anledning.

Det varede dog længe – vel nok et Par År – inden han fik tilstrækkelig Føje til at tro, at hans skjulte Hensigt vilde nåes, thi jeg gav mig forholdsvis grumme lidt af med de elskværdige Pigebørn, medens jeg hovedsagentlig benyttede min Tid til indgående Drøftelse af alvorlige Emner med deres begavede Fader, og det længe efter at jeg i Stilhed havde nået "Forliebelsens" Stadium, thi det var mig hjertelig imod at optræde som Kurmager, tildels vel også fordi jeg vidste hvor dårlig jeg egnede mig for denne Rolle. Desuden var jeg slet ikke nået til et afgørende Standpunkt overfor Giftermålsspørgsmålet, jeg mindedes ofte det klassiske Ord: "gift Dig – gift Dig ikke, begge Dele vil Du fortryde", og dette Dilemma, der gjorde Valget mellem de tvende Alternativer lige skæbnesvangert, bidrog end yderligere til at gøre mig vaklende – udenom kunde jeg umulig komme, da her forelå et tvungent Valg mellem to lige hårde Ting.

Jeg blev imidlertid hjulpen udover Vanskeligheden ved at min før omtalte "Forliebelse" i den nævnte unge Pige lidt efter lidt forvandlede til en dybere Følelse, og det store, hellige Ord "Kærlighed" profaneres ikke, når jeg siger, at jeg tilsidst fuldtud blev grebet af denne Følelse, der selvfølgelig mandede ud i et brændende Ønske om at vinde hendes Genkærlighed, for så at binde hende til mig for hele Livet, og dermed var al Vak-

len i Valget mellem "gift Dig eller gift Dig ikke" forsvunden som Dug for Sol, tilbage blev kun en ret nærliggende Frygt for, at jeg ved et lovformeligt Frieri vilde være udsat for at hente mig en Kurv, hvad der efter mit forfængelige Temperament vilde føles som en næsten uaftvættelig Forsmædelse.

Vel nærede jeg ingen Tvivl om, at hun syntes godt om mig, endog på en vis Måde beundrede mig, nærmest fremkaldt ved Følelsen af at hendes så afholdte Fader satte så stor Pris på at samtale med mig og trods min Ungdom behandlede mig som jævnbyrdig, men jeg var lidt uvis om hvilken Rolle Kærligheden spillede, om det ikke mere var Respekt for den Overlegenhed, hun følte jeg sad inde med fremfor alle andre unge Mennesker, hun kendte, end egentlig ømmere Følelser, der dikterede den venlige og imødekommende Stemning, hun tydelig lod sig mærke med i Forholdet til mig. Overfor denne Uvished gjorde jeg mig dog ikke altfor store Skrupler, thi jeg var i Grunden sikker nok på, at hun holdt virkelig af mig – ikke som en indsmigrende Kurtisør og ikke som en besnærende Balkavaler, men som en ung Mand, hun så op til.

Hvad jeg derimod frygtede mere, var alt det meget, der forstandsmæssigt talte imod et Parti mellem os To, og som særlig hendes kærlige Moder upåtvivlelig vilde have et skarpt Øje for, thi det var intet Spøgespil at forlade et rigt og yndigt Hjem, forlade elskede Forældre og rare, muntre Søskende for at drage langt bort, bort til Jylland, der den Gang i sønder-

gydske Øjne stod som Noget af et halvt Sibirien, og så langt bort, at hendes vorrende Hjem vilde være fjernet hele 3 Dagsrejser fra hendes nuværende, samt endelig som det mest betænkelige, at hun vilde komme til at bevæge sig mellem hende ganske ukendte Mennesker, med hvilke hun måske vanskelig kunde forudsættes at have fælleds Sympathier, hun havde vel set et flygtigt Glimt af min Fader og et Par af mine Brødre, der havde gjort et godt Indtryk på hende, men min Moder kendte hun intet Andet til end hvad jeg havde fortalt hende, og når man veed, hvor afgørende Indflydelse en Svigermoder ofte kan øve på Udviklingen af et mér eller mindre godt ægteskabeligt Forhold, vil man kunne forstå hvilken Anstødssten denne hendes totale Ukendskab til en eventuel Svigermoders hele Karakter, Væsen og Væren måtte være ikke blot for hende men også for hendes Moder.

Alle disse Hindringer for et heldigt Udfald (af mit påtænkte Frieri) så jeg grant, og de gjorde mig så betænkelig, at jeg udsatte det afgørende Skridt en hel Vinter, under hvilken jeg dog affattede et langt og varmt Frieriebrev, som jeg vilde lade hendes Broder på Trøjborg (min bedste Ven) besørge ubemærket i min Udkårnes Hænder. Brevet blev også renskrevet, konvoluteret og forsynet med Frimærke, men i det Øjeblik, jeg skulde indlevere det på Posthuset, svigtede Modet mig, så jeg lod det blive liggende i Lommen, besluttende at foretage Frieriet mundtlig, der så måtte udsættes til Foråret, når jeg på Studehan-

Anna Jacobine Knudsen (1839-1921) blev i 1858 gift med Niels Buch Breinholt. Som datter af Knud L. Knudsen til Visby Hedegård og Trøjborg var Anna vokset op i et miljø præget af ikke blot materiel velstand men også af et kulturelt og politisk engagement. For at skabe en passende ramme for Anna's tilværelse lod ægtemanden Vandborg Vestergård bygge i herskabelig stil. Døde i København. (Lemvig Museum).

delens Vegne fik Lejlighed til at besøge Visby Hedegård.

Jeg var langt fra rolig ved denne Udsættelse, under hvilken én eller anden af de mange unge Mænd, der sværmede for den indtagende Pige, lettelig kunde komme mig i Forkøbet, men jeg søgte at berolige mig med, at jeg i al Stilhed havde gjort et sådant Indtryk på hende, at en eventuel Frier kun kunde hente sig en Kurv, og hvis jeg tog Fejl heri, raisonerede jeg filosofisk så vilde det være bedst

for Begge, at vi ikke blev bundet til hinanden i et langt Samliv, der let blev uudholdeligt, når jeg opdagede at hun ikke holdt så meget af mig, som jeg nu antog. Min første Forudsætning viste sig lykkeligtvis at slå til, thi et i Mellemtiden indløbet Frierbrev fra en net og særdeles acceptabel Frier, som jeg senere har læst, blev besvaret med et bestemt "Nej".

Endelig nåede vi det længselsfuldt ventede Forår, hvor jeg kunde komme sammen med den elskelige Kvinde, og under en Spadseretur med hende i Haven (in der wundervoll schönen Monat "Mai") ledede jeg vore Skridt mod en lille afsides liggende Løvhytte, i hvilken jeg åbnede mit Hjerte og bad om hendes Hånd uden at lægge mindste Skjul på, at det Hjem, jeg kunde byde hende, i ydre Henseende langt fra vilde kunne stå Mål med hendes hidtidige, men jeg havde næppe fået mig helt udtalt herom, før hun med et glad "*Ja*" kastede sig i mine Arme og gav mig et langt og varmt Kys. Naturlig, åben og impulsiv, som hun var, indlod hun sig ikke på de med et Frieri så ofte forbundne Omsvøb, såsom en mér eller mindre fremhyklet Overraskelse eller Forlangende om Betænkningstid, tvertimod sagde hun straks: "*Ja – jeg har længe og stærkt ventet på at Du skulde erklære Dig, thi jeg følte mig sikker nok på, at Du en skøn Dag vilde mande Dig op dertil, men Ventetiden er rigtignok bleven længere end jeg havde tænkt mig*".

Det turde være mere end overflødigt her at skildre den Lettelse og den rige Glædesfølelse, der gennemstrømmede mig efter det så lykkelige Udfald af det

vigtigste Skridt, jeg hidtil havde gjort på min Livsbane, et Skridt, som jeg med fuldeste Sandhed kan betegne ikke blot som mit vigtigste, men tillige som mit mest lykkebringende, thi det banede Vejen for et Ægteskab, der har været så velsignet, som kun de allerfærreste, og jeg har Lov til nu at udtale det, efter at det er stadfæstet af Erfaringer gennem over et halvt Århundrede, idet vi for rigelig 4 År siden i Herlighed og Glæde fejrede vort Guldbryllup.

Da vi som unge Kærestefolk – hun 18, jeg 25 År – forlod Haven, bemærkede hun, at vi jo nu måtte meddele hendes Forældre Begivenheden og udbede os deres Samtykke til vor Forlovelse, hvad hun ikke nærede fjerneste Tvivl om at vi vilde opnå, omendskønt – tilføjede hun – jeg godt ved, at det vil koste Moder Tårer, thi jeg husker godt, hvor lidet glad hun blev ved Meddelelsen om mine to ældste Søstres Forlovelse. Det gik os nu også ganske som min Kæreste havde bebudet – min vordende Svigermoder var meget betaget ved Tanken om, at nu skulde atter en kær Datter rives bort fra hende og Hjemmet, og det stemte hende vistnok ikke mildere, at mit Valg var faldet på hendes næst yngste Datter i Stedet for den ældre uforlovede, hvis Alder jo også faldt nærmere sammen med min og som utvivlsomt vilde føle sig krænket ved at være oversprunget og tilsidesat. Noget, som hun dog ikke antydede med et Ord, hvorimod det gav sig et desto tydeligere Udslag, da jeg på Hjemreisen præsenterede mig for Bedsteforældrene i Ribe som deres Sønnedatters Forlovede,

Maren og Chresten Knudsen, henholdsvis farmor og farfar til Anna Knudsen, der blev Niels B. Breinholt's hustru. Chresten Knudsen grundlagde slægtens tradition for kreaturhandel, og handlede bl. a. en del med svogeren Niels Schach Jensen på Udstrup i Sønder Nissum. Det var Maren Knudsen, der efter Breinholt's frieri til Anna, der var den yngste af søskendeflokkens piger, lidt spydigt spurgte ham om han også "skulle gøre skud" her, en vending der dækkede over studehandlernes ret til at udelukke de to ringeste stude af en flok, når der handledes. Malerier. (Privateje).

idet den kvikke og mundrappe Bedstemoder straks udbrød: "*Så – Du skulde 'gøre Skud'!*" et Udtryk, som var velkendt i Studehandlerkredse, dem, jeg jo tilhørte, og som betød, at man ved Købet af et Parti Stude betingede sig Ret til ved Leverancen at "udskyde" et Par af de ringeste Dyr. Hun mente nu, at jeg ved at bryde Aldersordenen havde handlet hensynsløst og tillige ufornuftigt, da den Oversprungne, der var opkaldt efter hende, stod meget højt i hendes Gunst, hvad hun sikkert også fuldtud fortjente. I mit Gensvar på denne Reprimande mindede jeg hende om det gamle Ord: "Kærlighed er en Villie – den falder lige så godt på en – som på en Lillie", så det i Grunden næppe kunde bebrejdes mig, at min Kærlighed ikke havde ladet sig lede

af Aldershensyn og rene Fornuftgrunde, men var i Kraft af sin ejendommelige Magt falden på En efter hendes Mening til min Ægtefælle mindre egnet Kvinde end hendes ældre oversprungne Søster, men som alt sagt, Kærlighed går sine egne Veje, og jeg har en fast Tro på, at den Vej, min er slået ind på, vil føre til det forønskede Mål.

Var mit Valg således ikke ganske efter Bedsteforældrenes Hoved, tør det med Vished formenes at have beredet den forbigående ældre Søster en dyb Skuffelse, thi hun anede jo nok, at mine hyppige Besøg vilde munde ud i et Frieri, og at dette da næsten selvskevet vilde gælde hende har hun næppe betvivlet, ligeså lidt som at hendes Svar i så Fald vilde blive "et Ja". Moderen var klar nok over

denne hendes Sindsstemning og sendte hende hurtigst ud på en længere Besøgsrejse, for at hun kunde unddrages Synet af de Nyforlovedes Elskovsscener, og for samtidig at sprede sine bittre Tanker. Disse, som det gjorde mig oprigtig ondt at have været den ufrivillige Foranledning til, behøvede jeg heldigvis ikke at nære Samvittighedsskrupler overfor, idet jeg endikke havde en forholdsvis uskyldig "Flirt" med hende at bebrejde mig, men når hun alligevel havde vugget sig i Indbildninger om, at hun vilde blive min Udkårne, finder det sin Forklaring i, at hun betragtede sin yngre Søster som et halvt Barn, som en så fornuftig og næsten overadstadig Mand som jeg umulig kunde falde på at fæste til Hustru, ligesom hun vistnok slet ikke havde bemærket mine (ganske vist meget diskrete) Tilnærmelser til Søsteren, hvortil måske end yderligere kom, at man rimeligvis fra flere Sider kan have drillet hende med mig som hendes Kæreste, hvad der jo måtte styrke hendes Tro på, at hvis jeg overhovedet friede, måtte det absolut blive til hende, og rent fornuftmæssigt set kunde der heller ikke godt være Tale om Andet, hun var nemlig i en passende Alder, der svarede udmærket til min, var en klog og fortræffelig Pige med gode husmoderlige Anlæg, med et sat og tiltalende Væsen forenet med et livligt Temperament, kortsagt – hun havde mange og store Fortrin fremfor hendes yngre Søster, kun ikke i Skønhed, og da jeg altid havde været en udpræget Skønhedsdyrker, lå det for mig så nær at foretrække Skønhed fremfor alle andre Dyder, især når

denne, som her, var forenet med en ung-pigeagtig Charme af en ligeså ubeskrivelig som uimodstæelig Art.

Det kunde i disse mine Forlovelsesminder næsten tage sig ud som et utilstedeligt Praleri, når jeg her til disse føjer, at jeg næppe havde risikeret en Kurv fra hvilkensomhelst af de 3 unge Knudsen-ske Døttre, som jeg havde valgt at bejle til, et så meget mærkeligere Tilfælde, som ingen af dem behøvede at ængstes for at blive Pebermø, da de foruden deres egne elskværdige Egenskaber almindelig betragtedes som de i økonomisk Henseende bedste Partier lige fra Tønder til Thisted, så Bejlere vilde de sikkert ikke komme til at mangle. Det er mig derfor den Dag idag ganske ubegribeligt, hvorledes jeg havde været i Stand til at gøre et så tiltalende Indtryk på de unge Piger, thi jeg ved at jeg manglede de Gaver i Musik, Sang, Dands og Damekonversation, som ellers ansés nødvendige til at erobre Kvindehjerter.

Ej heller troer jeg, at mit personlige Ydre kan have været særlig bestikkende – vel var jeg ingen Grimian, men efter min egen Mening langt fra et Ideal af mandlig Skønhed, når ikke hertil henregnes et udpræget sundt og kraftigt Udseende. Der må altså have været noget Andet hos mig, der øvede sin Indflydelse på mine Omværende, men hvad var da dette "Andet?" Bestemt angive det kan jeg ikke, kun gætningsvis kan jeg i det foreliggende Tilfælde antyde, at min hele Optræden vistnok var de her omtalte unge Piger fremmedartet, aldeles forskellig fra de unge Menneskers, de hidtil

havde omgædes, og derfor egnet til at hendrage deres særlige Opmærksomhed på mig og vække en begyndende Interesse for min Person, hvilken end mere styrkedes ved at de hurtigt opdagede, hvor højt jeg stod anskrevet hos deres næsten forgudede Fader. Måske kan min selvbevidste Optræden, min tilsyneladende Gammelklogskab og min Undla-

delse af at gøre mærkbar Kur til de ellers så efterstræbte Piger have imponeret dem og fostret den stille Tanke, at her var en Erobring, som var værd at gøre.

Nok, mere end Nok om et Emne, som jeg måske allerhelst slet ikke burde have berørt, men som dog giver et lille Bidrag til at karakterisere mine så lykkefyldte Ungdomsår.

*Driften af
Vandborg Vestergård
lægges om*

Vandborg Vestergård i 1874, antagelig tegnet af forpagterens datter. Niels Buch Breinholt byggede det pompøse stuehus med takkede gavle til sin hustru Anna som en kopi af hendes barndomshjem, Visby Hedegård ved Tønder. De lange, stråttækte udlængere var i mere traditionel vestjysk byggeskik. Blyants-tegning med vandfarve, bagpå skrevet: Til Fader fra Maria. (Lemvig Museum).

Med min Forlovelse og mit et Årstid senere påfølgende Giftermål træder jeg ind i et helt nyt Livsafsnit, hvor ægteskabelige Pligter, Driften af min Gård, dennes Forsyning med Nybygninger og Udførelsen af de mange mig tildelte offentlige Tillidshverv lagde fuldt Beslag på min Tid og mine Evner, og jeg opgav derfor resolut al Studehandel – endog så fuldstændigt, at jeg afskaffede min hele Studebesætning, som jeg ombyttede med Køer. Min Overgang til Mejeribruget, der den Gang var så ukendt i min Egn (den frugtbare Egn vestfor Lemvig), vakte megen Forundring og vistnok også megen Kritik, thi man måtte ganske naturligt finde det uforståeligt, at en Ætling af en gennem Generationer fremragende Studehandlerslægt pludselig svigtede Familietraditionerne og tilmed kastede sig over en Bedrift, i hvilken han savnede al

Erfaring. Jeg troede imidlertid at have gode Grunde til Systemskiftet, så gode, at de overvandt min Ulyst til at give Afkald på det frie og i mange Henseender interessante Studehandlerliv.

Først og fremmest ledes af Hensynet til min unge kære Hustru, der, hvis jeg fortsatte mit hidtidige Rejseliv, ofte og længe vilde komme til at sidde ene på en stor Gård i en fremmed Egn og blandt fremmede Mennesker, og at prisgive hende til et så kedeligt og ensomt Liv fandt jeg heldigvis aldeles uforsvarligt. Hertil kom at jeg i min Forlovelsestid havde købt en større Naboejendom, som jeg lagde ind under min gamle Gård, hvorved denne blev langt den anseeligste i en længere Omkreds, men jeg havde betalt Erhvervelsen dyrt, altfor dyrt efter de Flestes Mening, og da det var mig klart, at den vilde kræve flere og bekostelige

Vandborg Vestergård var en passende ramme for "en landmand i større stil" som Niels Buch Breinholt. Gården ligger smukt i det frodige bakkeland med Ferring Sø og Vesterhavet i baggrunden. Udlænger og stuehus – dog uden de oprindelige kamtakker – står som i Breinholts tid. Luftfoto 1949. (Privateje).

Nybygninger, måtte jeg selvfølgelig sætte al min Kraft ind på at få det lidt vovelige Foretagende ført godt igennem, og som en af de bedste Veje hertil forekom Overgangen fra Studehold til Mejeribrug mig at være, og min manglende Erfaring på dette Område troede jeg fuldstændig at kunne neutralisere ved en Bortforpagtning af Mejeriet, om hvilken jeg havde et tilsyneladende højst lovende Tilbud fra en ældre, velanset holstensk Mejeriforpagter Clasen, hvorefter min Ejendom vilde give en fortrinlig Forrentning. Jeg modtog Tilbudet, og vi oprettede en fem-årig Forpagtningskontrakt med en tilnærmelsesvis Nettoafgift pr. Ko af 40 Rigsdaler af et Antal af 60 à 80 Stykker, beroende på indvunden Erfaring om hvorvidt Gården kunde præstere tilstrækkelig Fugage og Græs til mere end 60 Køer.

Forsåvidt var således Alt tilsyneladende fuldtud tilfredsstillende ordnet, og

den Kritik, min Ejendomshandel havde vakt, begyndte at slå om til sin Modsætning. Der var imidlertid en anden og betydeligere Vanskelighed at overvinde, nemlig den store Bekostning til nye og større Bygninger, som Forøgelsen af Gårdens Tilliggende absolut krævede, men som selvfølgelig kunde blive større og mindre, alt efter det Omfang og Størpræg Nybygningerne gaves, og her begik jeg rent økonomisk set en stor Fejl, idet jeg ved det i og for sig nødvendige Byggeri gik langt ud over, hvad den strenge Nødvendighed krævede, hvortil jeg ledes af to Grunde, den ene og mindre forsvarlige, at jeg af Forfængeligheds Hensyn ønskede at give Gården i sit Ydre et Herregårdspræg, der svarede til Ejendommens virkelige eller dog formodede Værd, medens jeg trøstede mig med, at den hermed forbundne forøgede Udgift ingenlunde vilde være spildte Penge, da

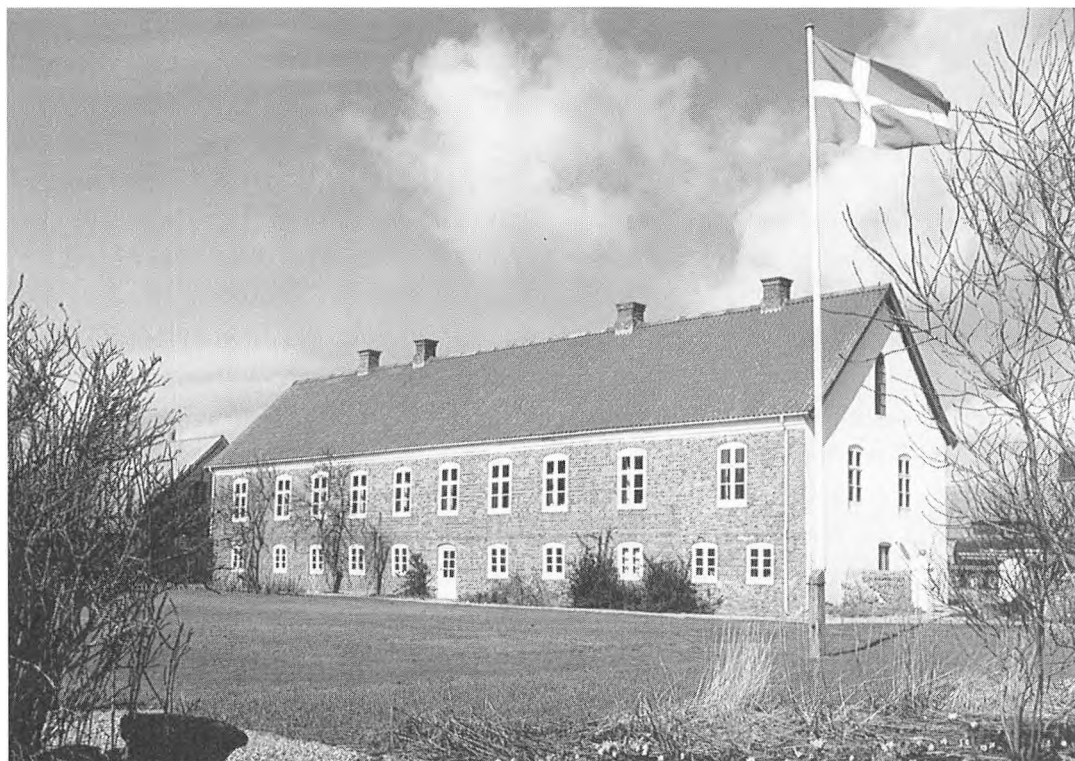
disse rimeligvis ved Gårdens anseligere Ydre vilde indvindes ved et eventuelt Salg

Den anden og ikke mindre vejende Grund var et levende Ønske om at kunne byde min vordende unge Hustru et Hjem, der nogenlunde kunde svare til hendes tilvante, og jeg krympede mig derfor ikke ved at opføre et flottere og dyrere Våningshus end jeg strengt taget havde Råd til. Følgen heraf var selvfølgelig, at jeg pådrog mig en større Gæld end oprindelig beregnet, en så stor, at den utvivlsomt vilde have lammet min planlagte Virksomhed, dersom Gælden var stiftet hos Fremmede, medens jeg heldigvis fik de manglende Kontanter af min Fader og Svigerfader som Forskud på forventet Arv, og begge såe med Overbærenhed på en især i Begyndelsen højst mangelfuld Forrentning af de mig forstrakte Midler, thi foruden Byggeriet slugte Udgiften til et moderne, intensivt Avlsbrug, som jeg ivrigt søgte indført, mange Penge, og jeg skal i så Henseende foruden den alt omtalte bekostelige Overgang fra Studehold til Mejeribrug særlig nævne 1) den ret vanskelige og i Tiden tabgivende Omordning af hele Driften, der var højst forskjellig på de sammenlagte Gårde, men som nu måtte bringes ind under en Enhed med en planmæssig samlet Rotation, 2) Indførelsen af Renbrak i Forbindelse med en omfattende og bekostelig Mergling, og 3) en systematisk Dræning af hele Agermarken.

I hvilken Grad denne sidste Grundforbedring måtte kæmpe med næsten uover-

vindelige Vanskeligheder vil bedst fremlyse af, at der i mange Miles Omkreds ikke fandtes en eneste Drænrørs Fabrik, så at jeg, for at få de uundværlige Rør, måtte gøre en Rejse til Flensborg, i hvis Nærhed jeg i de store Teglværker ved Egersund købte en Skibsladning Rør, der sejlede til min nærmeste Havneby: Lemvig, hvorfra jeg pr. Vogn ad en dårlig og stærk bakket 2 Mil lang Vej måtte hente dem, og det blev således til at begynde med et ligefrem ekceptionelt dyrt Dræningsmateriale, medens Dyrheden endnu forøgedes ved, at jeg fra andre Egne måtte indskrive øvede Dræn-Grøftearbejdere, da ingen sådanne fandtes i selve Eggen, hvor der hidtil absolut ingen Brug havde været for dem. Senere fabrikerede et Teglværk ved Skive Drænrør, som jeg lod sejle til Lemvig, og endnu senere optog et Teglværk ved Struer Fabrikationen, men da også herfra Rørene måtte sejles til Lemvig, blev Rørene fra disse Steder ikke synderlig billigere end de slesvigske, og jeg fik ret at føle, hvor dyrt det er, at være Foregangsmand, så dyrt at det nu næsten forbavser mig, at jeg havde Mod til trods alt at gennemføre mit besluttede Dræningsforetagende, hvad skete uden mindste Vaklen, dels fordi det var bleven mig en halv Æressag, dels fordi Virkningerne viste sig fortræffelige og dels fordi min Fader fik så megen Interesse for Sagen, at han villig støttede mig med de til dens Gennemførelse nødvendige Kontanter.

Man vil let kunne forstå, at alle de her omtalte Grundforbedringer, der kostede omtrent det samme som selve Ejendom-

Det statelige toetages stuehus på Vandborg Vestergård, bygget 1858 af Niels Buch Breinholt. I den høje underetage var der køkken, bryggers og kamre, mens den herskabelige lejlighed lå i overetagen med udsigt mod syd gennem store vinduer. (Foto: Tommy Wølk 1994).

mens oprindelige Indkøbspris, måtte gøre mig stærk gældbunden, så jeg havde svært ved at holde en tålelig pekuniær Balance, så meget sværere som Udbyttet af disse Grundforbedringer mod Alles og min egen Forventning langt fra stod i Forhold til de på dem anvendte Bekostninger, thi det skal ikke nægtes, at det var mig en bitter Skuffelse, at måtte erkende, at Afgrøderne på mine Bondenaboers Jorder vare ligeså gode, som på mine, uagtet de dreves på den gamle, primitive og langt billigere Måde, og det var først efter flere Års Forløb at jeg nåede til Klarhed over Hovedgrunden til dette mærkelige Fænomen, der utvivlsomt skyldtes den af

mig indførte Dybpløjning, som der på hin Tid rostes i høje Toner i alle Landboskrifter og gennem Udtalelser af fremragende Landmænd. Det var således en Grundforbedring, som også jeg måtte gennemføre, når jeg – som min Ærgerighed forførte mig til – vilde hæve mit Landbrug til et mønsterværdigt, og jeg nærede ingen Tvivl om Nyttens af at forøge Muldlagets Tykkelse med en Trediedel, hvorfor jeg dristigt forandrede Plovfurens Dybde fra 4 til 6 Tommer, en Dristighed, som fik sin fortjente Straf, idet de 2 Tommer ny og rå Jord, der derved blandedes med det gamle, kultiverede 4 Tommers Jordlag, gjorde dette så magert

og dødt, at det hæmmede alle de gode Virkninger, som ellers havde kunnet forventes af alle de andre føromtalt Jordforbedringer.

Theori og Praxis er to forskellige Ting, og selv om den første (som her) er nok så rigtig, kan en mindre praktisk Anvendelse af den dog gøre dens Følger skæbnesvangre. Således her, hvor jeg begik den Kapitalfejl med ét Slag at pløje 2 Tommer dybere end de hidtil brugte 4 Tommer istedetfor efterhånden og forsigtigt at have fordybet Muldlaget med 1/2 à 1 Tomme, og skøndt jeg ingenlunde agter at dække over denne min store Fejl, som jeg i Åringer kom til at bøde så hårdt for, må det dog her siges, at Revanchen ikke udeblev – kun ramte den ikke direkte mig selv, men desto mere glimrende min Efterfølger.

Jeg bortforpagtede nemlig Ejendommen, da jeg som Rigsdagsmand var bunden til Hovedstaden om Vinteren og om Sommeren til udenlandske Badesteder af Hensyn til min Hustrus svage Helbred, og næsten samtidigt med at Driften kom i andre Hænder indtrådte det af mig så længselsfuldt ventede Omslag i Gårdens Udbytte-Evne, idet alle de mange Ulemper, som jeg ved Omlægningen af Driften, ved Dræningsarbejdet og ved Dybpløjningen havde lidt under, nu vare overståede, og min Forpagter (Formann) en flink og landbrugskyndig Mand kunde

sågodtsom straks efter sin Tiltræden glæde sig ved ualmindelig rige Afgrøder, hvad der så langtfra at vække min Misundelse inderlig glædede mig, hvorvel jeg godt følte at nu vilde man i Egnen på min Bekostning fremhæve den nye Forpagters Landmandsdygtighed i Modsætning til min, en Opfattelse, som jeg fandt så naturlig, at den til min egen Forundring ikke berørte mig dybere, end at jeg endog selv bestyrkede den ved, når Lejlighed gaves, at udtale mig særdeles anerkendende om min Forpagters Dygtighed, en Anerkendelse, som i Glæden over at se min så kære Gård så godt behandlet virkelig var ærlig ment, om jeg end godt nok følte, at det brydsomme og bekostelige Arbejde, jeg i henved en Snes År havde ofret Gården, var den Udsæd, hvoraf Forpagteren nu høstede Frugten, og i Bevidstheden herom faldt det mig ikke altfor svært at beherske en nærliggende Tilbøjelighed til at hævde for mig den store Andel, jeg ved mit Forarbejde i Virkeligheden havde i de af Forpagteren nu opnåede fortrinlige Avlsresultater, og jeg har senere været glad for, at jeg modstod Fristelsen, thi lidt efter lidt er det af sig selv (og derfor på en langt virksomere Måde) gået op for Egnens Folk, at mit i Tiden så lidet lønnende Avlsbrug dannede Hovedhjørnestenen for den høje Kultur, der nu udmærker Gårdens Jorder.

*En mærkelig
hændelse ved
Sønder Holmgård*

Før jeg går videre, må jeg gøre et stort Spring tilbage, til Erindringer, der ere omtrent 15 År ældre end den sidste lige ovenfor gengivne, men Erindringernes Optræden er man nu en Gang ikke fuldstændig Herre over, de melde sig langtfra i kronologisk Rækkefølge, ejheller til enhver Tid med samme Styrke og Klarhed, og de, jeg nu vil vende tilbage til, overskyggedes af de Planer og Tanker, jeg foran har ladet komme til Orde angående mit Frieri og Giftermål.

I Årene 1856 og 1857, hvor min Studdehandlerperiode havde sin største Udfoldelse, men også stærkt nærmede sig sin Afslutning, var jeg begrundet på denne min Virksomhed næsten stadig på Rejse – dels Indkøbs- dels Salgsrejser, der strakte sig fra Thisted mod Nord og Itzehoe og Hamborg mod Syd, og da der den Gang på hele den lange Vejstrækning ikke var Spor af Jernbaner, foregik Rejserne altid med Hestebefordring, og de vare ligeså interessante som langsomme, de formede sig snart som Familienbesøg, snart som Ophold i Landevejs-Kroerne. Selvfølgelig fik jeg herigennem en for et så ungt Menneske ualmindelig udstrakt Bekendtskabskreds (for ikke at sige: Vennekreds) og mange ere de Minder, som ere knyttede hertil, men de ere for talrige til her at kunne fremdrages i Enkeltheder, kun et eneste er af en så ejendommelig og gådefuld Art, at det fortjener en Undtagelse. Begivenheden, hvortil dette særlige Minde, der er så friskt som var den foregået igår, er bundet, er følgende:

Vi havde i Foråret 1855 solgt vore

Stude på Markederne i Husum, men i Stedet for som sædvanlig at følges ad hjemefter, delte vi os mellem 2 Vogne – den ene med min Fætter N.Buch og min Faders Fætter P.Byskov, den anden med en splinterny, elegant Fjedervogn, som jeg Efteråret forud havde bestilt hos en anset Vognfabrikant i Flensborg, og dels for at få denne hjem og dels for at give Plads for to unge Mennesker (min yngste Broder og en nær Slægtning N.Kastberg) der havde været i Hamborg et Års Tid for at perfektionere sig i tysk Talesprog og theoretisk udvide deres Kundskab til Engelsk. Begge Vogne fulgtes forøvrigt ad og overnattede de samme Steder.

På Hjemturens næstsidste Dag havde vi imidlertid haft en for Hestene anstregende og lang kørsel ad sandede Veje, der særligt generede de for min Vogn forspændte unge Heste, hvorfor de mere trænede for vor gamle Vogn fik et langt Forspring og nåede en Timestid før vi til vort Nattekvarter hos min Morbroder N.L.Buch til Sønder Holmgård. Vor Tvillingvogn var således forlængst ude af Syne, da jeg drejede om ad den Markvej, der førte til Gården, Solen var gået ned, men det var endnu en lys Skumring og den énsprede Vej var så let at se og følge som ved fuldt Dagslys.

Men pludselig sænkede der sig med ét Slag et Dødmørke ned om os, og jeg sagde til de unge Fyre, der sad i den bagerste Agestol, at én af dem hurtigst måtte springe af og stille sig på Mellemsporet lige foran Hestene. Niels Kastberg, der senere blev Egnens største og næsten berømte Nimrod havde alt

Sportsblodet i sig og var i Løbet af nogle Sekunder på den ham anviste Plads, og han råbte straks: "*hold endelig stille*" – "*jeg falder om!*" Knap havde dette Varselsråb lydt, før jeg mærkede at vore Heste stejlede og måtte stå på Bagbenene – "mærkede" (thi se Noget var umuligt i Bælmørket) det ved at høre Tømmens Liner falde ned på en hul Nysølvstang på Vognens Forstilling og samtidig begyndte Vognen at slingre meget stærk – ikke som sædvanligt sidelænds, men på langs, ganske som en Båd, der sejles mod høje Bølger – min Broder, der sad i Agestolen bag mig sprang op, og knugede mig i sin Angst krampagtigt i sine Arme uden at sige et Ord, hvorimod jeg udstødte en høj og drøj Ed med stærk Betonning af Ordet "Satan", og næppe var dette stygge Navn udtalt før Vogn og Heste stod stille og Mørket svandt, hvad der i alt det Ufattelige næsten gjorde det uhyggeligste Indtryk på mig, thi det slog mig straks, at jeg, ved tankeløst at bruge det sataniske Navn, havde ligesom påkaldt "den Ondes" Hjælp og i min Forvirring havde udtalt et ligeså mægtigt som utilladeligt Trylleord.

Da jeg nu, efter at det atter var mere end lyst nok til at se at køre, spurgte den udsendte Niels Kastberg, der stod ganske stille lige foran Hestene, hvorfor han så bestemt havde råbt "Holdt", svarede han, at så nøje vidste han det ikke, men da Jordbunden var så ujævn at han ikke selv kunde holde sig Benene, vilde Vognen sikkert vælte, hvis Kørslen fortsattes, medens han ikke nu kan se at der er Noget i Vejen derfor, thi Vognen holder li-

gesom før lige midt i Sporet og han øjnede ingen Hindringer fremefter. Jeg lod ham nu stige tilvogn igen og fortsatte rolig Kørslen, der efter en halv Snes Minutters Forløb bragte mig til min Morbroders Gård, hvor vore Kammerater allerede udenfor Døren hånede os i Anledning af vor forsinkede Ankomst og med drillende Hentydninger til, at vi vistnok var "kørt træet".

Da denne Velkomstskylle var overstået og vi vare komne af Rejsetøjet og ind i Stuen, tøvede jeg selvfølgelig ikke med at fortælle vor så mærkelige ovenfor skildrede Oplevelse, der, som naturligt var, gav et righoldigt Samtalestof både om Aftenen og næste Morgen inden vor Afrejse. Der rejstes ikke Spor af Tvivl om Sandheden i vore Beretninger om den sælsomme Tildragelse, medens Kommentarer til den og Forklaringer af den strømmede desto rigeligere ind, men det gik med disse her som det også senere overfor Andre er gået, når jeg lejlighedsvis bragte den oplevede Episode på Bane. Ingen formåede at give en virkelig begrundet "naturlig" Forklaring af Fænomenet, omendskøndt ikke Få gjorde mér og mindre vellykkede Forsøg herpå, blandt hvilke Tanken om, at det Hele måtte skyldes en partiel og isoleret Jordrystelse, vilde den Løsning af Gåden have været nogenlunde tilfredsstillende, dersom man i de nærmest liggende Gårde og Huse havde mærket det mindste Spor af en selv meget svag Jordrystelse på det givne Tidspunkt, men herom foreligger der ikke et eneste Vidnesbyrd, og da mange Boliger ligge i kun 5 à 10 Minutters

Gang fra det pågældende Sted, må den tænkte Jordrystelse have været af et højt beskedent Omfang – egentlig kun virket på en smal, énsپoret Markvej, hvad der er så lidet sandsynligt, at man må opgive Hypotesen "Jordskælv" blankt og bart, for slet ikke at tale om, at Forløberen for Katastrofen var et pludseligt indtrædende Dødmørke, et forudgående Varselstegn, som ikke vides at være givet ved faktisk konstaterede Jordskælv eller Jordrystelser, ligeså lidt som Lysets pludselige Tilbagevenden, hvorved man overtydedes om, at Vejen uforandret havde bibeholdt sin normale Tilstand.

I Betragtning af sådanne Indvendinger opgav de fleste at forklare det indtrufne Tilfælde ad naturlig Vej og overlod de mange, der lige straks og med urokkelig Tro havde erklæret Begivenheden for en overnaturlig, Téten, og det må indrøm-

mes, at selv om man har nok så liden Tro på Spøgelser, måtte det dog erkendes, at Spøgeri-Hypotesen passede så godt som Fod i Hose ind i alle Enkeltheder, at man godt kunde forstå Troen på, at det, der havde sat vi 3 unge og langt fra overtroiske Mennesker, vore matte Heste og vor vægtige Vogn i så stærk Bevægelse, var Mødet med et Forvarsel for et Ligtog fra min Onkels Gård til Kirken, og da hverken vor Vogn eller "Forvarslets" Vogntog veg bort fra den énsپorige Vej, måtte Varselstogets Vogne bane sig Vej under os, hvorved der nødvendig måtte fremkaldes Bevægelser og Rystelser, der ganske kunde passe med de af os oplevede.

Der ligger nu på det nærmeste et halvt Århundrede mellem den skildrede Oplevelse og Dagen idag, og dog er Mindet om den lige friskt og dens Fremkomst mig lige gådefuld.

Begyndende politisk engagement

Ovenfor var jeg i mine nedskrevne Erin-dringer nået til Tiden omkring 1872-73, da Rigsdagsarbejdet tvang mig til at bortforpagte min Ejendom Vandborg Vester-gård, som jeg fra 1854 havde drevet for egen Regning, altså henimod en Snes År, og Springet fra praktisk Landbruger til aktiv Politiker var så indgribende i min hele Livsgerning, at Mindet herom trængte sig stærkt frem, men både i Strid med kronologisk Orden og på Bekostning af andre Oplevelser, og jeg må derfor nu vende tilbage til disse, begyndende i Tiden kort før og kort efter mit Giftermål, en Tid, fra hvilken nogle af mine stolteste Minder stammer.

Jeg var den Gang omkring de 25 År, og næppe har man før eller senere set et så ungt Menneske i vide Kredse nyde en sådan Anseelse og Popularitet, som den Gang faldt i min Lod, thi allerede før jeg nåede Myndighedsalderen betroede man mig Tillidshverv, der ikke vare knyttede til denne Aldersgrændse, idet jeg valgtes til Dyrskuedommer, til Medlem af forskellige Komitéer, der skulde arbejde til Fremme af alménnyttige Foretagender, såsom Vej- Jernbane- og Havneanlæg. I sidste Henseende stod i hin Tid "Vixø-Projektet", der vilde skabe en sejlbar Kanal mellem Limfjorden og Havet, øverst, og i den Deputation, der fra alle de vestlige Limfjordsegne sendtes til København, for at virke til Gunst for Sagen hos Kongen og Rigsdagen, indvalgtes også jeg, og jeg kan her tilføje, at dette var ligesom et Omen for, hvad der senere som Rigsdagsmand skulde blive ét af mine højeste Livsformål, nemlig en forbedret

Sejlbargørelse af Limfjorden og dennes Forbindelse med Vesterhavet.

Aldrig så snart nåede jeg imidlertid Myndighedsalderen førend jeg blev valgt ind i Sogneforstanderskabet (nu kaldet Sogneråd) og tildeltes Pladsen som Skolepatron, under hvem Skolernes økonomiske Anliggender sorterede – en Slags Hæderspost. En Månedstid senere afholdtes der Amtsrådsvalg af de af Amtets Sogne valgte Valgmænd, og uden at jeg forud havde Spor af Anelse om, at der muligen kunde blive Tale om mig som Kandidat, var det mig derfor en komplet Overraskelse, da min Fader strålende glad bragte mig Meddelelsen om at jeg nu var Amtsrådsmedlem, han var øjensynlig stolt af sin Søn, der i en så ualmindelig ung Alder havde fået et så hædrende Tillidshverv overdraget, og ikke mindst fordi jeg var valgt af de kommunale Vælgere, da dette var et Tegn på, at også de brede Lag i Befolkningen i ikke ringe Grad måtte værdsætte mig.

Det blev forøvrigt også den sidste Gang, at en større Ejendomsbesidder blev valgt af den demokratisk anlagte Vælgerklasse, idet allerede 6 År efter ved min Valgperiodes Udløb al Tale om mit Genvalg var udelukket, da den pågældende Valgklasse på Forhånd var fuldstændig enig om, at jeg burde erstattes af en Mand ud af deres egen Midte. Min Afgang behøvede imidlertid ikke i længere Tid at have berøvet mig mit Sæde i Amtsrådet, thi kun 3 År efter, da de højstbeskattede Vælgere rådede for Valget, havde jeg den største Umage med at overbevise dem om, at de burde gen-

Nr. 1.	Abonnement tegnes paa alle Posthuse, Brevhjem- tingssteder og hos Vandposten. 85 Øre Årsløst.	Søndag den 1. Januar 1905.	Redaktion: Nr. Søgade Nr. 17, København K. Udsædelse: Rimmelløst 43, København K.	5. Hæft.
--------	--	----------------------------	--	----------

Nytaarsbilsen.

Vi trænger til ny Hjærter, der slaar
i Takt med de store Canker
om Menneskelykke og Menneskekaar,
om helst for Armodens aabne Saar,
hvor Blodet lebers og banker.
Vi trænger til klare Øjne, der ser
de tusinde Brøst, der maa bades,
naar Vejen skal løynes for Hjer og Hjer
— og saa til Læber, der sorgløst ler,
hvor Frihed og Manddom mødes!

Vi trænger til lidt af det Irie Sind,
der aldrig lader sig trykke
i smærende former og Dogmer ind,
men som tør vove sig liltske Skind
og blæse Verden et Stipke.
Vi trænger til lidt af den ranke Natur,
der ikke bestandig skal lamle
og lunge sig frem langs den hældende Mur,
men som dristigt tør hugge det skæve Skur,
naar Plankerne bliver for gamle.

Javel, vi husker det godt, hvordan
man lærte at trække paa Skuldren
og skenke omkring som den trætte Mand
og vise, at Blomsten af dette Land
var ked af den enlige Guldring,
hvordan man fress i den klamme Dag
og klippede som nogen Kpilling
— og tabte humorer og strøg sig Slag
— men nu har vi vundet det første Slag
og læstet til Sejrens hyling.

Saa kom, 3 unge, hots Hjærter staa
i Takt med de store Canker!
Nu stiger af Humlet det nye Aar,
og Mennesker drømmer om afdøde Kaar
og om frelsende Redningsplaner.
Kom, vægne Ungdom, fra Cans og Op,
med Vægt og Vilde i Krauet!
Eulen er inde, og Skuden er op:
Vi støvner i grænnende Nytaarsagp
med Bilsen ud over haaret!

Olof Andersen.

Landstingsmand N. B. Breinholt.

Tredje Landstingsmand for 8. Kreds, Stats-
raad Niels Buch Breinholt, hører til vort
politiske Livs Veteraner, eftersom han nu har
haft Sæde i det privilegerede Ting gennem en
hel Menneftkalder.

Landstingsmand N. B. Breinholt.

Han er født 1832 paa Gaarden Sønder
Kintel ved Lemvig. Fadren var en paa sin
Egn meget kendt og meget dygtig Landmand,
som sad i en stor Virksomhed. I sin tidlige
Ungdom fandtes den unge Breinholt til Ham-
borg, hvor han besøgte Realgymnasiet og fik en
Uddannelse, der senere kom ham til megen Nytte.
Hans Ophold her blev afbrudt ved Krigens Ud-
brud i 1848; senere tilbragte han et Aars Tid i
England, og allerede i 22-Aars-Alderen blev han
Ejer af Vandborg Væstergaard, som han senere
har drevet sammen med et Par andre Ejendomme, han er kommen i Besiddelse af.

Breinholt blev tidlig Landmand til Liv og
Sjæl og drev tillige Kreaturhandel i stor Stil,
noget, han ganske særlig har interesseret sig for.
Samtidig kom han til at tage Del i det offent-

lige Liv, og allerede tidt i Høitidsberne blev
han baade Egnensmedlem og Amtsrads-
medlem. Men 23 Aar gammel blev han Væst-
formand i sin Egn's Vandforening. Senere
blev han Medlem af Anstiftningskommissionen,
og i nogle Aar var han Dørløstfoged.

I 1870 blev han valgt ind i Landstinget
og er siden stadig bleven genvalgt. Han var
fra Begyndelsen Højremand og fulgte Estrup's
Fane gennem Kampene, stent det tilfældt nu
og da har læstet ham, som saa mange andre,
med at følge Tropp; Breinholt er i mange Aar
seender en ret tilfældt Mann, og han tog da
oghaa Afstand fra Estrup i Høitidsberingen.
Han var senere virksom for at faa det store politiske
Færdig afsluttet og var blandt dem, der var med
til at indlede den „Forhandlingspolitik“, som
ved Slutningen af Aaret fik et Stik i Søjle.
Saa kom der en Tid, da han ikke længere kunde
følge Tropp med det øvrige Højre, og han traadte
da ud for sammen med en lille Kreds af lige
fjendte af denne den særlige Gruppe, som i Be-
gyndelsen kaldtes „de otte“, men senere blev til
det frikonservative Parti.

Breinholt har været Medlem af et Ual af
Udsat og Kommissioner, og som den aabed
sammen Mand, han er, med den lange politiske
og praktiske Erfaring har han gjort god Anstelt
baade her og der. At han fremdeles interesserer
sig særlig for Egnene, ser man deraf, at han
er en af de hyppigste Talere i Tinget.

Naar det kniber.

Man har Tider i sit Liv, hvor alt gaar
sin jævne Gang uden større Uenigheder end
den, man kan overvinde med en Smule god
Humor.

Ja, et godt Humør er et ubetaleligt Hus-
raad til at klare det daglige Livs Uenigheder med.
Men der kommer Tider, hvor Uenighederne
er af et større Format, og hvor der falder mere til.

Den 1. januar 1905 opnåede Niels Buch Breinholt at blive folkeje som forsidemotiv på familiebladet De Tusind Hjem. På dette tidspunkt havde han været landstingsmand i 35 år. Breinholt, der var inkarneret Højre-mand og Estrupianer, lagde dog i løbet af 1890'erne stadig større afstand til Højre og var således i 1902 med til at stifte Det frikonservative Parti.

vælge deres hidtilværende Repræsentant Adolf Neergaard og ikke tænke på mig, men det nyttede Intet, thi der var en så stærk Misstemning mod Neergård og en ikke mindre stærk for mit Valg, at jeg, for at redde min gode og dygtige Ven, kategorisk måtte nægte at modtage Valg, hvad jeg kunde, da der kun var forløbet 3 År siden jeg udtrådte af Amtsrådet, medens jeg først efter 6 Års Forløb mod min Villie kunde indvælges i Rådet. Denne min Erklæring forbavsede Vælgerne i høj Grad, og de lagde den yderligste Pres på mig, for at tage den tilbage, hvilket jeg dog ikke troede at burde gøre, uagtet jeg i og for sig ingenlunde manglede Lyst dertil, men overvandt Fristelsen i Kraft af mine loyale Venskabsfølelser for Neergaard og i Forvisningen om at han, når han genvalgtes, ligesom hidtil vilde være Rådets dygtigste og indflydelsesrigeste Medlem.

Min Indgriben i Valget bragte dog ikke det forønskede Resultat, thi det store Flertal af Vælgerne vilde "à tout prix" give Neergård et eklatant Mistillidsvotum, og da min Vægning ved at være meddélagtig heri viste sig uovervindelig, opstillede man som hans Modkandidat en brav og hæderlig Mand, der imidlertid manglede enhver Adkomst til at beklæde en overordnet kommunal Tillidspost, og forud for Valget havde absolut Ingen (han selv sikkerligen allermindst) drømt om Muligheden af hans Kandidatur og påfølgende Valg. I mit stille Sind ærgrede jeg mig ganske vist over, at min Selvopoffrelse til Gunst for en Ven viste sig så unyttig, men jeg måtte gøre gode Miner

til slet Spil, da man ved en fin og stor Middag efter Valget hædrede mig og i stærke Ord priste min Optræden. Jeg kunde naturligvis under al den Virak, der ved Champagnen ofredes mig, ikke undlade at tænke på det kendte Ord: "af mange Tak døde Smedens Kat", og jeg forlod Valgstedet med en kedelig Følelse af at være lidt i Genren af en død Kat, og i denne Stemning besluttede jeg på Vejen hjemefter ikke at ville lade mig genvælge til Sogneforstanderskabet, i hvilket jeg som dets Formand i Krigsåret havde havt et stort Arbejde og mange Bryderier i Anledning af de af Fjenden udskrevne Kontributioner, der selvfølgelig var ilde-sete, og denne Misstemning gav sig også overfor mig personlig ret tydelige Udtryk, navnlig var man utilfreds med min Ordning af de af Fjenden udskrevne Kvægleverancer, der ved en afholdt Licitation overtoges af en større Gårdejer i Sognet, der tillige var en betydelig Kreaturhandler. Prisen fandt jeg yderst billig, særlig i Betragtning af at Leverandøren overtog al Risikoen ved en eventuel Kassation af de udskrevne Kreaturer, der forlangtes unge og slagtetjenlige, men i Stedet for fremstillede Leverandøren for den fjendtlige Modtagelseskommission en højst dårlig Vare, delvis endog magre Udsætterkøer, som han købte til forbavsende små Priser, og da han (rimeligvis ved Bestikkelse) aldrig fik noget Kreatur kasseret, tjente han gode Penge, hvad der vakte megen Misundelse og i Forbindelse dermed en ikke ringe Misfornøjelse hos Kommunens Beboere med den trufne Ordning, og efter en af en enkelt Mand

forsigtig fremsat Antydning var der muligvis en Mistanke om, at jeg var interesseret Parthaver i den lukrative Forretning, til Stede. Hvor udbredt denne ligeså nedrige som fuldstændig ubegrundede Mistanke var skal jeg lade være usagt, men sikkert nok er det, at ved det nær forestående Sogneforstanderskabsvalg tænkte Ingen på mit Genvalg, ligesom der ved det omtrent samtidigt afholdte Valg til Amtsrådet heller ikke var fjerneste Tanke om at genvælge mig.

De tvende Valg gav mine Populationsfølelser en forsvarlig, men vistnok sund Dukkert – theoretisk havde jeg ganske vist været klar over, at man ikke turde bygge synderlig på Folkegunst, men praktisk at føle den svinde hen er noget helt Andet, og jeg må oprigtig tilstå, at dette Omslag i Folkestemningen efterlod sig en bitter og sviende Følelse hos mig – mindst dog overfor Amtsrådsvalget, hvor Hovedformålet var det demokratisk folkelige at ombytte en Mand af Proprietærklassen med en rén og skær Bonde, så selv om jeg ikke var sunken i Folkegunst, vilde Ombygningen dog have fundet Sted.

For de her lidte Valgnederlag fik jeg imidlertid snart en ligeså uventet som glimrende Oprejsning ved det første Landstingsvalg efter den reviderede Grundlovs Ikrafttræden, og man vil vistnok finde det forklarligt, at jeg dvæler nogle Øjeblikke ved Valget i min Kreds (den 8de) med Valgsted i Skive, hvor jeg som højtbeskattet Vælger måtte give Møde for at afgive min Stemme, og andet eller mere end den simple Opfyldelse af

denne Pligt, var end ikke i Drømme faldet mig ind, så det var mig den fuldstændigste Overraskelse, da der ved det selve Valget forudgående Prøvevalg stilledes et Forslag om min Kandidatur, og jeg kan sige langt fra nogen behagelig Overraskelse, idet jeg holdt mig forvisset om, at Forslaget vilde gøre Fiasco, hvad jo også delvis vilde ramme mig.

Det gik imidlertid anderledes, Forslaget modtoges – jeg kan sige: næsten med Begejstring – og vedtoges med Enstemmighed. Der krævedes nu en Erklæring for min Side om, hvorvidt jeg var villig til at modtage det mig således tilbudte Mandat, som ikke blot var i og for sig så ærefuldt, men som også stemmede med mine længe nærede Ønsker om aktiv Deltaelse i politiske Afgørelser, til hvis Opnåelse jeg alt for År siden havde gjort et alvorligt Skridt ved i 1861 at opstille mig som Kandidat ved dette Års Folketingsvalg i Lemvig, et Forsøg, som den Gang glippede, medens der nu åbnedes mig den sikreste Udsigt til som Medlem af Landstinget at komme ind i Rigsdagen, når jeg blot vilde sige et simpelt ”Ja” og takke for den mig viste store Tillid, men medens de her skildrede Følelser gjorde sig stærkt gældende hos mig, rejste der sig ikke mindre stærke Følelser hos mig af en ganske modsat Art, dikterede af et skyldigt Hensyn til min elskelige Hustru og til hendes og min egen Slægt, der Alle ligesom jeg selv ikke (før jeg rejste til Valget) havde den fjerneste Anelse om at min Kandidatur vilde komme på Bane, og hvis Stilling til denne derfor var mig fuldstændig ubekendt. Måske vilde jeg ved at

modtage den handle ganske imod mine Nærmestes Ønsker, hvad jeg snarest måtte befrygte ved Mindet om, at de for 5 År siden under mit Forsøg på at blive Folketingsmand vare langt fra begejstrede for dette mit Forehavende, hvortil jeg dog havde opnået deres (skøndt ikke særlig villige) Samtykke. Hertil kom mine egne og delvis økonomiske Betænkeligheder ved at bryde med mit kærtvundne Landmandsliv og give mig en ukendt Livsbane i Vold, i hvilken jeg muligvis ikke en Gang kunde gøre tilbørlig Fyldest.

Aldrig har jeg nogensinde (hverken før eller senere) været i en så pinlig Forlegenhed med at tage Stilling – jeg stod som Buridans Æsel mellem to Knipper fristende Hø, uden at vide til hvilket jeg helst skulde vende mig – der forundtes mig imidlertid ikke mange Minutter til rolig Overvejelse, og da jeg halvforfamsket kom op på Talerstolen erklærede jeg efter nogle almindelige Takkefraser, at det mig tilbudte Mandat i fuld Sandhed kom mig i den Grad uventet, at det forinden jeg erklærede mig var nødvendigt, at der gaves mig nogen Tid til en rolig Overvejelse, og jeg udbad mig derfor Frist med Erklæringens Afgivelse til næste Morgen, hvilken Forsamlingen villigen indrømmede mig.

Der fulgte nu en for mig højst urolig Nat, i hvilken de af mig alt anførte Grunde for et "Ja" eller et "Nej" uafladelig kæmpede med hinanden uden at kunne få et afgørende Overtag til nogen af Siderne. Lige i Morgenstunden overvældedes jeg dog af en tung Søvn, og Gud

må vide hvor længe denne vilde have fastbundet mig, dersom ikke én af mine nærmeste Venner (Neergaard, som jeg før har omtalt) var stormet ind i Værelset med det Udråb: "*Hvad! sover Du endnu?*" hvorefter han tilføjede, at jeg hurtigst muligt måtte møde på Rådhuset, hvor Højres Valgkomité allerede var ifærd at fordele Stemmerne mellem Kandidaterne og udskrive Stemmesedler. På hans Spørgsmål om hvilken Bestemmelse jeg nu havde taget, svarede jeg kort: "*ingen endnu*", hvortil han bemærkede, at han så godt forstod, hvor vanskelig det måtte være for mig at træffe en Afgørelse, der ikke for mig selv alene, men tillige for alle mine Kære sandsynligvis vilde kunne få den allerstørste Betydning, og under min hastige Påklædning udviklede han nu sit Syn på Sagen, der, så diplomatisk forsigtig han end udtalte sig, tydelig nok gik i Retning af, at jeg (da en telegrafisk Rådførsel med mine Nærmeste var umulig) risikerede mindst ved at nægte Modtagelse af Valg, og da han foruden at være min gode Ven tillige var en af Egnens klogeste Mænd fulgte jeg resolut den Tilskyndelse, der lå i hans Ord, ilede i Hast op på Rådhuset til Valgkomitéen, for hvilken jeg kort og bestemt nægtede at modtage Valg.

Men nu rejste der sig her et Hus af den anden Verden, man erklærede at min Vægning kom for sent, da Stemmesedlerne vare skrevne og uddelte i fuld Tillid til at den af mig forlangte Betænkningstid kun var af ren formel Betydning (en Slags Beskedenhedstaktik) og når man ved Prøvevalget så villigt havde indrøm-

met mig Betænkningstid lå det i at sågodtsom Alle betragtede Begæringen om en sådan som en ren og skær Formalitet, og man foreholdt mig med en vis Ret den Forvirring jeg, hvis jeg fastholdt min Vægning, vilde bringe ind i hele Valget, da man så i mit Sted uden Forberedelse måtte søge og finde en anden Kandidat. Jeg fastholdt imidlertid urokkelig mit nu endelig indtagne Standpunkt, og man fandt nogenlunde let en Stedfortræder for mig, der også blev valgt, uagtet det næppe er nogen Overdrivelse, når jeg siger, at hele To Trediedele af hans Vælgere havde forud end ikke hørt hans Navn nævnt.

For mig selv oprandt der nu nogle pinagtige Timer, idet jeg efter Aftenen forud at have været en endog overdreven fejret Personlighed nu betragtedes som en arg Forræder mod mit Parti's Valginteresser og som en foragtelig Type på Vankelmod, og disse mod mig så ublide Følelser gav sig et så iøjnefaldende Udslag, som vel tænkelig – Ingen hilste på mig og henvendte jeg mig med et Par venlige Ord til En eller Anden af de mange, der Aftenen forud havde kappedes om at fetere mig, fik jeg knap nok et yderst køligt Svar og vendte mig hurtig Ryggen, kortsagt: det var tydeligt, at man søgte at undgå enhver Berøring med mig, næsten som om

jeg var pestbefængt. Skøndt dette pludselige og i Virkeligheden uberettigede Omslag i Stemningen næsten var mig uudholdelig, var jeg dog nødsaget til at finde mig deri, da min Vælgerpligt (endog under Bødestraf) bandt mig til Valgstedet indtil jeg havde indleveret min Stemmeseddel, hvorefter jeg heller ikke tøvede et Minut med at forlade Byen og mine vrede Partifæller for i Struer at afvente telegrafisk Meddelelse om Valgets Udfald, da jeg fandt det altfor flovt at komme hjem uden at kende dette.

Under Hjemturen havde jeg god Lejlighed til i Enrum nøje at overtænke min Optræden ved Landstingsvalget, og omendskøndt den havde vakt så megen Misnøje og bitter Kritik fortrød jeg den dog ikke, og følte mig særlig beroliget ved Bevidstheden om, at jeg ikke havde handlet af selviske Motiver, der, hvis jeg havde ladet dem råde, vilde have bragt mig Ære og Anseelse som Kredsens førstvalgte Landstingsmand og tilfredsstillet min mangeårige Attrå efter at blive aktiv Politiker, medens jeg nu, ledet af pligtskyldigt Hensyn til mine Nærmeste, sad her ene og forladt med en sikker Følelse af, at efter Valgepisoden vilde der være sat en forsvarlig Bom for alle mine politiske Aspirationer i Fremtiden.

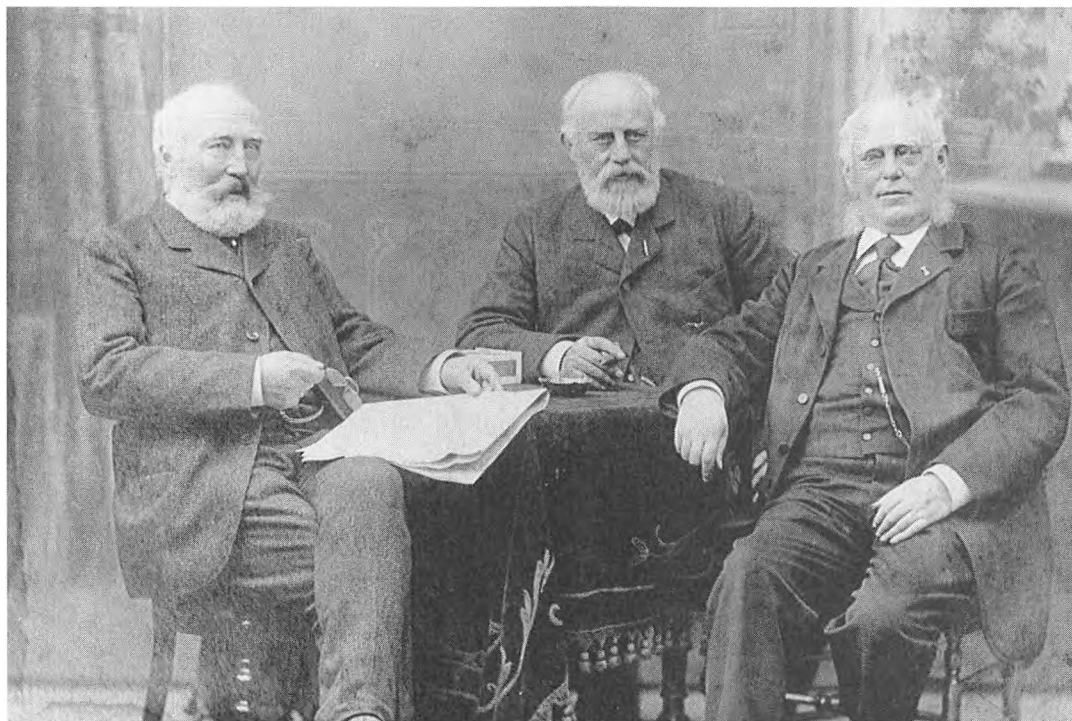
Status og afslutning

De Tanker, der således strømmede ind på mig, vare, hvorvel retfærdiggørende min Optræden, ingenlunde behagelige, men de hørte dog til en alvorlig om end foreløbig Overvejelse af hvilke Planer, der herefter måtte præge mit Fremtidsliv, og som den første og nærmeste af disse lå da Hensynet til min elskelige Hustrus stærk nedbrudte Helbredstilstand, på hvis Forbedring jeg vistnok burde sætte al min Kraft ind, og lykkeligvis blev det ikke ved denne af Øjeblikkets Stemning fostrede Tanke, men gennem lange Årrækker blev dens Realisation en af mit Livs Hovedopgaver, og jeg troer at turde hævde, at selv mig mindre velstemte Mennesker ville indrømme, at Opgaven er bleven løst over al Forventning, hvorom den Kendsgerning, at hun der i 1866 almindelig betragtedes som dødsdømt, sammen med mig har kunnet fejre vort Sølvbryllup i Interlaken i 1883 og senere vort Guldbryllup på Skydebanen i 1908, medens hun nu 6 År efter er så både åndelig og legemlig kvik og spændstig, at hun (hvis ikke jeg dør forinden) har en vis Udsigt til at kunne fejre sit Diamantbryllup, vil aflægge det mest afgørende Vidnesbyrd.

At Opgaven er bleven så glimrende løst skyldes selvfølgelig kun Guds nådige Bistand og kun en forholdsvis ringe Del af Æren kan godskrives min Conto, uagtet jeg har bragt Ofre både af Tid og Penge på min Kones Sundhedspleje, Ofre, hvis Størrelse næppe falder ind under det almindelige, thi gennem fulde 45 År har jeg ledsaget hende uden et eneste Års Afbrydelse på de for hendes Helbred nødvendige Rejser, som uden min Led-

sagelse vilde have været mér end frugtesløse, og da disse Rejser ofte har strakt sig over et Tidsrum af fra 3 til 5 Måneder (i Reglen fra medio Maj til medio September) vil det let skønnes, at min Tid derved blev således beslaglagt, at jeg måtte opgive alt praktisk Landbrug og overgive min gode og kærvedne Gård i Forpagterens Hænder, et Offer, der i ren økonomisk Henseende dog langtfra blev så stort, som man på Forhånd skulde have troet, da jeg havde det mærkelige Held at finde fortræffelige Forpagtere (ligeså dygtige som Landmænd som hensynsfulde overfor Gården) så jeg måtte erkende at jeg næppe selv ved egen Drift havde kunnet behandle Ejendommen hensynsfuldere.

Heller ikke på det personlige Område må jeg skruer Betydningen af mit Offer altfor højt i Vejret, thi vel følte jeg (navnlig i vore første Rejseår) det som et betydeligt Savn at være revet ud af min tilvante Virksomhed og se den hyggelige og hyppige Samværen med gode hjemlige Venner og kære Slægtninge ombyttet med Omgangen med fuldstændig fremmede Mennesker, der både nationalt og socialt tænkte og talte anderledes end vi, men efterhånden påvirkedes vi selv af Rejselivets Charme og vandt os også blandt Udlændinge ikke få gode og trofaste Venner, så det må erkendes, at når min Kone havde sine gode og fremadskridende Perioder, kunde vor udenlandske Omflakken fra den ene minderige By til den anden og Opholdet i naturskønne Egne blive os en sand Nydelse og det var end ikke helt udelukket, at vi tilsidst, i Stedet for at

Tre "landmænd i større stil". Til venstre Niels Buch Breinholt (1832-1917), landstingsmand og ejer af Vandborg Vestergård. I midten Peter Stokholm Breinholt (1837-1906), der ejede Volder i Ramme. Og til højre Jens Stokholm Breinholt (1839-1912), der overtog fødegården Sønder Vinkel. Fotografi fra begyndelsen af 1900-årene. (Lemvig Museum).

grue for det evindelige Rejseri, undertiden begge kunde længes efter at komme ud igen.

Som bekendt kan Vanen blive til den anden Natur, og for os var nu Rejselivet blevet en gammel Vane, hvortil kom, at alt efter som min Kones Helbredstilstand bedredes og vore sproglige Færdigheder udvikledes desto mere Udbytte gav Rejserne os, på hvilke vi besøgte den største Del af vor Verdensdél's skønneste Lande: Sveits, Tydskland, Østerrig, Italien, Frankrig og Norge, og Besøgene var ikke "franske Visiter" men i hvert Land månedlange, navnlig må her nævnes Sveits hvis friske og styrkende Bjergluft vore

hjemlige Læger forménte vilde øve en særlig velgørende Indflydelse på min Kones nedbrudte Nerver, ligesom det ved Siden af havde en Rigdom af Kur- og Badersteder, blandt hvilke adskillige foruden mineralske Kilder også havde den i Tredserne så højt priste "Molkenkur" på sit Program ("Molken" på Dansk Valle) og til et sådant Luftkursted: "Heiden" i Canton Appenzell dirigeredes vi alt herhjemmefra, men det viste sig hurtigt at Stedets berømte Molken ikke egnede sig for min Kone, medens dets Luft og Mennesker syntes at virke heldig på hende og vi forblev derfor her hele 6 Uger, og havde i den Tid den Lykke at stifte Be-

kendtskab med en meget søgt Læge i en Naboby: Dr. Züst i Rheinau, et Bekendtskab, der lidt efter lidt udviklede sig til et inderligt Venskab, og vi benyttede ham (selv når vi om Vinteren opholdt os herhjemme) som vor eneste virkelige medicinske Rådgiver, lige indtil han ved en uventet pludselig Død kaldtes bort, en trist Begivenhed, der meddeltes os under et 3 Måneders Ophold i Paris, hvorfra vi ilede til Sveits for at bevidne hans efterladte Hustru og Børn vor hjertelige Deltagelse i den dem ramte store Sorg, der også i fuldt Mål deltes af os og ledsagedes af en trykkende Følelse af, at den stærke Tiltrækning, som den Bortgangnes skønne Fædreland hidtil i så mange År havde øvet på os, nu vilde sløves, så vi formodentlig måtte søge til nye Kursteder i andre Lande, og denne vor Følelse bedrog os ikke, thi efter i 12 på hinanden følgende Somre at have gennempløjet Sveits fra Ende til anden og månedsvis opholdt os i Bade som Tarasp, St. Moritz og Ragaz, samt brugt Luftkure i Interlaken, Heiden og i Egnene ved Vierwaldstattersøen, gik vi en Vinter til Italien, en Sommer til Norge og nogle Forårs måneder til Frankrig, medens min Kone til sine fortsatte Kure skiftevis benyttede Badestederne Pyrmont, Carlsbad, Wiesbaden og Bad Eilsen (det sidste Sted besøgte vi endog 25 Gange tilmed ofte i flere Måneder).

At vi på denne vor lange Omtumlen i fremmede Lande og længere Ophold på stærk besøgte Badesteder stiftede interessante Bekendtskaber, af hvilke ikke få gik over til varige Venskaber, vil man let kunne forestille sig, og så meget lettere vil

det være for dem, der kende min Hustru's ualmindelige Gave til at vinde sine Omgivelser's Interesse – jeg veed ikke om det skyldtes hendes velkonserverede Skønhed, hendes friske naturlige Væsen eller andre indtagende Egenskaber, men sikkert er det, at på hvert Sted vi kom, samlede der sig, når hun blot var tålelig legemlig rask, forholdsvis en større eller mindre Kreds af vore Medgæster om hende, ofte blandt disse betydelige Mænd, hvis Navn havde europæisk Klang, og ikke sjælden kunde vi glæde os ved en ligeså interessant som forekommende nærmere Omgangskreds, der i Kraft af det gamle Ord: "når det regner på Præsten, drypper det tillige på Degnen" også kom mig til gode, og det koster mig megen Selvovervindelse, ikke straks her at drage nogle af de Mænds kendte Navne, der lige til Døden skilte os ad kom til at høre til vore intimeste og kæreste Venner, men jeg har allerede her i den Grad trodset al god kronologisk Orden i mine Erindringer, at jeg må gemme de her løseligt antydende til et andet Afsnit af mine Rejsminder, såfremt dette ikke forhindres ved min Alder (nu alt 82½ År).

Det blev en lang og vistnok utilladelig Digression fra det Emne: Landstingsvalget i Skive og de Tanker, der på Hjemturen derfra strømmede ind på mig, det var mig imidlertid altfor fristende hurtigst at skildre, hvorledes Hovedtanken i disse Tanker senere praktisk realiseredes, den nemlig, at jeg vilde sætte al min Kraft ind på en Forbedring af min kære Hustrus beklagelige Helbredstilstand, og Fristelsen blev mig så meget uimodståeligere

som Realisationen bragte et så glimrende Resultat, som her udførlig berettet, medens jeg nu i et nyt og fjerde Hefte vil vende tilbage til en anden af Hjemturens Tanker, der forøvrigt var pinlig nok, idet

den drejede sig om, at efter det ved Valget passerede måtte jeg finde mig i, at give Afkald på årelange Forhåbninger om at spille en Rolle i aktiv Politik.

Efterskrift

Det planlagte fjerde hæfte blev ikke til noget, eller også er det gået tabt. Vi ved, at Niels Buch Breinholt kun fire år efter den famøse valgdag i Skive blev valgt ind i Landstinget og fik en politisk karriere, der strakte sig over fyrré år. Han havde således ikke behøvet bekymre sig. Desuden var han endnu en ung mand på 34 år, midt i livet og karrieren som *"en landmand i større stil"*. Bekymringen for hustruen Anna's helbred var derimod velbegrundet. Landstingsvalget i Skive blev holdt den 18. oktober 1866, og kun fire måneder før var Anna's højtelskede far, Knud Lausten Knudsen, pludselig død under et besøg hos datteren og svigersønnen på Vandborg Vestergård. Han blev *"funden død om Morgenens uden for sin Seng, efter Lægens Erklæring enten af et Slagtilfælde eller af Blodprop"*, som der står i Vandborg kirkebog. Knud Knudsen var da 59 år gammel. Resultatet af fredslutningen efter krigen 1864 havde været et hårdt slag; grænsen blev nu trukket ved Kongeåen, og den danske sag i Slesvig-Holsten havde lidt et svidende nederlag. I sin artikel *"En vestslesvigsk Bondeslæggt"* fra 1919 skriver Jens Byskov om Knud Knudsen: *"1864 gjorde et meget stærkt Indtryk på Knud Knudsen. Det Tungsind, som han til Tider havde været hjemstøgt af, var i hans senere Aar kommet hyppigere, og efter Krigen nedbrødes hans Livsmod helt"*.

J.Byskov fører Knud Knudsens islæt af tungsind tilbage til faderen Chresten Knudsen. Karakteristisk er, at både far og søn havde valgt ægtefæller af en ganske anden støbning. Maren Jensen og

Gyde Marie Oksen var robuste og handlekraftige kvinder. Maren bestyrede sin og Chresten Knudsens gæstgivergård i Ribe, mens manden lå ude på hyppige handelsrejser. J.Byskov giver følgende malende beskrivelse af forholdene: *"Kom der Folk i Skænkestuen, om hvem hun vidste, at de gerne vilde drikke mere, end de kunde taale, saa hjalp hun dem til Rette med at holde Maade, og naar hun fandt, at de havde faaet nok, kunde hverken Bøn eller Betaling faa hende til lempe ved de strenge Regler. Hun sagde til Vedkommende: "Du ved jo selv, at du ikke kan taale mere, derfor er det bedst, du gaar", og han gik da sin Vej uden at tænke paa at sætte sig op mod hende eller hendes Husorden"*.

Også Gyde Marie Oksen træder frem på scenen som en selvstændig og handlekraftig kvinde: *"Nu maa vi vende Blikket noget længere mod Syd i Sønderjylland til Landsbyen Forballum i Mjolden Sogn, et Par Mil sønden for Rejsby. Dér døde i 1824 en meget rig Bonde, Hans Oksen. Han efterlod sig en Gaard, der omfattede det meste af Byen, idet den var opstaaet af fire sammenlagte Gaarde, desuden en anden stor Gaard i Nabobyen Hybjerg og endelig en mægtig Pengeformue. Alt dette gik nu i Arv til hans eneste Barn, Datteren Gyde Marie Oksen. Hun var 18 Aar; hendes Moder var død for mange Aar siden, og hun havde ingen nære Slægtninge i Live. Hun var forlovet med Egnens rigeste Mand, Bror Thomsen fra Ballum; men det kunde ikke i Længden gaa med ham. Han interesserede sig nok fuldt saa meget for hendes Stude som for hende*

selv, og da han i sin Iver ogsaa vilde tage sig af Handelen med dem, lod hun ham vide, at Studene ikke var hans endnu, og hun skulde nok passe sine egne Sager. Det gik saa endelig galt en Dag, da der var stor Løsøreauktion på Trøjborg efter Ejeren Kancelliraad Holst. Begge de Forlovede var der, og Bror Thomsen syntes, at Gyde Marie bød alt for hensynsløst paa de mange smukke Ting. Han trak hende i Kjolen og sagde: "Gyde Mari, hold nu for Guds Skyld op!" Saa blev hun vred og lod ham vide, at han kunde tage hjem alene og ikke tiere skulde ulejlige sig til Forbaltum. Kort efter saa hun første Gang Knud Knudsen, der kom til Byen paa Studehandel, og hun erklærede med det samme, at hun aldrig vilde have nogen anden end ham".

Herimod står beskrivelsen af Knud Knudsen, ogsaa den gengivet af J. Byskov: *"En nulevende, som har kendt ham, skriver til mig: "Han staar for mig, uagtet jeg ved, at han led af stærke Depressionsperioder, som en ualmindelig kraftig, livsglad, aaben, jævn og godsindet Natur. Han elskede Sang, havde en mærkelig stærk og dog blød Stemme, sang gerne ved Bordet og i et festligt Lag, hvor han var glad med de glade; men først og sidst sang han sin Yndlingsvis: "Du, som har Sorg i Sinde". For mig der ikke har kendt ham, staar han som en af de ædleste og skønneste Skikkelser, vor Bondestand har at fremvise".*

Der er ingen tvivl om, at Anna Knudsen havde arvet sin fars mangefacetterede personlighed og følsomme sind, og at hans tidlige død var et stort chock for

den kun 27-årige kvinde. Det blev hendes lykke, at hun ligesom sin far og bedstefar havde valgt en stærk ægtefælle, der nu vragede en lokkende politisk karriere for at gøre sin hustrus helbred til en af sit livs hovedopgaver. Da Niels Buch Breinholt i 1870 blev valgt ind i Landstinget, bortforpagtede han Vandborg Vestergård og flyttede til København, hvor han og Anna boede på adressen Vestre Boulevard 17. Resten af sit lange liv delte han mellem en aktiv politisk indsats og et afvekslende fashionabelt liv på europæiske kursteder, hvis blanding af lægebehandling, selskabeligt samvær og kulturelle indtryk havde en god virkning på Anna's svage nerver.

Niels Buch Breinholt døde den 25. januar 1917. Avisen "Hovedstaden" bragte dagen efter en nekrolog, der kort opridsede hele hans livsforløb og sluttede med følgende karakteristik af ham som politiker: *"Etatsraad Breinholt sluttede sig til Højre og gik over i det frikonservative Parti, da dette stiftedes i Aarhundredets Begyndelse. Han skildres af sine politiske Venner som en grundig, dygtig og kundskabsrig Politiker, som en god og trofast Mand, og hans Modstandere giver ham det Lov, at han var hensynsfuld og frisindet, en god dansk Mand, der satte Vilje og Evne ind paa det, der stod for ham som det rigtige. I de sidste Aar har den gamle Etatsraad levet i København. Han søgte jævnlig ud i Rigsdagsbygningen for at samtale med tidligere Fæller".*

På den modstående side af avisen var der et referat af en debat i Landstinget. Her udtalte et medlem sig om behandlin-

gen af forslag til en række nye jernbane-anlæg: *"Hvad Privatbanerne angik, fandt han det karakteristisk, at de næsten alle skulde ligge i Jylland – der var een Privatbane på Langeland, een paa Bornholm og elleve i Jylland. Hver Gang der skulde vedtages en Jernbanelov, skulde Jylland rigeligt forsynes. Man burde overveje, om*

Sangen "Jylland mellem tvende Have" ikke burde omskrives til "Jylland, de skal to Gange have". Han havde ikke noget imod, at de pågældende jyske Egne fik Jernbaner, men saa kunde de jo selv betale dem, eller ogsaa maaatte de vente".

Man ville gerne have hørt Niels Buch Breinholts kommentar til det indlæg.

Kilder

Trykte:

Aggebo, Esther, "Hagen Jørgensen til Ørndrup og hans Slægt", Aarhus Stiftsbogtrykkerie 1957.

Aldal, J. I., "Schous Gaard Holstebro", Thomsens Bogtrykkeri, Holstebro 1927.

Aldal, J. I., "Holstebros Historie gennem tiderne. 1274-1939", Hilmer Thomsen Boghandel, Holstebro 1939.

Bjerre, M. og Hansen, H. P., "Bonde og Handelsmand", Munksgaards Forlag, Kbh. 1948.

Byskov, J., "En Vestslesvigsk Bondeslægt. Om Knud L. Knudsen fra Trøjborg", i: Dahl S. og Lindvald A. (ed.), "Sønderjylland", 1. bind, Pios Boghandel, Kbh. 1919.

Damgaard, Ellen, "Cattle Trade in the 18th Century", i: Guldberg, M. m.fl. (ed.), "Facing the North Sea. West Jutland and the World", Fiskeri- og Søfartsmuseet, Esbjerg 1993.

Damgaard, Ellen, "The far West of Denmark. Peasant Initiative and World Orientation in Western Jutland", i: Ethnologica Scandinavica 1989.

Damgaard, Ellen, "Lykkelige bønder - hvis de kender deres fordele", i: FRAM 1987.

Damgaard, Ellen, "Med på moden. Studier i manufakturhandelens historie i Lemvig fra 1846 til nutiden", i: FRAM 1989.

Danmarks Adels Årbog, diverse årgange.

"Danmarks større Gaarde", bind 1., 1961.

"Dansk Biografisk Leksikon", 3. udgave, J. H. Schultz Forlag, Kbh. 1979-84.

Elberling, V., "Rigsdagens Medlemmer gennem hundrede Aar 1848-1948", Kbh. 1949.

Falbe Hansen, E., "Erindringer fra Vestjylland for henvend 50 Aar siden", i: Hardsyssels Årbog 1909.

Frederiksen, Søren, "Hjuldamper og Havnebro", Esbjerg 1988.

Graugaard, Esben, "Studehandel i Ringkøbing amt efter 1788", i: FRAM 1987.

Graugaard, Esben, "Vestjysk studehandel som binæringsvej. Om Jens Noklits handel 1828-42", i: Landbohistorisk Tidsskrift 1990:2.

Graugaard, Esben, "Niels Lauritz Buch (1809-72). En vestjysk studehandler og hans virke", i: Hardsyssels Årbog 1994.

Graugaard, Esben: "Danish Cattle Dealers in England in the Last Half of the 19th Century", i: Guldberg M. m.fl. (ed.), "Facing the North Sea. West Jutland and the World", Fiskeri- og Søfartsmuseet, Esbjerg 1993.

Groshennig, Max, "Slægten Breinholt", 1907.

Guldberg, Mette (ed.) m.fl., "West Jutland and the World - Facing the North Sea", Fiskeri- og Søfartsmuseets studieserie nr. 2, Esbjerg 1993.

"Holstebro Avis", diverse årgange.

"Hovedstaden", d. 26.1. 1917.

Hvidt, Kristian, "Gyldendals og Politikens Danmarkshistorie", bind 11, Kbh. 1990.

Kaae, Alfred, "Staby Sogn", 1972.

Kaiser, Mary Windfeld, "Slægten Windfeldt", Dansk Historisk Håndbogsforlag, Kbh. 1979.

Kastberg, M. P., "90 År i Jylland", Kbh. 1947.

Kjellerup, Anders, "Slægten Windfeldt på Landting i Ejsing", i: Hardsyssels Årbog 1951.

Krarup, Christian, "Stamtavle over Efterkommerne af Christian Krarup til Dejbjerglund", Sorø 1933.

Krarup, Preben, "Stamtavle over familien Juhl", Maribo 1946.

Lauesgaard, A. (ed.), "Fortegnelse over Rigsdagsvalgene 1848-1916 samt Talerfortegnelse for den Grundlovgivende Rigsforsamling 1848-49 og Rigsdagssamlingen 1850-87", Kbh. 1916.

Lilholt, Hans, "Gamle Købmandsgaarde i Lemvig", i: "Lemvigeren" dec. 1947.

Lorenzen-Schmidt, Klaus-Joachim, "Pferde für Europa", Kiel 1991.

Madsen, Jesper, "Studehandelens Historie i Danmark", 1908.

Møller Hansen, Chr., "Købmandsslægten Andrup i Lemvig".

Møller Hansen, Chr., "Træk af Vadskærgårds historie gennem fem århundreder", i: Hardsyssels Årbog 1938.

Møllgaard, Johannes, "Det mørke Vestjylland og verdensmarkedet", i: Folk og Kultur 1988.

Poulsen, Ejnar, "Hardsyssels Degnehistorie", Viborg 1931.

Post Office London Directories 1863-93, Guildhall Library, London.

"Salmonsens Konversationsleksikon", 2. udgave.

Skovmand, Roar, "Politikens Danmarkshistorie", bind 11, Kbh. 1971.

Strandbygaard, J. B., "Strandbygaard-Slægten", Skjern 1951.

Søndergaard Jacobsen, J., "Lemvig Købstads Historie", Lemvig 1969.

Tang, A. E. M., "Om Forbindelsen mellem Danmark og England ved en regelmæssig Dampskibsfart og om den jydsk Studehandel", i: "Handels-Told- og Posttidende" 1851.

Thomasen, P., "Med Lemvigbanen gennem 100 år", 1979.

Trap, J. P., "Danmark", 1-5. udgave, Kbh. 1859-1965.

"Villemoesgård i Hjerm Herred. Træk af Gaardens Historie og Slægtens Liv", Holstebro 1952.

Wagner, Anthony, "English Genealogy", Phillimore, 1983.

Wibergs, S. V., "Præstehistorie", Odense 1870-71.

XYZ, "Jydske Havnespørgsmål", Aarhus 1881.

Utrykte:

Landsarkivet for Nørrejylland:

- Etatsråd A. E. M. Tangs privatarkiv. Pr. 2174.
- Lemvig rådstuearkiv: Lemvig Havnekommission 1839-64, indkomne dokumenter.
- Skodborg-Vandfuld herreders justitsprotokol. Retssag 1757 mod Anne Marie Winkel.

Lemvig Lokalhistoriske Arkiv: (kopier af nedenstående)

- præsteindberetninger Heldum sogn 1766.
- Landbrugstælling Heldum sogn 1838.
- Kreaturtælling Heldum sogn 1861.

Lemvig Museum: Lommebog for Poul Kr. Mouritsen, Møgelgård.

Staatsarchiv, Hamburg:

- vejvisere (Hamburg-Altonaer Adressbuch, div. årgange).
- arkiv vedr. Johanneum.
- stamtavle for Olde-slægten, udarbejdet af K.-J. Lorenzen-Schmidt.

Folketællinger og kirkebøger fra regionen, samt Haderslev, Ribe, Hamburg og London.

Oplysninger ved Mosaisk Trossamfund, Kbh..

Redaktørernes egne notater samlet gennem de seneste års arbejde med regionens og studehandelens historie, bl. a. på arkiver og museer i Tyskland og England.

Navneregister

Sidetallene angiver kun hvor nævnte person omtales ved sit navn; samme person kan imidlertid være omtalt andre steder i erindringerne uden angivelse af navn, men dog således at teksten ikke efterlader tvivl om vedkommendes identitet. I enkelte tilfælde henvises for sammenhængens skyld til et sidetal uden at et personnavn er nævnt. Fremhævede sidetal henviser til portræt af vedkommende.

Aaberg, Christen P.

Gårdejer, politiker
(1819-97)

Født på Åberggård i Møborg syd for Lemvig, som han overtog efter faderen. Medlem af sognerådet 1854-67 og 1876-91; formand for dette i to perioder, ialt 24 år. 1861 valgt til Folketinget, hvor han sad til sin død. Han tilhørte oprindelig Bondevennerne, men tilsluttede sig efterhånden Højre. Han udførte et stort arbejde for sin egn, bl. a. ved gennemførelsen af Vemb-Lemvig Banen, og senere Lemvig-Thyborøn Banen. Han sad i Vemb-Lemvig Banens bestyrelse fra 1879. Han havde ligeledes en væsentlig del i, at staten fra 1880'erne opkøbte Klosterhede og Kronhede på Lemvig-egnen til beplantning. Desuden var han medlem af den jyske kystsikringskommission 1874-84. I 1899 rejstes en mindestøtte for ham i Vesterbjerg i Lemvig.

33

Aaes, Søren Eriksen

Huslærer på Sdr. Vinkel 1842-46.
(1815-67)

Født i Hvingel, dim. fra Ranum Seminarium 1840, hjælpe lærer i Hee, 1846 lærer i Faster.

82, 104, 105

Agger, Jens Breinholt

Proprietær, Sønder Vinkel i Heldum.
(1915-)

Søn af Cecilie og Niels Breinholt Agger på Sønder Vinkel. Overtog driften af gården i 1948, og i 1954 selve gården.

18, 21, 22

Agger, (Niels) Laurits

Proprietær, Volder i Ramme, NBBs nevø.
(1882-)

Søn af proprietær Mads Agger til Vadsøkærgård og Karen Breinholt. Præliminæreksamen 1899, be-

styret og senere ejer af Volder efter sin morbror, Peter Stokholm Breinholt.

8, 21

Agger, Mads

Proprietær, Vadsøkærgård i Tørring, NBBs svoger.
(1839-1918)

Søn af proprietær Jens Christian Agger og Ceciliane Johanne Smith på Vadsøkærgård. Overtog gården efter sin far ved skøde 1869. Gift 1871 med Karen Breinholt, datter af Niels Munch Breinholt og Ingeborg Buch på Sønder Vinkel i Heldum. Mange offentlige tillidshverv, bl. a. medlem af bestyrelsen i den lokale landboforening og af bestyrelsen for Lemvig Sparekasse (1870-1918). Dyrskuedommer.

21, 33

Agger, Niels Breinholt

Proprietær, Sønder Vinkel i Heldum, NBBs nevø.
(1875-1950)

Søn af proprietær Mads Agger og Karen Breinholt på Vadsøkærgård i Tørring. Efter præliminæreksamen 1891 lærte han landvæsen hos sin morbror Jens Stokholm Breinholt på Sønder Vinkel. Overtog gården efter ham i 1912. 1919 medlem af bestyrelsen i Lemvig Sparekasse, hvor hans far og bedstefar havde siddet siden 1847; 1934 udnævnt til landbrugskyndig direktør.

18, 19, 21, 22

d'Albert

Passager på dampskibsrejse London-Hjerting 1851.

231

Amstrup, Peder Christian

Lærer i Staby sogn, huslærer på Pallisbjerg.
(1807-76)

Født i Nørre Nissum som søn af skoleholder Niels Amstrup. Dimitteret fra Lyngby seminarium 1831; før den tid havde han været omgangslærer i fødesognet. 1835-62 lærer ved Staby nordre skole, og samtidig huslærer på Pallisbjerg. 1862-76 degn i Staby sogn. Døde i gården Neder Ulfkær, som han havde giftet sig til. En periode var Amstrup formand for sogneforstanderskabet i Staby. Gift med Mette Christine Skak Jensen, datter af Niels Schack Jensen til Udstrup og Dorthe Cathrine Windfeld; Amstrup var således svoger til Hans Windfeld Jensen til Udstrup, hvis hustru

Kjerstine Knudsen var søster til Knud Lausten Knudsen, Trøjborg.
72, 78, 79, 84, 102, 121

Andrup, Andreas Witalius

Købmand, Lemvig.

(1810-68)

Søn af købmand Rasmus Øllgaard Andrup, hvis købmandshandel i Søndergade i Lemvig han overtog 1840. Drev stor handel med direkte import af varer fra Altona og England på egne skibe. Fra 1841 formand for borgerrepræsentationen, 1843 postmester. Den Andrup'ske købmandsgård blev opløst ved enkefru Andrups død i 1887.

34

Andrup, Rasmus Øllgaard

Købmand, Lemvig.

(1770-1843)

Søn af købmand Simon Andrup, Lemvig, hvis købmandsgård i Søndergade han overtog i 1796. Postmester 1802.

30

Andrup, Simon

Købmand, Lemvig.

(1723-79)

Etablerede sig o.1750 i Lemvig med købmandsgård i Søndergade. Ejede hovedgårdene Bækmark i Flynder (1758-66), Vadsøkærgård i Tørring (fra 1775) og selvejergården Nørre Vinkel i Heldum (fra 1777), hvor han opdrættede stude; drev en betydelig studehandel på udlandet. Konsumtionsforvalter i Lemvig. Hans enke, Karen Øllgaard, fortsatte forretningen indtil sønnen, R.Ø.Andrup, overtog den i 1796.

30

Appen, Hans Heinrich Gottlieb Ferdinand von
Hestehandler i Altona, 1840'erne.

Borger i Hamburg, gift 1839 i Vrejlev med Hedvig Johanne Hansen, datter af møller Anton Abraham Hansen, Vrejlev Mølle i Vendsyssel. Boede ofte på Tangsgård i Gudum hos handelsmanden Hagen Jørgensen. Fra 1841 adresse på Neue Rosenstrasse 34 i Altona.

115, 123

Assens

Provst, Hee, siden o. 1848 Lolland. Fejlhuskning

fra forfatterens side, se: Gad, J. Thomsen.
171

Augustenborg, Hertugen af

Fremtrædende i den slesvig-holstenske sag.

(1798-1869)

Christian August, hertug af Augustenborg, var den største godsbesidder i hertugdømmet Holsten og bror til Prinsen af Nør. Gjorde krav på den danske trone og stod i 1844 bag kravene om, at hertugdømmerne skulle være selvstændige stater i forhold til kongeriget, at de skulle være fast forbundne til hinanden, og at kun den oldenborgske mandsstamme (dvs Augustenborgerne) skulle herske i Slesvig-Holsten. I 1848 stod han som den samlende skikkelse i det slesvig-holstenske oprør.

130

Bagger, Chr. Fr.

Huslærer på Sønder Vinkel o. 1846.

Født 1799 i Lemvig som søn af distriktslæge Eggert Chr. Bagger og Claudine Borgen. Præst på Mandø 1834-37. Entlediget og siden bosat i Lemvig.

105, 116

Balle, Christen Madsen

Heste- og studehandler.

(1787-1865)

Født i Nørre Nisum sogn. 1834 bosat hos broderen Laurids Madsen på Sdr.Balle i Nørre Nisum og opgives da at være kvæg- og hestehandler. Boede 1845 hos proprietær Christen Overgaard i Gadegård i Helligsø sogn, en bror til den kendte studehandler Niels Overgaard på Hindsels, der solgte mange stude til Balle; anføres også her at være kvæghandler. Var en så kendt skikkelse, at Bendixsens tobaksfabrik i Thisted producerede en pibetobak kaldet "Balle Kanaster". Død ugift i gården Foldbjerg i Vestervig.

52

Bertel

Tærsker på Pallisbjerg o. 1840.

93

Beyer, Andreas Jørgensen

Manufakturhandler i Lemvig 1846-57.

Født i Nordslesvig o.1814, uddannet i Quedens Gård i Ribe. O. 1845 købmand i Thisted. 1846 borgerskab som købmand i Lemvig, hvor han

etablerede byens første manufakturforretning. Gift med Caroline Wodder fra Ribe og dermed svoger til M.A. Wodder. Socialt placeret i byens bedre borgerskab. Ved folketællingen 1850 boede "herregårdsejer" Niels Breinholt med sin familie i Beyers hus på Torvet. Fra 1857 ølbrygger og værtshusholder på samme adresse.
173

Blicher, Steen St.

Præst og digter.
(1782-1848)

Kendt som den jyske hedes digter. 1825-47 præst i Spentrup. Novellen "Telse" blev trykt i tidsskriftet "Nordlyset", der udkom i 12 bind i årene 1827-29.

95

Breinholt, Christen

Proprietær, Damsgård i Ovtrup sogn på Mors. NBBs farbror.

(1794-1851)

Søn af Jens Breinholt (Sønder Byskov, senere Sønder Vinkel) og Karen Stokholm. 18 år gammel blev han ejer af Damsgård, som faderen købte til ham. Gift 1813 med Mette Kirstine Strandbygaard (1794-1853), datter af proprietær Niels Strandbygaard og Sophie Dorothea Bang fra Store Skindbjerg i Dejbjerg.

Børn: Jens B. (1815-1850), Vestervig Nedergård
Karen Marie B. (1818-1895), g.m. Niels Juelby Stokholm, Vestervig Overgård.

Niels B. (1819-1906), Kabbel, Tandrup, Spøttrup.

Ane Margrethe B. (1823-1882), g.m. J.C. Ingwersen, Hegnet.

Poul Stokholm B. (1825-1897), Boddum Bisgård, senere kreaturkommissionær i Esbjerg.

(Jørgen) Christian B. (1827-1916), Damsgård.

18

Breinholt, Christen Jensen

Proprietær, Breinholt i Humlum, Kongensgård i Nørre Nisum, Kabbel i Nr. Lem samt Sønder Vinkel i Heldum. NBBs oldefar.

(ca. 1733-1804)

Stamfader til Breinholt-slægten, idet han dog først fik Breinholt-navnet ved giftermål i 1759 med Bodil Marie Breinholt fra Breinholt i Humlum.

Børn: Jens B. (1759-1835), g. 1793 m. Karen Stokholm, arvede 1804 Sønder Vinkel.

Mariane B. (1763-1844), g. 1795 med Niels C. Lund og arvede Kongensgård.

Ane Margrethe B. (1776-1814) g. 1800 m. Peder Ibsen og arvede Breinholt.

Ane Kirstine B. (1780-1859), der arvede Kabbel og blev gift 1. gang 1804 m. Chr. Møller, 2. gang 1818 m. Jens Stokholm, ejer af Nørre Vinkel i Heldum.

17, 25

Breinholt, Christian (egt. Jørgen Christian)

Proprietær, Damsgård, NBBs fætter.

(1827-1916)

Søn af Christen B. (bror til Niels Munch B.) til Damsgård i Ovtrup sogn på Mors og Mette Kirstine Strandbygaard. Efter faderens død 1851 ejer af Damsgaard. Drev en betydelig forretning på udlandet med heste og stude. Bortforpagtede 1885 gården til sin søn og boede sidst i Kbh. Gift 1856 med Maren Buch, født 1836 på Holmgård i Sdr.Lem sogn som datter af proprietær Niels Lauritz Buch og Maren Stokholm. Deres ældste datter, Mette Kirstine, blev i 1882 gift med kreaturkommissionær Søren Revsgaard Jørgensen.

18, 63, 108, 111

Breinholt, Jens

Proprietær, Sønder Vinkel og Staby Kjærgård. NBBs farfar.

(ca. 1759-1835)

Søn af Christen Jensen og Bodil Marie Pedersdatter Breinholt til Breinholt i Humlum. Bestyrede Kongensgård i Nr.Nisum for sin fader. Gift 1793 med Karen Stokholm fra Øster Stokholm i Nr. Nisum. På grund af faderens utilfredshed med ægtefællens sociale stand arvede J.B. ikke Kongensgård, og faderen nægtede at deltage i brylluppet. Til gengæld skænkede J.B.s morbror, Lauritz Breinholt til Hindsels på Thyholm, parret gården Sønder Byskov i Nr.Nisum. Efter faderens død 1804 arvede J.B. Sønder Vinkel i Heldum. Denne gård overlod han til sin søn Niels Munch B. ved skøde af 1830; han havde da i flere år bestyret den. 1825 købte J.B. Staby Kjærgård i Staby sogn, som han en tid ejede sammen med sin svigersøn Christen Ebbensgaard, til hvem den overgik ved hans død i 1835. Efter C.E.'s død året efter ejedes den af dennes enke Maren B. Hendes mor, Karen

Stokholm, boede på Staby Kjærgård til sin død i 1848.
17, 18, 20, 97

Breinholt, Jens

Proprietær, Vestervig Nedergård, NBBs fætter.
(1815-50)

Søn af Christen Breinholt og Mette Kirstine Strandbygaard, Damsgård på Mors. Gift 1838 med Karen Stokholm (f.1818), datter af Jens Stokholm og Ane Kirstine Breinholt på Kabbel i Nr.Lem. JB's bror Niels Breinholt (senere Spøttrup) giftede sig med søsteren Maren Stokholm. Ifølge NBBs oplysninger til slægtsbogen 1907 købte Jens Breinholt og Karen Stokholms fædre i 1837 den gamle hovedgård Vestervig Kloster, der blev revet ned og delt i to, Vestervig Overgård og Vestervig Nedergård. Jens Breinholt fik Nedergård og svogeren Niels Juelby Stokholm, der var gift med JB's søster Karen Marie Breinholt, fik Overgård.

To sønner: Jens Stokholm Breinholt (1839-62), proprietær til Momtoft i Sennels, og Christen Breinholt (1842-1901) der overtog Vestervig Nedergård. Han var 1894-1901 landstingsmand for Venstre og gift med sin kusine Ane Kirstine Breinholt, datter af Niels Breinholt og Maren Stokholm til Spøttrup.

18

Breinholt Jens

Proprietær, Sønder Vinkel. NBBs bror.
(1835-85)

Søn af Niels Munch B. og Ingeborg Buch, Sønder Vinkel. Efter faderens død i 1872 ejer af Sønder Vinkel sammen med broderen Jens Stokholm B. Ugift.

18, 21, 51, 82

Breinholt, Jens Stokholm

Proprietær, Sønder Vinkel. NBBs bror.
(1839-1912)

Søn af Niels Munch B. og Ingeborg Buch, Sønder Vinkel i Heldum. 1854-55 skolegang i Hamburg for at lære tysk og engelsk. Ved faderens død i 1872 overtog han Sønder Vinkel sammen med sin bror Jens Breinholt. Efter dennes død i 1885 ene-ejer. Ugift. Havde en lang række lokale tillidshverv; 1874 var han medstifter af Lemvig Bank og siden direktør for denne, og i mange år var han medlem af bestyrelserne for Lemvig-Vemb og

Lemvig-Thyborøn Banerne. 1897-98 valgt for Højre som C.P.Aabergs efterfølger i Folketinget.
18, 21, 30, 51, 275

Breinholt, Karen

NBBs søster, Vadskjærgård i Tørring.
(1843-1903)

Datter af Niels Munch B. og Ingeborg Buch, Sønder Vinkel i Heldum. Gift 1871 med Mads Agger til Vadskjærgård i Tørring. En af deres sønner, Niels Breinholt Agger, overtog 1912 Sønder Vinkel efter sin morbror Jens Stokholm B; en anden søn, Niels Lauritz A., overtog Volder i Ramme efter morbroderen Peder Stokholm B. Den yngste søn, Knud Lauritz A., overtog Vadskjærgård. Død i Kbh.

18, 21, 51

Breinholt, Lauritz

Proprietær, Hindsels på Thyholm. Morbror til NBBs farfar, Jens Breinholt.

(1748-1804)

Født på Breinholt i Humlum. Købte 1774 Hindsels på auktion og drev den til sin død. Ugift. Købte i 1793 gården Sønder Byskov i Nr. Nissum til sin nevø Jens B. ved dennes giftermål med Karen Stokholm.

17, 25, 97, 98

Breinholt, Maren

NBBs faster, Pallisbjerg i Staby.
(1797-1851)

Datter af Jens B. og Karen Stokholm, Sønder Vinkel i Heldum. Gift 1822 med Christen Jensen Ebbensgaard til Pallisbjerg i Staby, 49 år gammel enkemand. Han drev Pallisbjerg til sin død i 1836, og den overgik derefter til Maren B., der drev gården indtil sønnen Jens Breinholt E. overtog den i 1849. Hun døde på Staby Kjærgård, der siden 1825 havde tilhørt hendes far og hendes mand og fungeret som enkesæde for hendes mor. Seks børn (se Ebbensgaard).

18

Breinholt, Niels

Proprietær, Spøttrup, NBBs fætter.
(1819-1906)

Søn af Christen B. på Damsgård i Ovtrup sogn på Mors og Mette Kirstine Strandbygaard. 1840 gift med Maren Stokholm fra Kabbel i Nr.Lem. Var ejer af en række større gårde efter tur, bl.a. 1848-

75 Spøttrup i Salling. En tid med i sin søn Jens Stokholm Breinholt's kreaturkommissionsforretning i London. Drev herefter i nogle år kommissionærforretning i Hamburg. Død i Kbh. Hans kone Maren Stokholm døde i London 1884. Sønnen Jens Stokholm Breinholt drev kommissionsforretning i London 1873-88 og derefter i New-castle indtil 1891, hvorefter han bosatte sig i Hamburg.
18, 34, 208

Breinholt, Niels Munch

Proprietær, Sønder Vinkel i Heldum, NBBs far.
(1801-1872)

Søn af Jens B. og Karen Stokholm på Sønder Vinkel i Heldum. Bestyrede i flere år gården for sin far og overtog den ved skøde 1830. Gift 1831 med Ingeborg Buch fra Ringkøbing Mølle. Medstifter af Skodborg-Vandfuld Herreders Dyrskeueforening 1840, af Lemvig Sparekasse 1847 (i hvis bestyrelse han sad fra 1847 til 1870) samt af Brokomitéen i Lemvig 1850, hvis formål var at etablere og drive en skibsbro for dampskibsfarten mellem Limfjorden og England. Død på Sønder Vinkel.

12, 14, 17, 18, 20, 21, 26, 27, 30, 33, 34, 36, 45, 48, 50, 57, 83, 85, 103, 117 182

Breinholt, Peter Stokholm

Proprietær, Volder i Ramme, NBBs bror.
(1837-1906)

Søn af Niels Munch B. og Ingeborg Buch, Sønder Vinkel i Heldum. 1857 ejer af gården Volder i Ramme, der i hans tid blev en af de mest vel-drevne gårde på egnen. Mange offentlige tillidshverv; fra 1870 og til sin død var han således medlem af bestyrelsen for den lokale landboforening, fra 1879 medlem af bestyrelsen for Lemvig-Vemb Banen og fra 1885 formand for repræsentantskabet for Lemvig Bank. Fra 1880 til sin død medlem af Ringkøbing Amtsråd. Efter åbningen i 1899 af Lemvig-Thyborøn Banen blev han medlem af bestyrelsen for denne. Ugift. Død på Volder, der 1907 overgik til hans søstersøn Niels Laurits Agger.

21, 31, 51, 82, 105, 275

Breinholt, Poul Stokholm

Proprietær, Boddum Bisgård i Sydthy. NBBs fætter.
(1825-1897)

Søn af Christen B. og Mette Kirstine Strandbygaard, Damsgård på Mors. Fra 14-års alderen med til at drive stude til Husum, hvor han opholdt sig et års tid for at lære tysk. I 1844 ejer af Boddum Bisgård i Thy, som faderen købte til ham. Indførte korthornskvæg. Storeksportør via jernbane og dampskibe fra Limfjordsegnene til Flensborg-Husum. I 1868 udførte han således ikke mindre end 1.660 stykker kvæg over Struer havn. 1876 bosatte han sig i Esbjerg, hvorfra han organiserede den vestjyske eksport af levende kreaturer til England. Gift med Birgitte Gjøe Carstensen. (Grundig beskrivelse af hans virke i slægtsbogen fra 1907).

18, 30, 35, 36, 37, 97, 108, 199

Brix, Carl Chr.

Skolebestyrer, politiker.

(1820-1908)

Skolebestyrer 1851-1892 for Efterslægtsselskabets Realskole. Landstingsmand 1863-1866, folketingsmand 1866-87. Nationalliberal, senere Højre. I 1851 foretog han en rejse til England for at gøre historiske studier.

224

Bromsgaard, Karl

Muligvis identisk med Karl Bechgaard Hansen, der var plejesøn på Bromsgård i Dybe o.1880; han var da 17 år. Søn af forpagter Vilhelm Hansen fra gården Haursnap i Sinding.

31

Brøchner, C.C.

Dansk købmand i Hull.

Handlede bl. a. med konsul Rygaard i Holstebro.
92, 198

Buch, Birthe Andersdatter

Se: Provstgaard, Birthe Andersdatter

Buch, Ingeborg

NBBs mor, Sønder Vinkel i Heldum.

(1807-82)

Født i Ringkøbing som datter af møllejer Niels Munk Jensen Buch og Birthe Andersdatter. Gift 1831 med Niels Munch Breinholt, Sønder Vinkel i Heldum. I boet efter sine forældre fik hun mod tidens sædvane en hel lod af sine to brødre, hvilket Niels Munch Breinholt blev så rørt over, at han lod fremstille to smukke chatoller til svogrene som

udtryk for sin taknemmelighed. Død på Sønder Vinkel.

14, 20, 21, 26, 27, 45, 50, 57, 177

Buch, Niels

Proprietær til Lyngholm i Hvidbjerg vesten Aa i Thy. NBBs fætter.

(1834-95)

Betydelig hestehandler. Født 1834 på Sønder Holmgård i Lem sogn som søn af studehandler Niels Lauritz Buch og Maren Stockholm. Som 16årig sendt til hertugdømmerne for at lære det tyske sprog med henblik på en karriere som handelsmand. Ejede den gamle hovedgård Lyngholm i Sydthy, hvorfra han sammen med fætteren Poul Stockholm til Vestervig Kloster drev omfattende hestehandel. Broderen Jens Stockholm Buch overtog fødegården og blev en ikke mindre kendt hestehandler i den sydlige del af Ringkøbing amt. Søsteren Maren blev gift med Jørgen Christian Breinholt til Damsgaard – en fætter til NBB.

60, 105, 238, 240, 242, 246, 262

Buch, Niels Lauritz

Proprietær, Sønder Holmgård. NBBs morbror. (1809-72)

Født i Ringkøbing som søn af møllejer Niels Munk Jensen Buch og Birthe Andersdatter. I 1832 købte Niels M.J.Buch Sønder Holmgård til sønnen, der blev en stor studeopdrætter og studehandler. 1833 gift med Maren Stockholm fra Sindbjerggård i Redsted på Mors (søster til Niels S. på Vestervig Overgård). Skal have mødt sin kone, da han under en handelstur kom til Herpinggård i Trans sogn, hvor hun da var i huset hos onkelen Niels Stockholm – også en kendt studehandler. Død på Sønder Holmgård.

20, 57, 60, 61, 237, 238, 262

Budde, Carl

NBBs skolekammerat i Hamburg-Altona 1847-48. Har ikke kunnet identificeres.

131

Byskov, Peder Jensen

Gårdmand i Nørre Byskov i Nr. Nissum. Fætter til NBBs far.

(1803-72)

Søn af gårdmand Jens Stockholm og Mette Katrine Pedersdatter i Nørre Byskov i Nr. Nissum. Jens Stockholm var almindelig bonde, men hans sø-

skende blev ejere af større gårde (se: Stockholm). P. Byskov overtog Nørre Byskov efter faderen 1832. Kortvarigt gift i slutningen af 1830'erne med Else Katrine Lund, datter af den tidligere ejer af Kongensgård i Nr. Nissum, N.C. Lund. Lund havde 1795 giftet sig med Mariane Breinholt fra Breinholt i Humlum og med hende overtaget Kongensgård fra hendes far, Christen Jensen Breinholt. Han solgte den 1831 efter at have fået tilladelse til udparcellering. Mariane B. og N.C. Lunds børn endte alle som alm. gårdmandsfolk. 176, 238, 241, 243, 246, 247, 262

Byskov, P. Pedersen

Gårdmand og kreaturhandler.

(1835-1920)

Søn af gårdmand Peder Lauridsen og Christiane Jensdatter i Sønder Byskov, Nr. Nissum. I mange år ejer af Nygård på Lemvig bymark, hvorfra han drev en meget omfattende kreaturhandel, dels på det hjemlige marked, dels på Tyskland.

30

Carstensen, William August

Kontreadmiral, politiker.

(1828-1909)

Deltog som løjtnant i marinen i krigen 1848-50. 1870-92 chef for Søofficersskolen. Afgik i 1893 med rang af kontreadmiral. Landstingsmand 1874-90, kongevalgt 1892-1909. Højre.

151

Christensen, J.C.

Venstrepolitiker, konseilspræsident.

(1856-1930)

Lærer i Stadil 1886-1901. Valgt til Folketinget 1890 og sad der indtil 1924; kendt som den ledende skikkelse bag Systemskiftet 1901. Da han dette år blev minister, gik han af som lærer og købte et ældre hus i Hee for at bo i nærheden af jernbanen; byggede det stadig bevarede hus i Hee i 1907.

171

Christensen

NBBs lærer på realgymnasiet i Hamburg 1847-48. Har ikke kunnet identificeres.

120, 144

Christensen, kaptajn

Kaldet Mikkelsen.

Dansk kaptajn på "Burgermeester van Heydekoo-
per" Hjerting-London o. 1850.
202, 205, 206

Christian den Ottende

Dansk Konge, regerede 1839-48.
Hans regeringsår var præget af et stigende politisk
ønske om en fri forfatning og af det slesvig-hol-
stenske spørgsmål.
109, 129, 198, 200

Clasen

Mejeriforpagter på Vandborg Vestergård i Vand-
borg, o. 1858-60.
Har ikke kunnet identificeres.
257

Claudi, Christopher Berent

Stifter og leder af Det Nørrejdyske Redningsvæ-
sen.
(1799-1880)

Søn af birkedommer Bendix Claudi og Anna Ma-
rie Birkholtz, Lemvig. Gift 1. gang 1828 med
Cathrine Ibsen fra Breinholt i Humlum, 2. gang
1830 med Louise Frederikke Holst. Bosat på går-
den Grydsbæk i Vandborg sogn. 25 år gammel
blev han opsynsmand på den kgl. Rysensteenske
Forstrand, fik 1828 bevilling som tysk og engelsk
translatør, 1838 strandingskommissær, 1841
sandflugtskommissær og 1848 landvæsenskom-
missær. 1845 rejste han på egen bekostning til
England for at studere søredningsmetoder og tog
efter sin hjemkomst initiativet til oprettelsen af
Det Nørrejdyske Redningsvæsen. Han var desu-
den varmt engageret i en række vestjyske spørgs-
maal som oprettelse af dyrskueforening, etablering
af havn i Lemvig samt oprettelse af dampskibsfor-
bindelse mellem Limfjordsegnene og England.
33, 35, 38, 103, 195

Didrichsen, Hector Willibald

Tolder i Hjerting.
(1814-1879)
Tolder i Hjerting 1847-55. Kasserer i Hjerting Bro-
kommité 1853-55, aktionær i broelskabet. Senere
toldinspektør i Eckernførde, Helsingør og Thisted.
200, 211

Dietz

Jernbanedirektør i Altona.
137

"Drees"

Tjenestedreng på Sønder Vinkel i Heldum o.
1835.
49

Ebbensgaard, Christen

Proprietær, Pallisbjerg i Staby sogn.
(o. 1773-1836)
Søn af gårdejer Jens Madsen Pilgaard i Ulfborg
sogn. Gift 1.gang 1796 med Anne Kirstine Mo-
gensdatter og fik med hende Ebbensgård i Ulf-
borg sogn; hun døde 1821. Gift 2.gang med Ma-
ren Jensdatter Breinholt fra Sønder Vinkel i Hel-
dum. Købte 1818 hovedparcellen til Pallisbjerg i
Staby sogn og drev denne gård til sin død i 1836.
Hans enke drev gården videre, indtil den i 1849
blev overtaget af sønnen Jens Breinholt Ebbens-
gaard. Ejede desuden sammen med sin svigerfar,
Jens Breinholt, Staby Kjærgård i Staby sogn. Seks
børn (se: Ebbensgaard).
18, 74

Ebbensgaard, Christen Breinholt

Proprietær, Staby Kjærgård i Staby. NBBs fætter.
(1836-)
Søn af Christen Ebbensgaard og Maren Breinholt,
Pallisbjerg i Staby. Arvede Staby Kjærgård efter
sin mors død. 1859 købte han Handbjerg Hovgård
i Handbjerg sogn og 1878 Rammegård i Ramme
sogn.
20, 74, 75

Ebbensgaard, Jens Breinholt

Proprietær, Pallisbjerg i Staby sogn. NBBs fætter.
(1824-68)
Søn af Christen Ebbensgaard og Maren Breinholt,
Pallisbjerg i Staby. Overtog 1849 Pallisbjerg efter
sin mor. Gift 1849 med Mette Windfeldt fra
Landting i Ejsing sogn. (søster til Jørgen Bang W.,
gift med Sine Ebbensgaard).
20, 75

Ebbensgaard, Karen

NBBs kusine, Bubbel i Vestervig sogn.
(1823-)
Datter af Christen Ebbensgaard og Maren Brein-
holt, Pallisbjerg i Staby. Gift 1844 med Peter Teg-
lbrænder Hjardemaal på Bubbel i Vestervig sogn.
(bror til søsteren Margrethes mand).
76

Ebbensgaard, Margrethe

NBBs kusine, Futtrup i Heltborg sogn.
(1828-)

Datter af Christen Ebbensgaard og Maren Breinholt, Pallisbjerg i Staby. Gift 1. gang 1844 med P.S. Hjørdemaal, ejer af Futtrup i Heltborg sogn (bror til søsteren Karens mand), 2. gang 1849 med Preben Bille Brahe Dahl Fabricius, forpagter af Sjørring Præstegård i Thy, ved sit giftermål ejer af Futtrup.
76

Ebbensgaard, Marie

NBBs kusine, Opstrup i Stadil.
(1825-1895)

Datter af Christen Ebbensgaard og Maren Breinholt, Pallisbjerg i Staby. Gift 1854 med gårdejer Knud Nielsen, Opstrup i Stadil.
20, 76

Ebbensgaard, Sine (Jensigne)

NBBs kusine, Landting i Ejsing sogn.
(1827-)

Datter af Christen Ebbensgaard og Maren Breinholt, Pallisbjerg i Staby. Gift 1850 med Jørgen Bang Windfeldt til Landting i Ejsing (bror til Mette W., g.m. Jens Breinholt Ebbensgaard).
76

Estrup, J.B.S.

Politiker, konseilspræsident.
(1825-1913)

Godsejer, repræsenterede i dansk politik "de nationale godsejere". Medlem af folketinget 1854, 1866 indvalgt i Rigsdagen som landtingsmand, talsmand for de større jordbesiddere. Som indenrigsminister 1865-69 gennemførte han en række love, bl. a. de jyske jernbanelove og loven om anlæg af Esbjerg Havn.
224

Faurschou, Peder Kjeldsen

Handelsbetjent.
(1824-1914)

Født i Brabrand ved Aarhus. Handelsbetjent hos købmand Peder Madsen i Vesterbjerg i Lemvig, siden købmand i Skive.
184

Fischer

Kontorchef hos kreaturkommissionsfirmaet Olde i Altona.

Har ikke kunnet identificeres.
125, 150

Flor, Christian

Professor, højskolebestyrer.
(1792-1875)

1826 lektor i dansk ved Universitetet i Kiel med professors titel. Herfra var han med til at rejse den nationale sag i Sønderjylland. Han gav bl. a. stødet til oprettelse af bladet Dannevirke 1838, den slesvigske forening 1843 og grundlagde 1844 Rødding Folkehøjskole, som han 1845-46 var forstander for. Medlem af Den grundlovgivende Rigsforsamling 1848-49. Højremand.
172, 173

Formann, Jacob Frederik v. Deurs

Forpagter af Vandborg Vestergård i Vandborg. Født ca. 1840 i Kundby ved Holbæk. I folketællingen 1880 er Jacob Formann anført som forpagter af Vandborg Vestergård. Af folk på gården var der desuden en mejerske og en kvindelig mejerilev, en avlskarl, fem karle, fire drenge og tre piger.
260

Frederik den Sjette

Dansk konge, regerede 1808-39.
Hans regeringsår var præget af statsbankerotten 1813 og landbrugskrisen.
66, 183, 200

Frederik den Syvende

Dansk konge, regerede 1848-63.
Hans regeringsår var prægede af det slesvig-holstenske oprør og af treårskrigen 1848-50. Desuden fik Danmark sin grundlov 5. juni 1849, hvor Rigsdagen fik lovgivende magt.
170

Frennsen, Gustav

Plattysk forfatter.
(1863-)

Født i Ditmarsken. Hans hovedværk er romanen "Jørn Uhl" fra 1901, oversat til dansk 1902.
147

Gad, J. Thomsen

Sognepræst i Hee 1833-47, provst 1841. I 1847 flyttet til embedet i Kettinge sogn i Lolland-Falsters stift. NBB fejlskriver hans navn som "provst Assens".
171

Garde, Emma

NBBs ungdomssværmeri, datter af sognepræst Jacob Nicolai Garde i Helligsø-Gettrup (1838-45).
96

Gebhart

Tysk kreaturkommissionær i London hos Weyley & Morgan, Smithfield. Tidligere slagter i Hamburg med eksport af fedekvæg til England.
210

Green

Engelsk industridrivende.
Ikke identificeret.
232

Groth, Klaus

Plattysk digter.
(1819-1899)
Hævdede plattysks ret som skriftsprog og for-drede dets ligestilling med højtysk.
146

Gundelach, Fr. Christopher

By- og herredsfoged i Lemvig og Skodborg-Vand-fuld herreder 1830-47. Medlem af "Klubben" i Lemvig og kortspilpartner med Niels Munch Breinholt.
67

Hagensen, Anker

Proprietær, Ballegård i Heldum.
(1850-)
Født på Ullerupgård som søn af proprietær Peder Koldkær Hagensen og Hansine Nielsen. Købte Ballegård i Heldum 1871 af Marcus Borgen Kast-berg og ejede den indtil 1882. Efter en kort tid at have drevet gæstgiveri emigrerede Anker Hagen-sen med familien til U.S.A. Broderen Frantz Ha-gensen blev ejer af Volstrup, og den kendte stude-handler Hagen Jørgensen på Tangsgård i Gudum sogn var Anker Hagensens fætter.
31

Hansen, Jules (Jens Julius)

Journalist og politiker.
(1828-1908)
Af hans mangeartede opgaver kan nævnes, at han i 1864 blev udsendt af en række politisk og nationalt interesserede mænd til Paris for at påvirke

fransk presse til Danmarks gunst, særlig m.h.t. den slesvig-holstenske sag.
78

Hansen, Jørgen Møller

Kapellan i Hvidbjerg på Thyholm.
(1816-)
Født i Vejle som søn af bager Christen Hansen og hustru Kirstine Hansen. Student 1836 i Horsens, 1841 teologisk kandidat. 1842 kapellan hos pastor Winther i Hvidbjerg-Lyngs. 1852 hjælpepræst i Hals sogn, fra 1860 sognepræst til Tisted-Binde-rup-Durup pastorat. 1844 viet i Hvidbjerg kirke til Karensine Cathrine Wilhelmine Hjelm, født 1822 i København som datter af tøjhusforvalter Claus Hjelm og Dorothea Thorbrøgger. Parret boede i et hus nord for Hvidbjerg kirke, og havde 1845-46 boende hos sig Søren Rygaard og Niels Buch Breinholt som "kostgængere" og "disciple". Drengene rejste herfra den 26. april 1846. Karen-sine Hjelm døde 1862, og pastor Hansen giftede sig 1863 med Karen Faber, født 1827 i Holstebro som datter af apoteker Henning Faber og Kirstine Hein.
90

Harring, Harro

Vestslesvigsk forfatter og eventyrer.
(1798-1870)
Førte et omflakkende liv i Europa og Sydamerika, hvor han deltog i politiske oprør og flere gange blev landsforvist p.gr.a. sin agitation. Således blev han udvist fra Danmark efter angreb på den monarkistiske regeringsform og den norske statsfor-fatning i 1850 og befandt sig i London indtil 1854.
198

Hart, George

Engelsk kaptajn på "Burgermeester van Heyde-kooper", Hjerting-London o. 1850.
202

Hicks, Charles

Engelsk kreaturkommissionær med adressen 60 West Smithfield i London. "Hicks & Son" fore-stod i 1840erne og 50erne en betydelig del af im-porten af levende kreaturer fra Danmark til Eng-land. I 1849 var Hicks Junior på rejse i Vestjylland for her at opnå personlige kontakter med regio-nens betydelige kvægopdrættere. Hicks rejste sammen med C.M. Poulsen, og de besøgte bl.a.

A.E.M. Tang på Nørre Vosborg. Hicks aftog 1855-56 de stude Tang sendte med dampskibet "Jylland" via Agger Kanal til London. Havde 1852 aktier i Hjerting Broselskab.
33, 208, 222

Hjardemaal, Peder Teglbrænder

Proprietær, Bubbel i Vestervig sogn.
(1822-)

Født på Bubbel som søn af proprietær, kammerråd Ole Adolph Brorson Hjardemaal og Maren Pedersdatter Teglbrænder. (Faderen gift 2. gang med Sara Louise Bernth, datter af købmand Israel Bernth i Holstebro). Gift med Karen Ebbensgaard fra Pallisbjerg. Deres ældste søn Christen Ebbensgaard Hjardemaal overtog senere Bubbel, som han solgte i 1881.
20, 191

Hjardemaal, Peter Severin

Proprietær, Futtrup i Heltborg sogn.
(1819-47)

Født på Bubbel som søn af proprietær, kammerråd Ole Adolph Brorson Hjardemaal og Maren Teglbrænder. Gift med Ane Margrethe Ebbensgaard, datter af Christen Jensen Ebbensgaard og Maren Breinholt på Pallisbjerg i Staby.
20

Ibsen, Ib

Professor i anatomi i Kbh. Fætter til NBBs far.
(1801-1862)

Født på Breinholt i Humlum som søn af Peder Ibsen og Ane Margrethe Breinholt. Sømand, lægestud., kirurgisk eksamen 1826, titulær prof. i anatomi 1849. Hans søster Cathrine Ibsen blev gift med C.B. Claudi 1828, men døde året efter.

103, 156

Ingemann, Bernhard Severin

Dansk digter.
(1789-1862)

Efter sin udnævnelse i 1822 som lektor i dansk sprog og litteratur ved Sorø Akademi blev I. inspireret til sine "kongebøger" – et historisk digt om "Valdemar den Store og hans Mænd" (1824) og derefter de fire romaner "Valdemar Sejr" (1826), "Erik Menveds Barndom" (1828), "Kong Erik og de Fredløse" (1833) og "Prins Otto af Danmark" (1835). Bøgerne var

forkætrede af historikerne, men nød stor folkeyndest på grund af deres fantasi og nationale tone.

Ingwersen, Jonas Casimir

Proprietær, Hegnet i Salling.
(1813-87)

Søn af den østjyske studekonge, major Johannes Peter Ingwersen og Kirstine Poder til Viufgård ved Kolding. 1838-43 forpagter af hovedgården Højris på Mors. 1841 købte han hovedgården Hegnet i Salling, som han ejede indtil 1882. 1841 gift med Ane Margrethe Breinholt, datter af Christen Breinholt og Mette Kirstine Strandbygaard på Damsgård på Mors. Ingwersen drev i over 50 år en stor forretning med kvæg til Husum. Sønnen Johannes Peter Ingwersen (f.1848) påbegyndte efter ophold i England 1865 en af de betydeligste danske eksportforretninger af kvæg til England og Tyskland. Overtog Hegnet efter faderen.

18

Jansen, Folkvar

Kromand i Sdr. Lygum syd for Tønder.
109

"Jens Dreng"

Karl på Sønder Vinkel i Heldum. Ikke identificeret.
84

Juhl, J.P.

Manufakturhandler i Hamburg.
(1815-85)

Søn af købmand Andreas Christensen Juhl i Haderslev. J.P. Juhls ene bror, Christian Juhl, var tømmerhandler i Haderslev; den anden, Peter Juhl drev købmandshandel i Storegade 23 i Haderslev. Slægten Juhl var kendt som købmænd og studehandlere. J.P. Juhl er nævnt i Adressebogen i Hamburg 1844-1873 på adressen Adolfsbrücke 9. 1844 giftede han sig i St. Pauli i Altona med Henriette Friederike Wilhelmine Olde, datter af hestehandler og kreaturkommissionær Claus Olde og Anna Wilhelmine Mester.

112

Jørgensen, Søren Revsgaard

Kreaturkommissionær, Newcastle, England.
(1852-1909)

Født på Tangsgård i Gudum sogn som søn af studehandler Hagen Jørgensen og Jensine Revsgaard af slægten fra Vium Mølle i Salling. I sine unge år en tid forpagter af Gudum Kloster, men kom derefter med i faderens handel. Emigrerede i 1882 til Newcastle upon Tyne i England, hvor han etablerede kommissionsforretning for kvæg, får og svin. Som en konsekvens af det engelske importforbud flyttede SRJ i 1891 hjem til Danmark, hvor han overtog Vester Mølle i Ramme sogn. Var dog fremdeles engageret i kvægeksporten, således i 1901 som slagteridirektør i Esbjerg. Gift 1882 med Mette Kirstine Breinholt (1857-1929), datter af Jørgen Christian Breinholt og Maren Buch (henholdsvis NBBs fætter og kusine) på Damsgård. Deres søn var skibsmægler Hagen Jørgensen i Riga, senere København.
31, 63

Kastberg, Mads Peter

Handelsmand, forfatter.

(1854-1948)

Født på Oddeund Færgesgård som søn af Christen Peder Kastberg, der stammede fra Ballegård i Heldum og hustru Dorthea Wilde, født 1816 i Sdr. Lygum ved Tønder. Da forældrene blev gift i 1853 boede de i Hygum Mølle, men overtog derefter færgeriet ved Oddeund, som Dorothea arvede efter sin første mand, der var druknet i sundet. Christen Kastberg, der havde titel af strandingskommissær døde dog efter kun 6 års ægteskab. M.P.Kastbergs mor giftede sig senere med en østrigsk officer ved navn Kritzan, som hun ifølge overleveringen betalte en sum for at rejse hjem til sit fædreland igen. Dorothea modtog i 1882 70.000 kr. i erstatning for færgeretten i forbindelse med etableringen af Thybanen. Mads Peter Kastberg gik flere år i skole i Flensborg. Ca. 1884 bosatte han sig med familien i Oddeund, hvor han lod den nuværende færgesgårds stuehus bygge. Herfra opbyggedes en omfattende fiskeeksportforretning til det nordtyske marked. M.P.K. blev i sin samtid kendt som samfundsdebattør og publicerede en række pjecer; blev som forfatter dog mest kendt for erindringsbogen "90 År i Jylland", der udkom i 1947. M.P.Kastberg var Ridder af Dannebrog.
30

Kastberg, Marcus Borgen

Proprietær, Ballegård i Heldum.

(1812-74)

Søn af Peder Christensen Kastberg og Mariane Christensdatter i Ballegård. Faddere ved hans dåb var bl. a. Jens Stokholm fra Nørre Vinkel og Jens Breinholt's søn Christen og datter Maren fra Sønder Vinkel. Bror til Ole Christian Kastberg på Herpinggård i Trans. Fætter til købmand Peder Nielsen Winkel i Lemvig. Overtog Ballegård efter sin mor. Gift 1839 med Maren Donnerup Braae, datter af snedker Braae i Vesterbjerg i Lemvig. Hendes søster var gift med tobaksfabrikant Andreas Hansen i Vesterhus i Lemvig. M.B. Kastbergs og Maren Braaes datter Ane Marie Winkel K. (opkaldt efter købmand Peder Winkels kone) giftede sig i 1871 med tobaksfabrikant Andreas Hansens efterfølger, tobaksfabrikant Carl C. Andersen, Lemvig.

34

Kastberg, Niels Stokholm

(1838-)

Søn af proprietær Ole Christian Kastberg til Herpinggård i Trans og Cathrine Marie Stokholm. Gudmor ved hans dåb var "madam Breinholt af Sdr. Vinkel", d.v.s Niels Munch Breinholt's hustru Ingeborg Buch. Moderen var født på Herpinggård som datter af studehandler Niels Stokholm – en bror til NBBs farmor. Faderen var født på Ballegård i Heldum som søn af Peder Christian Kastberg og Mariane Christensdatter.

30, 262, 263

Kirk, Ole

Gårdejer, stænderdeputeret.

(1788-1876)

Fra 1823 ejer af Ebbensgård i Ulfborg sogn. Medvirkede 1831 til at få afholdt det første nørrejske dyrskue i Ulfborg. Meget virksomt medlem af Stænderforsamlingen i Viborg, hvor han mødte til samtlige samlinger 1836-48 og fremtrådte som bonderepræsentationens afgjorte fører. Medlem af Ringkjøbing Amtsråd 1842-48. Medlem af Den grundlovgivende Rigsforsamling 1848-49. Konservativ.

218, 219

Kjær, Christen Nielsen

Proprietær, Helligkildegård på Thyholm.

(1793-1874)

Født i Solbjerg på Mors og gift med Ane Christensdatter fra Blidstrup, ligeledes på Mors. Helligkildegård var en gammel sædegård og efter

Hindsels den største ejendom på Thyholm. Far til Niels og Søren Kjær.

94

Kjær, Niels Christensen

NBBs konfirmationskammerat.

(Ca. 1829-)

Født på Helligkildegård som søn af proprietær Christen Kjær. Rejste i 1846 til Nykøbing Mors for at blive skriver hos byfoged og justitsråd Rummelhoff.

94

Kjær, Søren Christian

NBBs konfirmationskammerat.

(Ca. 1831-)

Født på Helligkildegård som søn af proprietær Christen Kjær.

Rejste i 1848 til Nykøbing Mors for at blive skrive dreng, måske hos byfoged Rummelhoff, hvor storebroderen tidligere havde været. I 1852 blev Søren Kjær forvalter på Blidstrup gods på Mors.

94

Knudsen, Anna Jacobine

NBBs hustru.

(1839-1921)

Født i Forballum som datter af den rige marskbonde Knud Lausten Knudsen og Gyde Marie Ochsen, senere Visby Hedegård ved Tønder. Gift 1858 med Niels Buch Breinholt af Vandborg Vestergård i Vandborg. Død i Kbh. Ingen børn.

12, 21, 45, 88, 189, 190, 246, 247, **249**, 251, 256, 280, 281

Knudsen, Chresten Lauridsen

Kreaturhandler i Ribe; farfar til Anna Knudsen, NBBs hustru.

(1773-1859)

Født i Rejsby syd for Ribe som søn af en uformuende gårdmand, Knud Lausten Knudsen. Gift 1802 med Maren Jensen, datter af sognefoged og storbonde Jens Lassen i Rejsby. Etablerede sig i Ribe som kreaturhandler, hvor han især købte kreaturer op på Fyn og Sjælland, fedede dem op på engene ved Ribe og solgte dem i Husum, Itzehoe og Hamburg. Han drev en del handel sammen med sin svoger Niels Schach Jensen på Udstrup i Sdr.Nissum. Mens manden var på handelsrejser, drev Maren Knudsen gæstgiveri ved Sønderport i Ribe. Far til Knud Lausten Knudsen, Visby Hede-

gård, NBBs svigerfar, samt til senere præst Jens Lassen Knudsen, far til forfatteren Jakob Knudsen.

251, 280

Knudsen, Hans Ochsen

Godsejer, Trøjborg, NBBs svoger.

(1831-1917)

Født i Forballum som søn af gårdejer Knud Lausten Knudsen og Gyde Marie Ochsen, senere Visby Hedegård ved Tønder. Købte 1860 godset Trøjborg ved Tønder af sin far. En række lokale tillidshverv.

12, 189, **190**, 197, 203, 204, 205, 246

Knudsen, Knud Lausten

Godsejer, kulturpolitiker og en førende skikkelse i den sønderjyske sag. NBBs svigerfar.

(1806-66)

Født i Ribe som søn af gæstgiver og kreaturhandler Chresten Lauridsen Knudsen og Maren Jensen. En del af sin skolegang fik han i Husum for at lære tysk. Deltog tidligt i sin fars kreaturhandel. 1826 gift med Gyde Marie Ochsen, datter af en rig marskbonde i Mjolden. I 1830 byggede han sig en smuk marskgård i Forballum. Grebet af den grundtvigske bevægelse engagerede han i 1838 Chr. Kold som huslærer, og det var i hans kreds, at tanken om oprettelse af en højskole i Sønderjylland først rejstes. Han medvirkede til Rødding Højskoles oprettelse i 1844. 1849 landstingsmand. 1851 købte han godset Trøjborg med avlsgården Visby Hedegård nord for Tønder (68½ og 18½ tdr. htk.) med tilhørende fæstegods. Han ønskede ikke at bebo slottet, men tilbød det til den danske stat som gave, hvis den ville indrette et dansk seminarium. Gaven blev afslået, og i 1854 lod Knud L.Knudsen slottet rive ned. Hans søn, Hans Ochsen Knudsen, forpagtede godset fra 1851 og købte det 1860, mens Knudsen selv drev Visby Hedegård. Foregangsmand inden for landbrug (afvandingsprojekter bl. a. i Filsø, indførelse af korthornskvæg, stiftelse af landboforening). Døde under et ophold hos sin datter og svigersøn NBB på Vandborg Vestergård ved Lemvig.

Følgende karakteristik af Knud L. Knudsen er trykt i Højskolebladet den 2. maj 1890: "Af ydre Person var Knudsen en saare anselig Mand, høj, stærkt bygget med en smuk og værdig Holdning, en imponerende Skikkelse. Han havde et noget alvorligt Ansigt, men med tiltalende Træk og

smukke Øjne, der kunde være meget milde. Han skal have ejet ualmindelige Legemskræfter. Men der var ogsaa Kræfter og Fylde i hans Sjæleliv. Han var en helstøbt Personlighed. Man mærkede kun lidt i hans jævne Færd og Fremtræden, at han var den rige Mand. Sit Ribemaal holdt han uden at lade det moderniseres eller paavirktes synderligt af den almindelige "dannede Tale". Han sang gerne, og der var en underlig smeltende Harpeklang i hans stærke og dybe Sangstemme, der fyldte godt i Fællessangen".

12, 21, 39, 172, 188, 189, 190, 191, 208, 246, 247, 249, 280, 281

Knudsen, Maren

Drev gæstgiveri i Ribe, farmor til Anna Knudsen, NBBs hustru.

(1782-1869).

Født i Rejsby syd for Ribe, datter af sognefoged og storbonde Jens Lassen. Faderen og hendes brødre var stærkt imod hendes ægteskab med den uformuende Chresten Lauridsen Knudsen, men de giftede sig i 1802. Mens manden drev kreaturhandel, forestod hun deres gæstgiveri ved Sønderport i Ribe, hvis kundekreds fortrinsvis var heste- og kreaturhandlere. Hun var kendt som en dygtig og myndig kvinde, der holdt streng justits i skænkstuen. Mor til Knud L. Knudsen, NBBs svigerfar. Hendes bror, Niels Schach Jensen, ejede hovedgården Udstrup i Sønder Nisum og drev en del kreaturhandel sammen med Chresten Knudsen. Han var gift med Dorte Cathrine Windfeld, søster til Claus Windfeld på Landting. Deres søn Hans Windfeld Jensen, giftede sig med sin kusine, Chresten og Maren Knudsens datter Kjerstine, og blev således svoger til sin fætter Knud L. Knudsen, Visby Hedegård.

251, 280

Koch

Ejer af Jelsgård nordvest for Haderslev. Tysksindet.

204

Kold, Christen

Højskoleforstander, friskolemand.

(1816-70)

Født i Thisted, uddannet som lærer på Snedsted Seminarium, men fik p.g.a. af sin modstand mod den gængse udenadslære i skolen aldrig ansættelse i det offentlige skolevæsen. Hans nationale

følelser blev styrket ved læsning af Ingemanns romaner og ved opholdet som huslærer hos den slesvigske storbonde Knud L. Knudsen i Forbøl 1838-41. Inspireret af Grundtvig oprettede han i 1851 en folkehøjskole i Ryslinge og 1852 en fri børneskole i Dalby i Kerteminde. Hans væsentligste indsats var oprettelsen af friskolen – en forældrekredsskole med hovedvægten på den frie, beådede fortælling; friskolens undervisningsmetoder bredte sig med årene til den offentlige skole.

12, 246

Krarup, Enoch Christian

Sognepræst i Hygum ved Lemvig.

(1806-65)

Født i Vejrum sogn som søn af sognepræst Janus Balthazar Krarup og Marie Christine Grundtvig. Cand. theol. i 1830 og blev det følgende år sognepræst i Snejbjerg ved Herning. 1839 sognepræst i Hygum vest for Lemvig; udnævntes 1852 til provst. I 1858 fik han embede som sognepræst i Søften. Broderen Hans Helmuth Krarup til Skibildgård publicerede i 1891 erindringsbogen "Fra det gamle Hammerum herred", der indeholder værdifuldt kulturhistorisk materiale fra Ringkøbing amt. Blandt pastor Krarups sønner var læge i Lemvig, Janus Balthazar Krarup.

103, 104

Krüger, H.A.

Politiker.

(1816-81)

Storbonde i Bevtøft Kro ved Haderslev, kendt som en dygtig landmand med interesse for bl.a. engvanding. Gennem sin plads som stænderdeputeret fra 1847 virkede han for danskheden i Nordslesvig. I 1867 blev han valgt til det nordtyske forbunds grundlovgivende rigsdag og senere til den tyske rigsdag (1871), hvor han sad som danskhedens eneste repræsentant og nød stor tilid hos sine vælgere i Nordslesvig.

172

Lauritzen, Lauritz

Proprietær til Resenborg i Resen sogn.

(1811-73)

Født i Vester Nebel sogn i Ribe amt. Efter en beskeden start med handel med jydepotter og kramvarer blev han efterhånden en af sin samtids betydeligste stude- og hestehandlere. Købte ca. 1839 Resenborg og ca. 1846 Gimsinghoved i Gimsing

sogn. Drev endvidere fra 1856 svigerfaderen Peter Eyndhovens store brændevinsbrænderi i Holstebro. Gift 1. gang med Charlotte Lucie Eyndhoven, 2. gang med Johanne Elisabeth Schlichtkrull. Bl.a. far til kreaturkommissionær Hans Lauritzen i Newcastle, (blandt hvis faddere var den i erindringerne nævnte proprietær Ibsen til Breinholt)

199, 200, 228

Lind, Vilhelmine

Ejer af Tim Mølle, død 1858.

160

Lindberg, Christen

Gårdejer, Nygård ved Lemvig.

(o. 1807-73)

Født i Mejrup, hvor han siden ejede gården Blåbjerg. Mellem 1834 og 1838 flyttet til Nygård på Lemvig bymark. Kreaturopdrætter. Hans datter Ciliane (f.1838) giftede sig i 1856 med Hans Jessen Vind fra Vesterterp i Nr.Lygum sogn. De drev gården Eskebæk i Tørring som studegård. Christen Lindbergs søn, Jens Rahbek Lindberg (f.1841) blev hestehandler i Altona, gift med Emma Wümpelmann fra Neuenkoogdeich i Ditmarsken. Den bekendte papirfabrikant Peder Smith i Nymølle i Sdr.Lem var en brorsøn af Christen Lindberg.

34

Louis Philippe

Konge af Frankrig 1830-48.

129

Lundgaard, Peder

Gårdejer, Lundgård i Vejrum, kreaturhandler.

(1859-1938)

Født på Øster Bjerg i Vejrum som søn af gårdejer Iver Chr.Bjerg Pedersen, der drev handel med stude og heste på Slesvig-Holsten. Allerede som dreng var han sammen med broderen Christen (den senere kendte hestehandler Christen Bach) med på faderens handelsture som studedriver. Op til omkring 1.verdenskrig drev han en omfattende eksportforretning på det nordtyske marked, hvor der bl.a etableredes forretningssamarbejde med Ladefogeds store kommissionsforretning i Hamburg. Lundgaard-navnet fik Peder Pedersen med erhvervelsen af gården Lundgård i Hjerm sogn, som han drev, indtil den i 1915 blev afstået til søn-

nen Ivar Lundgaard. I 1916 etablerede Peder Lundgaard Holstebro Eksportmarked, der de følgende årtier fastslog byens centrale placering indenfor dansk kreaturhandel. Peder Lundgaard, der fra 1896 til sin død var direktør i Holstebro Landmandsbank, karakteriseredes i flere nekrologer som "Jyllands sidste store studehandler". Med sønnen, kreaturkommissionær Ivar Lundgaard (1884-1969) til Gimsinghoved, opnåede Lundgaard-navnet status som en myte indenfor dansk kreaturhandel.

31

Madsen, Peder

Købmand i Lemvig.

(1802-73)

Født i Lemvig som søn af væver Christen Andersen og Karen Nielsdatter; gudmor ved hans dåb var købmand og kirkeværge Peder Winkels hustru. Nævnes o. 1834-35 som handelsbetjent og fuldmægtig hos købmand Peder Winkel i Vesterbjerg, en af byens største købmandsgårde. Efter P.W.s død i 1835 etablerede Peder Madsen sig som selvstændig købmand i et hus overfor, men overtog den store købmandsgård i 1849 efter enkemadam Winkels død. 1855 afhændede han den til sin svigersøn H.C. Schou.

161

Madsdatter, Anne Marie

Ejer af hovedgården Kongensgård i Nr.Nissum, kaldet "Fru Kammerråds".

(1678-1759)

En af de rigeste kvinder på Lemvig-egnen i 1700-tallet. Gift 1. gang med købmand Jens Lauridsen Wandborg, Lemvig; 2.gang med kammerråd Matthias Petersen, der ved sit ægteskab overtog Kongensgård. Hendes datter Anne Marie Wandborg var gift med Lemvigs rigeste købmand, Niels Jacobsen, ejer af hovedgården Kappel i Nr.Lem. Deres søn, Jens Wandborg, blev adlet "de Stiernhielm" og overtog Kappel. Familien skabte sin rigdom ved købmandsskab, studehandel og udlån af penge mod pant i fast ejendom.

29

Mathiesen, Espen

Konsul i Hjerting.

(ca. 1784-1864)

Gårdejer og købmand i Hjerting. Drev stor handel på udlandet og var medlem af og aktionær i den

brokomité, der i 1851 anlagde skibsbro i Hjer-
ting.
200

Mester, Anna Wilhelmine

NBBs værtinde under opholdet i Altona 1847-48.
Enke efter hestehandler og kreaturkommissionær
Claus Olde (1783-1842), Am neuen Pferdemarkt
31, Altona. Deres sønner Claus og Wilhelm Olde
drev forretningen videre.
120, 124, 125

Meyer, Jacob

Gæstgiver i London.
(1804-)

Meyer, der var født i København, flyttede senere
til London, hvor han i 1850'erne drev gæstgiveri i
34 Jewry Street, Aldgate. Meyers gæstgiveri var
meget søgt af danske handelsfolk i London; gene-
ralkonsul Regnar Westenholz nævner flere gange
Meyer i sine breve. Gift med Sophie af den be-
kendte Trier-slægt. Parret skal have efterkommere
i England.
204, 205, 222

Mouritsen, Poul Kristian

Gårdmandssøn, Møgelgård i Dybe.
Søn af Mourits Poulsen og Else Marie i Møgelgård
i Dybe; ved folketællingen 1880 var han 18 år.
31

Münter, Balthasar

Cand. theol.
(1794-1867)
Cand. theol. 1817, 1823 2. residerende kapellan
ved Holmens Kirke i København, 1835 1. res.ka-
pellan og 1849 sognepræst og provst ved samme
kirke. 1861 kgl. konfessionarius.
162

Møller, Christen Breinholt

Proprietær, Nørre Vinkel i Heldum, fætter til
NBBs far.
(1808-85).
Søn af Christen Møller (1780-1814) til Kappel i
Nr.Lem og Ane Kirstine Breinholt, der var søster
til Jens Breinholt til Sønder Vinkel (NBBs farfar).
Ane Kirstine Breinholt blev gift 1.gang 1804 med
Christen Møller, der med hende overtog Kappel,
2.gang 1818 med Jens Stokholm, Nørre Vinkel,
der havde været gift med hendes afdøde søster

Karen Breinholt. Chr.Breinholt Møller blev i 1829
gift med Anne Madsdatter fra Østergård i Heldum.
34

Møller, Matthias

Købmand i Lemvig, konsul.
(1815-93)
Født i Lemvig som søn af toldbetjent Møller, lært
handel i Ringkøbing, senere i flere år rejsende for
et firma i Hamburg. Startede forretning i Lemvig
1839, borgerskab 1841 og siden ejer af en stor
købmandsgård i Vestergade (nuv. gadenr. 7) med
tilhørende tømmerplads og eng over mod den se-
nere Frederiksgade. Flere lokale tillidshverv.
Svensk-norsk vicekonsul 1854-73. Afstod 1870
forretningen til købmand Niels Christensen.
102, 103

Neergaard, Adolf

Proprietær, politiker.
(1823-96)
1846-50 forvalter og derpå ejer af Breinholt i
Humlum indtil 1895. Mange offentlige hverv.
Medlem af Ringkjøbing Amtsråd 1856-68. Folke-
tingsmand 1866. Højre.
22, 268, 270

Ney, Frederikke Augusta

Privatlærerinde i Hvidbjerg Præstegård.
(ca. 1818-)
Københavnsk privatlærerinde hos pastor Winther
i Hvidbjerg; mente at være beslægtet med marskal
Ney.
90, 95

Ney, Michel

Fransk marchal.
(1769-1815)
En af Napoleon 1.s mest fremragende hærførere.
Blev anklaget for højforrædderi p.g.a. sin skif-
tende stilling for Bourbon'erne og Napoleon efter
1814 og dømt til døden.
95

Nør, Prinsen af

Prins Frederik af Nør.
(1800-65)
Svoger til kong Christian den Ottende, 1842 udpe-
get til statholder og kommanderende general i her-
tugdømmerne. Bror til hertugen af Augustenborg.
130

Ochsen, Gyde Marie

Knud L. Knudsens hustru, NBBs svigermor.
(1806-84)

Datter af den rige marskbonde Hans Ochsen, Mjolden, og Anna Marie Andersdatter. Ved sin død 1824 efterlod H.O. sig en gård, der omfattede det meste af byen, en stor gård i nabobyen og en mægtig pengeformue. Alt dette gik i arv til hans eneste datter Gyde Marie. I 1826 giftede hun sig med Knud Lausten Knudsen, der kom til byen på studehandel. Hun var en selvstændig og forstandig person, der beundrede og elskede sin ægtemand. Desuden var hun efter sigende en sjælden smuk og statelig kvinde, der mere lignede en dronning end en bondekone. Mor til Anna Knudsen, NBBs hustru. Død på Visby Hedegård ved Tønder.

189, 247, 280, 281

Olde, Claus

Hestehandler og kreaturkommissionær i Altona. NBBs vært under opholdet i Altona 1847-48.
(1817-1901)

Søn af hestehandler og kreaturkommissionær Claus Olde og Anna Wilhelmine Mester, Am neuen Pferdemarkt 31, Altona. Gift med Wilhelmine Scharmer (1822-1901). Drev forretningen videre sammen med broderen Wilhelm Olde. Hans søster Henriette Friederike Wilhelmine Olde var gift med en dansk manufakturhandler Jes Petersen Juhl, der havde forretning på Adolfsbrücke i Hamburg.

23, 123, 124, 128, 135, 144

Olde, Johannes

Søn af hestehandler og kreaturkommissionær Claus Olde og Anna Wilhelmine Mester, Am neuen Pferdemarkt 31, Altona.
135

Olde, Wilhelm

Søn af hestehandler og kreaturkommissionær Claus Olde og Anne Wilhelmine Mester, Am neuen Pferdemarkt 31, Altona. Drev forretningen videre sammen med broderen Claus Olde.
124

Pedersen, Peder

Studehandler fra Vejrum.
Se: Lundgaard Peder.
31

Peto, Samuel Morton

Jernbaneentreprenør og politiker.
(1809-89)

Fra 1846 forestod han en række jernbaneanlæg over hele verden, i kompagni med lokale folk, bl. a. i Norge, Rusland, Argentina, Alger, Frankrig, Canada, Australien og England. I Danmark forestod han bygningen af Århus-Langå-Randers, Langå-Viborg-Struer-banen 1859-67, og i Slesvig Flensborg-Husum-Tønning 1852.
194

Plantagenet-Harrison, George

Engelsk officer og eventyrer.
(1817-90)

Født George Harrison tog denne fantastiske skikkelse navneforandring til George Henry de Strabolgie Neville Plantagenet-Harrison på grund af sin påståede kongelige herkomst. Tjente i sine unge år i flere sydamerikanske hære og mente at have rang af "Marshal-general" i den argentinske hær. Gjorde senere kort tid tjeneste i den danske og tyske hær. Slog sig derefter ned i England for at forske i historie, men blev forment adgang til British Museum fordi han hævdede at være den retmæssige hertug af Lancaster – man anså ham for at være gal. Udførte dog i sin alderdom stadig værdsat forskning i engelsk lokalhistorie.
152, 154

Pontoppidan, Hendrik

Købmand og generalkonsul i Hamburg.
(1814-1901)

Opvokset i Thisted, handelsuddannet i Altona og Manchester. 1841 etablerede han sig som købmand i Hamburg – først og fremmest som kommissionær for danske kornhandlere. Forretningen udviklede sig til en meget omfattende selvstændig varehandel og til bankierhus for danske købmænd. Regnar Westenholz blev optaget som kompagnon i forretningen og samarbejdet fortsatte efter at W. i 1848 flyttede til London. 1851 blev Pontoppidan dansk generalkonsul, og hans hjem blev samlingssted for danskere i Hamburg. Han var desuden engageret i oprettelsen af Den skandinaviske Forening i Hamburg. 1867 købte han Constantinsborg ved Aarhus, og i årene herefter fik han nær kontakt til det danske landbrugs foregangsmænd; bl. a. var han fra begyndelsen medlem af Hedeselskabet og tog aktivt del i plantingssagen (Høildgård Plantage) og engvan-

dingssagen (Hesselvig Enggård). Medstifter af flere vestjyske banker, bl. a. i Holstebro, Ringkøbing og Herning.

226

Poulsen, Christian Marius

Dr. phil., højskolelærer, politiker.

(1818-85)

Cand. pharm., lærer ved Rødding Højskole 1845-46, 1846-48 fabrikkontrollør for hertugdømmerne med bolig i Altona. Efter krigen 1848-50 virkede han for oprettelsen af en direkte dansk-engelsk dampskibsforbindelse, og det lykkedes at oprette en sådan over Tønning, Husum og Hjerding. 1850 fremsatte han en plan for anlæg af jernbaner i hertugdømmerne og Jylland. 1854-67 dansk repræsentant for det engelske firma, der byggede jernbaner i Jylland.

33, 194, 195, 197, 208

Preetzmann, Peter

Handelsbetjent i Lemvig.

(-1858)

Ved folketællingen 1850 20 år gammel, og da ansat hos Mads Andreas Wodder, der drev købmandshandel i spækhøker og farver Mads Kjærs gård i Vestergade (nuv.gadenr.8-10). 1852 borgerskab som købmand i Lemvig. I 1855 gift med Nielsine Kamille Strandbygaard. Død i Vedersø.

184

Provstgaard, Birthe Andersdatter

NBBs mormor, Ringkøbing.

(1774-1850)

Født på Holmsland, gift med møllejer Niels Munk Jensen Buch, Ringkøbing Mølle. Død i Ringkøbing.

56, 61

Qvist, Ingeborg

Gift med generalkonsul Regnar Westerholz, London. Datter af Johan Marius Qvist (1804-75), borgerlig rådmand i Ålborg fra 1847 og stænderdeputeret for Nørrejylland fra 1841.

228

Raben, Gregers Christian

Lensgreve, dr.phil., godsejer, Rydhave i Ryde sogn.

(1796-1875)

Født på Aalholm som søn af greve Frederik Chri-

stian Raben. Arvede Aalholm, men købte 1856 det vestjyske Rydhave. I sidste halvdel af 1800-årene blev det en modesag blandt østdanske aristokrater at erhverve gods i det vestjyske, især med henblik på plantageanlæg og hedeopdyrkning. Således erhvervede grev Lerche Møltrup i Timring sogn og grev Knuth Estvadgård i Estvad sogn. Grev Raben, der af lokalbefolkningen kaldtes for "den gale greve" på grund af sit ustyrlige temperament og sine originale påhit, restaurerede Rydhave og lod således den nuværende sydfløj og spiret på tårnet opføre, ligesom han i det hele taget udviklede godset til et mønsterlandbrug, inden han i 1873 afhændede gården, hvorefter han tog permanent ophold på Aalholm. Efter at være blevet enkemand i 1851 rejste grev Raben meget rundt i Europa på længere ophold.

222, 223, 224

Reuter, Fritz

Plattysk forfatter.

(1810-1874)

Hans kendteste værk var "Ut mine Stromtid" (1862-64), oversat til dansk under titlen "Landmandsliv".

146

Russel and Scott

Skibsbygningsfirma i Deptford ved London.

217

Rygaard, Hans Peter

Købmand og konsul i Holstebro.

(1804-)

Født i Varde som søn af snedker Søren Rygaard Jessen. 1829 borgerskab som købmand i Holstebro. Gift med Marie Elise Andersen, født 1810 i Ringkøbing som datter af guldsmed Søren Andersen. Rygaard drev indtil 1845 den store købmandsgård i Østergade – senere kendt som Schous gård – sin tids største købmandshandel i Ringkøbing amt. 1845 svensk-norsk konsul. Købte 1842 Torngård og Kompagnigården i Struer, hvortil Struers havnerettigheder var knyttet. Flyttede 1845 til Struer, hvorfra hans flåde på 11-12 skibe besejlede samtlige Nordsølande. Afhændede i 1854 købmandshandelen i Struer og købte hovedgården Volstrup i Hjerme sogn, hvorfra han i 1856 flyttede til København.

90, 91, 99

Rygaard, Søren

NBBs barndomsven.

(1831-67)

Født i Holstebro som søn af købmand Hans Peter Rygaard. Flere mislykkede forsøg som forretningsmand, bl.a. fik han i 1853 borgerskab som købmand i Lemvig, og emigrerede derpå til Amerika, hvor han en tid var kaptajn i hæren. Døde i New Orleans af gul feber.

90, 91, 92, 93, 95, 96, 99, 198

Sand, Johan Eberhard Broager

Gæstgiver i Lemvig.

Født på Holmsland ved Ringkøbing. Købmand i Ringkøbing, etableret sig som gæstgiver i Lemvig 1844, borgerskab 1846. Drev gæstgivergården Limfjorden i Vestergade (nuv. gadenr. 17); i 1850 var der ansat en klubjomfru, husjomfru og 3 karle.

222

Sandholm, Jens Jacobsen

Gårdmand, Sandholm i Nørre Nisum.

(1841-1926).

Søn af Jacob Bjerre og Ane Marie Overgaard, Nissumby i Nr.Nisum. Forældrene tilhørte begge slægter med stærke traditioner indenfor handelen med svin og stude. Drev som ung kram- og grisehandel, senere en tid ejer af Søllergård i Vejrum, inden han overtog gården Sandholm i Nr.Nisum i 1869. I 1948 publicerede H.P.Hansen og Markus Bjerre Jens Sandholms erindringer ("Bonde og Handelsmand"), der giver et enestående indblik i vestjysk bondekultur. Broderen Niels Bjerre var kreaturkommissionær i Newcastle upon Tyne, England.

31

Scharmer, Jacob

Marskbonde, lokalpolitiker.

(1792-1874)

Marskbonde i Horst ved Elmshorn nordvest for Hamburg. 1835 medlem af den holstenske stænderforsamling. Ivrig slesvig-holstener. Hans datter Wilhelmine var gift med hestehandler og kreaturkommissionær Claus Olde, Altona (NBBs vært under opholdet i Altona 1847-48).

128, 135

Schimmelmann, Carl von

Godsejer.

(1848-1922)

Lensgreve, ejer af godset Lindenberg ved Ålborg og af Ahrensborg og Wandsbeck i Holsten fra 1885 til sin død. Gift med Elisabeth Catharina Skeel fra Birkelse ved Åbybro. C.v.S. var søn af Ernst Schimmelmann, der ejede de tre godser fra 1833 til 1885, og som mest opholdt sig på sine holstenske besiddelser.

150

Schouboe, Johan Leonard

Urtekræmmer og siden grosserer i København.

(1810-99)

Født i Ringkøbing og kom som 14årig i urtekræmmerlære i København. Drev siden som grossist omfattende handel med de vestjyske købstæder, bl.a. med købmand Andrup i Lemvig. Schouboe varetog også etatsråd A.E.M.Tangs (Nørre Vosborg) økonomiske interesser i hovedstaden.

56, 156, 158, 159, 166

Schroeter, Otto Hermann

Sønderjysk patriot.

(1814-64)

Fra 1851 ejer af Slotsvandmøllen i Haderslev og drev desuden Schroeters Gæstgiveri, Sønderbro 5, hvor Slesvigsk Forening blev stiftet. Svoger til P. Hiorth Lorenzen.

172, 173

Schulein, Johan Sigismund

Greve, amtmand i Ringkjøbing Amt.

(1808-80)

Cand.jur., amtmand over Ringkjøbing Amt 1843-60, landstingsmand 1853-55 og folketingsmand 1859-61. Konservativ.

219

Schwartz, kaptajn

Hollandsk kaptajn på "Burgermeester van Heydekooper", Hjerting-London o. 1850.

202

Shermann, William

Amerikansk general.

(1820-91)

Udmærkede sig under den amerikanske borgerkrig fra 1861. Efter krigen gjorde han sig fortjent ved nedkæmpelse af indianeruroligheder og blev 1866 udnævnt til generaløjtnant. 1869 højstbefalende for den amerikanske hær. 1870-71 op-

holdt han sig under den fransk-tyske krig i det tyske hovedkvarter.

93

Skau, Laurids

Sønderjysk politiker, gårdejer.

(1817-64)

Ejede 1856-64 Mariegård syd for Haderslev. Kendt som en af danskhedens førere i Sønderjylland i nært samarbejde med P.C. Koch og C. Flor. Landskendt som folketaler ved festerne på Skamlingsbanken, hvor han fik karakter af folkehelt. Sekretær i og fra 1846 formand for Den slesvigske Forening og medvirkende til oprettelsen af Rødding Højskole 1844. 1849-52 folketingsmand, 1851 udpeget til medlem af Notabelforsamlingen i Flensborg. 1853 medlem af Den slesvigske Stænderforsamling, hvor han kom til at stå som den danske befolknings politiske leder under voksende rivalisering med Krüger.

172, 204

Skau, P.

Sønderjysk politiker, gårdejer.

(1825-1917)

Bror til Laurids Skau. 1844-46 elev på Rødding Højskoles første hold. Drev gården Bukshave i Fjeldstrup sogn ved Haderslev og blev hurtigt en af de førende skikkelser på egnen. 1858 medlem af Amtsrådet og senere af Kredsagen. 1868 valgt til Provinslanddagen i Rendsborg, hvor han hævdede Nordslesvigs interesser i en lang årække.

204

Skeel, Sophus Frederik Erik Otto

Politiker, godsejer, Birkelse ved Åbybro.

(1836-97)

Født på Birkelse som søn af godsejer, senere kammerherre Jørgen Skeel og komtesse Charlotte Ahlefeldt-Laurvig. Overtog 1859 stamhuset Birkelse, hvis arealer han forbedrede og forøgede betydeligt ved opdyrkning af Vildmosen. Valgtes 1885 ind i Landstinget som repræsentant for Højre; engagerede sig især i landbrugs-spørgsmål. Skeel, der i 1875 udnævntes til kammerherre, tilhørte den fløj i partiet, som forstod nødvendigheden af Estrupregeringens afgang, hvis normale parlamentariske forhold skulle etableres.

150

Stokholm, Jens

Gårdmand, Nørre Byskov i Nr. Nissum, bror til NBBs farmor.

(1759-1832)

Ældste søn af Christen Jensen Stokholm og Maren Madsdatter i Øster Stokholm i Nr. Nissum. Gift 1800 med Mette Katrine Pedersdatter og fik med hende Nørre Byskov. Fire børn, der kaldte sig Byskov efter gården.

241

Stokholm, Jens

Proprietær, Nørre Vinkel i Heldum og Kappel i Nr. Lem. Bror til NBBs farmor.

(1779-1844)

Yngste søn af Christen Jensen Stokholm og Maren Madsdatter i Øster Stokholm i Nr. Nissum. Ejer af Nørre Vinkel i Heldum sogn. Gift 1.gang 1805 med Karen Breinholt (1784-1815) fra Breinholt i Humlum, 2.gang 1818 med hendes søster Ane Kirstine Breinholt (1780-1859), enke efter Christen Møller, Kappel. Med hende overtog J.S. Kappel. Datteren Karen (1818-86) blev i 1838 gift med proprietær Jens Breinholt til Vestervig Nødergård; datteren Maren (1820-84) blev 1840 gift med proprietær Niels Breinholt, senere Spøttrup i Salling.

242

Stokholm, Karen

NBBs farmor.

(1766-1848)

Datter af Christen Jensen Stokholm og Maren Madsdatter i Øster Stokholm i Nr. Nissum. 1793 gift med Jens Breinholt fra Breinholt i Humlum sogn, senere ejer af Sønder Vinkel i Heldum. Boede som enke på Staby Kjærgård, hvor hun døde.

17, 18, 20

Stokholm, Niels

Proprietær, Herpinggård i Trans, bror til NBBs farmor.

(1764-1836)

Søn af Christen Jensen Stokholm og Maren Madsdatter i Øster Stokholm i Nr. Nissum. Ejer af Herpinggård i Trans fra 1809 til sin død. Hans svigersøn, Ole Chr. Kastberg, overtog gården og drev den til sin død 1879.

61, 242

Stokholm, Niels Juelby

Proprietær, Vestervig Overgård, fætter til NBBs far.

(1808-92)

Søn af Poul Stokholm og Maren Støvlbæk, Sindbjerggård i Redsted på Mors. Gift 1835 med Karen Marie Breinholt fra Damsgård på Mors. Ifølge slægtsbogen 1907 købte Niels Stokholms svigerfar, Christen Breinholt til Damsgård og Jens Stokholm til Kappel (NJS' farbror og desuden far til Christen Breinholts kommende svigerdatter) i 1837 den gamle hovedgård Vestervig Kloster, som de lod nedrive. Den deltes i to gårde, Vestervig Overgård og Vestervig Nedergård. Heraf fik Christen Breinholts søn Jens Breinholt og hans hustru Maren Stokholm Nedergård, mens Overgård blev overdraget til Niels Juelby Stokholm og Karen Marie Breinholt.

20, 108, 111, 118, 191

Stokholm, Peder

Se: Byskov, Peder Jensen

Stokholm, Poul

Proprietær, Sindbjerggård på Mors. Bror til NBBs farmor.

(1776-1822)

Søn af Chr. Jensen Stokholm og Maren Madsdatter i Øster Stokholm i Nr. Nisum. Gift med Maren Støvlbæk fra Sindbjerggård i Redsted på Mors. Fem børn, bl.a. Niels Juelby Stokholm (1808-92), ejer af Vestervig Overgård, og Maren Stokholm (1810-90), gift med proprietær Niels Lauritz Buch på Sdr.Holmgård i Sdr. Lem.

242

Storm

Kommis hos urtekræmmer Schouboe i Schouboegade i København.

Ikke identificeret.

160, 161

Strandbygaard, Mette Kirstine

Damsgård på Mors, gift med NBBs farbror.

(1794-1853)

Datter af proprietær Niels Strandbygaard og Sophie Dorothea Bang, Store Skindbjerg i Dejbjerg; søster til Karen Strandbygaard, gift med Claus Windfeldt til Landting. Gift 1813 med proprietær Christen Breinholt til Damsgård.

18

"Strånd, Kræ"

Egentlig Kristen Strande, tigger på Lemvig-egnen.

49

Svegaard

Huslærer på Sønder Vinkel i Heldum o.1846-47. Seminarist fra Thy. Har ikke kunnet identificeres.

116

Særkjær, Peder Pedersen

Gårdmand, Nørmark på Lemvig bymark.

(1812-81)

Gift 1841 med Else Munk, datter af avlsbruger Niels Munk på Nørmark. Familierne på Nørmark og på Sønder Vinkel i Heldum var forbundne gennem fadderskab i flere generationer. Således var Niels Munk i Nørmark fadder ved Niels Munch Breinholts dåb i 1801, hvor denne antagelig blev opkaldt efter ham. Niels Munch Breinholt var fadder ved Else Munks dåb i 1820, forlover ved hendes bryllup i 1841 og igen fadder ved hendes og Peder Særkjærs datter Petri-nes dåb i 1839.

34

Tang, Andreas Evald Meinert

Godsejer, Nørre Vosborg, politiker.

(1803-68)

Født på Nr.Vosborg i Ulfborg sogn, i landbrugs-lære i Holsten 1821-23, og overtog fødegården i 1824. Han var en dygtig landmand og banebryder for hedesag, plantning og engvanding samt for det begyndende lokale foreningsliv på landbrugets område. Medl. af Ringkjøbing Amtsråd 1842-62, suppleant i Stænderforsamlingen i Viborg 1842, 1846 og 1848, medlem af Den grundlovgivende Rigsforsamling 1848-49. Landstingsmand 1849-66. Nationalliberal. Som politiker virkede han for sin egns fremme gennem anlæg af jernbaner og etablering af dampskibsroute til gavn for kreatureksporten. Han var en vellidt og respekteret mand med kulturelle interesser og bistod bl. a. St.St.Blicher med afhøldelsen af Himmelbjergfesterne 1843 og 1844. Etatsråd 1856.

30, 33, 38, 219

Tordenskjold, Peter

Dansk-norsk søhelt.

(1691-1720)

Trier, Sophie

Dansk jødinde, født i København og gift med hotelejer Meyer i London.

204

"Veje, Kr."

Egentlig Kristen Kallesø, gammel soldat, der "gik på omgang" (under fattigforsørgelse) i Heldum sogn.

180, 181, 182, 183

Villemoes, Andreas

Proprietær, Villemoesgård i Vejrum sogn.

(1854-1936)

Opvokset på Villemoesgård i Vejrum, hvorfra faderen Jens Villemoes drev omfattende heste- og kreaturhandel. 15-16 år gammel blev han selv første gang sendt alene til Husum med studeflokk. Ophold i Barmstedt ved Hamburg for at lære det tyske sprog med henblik på en karriere som handelsmand. Modtog undervisning af den legendariske lærer og folketingsmand H.J.Hansen-Sir. Overtog Villemoesgård efter faderen, medens brødrene Niels og Christen Villemoes overtog Skærum Mølle med det store Teglværk ved Vemb – Christen overtog senere Lemvig Teglværk. I sine unge år drev A.V. en betydelig handel med kreaturer med direkte eksport til såvel det engelske som det tyske marked. Efterhånden satsede han dog på gårdens drift, og markerede sig ved sin fingersnilde som opfinder af Danmarks første automatiske roeoptagningsmaskine (år 1900), der solgtes i 2.500 eksemplarer; andre opfindelser fulgte og efterhånden voksede en hel maskinfabrik op på Villemoesgård. Her fremstilledes op i 1930'erne en højt værdsat gødningsspreder. Villemoes havde en lang række lokale tillidshverv, bl.a. som bestyrelseformand i Holstebro Jernstøberi og Maskinfabrik samt i Holstebro Landmandsbank.

30, 31

Vorgod, "Madam"

Skoleholderske i Ringkøbing.

Kan være identisk med Maren Rindom Vorgod, der døde 86 år gammel i Ringkøbing d. 16.2.1845; betegnedes da som husejerske, men kan dertil have haft pogeskole i huset.

56

Wandborg, Jens ("de Stiernhielm")

Godsejer, Kappel i Nr.Lem.

(1729-80)

Søn af købmand Niels Jacobsen og Anne Marie Wandborg, Lemvig. Ejede sammen med faderen hovedgården Kappel i Nr.Lem. Adlet 1750 under navnet "de Stiernhielm". Stiernhielms Hospital ved Nr.Lem kirke er opkaldt efter ham.

29

Westenholz, Regnar

Købmand og godsejer, London.

(1815-66)

Søn af byfoged W. i Skagen, handelsuddannet i Løgstør og Ålborg, kommis i Altona og gik 1845 i kompagni med Hendrik Pontoppidan i Hamburg. 1848 flyttede han til London, hvor han drev kornhandel. Han var en fremragende købmand, arbejdede ivrigt for dansk-engelsk samhandel og en direkte dampskibsroute Danmark-England med henblik på dansk kvægeeksport til det engelske marked. Sammen med C.M. Poulsen arbejdede han for en jysk længdebane og var den engelske ingeniør Peto's mellemmand til den danske regering. I 1853 købte han Mattrup Hovedgård ved Horsens og vandt stor anseelse som landmand. 1862-66 i Skanderborg amtsråd og i 1866 medstifter af Hedeselskabet. I flere perioder medlem af folketinget og rigsrådet. Kortvarigt finansminister 1859-60. Personlig ven af og økonomisk rådgiver for kong Frederik VII og grevinde Danner.

33, 208, 210, 226, 227, 228, 229

Weyley and Morgan

Kreaturkommissionsfirma i London.

210

Wiberg, Albert

Krigsråd og distriktslæge i Lemvig.

(1807-82)

Efter kirurgisk og medicinsk eksamen 1829 ba-taillonskirurg i Slesvig, indtil han 1839 kom til Lemvig som distriktslæge, hvor han virkede indtil 1858.

161

Wieck, Hans

Kreaturkommissionær i Altona.

Antagelig Hans Adolph W., firmaet "Associé von Ehlers & Wieck, Commissionsgeschäfte in Hornviah", der iflg. adressebogen for 1845 lå på Bleicherstrasse 451 i Altona.

111, 123

Wilson,

Engelsklærer på det realgymnasium, hvor NBB var elev 1847-48. Har ikke kunnet identificeres.
121

Windfeld, Christian Lykke

Gæstgiver i Hjerting.

(1808-88)

Søn af tiendekommissær Hans Hansen Windfeld til Øllufgård og Anna Spangsberg Lykke. Christian Lykke Windfeldt etablerede en omfattende købmandshandel i Hjerting og udnævntes til konsul. Broderen Hans Hansen Windfeld overtog Øllufgård og giftede sig med Sidsel Marie Møller, en datter af Christen Møller og Ane Kirstine Breinholt til Kappel. Farbroderen var Claus Hansen Windfeld til Landting og fasteren Dorthe Cathrine Windfeld blev gift med Niels Schack Jensen til Udstrup i Sønder Nisum sogn.

200

Windfeld, Claus Hansen

Proprietær, Landting, Ejning sogn.

(1790-1855)

Født i Farup sogn ved Ribe som søn af landvæsenkommissær Hans Ibsen Windfeld til Øllufgård og Mette Hansdatter. Gift med Karen Strandbygaard, datter af Niels Strandbygaard og Sophie Dorothea Bang til Store Skindbjerg i Dejbjerg og dermed søster til Mette Kirstine Strandbygaard, gift med Christen Breinholt til Damsgård på Mors. Købte Landting i 1815; opbyggede i 1850 den store Raastgård, som senere sønnen Niels Ryberg Windfeld overtog. Claus Windfeld var som slægtens øvrige medlemmer en kendt studehandler. Hans datter Mette g.m. Jens Breinholt Ebbensgaard fra Pallisbjerg 1849, og hans søn Jørgen Bang W. g.m. Sine Ebbensgaard fra Pallisbjerg 1850. Claus Windfeldts søster Dorthe Cathrine W. var gift med Niels Schack Jensen til Udstrup i Sønder Nisum.

76

Windfeld, Hans Hansen

Proprietær, Øllufgård ved Varde.

(1806-73)

Søn af tiendekommissionær Hans Hansen Windfeld til Øllufgård og Anna Spangsberg Lykke. Ejer af Øllufgård i Vester Nebel sogn, gift 1828 med Sidsel Marie Møller, (f. 1805), datter af Ane Kirstine Breinholt og Chresten Møller, Kappel ved

Lemvig. Ane Kirstine B. var født på Breinholt i Humlum 1780 og søster til NBBs farfar, Jens Breinholt. Hans Windfelds bror, Christian Lykke Windfeldt, var konsul og gæstgiver i Hjerting.
200

Windfeld, Jørgen Bang

Proprietær, Landting, Ejning sogn.

(1821-66)

Født på Landting som søn af Claus Hansen Windfeld og Karen Strandbygaard. 1850 forvalter på Estvadgård. 1851 gift med Jensine Ebbensgaard (1827-1918), datter af Christen Jensen Ebbensgaard og Maren Breinholt til Pallisbjerg. Overtog i 1854 Landting, hvis gamle hovedbygning han lod nedrive. Kendt som studeopdrætter og handelsmand. Enken Jensine, der overlevede ham i 52 år, forestod i mange år driften af Landting. Søsteren Mette Hansine Windfeld blev gift med Jens Breinholt Ebbensgaard til Pallisbjerg, en bror til Jensine.

20, 76

Winkel, Anne Marie

Købmandsenke i Lemvig, NBBs "gudmor".

(1772-1849)

Født i Lemvig som datter af brændevinsbrænder og værtshusmand Peder Madsen og Anne Sofie Lassen. Gift 1796 med Peder Nielsen Winkel, købmand i Vesterbjerg i Lemvig. Efter hans død i 1835 drev hun forretningen videre i mindre omfang indtil den i 1849 ved hendes død overgik til hendes tidligere handelsbetjent og gudbarn Peder Madsen. Hun var kendt som en godgørende kvinde, der huskede sin egen fattige opvækst. På hendes og Peder Winkels gravsten på Lemvig kirkegård står der: "De ihukom Guds Ord og besøgte Faderløse og Enker i deres Trængsel og søgte at bevare sig ubesmittet af Werden".

161

Winkel, Peder Nielsen

Købmand i Lemvig.

(o.1770-1835)

Søn af Niels Pedersen og Kirsten Kristensdatter Kastberg på Sønder Vinkel i Heldum (o.1770 to gårde). Hans far døde 1771, og moderen giftede sig igen med Peder Kiær, der ejede Nørre Vinkel i Heldum og ernærede sig ved opdræt af heste (senere bedemand, brændevinsbrænder og sagfører i Lemvig). Ved folketællingen 1787 var P.W. køb-

mandsdreng hos købmand Poul Brun, antagelig på hjørnet af Torvet og Søndergade. 1796 gift med Anne Marie Madsen, Lemvig. 1801 borgerskab i Lemvig og drev en af byens største og bedst beliggende købmandsgårde ved foden af Vesterbjerg. Gennem sin mor, der stammede fra Store Kastbjerg i Dybe, var P.W. beslægtet med familierne på en række store gårde på Lemvigs vestegn, f. eks. Ballegård i Heldum, Vejling og Store Kastbjerg i Dybe, Herpinggård i Trans, Vadskærgård i Tørring. Efter hans død i 1835 drev enken købmandsgården videre i mindre omfang, indtil den i 1849 blev overtaget af gårdens tidligere handelsbetjent og fuldmægtig Peder Madsen.
17, 34, 66, 68, 161

Winther, Christian

Dansk digter.

(1796-1876)

I 1840'erne en kendt og elsket digter, bl. a. for sine "Træsnit" og noveller af romantisk folkelig-national karakter. Hans kendteste senere værk var digtromanen "Hjortens Flugt".

94

Winther, Christian Hans

Sognepræst til Hvidbjerg-Lyngs på Thyholm.

(1781-1851)

Født i Vejle 1781 som søn af sognepræst Peder Winther og Anna Halling – døbt Hans Christian. Student 1797. 1806 kapellan i Gjedsted hos far-

broderen Lambert Winther. Fra 1822 sognepræst til Hvidbjerg-Lyngs og døde i kaldet d. 2.12.1851. Hjælp Chr. Molbech med indsamlingen af dialektord. Gift 1. gang med Johanne Rosine Seeboth, datter af kantoren ved den tyske kirke i København, og 2. gang med Mette Marie Schmidt fra Kærgårdsholm. Fætter til digteren Christian Winther.

90, 93, 94, 95, 96

Wodder, Mads Andreas

Manufakturhandler i Lemvig 1847-55.

(1826-)

Født i Ribe, hvor hans far var gæstgiver. Udlært i P. Juhls manufakturforretning i Haderslev. Borgerskab som købmand i Lemvig 1847. Åbnede forretning i farver og gæstgiver Mads Kjærs ejendom i Vestergade. Drev siden manufakturforretning sammen med sin svoger A.J.Beyer på Torvet i Lemvig. 1854 ansøgning om etablering af brændevinsbrænderi. 1855 flyttet fra byen. Gift 1851 med Christiane Frederikke Høegh, datter af proprietær H.C. Høegh på Rammegård vest for Lemvig. Socialt placeret i byens bedre borgerskab.

173, 234

Züst, Dr.

Kurlæge i Rheinau i Schweiz.

Har ikke kunnet identificeres.

276

BREINHOLT-SLÆGTENS ÆLDSTE LED (efter Grohshennig: Slægten Breinholt, 1907)

Peder Jensen, kaldet Breinholt,
f. c. 1686 † 1764
Ejer af Breinholt i Humlum sogn,
gift med Maren Lauridsdatter,
f. c. 1710 † 1749

Bodil Marie Breinholt,
f. 1740 † 1828,
gift 1759 m. Christen Jensen,
kaldet Breinholt,
f. c. 1733 † 1804,
Ejer af Breinholt m.m.
Af Ægteparrets 11 Børn døde 7 som smaa.

Lauritz Breinholt,
f. 1748 † 1804.
Ejer af Hindsels. Ugift.

Jens Breinholt,
f. 1759 † 1835,
Ejer af Sønder Vinkel,
gift 1793 m. Karen Stokholm,
f. 1766 † 1848.

Mariane Breinholt,
f. 1766 † 1844,
gift 1795 m. Niels C. Lund,
f. c. 1764 † 1851,
Ejer af Kongensgaard.

Ane Margrethe Breinholt,
f. 1766 † 1814,
gift 1800 m. Peder Ibsen,
f. c. 1780 † 1848,
Ejer af Breinholt.

Ane Kristine Breinholt,
f. 1780 † 1859,
gift 1. 1804 m. Chrest. Møller,
f. 1780 † 1814,
Ejer af Kappel,
gift 2. 1818 m. Jens Stokholm,
f. 1779 † 1844,
Ejer af Kappel og N. Vinkel.

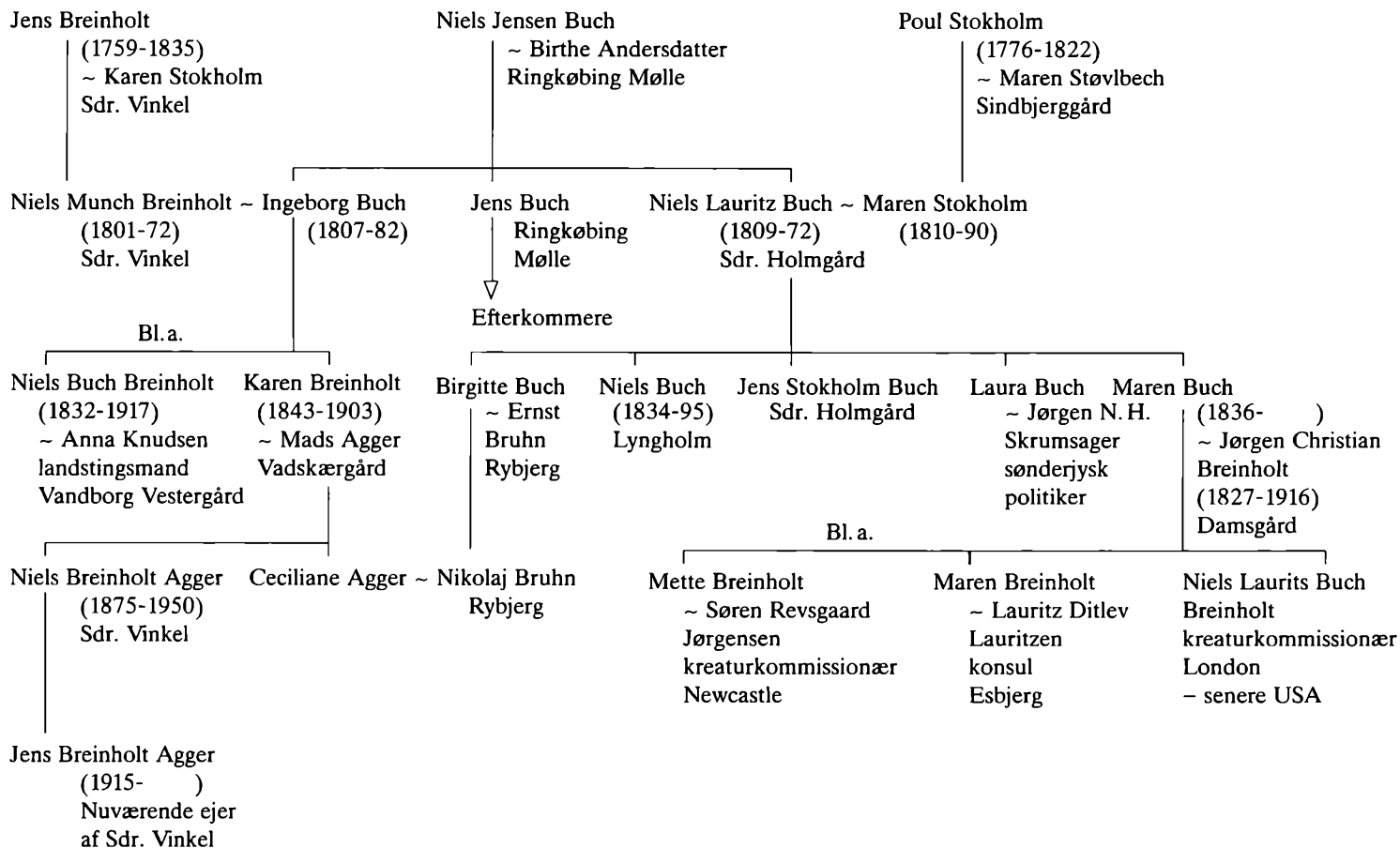
Christen Breinholt,
f. 1794 † 1851,
Ejer af Damsgaard,
gift 1813 m. Mette Kristine
Strandbygaard,
f. 1794 † 1853.

Maren Breinholt,
f. 1797 † 1851,
gift 1822 m. Chr. Ebbensgaard,
f. 1773 † 1836,
Ejer af Pallisbjerg.

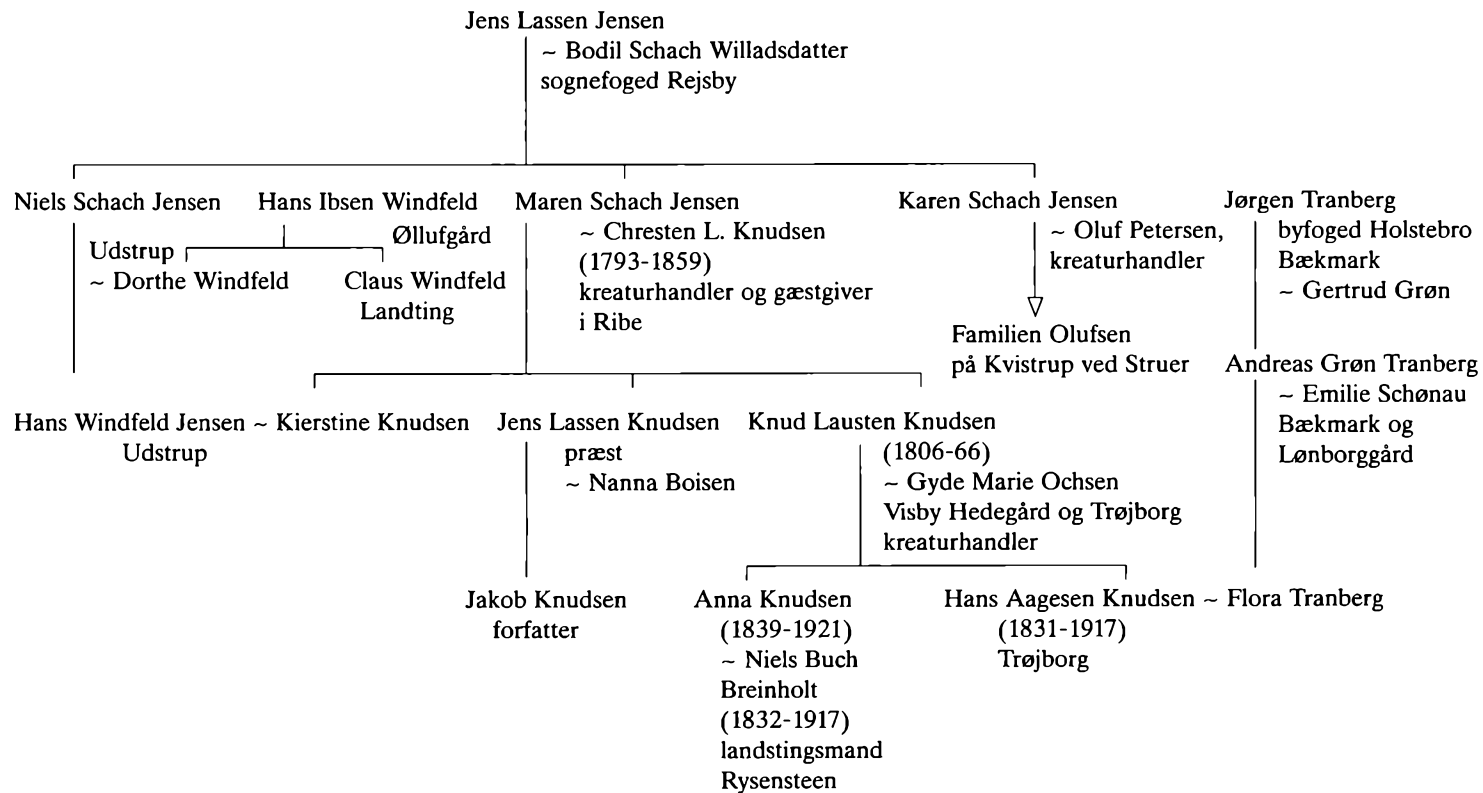
Niels Munch Breinholt,
f. 1801 † 1872,
Ejer af Sønder Vinkel,
gift 1831 m. Ingeborg Buch,
f. 1807 † 1882.

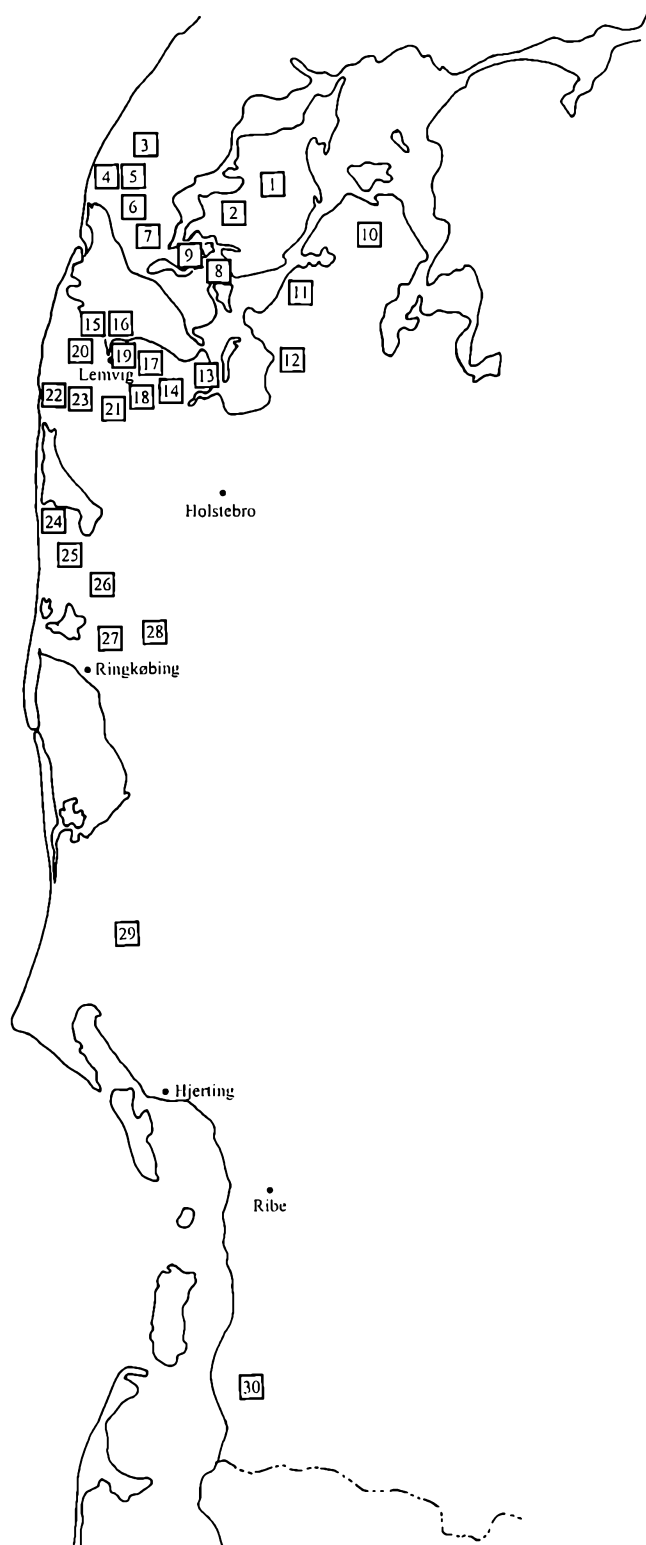
Niels Buch Breinholt
f. 1832 † 1917,
gift m. Anna Knudsen,
Landstingsmand,
Ejer af Rysenstein og
Vandborg Vestergård.

BUCH-SLÆGTEN FRA RINGKØBING MØLLE

KNUDSEN-SLÆGTEN FRA VISBY HEDEGÅRD OG TRØJBORG

1. Sindbjerggård
2. Damsgård
3. Lyngholm
4. Vestervig Overgård
5. Vestervig Nedergård
6. Bubbel
7. Futtrup
8. Hindsels
9. Boddum Bisgård
10. Hegnet
11. Spøttrup
12. Landting
13. Breinholt
14. Nr. Byskov
15. Vadskærgård
16. Nr. Vinkel
17. Kongensgård
18. Øster Stokholm
19. Kabbel
20. Sdr. Vinkel
21. Volder
22. Herpinggård
23. Vandborg Vestergård
24. Udstrup
25. Pallisbjerg
26. Staby Kjærgård
27. Store Skindbjerg
28. Sdr. Holmgård
29. Øllufgård
30. Visby Hedegård

Ejendomme med relation til Breinholt-slægten og kredsen omkring den i 1800årene koncentreredes tydeligvis ved de vestjyske fjorde, hvor engarealerne skabte forudsætninger for omfattende studeproduktion. Fortrinsvis medtaget ejendomme nævnt i Niels B. Breinholts erindringer.

Lemvig Museum
Holstebro Museum
1994